

Riksdagens protokoll

1994/95:58

Torsdagen den 9 februari

Kl. 9.00 – 17.57

Protokoll
1994/95:58

1 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen och information från regeringen

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden torsdagen den 16 februari kl 14.30 skulle följande statsråd närvara: statsminister Ingvar Carlsson, näringsminister Sten Heckscher, miljöminister Anna Lindh, statsrådet Pierre Schori och statsrådet Ylva Johansson.

Statsministern skulle besvara övergripande och allmänpolitiska frågor. Frågorna till övriga statsråd förutsattes beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Vidare meddelade förste vice talmannen att efter frågestunden skulle statsrådet Pierre Schori lämna information om Östeuropa-propositionen.

2 § Meddelande om svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1994/95:49

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:49 av Sten Andersson (m) om narkotikasmuggling får jag meddela att jag önskar besvara denna den 17 februari i stället för, som tidigare överenskommits, den 23 februari. Stockholm den 6 februari 1995

Göran Persson

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Välfärdspolitiken

Anf. 1 STEN SVENSSON (m)

Herr talman! Det är inte bara en sund ekonomi, tryggad välfärd och ökad valfrihet som är viktigt i vårt svenska samhälle. Lika angeläget är det att medborgarna känner trygghet i sin tillvaro. Brottsligheten, drogmissbruket och det våld som tenderar att gå allt längre ned i åldrarna måste bekämpas med kraft för att göra vårt samhälle säkrare och tryggare.

Ett enhälligt socialutskott har uttalat att Sverige måste hålla fast vid sin traditionella narkotikapolitik, dvs. en politik som vid sidan av omfattande kontrollåtgärder främst utmärks av kraftfulla satsningar på förebyggande arbete, utbildning, effektiv behandling och rehabilitering.

En liberalisering av narkotikapolitiken, liksom en legalisering av narkotiska preparat som aktualiserats på många håll i Europa – nu senast i Holland – kan vi aldrig acceptera. En sådan politik strider inte endast mot bestämmelserna i de internationella narkotikakonventionerna utan kan också orsaka ett mycket allvarligt hot mot folkhälsan.

Jag anser att Sverige skall ta bestämt avstånd från alla tendenser till den knarkliberalisering som förekommer ute i Europa. Som medlem i Europeiska unionen – EU – skall Sverige i samarbete med likasinnade länder verka för en kompromisslös kamp mot narkotikabrotten.

Socialutskottet ägnar betydande uppmärksamhet åt drogfrågorna. Vi har också initiativet när det gäller åtgärder mot bruket av anabola steroider och andra dopningsmedel. Utvecklingen är, mot bakgrund av de aktuella våldshändelser som massmedierna nästan dagligen berättar om, djupt oroande. Kopplingen mellan detta missbruk och våldsbrott måste studeras närmare, och det sker nu i den utredning som regeringen har tillsatt efter en beställning från riksdagen, som i sin tur har sin grund i ett enhälligt uttalande från socialutskottet.

På tisdag i nästa vecka håller socialutskottet en offentlig hearing där vi åter sätter dessa problem i fokus.

Herr talman! Trots det ytterst allvarliga ekonomiska läget tog den borgerliga regeringen de första stegen för att förbättra de handikappades situation i enlighet med Handikapputredningens förslag. Sedan den 1 januari 1994 finns en rättighetslag som ger vissa funktionshindrade rätt till personligt stöd och personlig service. För att skydda de handikappades rätt har det inrättats en ombudsman som skall ta till vara de handikappades intressen.

En grupp som alltför länge har åsidosatts är de psykiskt handikappade. Därför presenterade den borgerliga regeringen i april 1994 ett förslag till förbättringar för de psykiskt sjuka. Dessa beslut, som riksdagen fattade i stor enighet, innebär mycket angelägna åtgärder för grupper i samhället som tveklöst hör till de sämst ställda.

Samhällets insatser när det gäller psykiatrisk och yrkesmässig rehabilitering måste kraftigt förbättras, bl.a. genom insatser som skall

göra det möjligt att öka tillgången till skyddat arbete och långsiktig arbetsrehabilitering. De sjuka måste ha ett helt annat stöd än vad som har getts tidigare. Annars är risken stor att de åter hamnar i sluten psykiatrisk vård, och då blir det ett slags passiv rundgång som blir mycket dyr för samhället. Fungerar inte vardagen och de sociala insatserna, fungerar inte heller medicin eller terapi. Insatserna måste samordnas, och de sociala myndigheterna måste samverka med den psykiatriska vården.

Redan 1992 avskaffade den borgerliga regeringen Lex Pysslingen—en lag som i praktiken förbjöd offentliga medel till enskilt drivna barnstugor. Arbetet inom familjepolitiken fortsatte sedan med förändringar i socialtjänstlagen som gav enskilt drivna barnstugor samma möjligheter att erhålla kommunala medel som offentligt drivna. Detta kombinerades med införandet av vårdnadsbidraget och avdragsrätten för styrkta barnomsorgskostnader.

Syftet med vårdnadsbidraget var och är att skapa rättvisa i familjepolitiken. Även de föräldrar som valt att inte använda sig av den offentliga barnomsorgen skulle ges ett ekonomiskt stöd. Att vårdnadsbidraget var uppskattat och sågs som en möjlighet till barnomsorg som passade barn och familj visades genom att nära 180 000 familjer ansökte om och erhöll vårdnadsbidrag.

Samtidigt som den nya riksdagsmajoriteten avskaffat vårdnadsbidraget stoppar man också enskild barnomsorg. Den socialistiska majoriteten här i riksdagen följde den socialdemokratiska regeringens förslag att ändra i socialtjänstlagen så att enskild barnomsorg endast kan få offentligt stöd om kommunpolitikerna anser att detta är befogat. I praktiken innebär det ett stopp för alternativ barnomsorg.

Avskaffandet av vårdnadsbidraget och stoppet för enskild barnomsorg handlar inte bara om att ta bort en lagstadgad valfrihet. Trycket på den offentliga barnomsorgen kommer snabbt att öka eftersom barnomsorgsgarantin kvarstår, med två konsekvenser som följd. Den ena blir att vi återvänder till 80-talets köer. Den andra blir kraftigt ökade kostnader för kommunerna.

Det är en central politisk uppgift under de allra närmaste åren att först stabilisera den börda för vår samlade ekonomi som statsskulden innebär, för att därefter börja att successivt minska den. Om utvecklingskraften i samhällsekonomin inte skall bromsas med höjda skatter måste detta ske genom att de samlade offentliga utgifterna pressas ned. Det är bara genom att sänka utgiftsbördan, aldrig genom att höja skattetrycket, som vi långsiktigt kan minska skuldbördan.

Valfriheten i barnomsorg och vård, kvaliteten i skolan, stabiliteten i försäkringssystemet och förtroendet för pensionssystemet är avgörande för tryggheten i livets olika skeenden. På alla dessa områden krävs förändringar och förbättringar, som dessutom skall leda till att de olika systemen fungerar bättre och billigare.

Som ett led i saneringen av statsfinanserna finns ett behov av att minska också det generella familjestödet. Vi vill prova olika modeller för detta utan att för den skull avvisa de modeller som regeringen nu

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitik

har föreslagit. I detta sammanhang måste flerbarnsfamiljernas situation beaktas.

De olika trygghetsförsäkringarna – sjukförsäkring, föräldraförsäkring, arbetsskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring – bör inriktas på ersättningsnivåer som inte överstiger 75 %.

För sjukförsäkringen innebär ett system med två karensdagar mycket stora besparingar inte bara för företagen utan också för stat, landsting och kommun.

Vi vill bygga vidare på ett öppet husläkarsystem och etableringsfrihet för att nå fram till ett sjukförsäkringssystem som garanterar valfrihet för patienten men också för personalen när det gäller att välja arbetsgivare, samt för kvaliteten i vården.

Även svårt sjuka och handikappade måste få bestämma över sin vardag genom att på lika villkor få välja mellan olika former av service, vård och boende. Så långt detta är ekonomiskt och praktiskt möjligt måste de mest vårdbehövande också få behålla ett eget hem i äldreomsorgen – även sedan man flyttat till institution.

Alternativ äldreomsorg och äldreomsorg som uppfyller rimliga kvalitetskrav skall ges samma rätt till samma stöd från det allmänna som motsvarande offentligt bedriven verksamhet.

Välfärdspolitiken måste ha som utgångspunkt ett system med gemensam finansiering, men där resurserna styrs mot de reella behoven och i stor utsträckning följer de val som den enskilde själv träffar. Därmed kombineras marknadens fördelar, som valfriheten, med det gemensamma ansvarets rättvisa och solidariteten med dem som ej kan välja.

Det allmänns uppgift blir att säkerställa att även de individer som av olika skäl ej själva kan föra sin talan eller göra meningsfulla val garanteras med andra jämbördiga förhållanden.

Herr talman! En välfärdspolitik med denna inriktning kommer att möjliggöra en bättre service och ge helt nya möjligheter såväl för dem som arbetar inom vård, omsorg och utbildning som för dem som är beroende av dessa tjänster. Dessutom leder ett ökat inslag av konkurrens till bättre utnyttjande av resurserna. Då kan vi på ett bättre sätt sörja för att vårt land återfår en sund samhällsekonomi som i det långa loppet, herr talman, ändå är grunden för medborgarnas välfärd.

Anf. 2 ANDREAS CARLGREN (c)

Herr talman! Välfärden och tryggheten skall gälla hela folket. Välfärden skall delas av alla och betalas av alla. Den skall inte bara riktas till de fattiga som pekas ut. Den skall också fördelas efter enhetliga och generella regler. Fattiga skall inte behöva stå med mössan i hand och vända ut och in på den privata ekonomin för att få behovsprövade bidrag.

Det är de två sakerna det handlar om. Välfärden skall delas och betalas av alla, och den skall fördelas inte genom behovsprövning utan efter generella regler. Det är vad man brukar mena med generell välfärdspolitik, det och ingenting annat. Det är grunden för Centrums välfärdspolitik.

Den spännande frågan är hur vi skall klara den uppgiften i en ny tid. Det är en ny tid därför att medborgarna ställer helt nya krav på inflytande och på att riva auktoriteter i samhället. Det är en ny tid därför att statens ekonomi inte är sådan att vi kan lova mer åt alla, och en ny tid därför att människor mer är tidigare behöver spelregler som det går att lita på.

I en ny tid klamrar sig den politiska vänstern fast vid en gammal uppfattning om samhället. Det är tyvärr den bild som fortfarande styr Socialdemokraternas politik, samhället som ett väldigt snurrande maskineri och en utopi om att kollektivet skall styra och människor vara undersåtar. Det har gjort alltför många av oss till passiva bidragstagare och kravställare och allför ofta gjort oss till små hjälplösa kuggar i ett stort samhällsmaskineri.

Under 80-talet drömde man om att vänsterns utopi i stället skulle kunna avlösas av högerens dröm, samhället som en väldig marknadsplats. Befriade från all styrning skulle vi i stället vandra från marknadstorg till marknadstorg och kunna välja. Problemet var att en del har mycket att köpa för och en del har litet att köpa för. Framför allt begärs bara att man skall betala räkningen när man vandrar där som kund.

Men i ett samhälle räcker det inte bara att betala räkningen. I samhället är vi medborgare. Här är vi medlemmar och medansvariga. Alla måste vara med och dela på ansvaret också för betalningarna.

Samhället formas av alla små gemenskaper – familjerna, föreningarna, byarna, kvarteren, bostadsområdena där vi bor och arbetsplatserna där vi jobbar. Det är det som är samhället. Här kan vi som medborgare vara med och ta ansvar. Medborgartanken representerar ett helt annat perspektiv, inte något mitt emellan höger och vänstern.

Den första uppgiften är att förändra skolan, barnomsorgen och vården så att medborgarna kan få välja personliga lösningar och vara med och ta ett personligt ansvar. De skall också vara med och betala den delen av välfärden gemensamt.

Denna nya uppgift hotas i dag, eftersom Socialdemokraterna river upp reform efter reform som just hade med valfriheten att göra. Samtidigt slår Moderaterna in på en väg där man inte längre vill ställa upp på att pengarna skall räcka till en gemensam finansiering. I stället är det viktiga att sänka skatterna för dem som redan har pengar.

Den andra uppgiften måste vara att få pengarna att räcka till vård, omsorg och utbildning. Det är allra viktigast. Men då måste vi skära ner på utgifterna för alla de bidrag som går till hushållen, det som på ett fint språk brukar kallas för transfereringarna.

Men det viktiga är då att skära från toppen, dvs. på de bidrag som går till dem som redan har mest så att pengarna räcker till dem som finns längst ner i systemet och som har det sämst ställt. Vi måste hellre få pengarna att räcka till sjuka, gamla och till utbildning åt barnen än till bidrag för dem som redan har mest.

Vi kan inte ha en stat som i längden bara delar ut välfärd på kredit där människorna vet att staten inte kan hålla vad den lovar och hela tiden lovar mer än vad den kan hålla. Människorna måste veta att det finns en stat som man kan lita på därför att pengarna räcker.

Den tredje stora uppgiften är att se till att staten skall gå att lita på också när det gäller spelreglerna. Då måste man kunna veta vem som har ansvaret för vad. Det vet vi inte i dagens samhälle.

Staten skall skapa ett trygghetssystem som ger trygghet åt dem som i dag knuffas ut från den generella välfärden. Det finns inte i dag. Vi lever med en myt att välfärden är så generell. Men i själva verket är det långt fler arbetslösa som inte får stöd från den generella tryggheten. Det är långt fler barnfamiljer som måste dra sig fram på socialbidrag än vad vi i det officiella, etablerade Sverige vill erkänna.

Skall vi klara detta måste vi ta från toppen för att lägga till grunden. En stat som tar ansvar för de svagaste kan kräva ansvar också av andra, mer ansvar av dem som har mer pengar, och mer ansvar av andra parter i samhället, som t.ex. arbetsmarknadens parter.

Vi vill skapa en arbetslivsförsäkring som gäller vid all frånvaro från arbetslivet. Där vill vi ha en enhetlig grund och obligatoriska tillägg med ansvar för arbetsmarknadens parter att både vara med att förhandla och betala. Ovanpå det vill vi ha personliga lösningar.

Den stora invändningen från Socialdemokraterna brukar alltid vara: Arbetsmarknadens parter vill inte. Men den socialdemokratiska regeringen gör just nu mycket som människorna i samhället inte vill. Varför skall man avstå från att ställa krav på ansvar från arbetsmarknadens parter?

Nu har jag sett att Socialdemokraterna i budgetförslaget är på väg att ändra uppfattning när det gäller just arbetsskadeförsäkringarna. Där lägger man ett förslag som påminner mycket om det som vi har lagt fram. Men frågan är varför det bara skall gälla för det mindre området. Varför kan det inte gälla på fler områden? Då skulle det finnas en spännande möjlighet att samarbeta.

Om vi skall klara uppgiften att göra medborgarna delaktiga i samhället på ett helt annat sätt men också kräva det personliga ansvaret kan vi inte säga ett och göra ett annat. Då kan vi inte gång på gång säga: Vi står för generell välfärd; och gång på gång krympa den. Men det är precis vad den socialdemokratiska regeringen gör.

Fler stöts ut. Fler barnfamiljer än i dag kommer inte att få pengarna att räcka utan tvingas att gå och hämta ut socialbidrag. Fler arbetslösa kommer inte att omfattas av arbetslöshetsförsäkringen och a-kassorna i samhället. Fler arbetslösa ungdomar t.o.m. förbjuds att vara med i den generella välfärden. Sedan säger man: Vi står för generell välfärd.

Socialdemokraterna vill att den generella välfärden i första hand skall gälla dem som betar sig som Socialdemokraterna vill. Det är allra tydligast när det gäller de arbetslösa. När man avskaffar den allmänna arbetslöshetsförsäkringen och säger att tryggheten skall gälla dem som har betalat rätt medlemsavgift till rätt organisation är det motsatsen till generell välfärdspolitik.

Skall vi kunna kräva ansvar av medborgarna måste vi behandla väljarna som vuxna medborgare. Men Socialdemokraterna gör tvärtom. Nu skapar ni ett system där en tredjedel av de arbetslösa ställs utanför a-kassa. Jag undrar om Ingela Thalén berättade det för väljarna i valrörelsen.

När ni kallade ihop demonstrationstågen mot besparingarna i arbetslöshetsförsäkringen, berättade Ingela Thalén då här utanför Riksdagshuset för dem som demonstrerade att ni efter det att ni hade vunnit valet skulle lägga fram förslag som ni själva räknade med skulle spara 2,5 miljard ytterligare på arbetslöshetsförsäkringarna? Skäms ni aldrig?

När det gäller barnfamiljerna är min stora fråga hur alla de familjer skall klara sig som vi i dag vet lever med så knappa marginaler att de inte ens klarar de löpande utgifterna för mat och bostad. Socialstyrelsen har räknat ut att det gäller mer än vart femte barn, dvs. 400 000 barn.

Nu behåller ni ett system som ger tio gånger mer till de högavlönade men skär ner värst på bidragen som är viktigast för dem som har litet. Hur kan ni försvara det?

Anf. 3 BARBRO WESTERHOLM (fp)

Herr talman! Många människor är i dag med fog oroliga för vad som kommer att hända med vår välfärd under den rådande ekonomiska situationen. Det är nu vårt ansvar att se till att de nödvändiga besparingarna tas ut på ett sådant sätt att det inte går ut över de grupper som bäst behöver samhällets stöd.

Under hösten har riksdagen fått ta emot den ena s.k. återställarpropositionen efter den andra. Socialdemokraterna har visat en tydlig frånvaro av politiskt nytänkande.

Den utveckling av primärvård, barnomsorg och arbetsrätt som den förra regeringen lade grunden till och som innebar att enskilda människor fick ett ökat inflytande över sin egen tillvaro har nu inte bara hejats. Vi har fått en återgång till de gamla systemen, och makten har lagts tillbaka till landsting och kommuner.

Nu har Socialdemokraterna presenterat en budgetproposition som ökar på oron ytterligare inte minst när det gäller välfärden, som den här debatten skall handla om.

Jag vill först ta upp det som händer i kommuner och landsting. Återregleringen av primärvård och barnomsorg minskar konkurrenssättningen. Därmed försämrar våra möjligheter att få mer välfärd för pengarna. Till detta kommer att Socialdemokraterna bryter sina löften om att tillföra mera resurser till kommunerna. Resultatet av detta blir en sämre service.

Socialdemokraterna saknar vidare en genomtänkt strategi för hur socialförsäkringarna skall reformeras. I budgetpropositionen har det lagts fram ett antal förslag som är strukturellt felaktiga. Systemen blir mindre enhetliga och mindre försäkringsmässiga.

Den ekonomiska politik som vi i Folkpartiet liberalerna ställde upp på under den förra mandatperioden hade målsättningen att rädda välfärden. Den generella välfärden har starka rötter i den socialliberala idétraditionen. Det är vår uppfattning att vård, omsorg och utbildning i allt väsentligt skall finansieras gemensamt och stå till människors förfogande på lika villkor.

Vi är övertygade om att en väl fungerande offentlig sektor och det privata näringslivet är ömsesidigt beroende av varandra. Bra barnomsorg, skola och sjukvård är en förutsättning för ett starkt näringsliv.

Och ett starkt näringsliv är i sin tur ett villkor för att vi skall ha råd med en väl utvecklad välfärd.

Regeringen har i budgetpropositionen angivit en rad besparingar, mest av osthjvelskaraktär. Vi hade önskat mer politiska prioriteringar. Vi har i våra partimotioner inom det sociala området lämnat olika förslag som innehåller både plus- och minusposter. Sammantaget ger de väsentliga besparingar för statskassan samtidigt som bördorna fördelas mer rättvist mellan människorna i samhället. Vi tycker t.ex. att Socialdemokraterna går för hårt åt långtidssjuka och barnfamiljer.

Vi anser att finansieringen inom socialförsäkringsområdet i ökad utsträckning bör ske genom växling till försäkringsmässigt utformade egenavgifter. Arbetsskadeförsäkringen bör utformas som en riskförsäkring för arbetsgivare. Vi anser att inkomsttryggheten måste vara utgångspunkten i de olika systemen. Vi tycker att det är lämpligt med ett tak på 7,5 basbelopp och en ersättningsnivå för den som inte är pensionär på 80 %. Detta ger 1,8 miljarder i ökade utgifter, men vi har finansierat dem genom besparingar på andra poster.

Arbetslöshetsförsäkringen bör åter göras mer heltäckande genom en återgång till ett obligatoriskt system med höjda egenavgifter. Vi tycker att man skall ha en trygghet här även när man är under 20 år.

Vi vill höja pensionsåldern. Det ger 6 miljarder extra 1998 i varaktiga besparingar.

Vi vill avskaffa delpensionen. Det ger 0,5 miljarder plus.

Vi vill bibehålla karensdagen. Vi anser att besparingarna bör drabba korttidsfrånvaro snarare än långtidsfrånvaro. Det ger 2–3,8 miljarder plus. Siffrorna blir litet olika i olika beräkningar, men det blir ett rejält plus.

Vi vill bibehålla barnbidraget. Det ger en ökad utgift på 2,3 miljarder.

Till detta kommer ytterligare ungefär 1 miljard i besparingar på läkemedelsnotan. Vi har inte tagit upp den i vår ekonomiska motion, men jag vet av egen erfarenhet att om man inför en egenrevision av läkarnas förskrivningar får man en sänkning av läkemedelsnotan på ungefär 10 %. Ett sådant system skulle kunna införas i Sverige genom de rutiner vi har ute på apoteken.

För att öka allmänhetens förtroende för våra välfärdssystem vill vi dessutom införa en trygghetslagstiftning för sjuka och äldre. Vi anser att patientens rättigheter måste förstärkas. Det kan ske genom att man sammanför nya och gamla regler i t.ex. hälso- och sjukvårdslagen. Kerstin Heinemann kommer senare att närmare utveckla dessa tankegångar i sitt inlägg.

•Vi menar att det bör slås fast tydligare i socialtjänstlagen vilka skyldigheter kommunerna har gentemot äldre människor. Kommunerna skall ju tillhandahålla service av god kvalitet, bygga bostäder och ge anhöriga stöd samt främja frivilliga insatser, t.ex. genom frivilligcentraler dit den som vill göra en insats kan vända sig. På denna grundval menar vi att varje kommun och landsting borde upprätta en trygghetsgaranti för äldre inom sitt område. En sådan bör som mål ha följande punkter:

Rätt till en lämplig bostad inom ett halvår.

Rätt till eget rum på sjukhem för den som så önskar.

Rätt till rimliga avgifter på sjukhem. En anhörig skall inte behöva flytta för att sjukhemsavgiften är för hög.

Rätt till service för dem som bor kvar hemma.

Rätt till trygghetslarm. Det är ett billigt sätt att öka tryggheten för äldre. Alltför många får vänta för länge på ett sådant.

Rätt till egen husläkare.

Rätt till sjukvård vid behov.

Valfrihet för olika vård- och boendeformer.

Rätt för anhöriga att få stöd.

Rätt till kompensation om vård och service uteblir eller försenas.

Rätt att fråga och få hjälp när trygghetsgarantin brister.

Rätt till kunskap om åldrandet. Alltför många äldre är rädda för hälsoproblem, t.ex. demenser, som de kanske inte alls har eller kommer att drabbas av. Det finns ett behov av att få kunskap.

Herr talman! Den handikapplagstiftning som vi införde under den förra mandatperioden var ju ett stort steg framåt för att förbättra situationen för funktionshindrade. Men det är de individinriktade förslagen som har genomförts. Nu är det hög tid för de samhällsinriktade, som syftar till att göra hela samhället tillgängligt för människor med funktionshinder. Vi efterlyser en plan från regeringen för hur dessa förslag skall genomföras.

I höstas föreslog den socialdemokratiska regeringen att en uppräknings av basbeloppen skulle begränsas med hänsyn till inflationen. Det kan innebära en olycklig urholkning av bidragen till de funktionshindrade och deras anhöriga. Den effekt på statskassan som en utebliven uppräknings skulle innebära är så liten att den är försumbar i det här sammanhanget, men det är ett mycket stort problem för den enskilde som drabbas. Vi hoppas att detta inte kommer att komma till stånd.

Det allvarliga med Socialdemokraternas politik är bl.a. att den ser annorlunda ut än de förväntningar den har skapat. Skulle den här politiken bli bestående får vi en urholkning av servicenivån, särskilt inom vård och omsorg, och en minskning av valfriheten. Vi hoppas nu att Socialdemokraterna och deras stödtrupper Vänsterpartiet och Miljöpartiet tänker om och tar till sig förslagen i våra partimotioner på välfärdsområdet. Det blir både billigare och bättre för de människor vars välfärd det är extra viktigt att vi värnar om.

Anf. 4 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Ämnet för den här debatten är välfärd. Vad är då välfärd? Det finns säkert lika många svar på det som det finns människor i Sverige. Jag tror att åsikterna går att formulera i två motsatta ståndpunkter, nämligen de som anser att vi har för litet och de som anser att vi har för mycket.

De som tycker att vi har för mycket menar ofta att varje människa skall klara sig själv. Det är konstigt nog ofta de som har mycket, de som kan köpa sig tjänster och därför inte vill vara med och betala and-

ras barnomsorg, sjukvård, skolor och annan social service via skattsedeln, som anser att vi har för mycket välfärd.

Grunden för den generella välfärden är allas rätt till arbete och försörjning och en väl fungerande offentlig sektor. Samhällsinstitutionerna, det som Ingvar Carlsson i sin regeringsförklaring kallade för kärnan i välfärden, spelar en stor roll i välfärdsbygget.

Kampen för en skola för alla – rätten till utbildning för arbetarklassens barn – var ett viktigt inslag i den framväxande arbetarrörelsens kamp. Alla skulle ha samma rätt till utbildning och därmed ett gott liv med likvärdiga livschanser. Det var och är i grunden en demokratifråga.

Kvinnorna har ett särskilt förhållande till välfärdsstaten och den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn är kvinnornas största arbetsmarknad. Den har också varit en förutsättning för kvinnors förvärvsarbete och därmed större oberoende.

Jag tycker att det är viktigt att poängtera att den offentliga sektorn består av så mycket mer än vård och omsorg. Vi har t.ex. Vägverket, Luftfartsverket och inte minst försvaret. JAS-projektet kostar det svenska folket 60 miljarder kronor. För dessa pengar skulle vi kunna få gratis dagis och fritids, gratis kollektivtrafik, föräldraförsäkring från 12 till 15 månader och gratis sjukvård, dessutom skulle vi kunna ta bort karensdagen och mycket mer. Det handlar om prioriteringar.

Sverige har nu hamnat i en ekonomisk kris. Den förda ekonomiska politiken och kapitalismens allt starkare grepp över såväl världsekonomin som nationernas ekonomier har för tillfället försvagat demokratin. Kredit- och valutaavregleringar, fastighetsspekulationer, bankkollapser och århundradets skattereform gav ett gigantiskt strukturellt budgetunderskott. Det är något som borgerliga ideologer nu tar som intäkt för att riva det generella välfärdssystemet. Socialförsäkringarna måste försämras dels för att sänka budgetunderskottet, dels för att människor skall arbeta mer trots att det inte finns några jobb att få. De skall också utnyttja systemen mindre.

Att skära i socialförsäkringssystemen genom att t.ex. sänka ersättningsnivåerna för att finansiera underskott i andra sektorer under förväntning att socialförsäkringssystemen går med förlust är både omoraliskt och ekonomiskt felaktigt. Om staten behöver låna ytterligare pengar av medborgarna, förutom de miljarder som medborgarna redan har lånat ut för att finansiera underskott i andra sektorer, måste det sägas rakt ut. Det får inte gömmas i fraser om att vi har levt över våra tillgångar.

Regeringen föreslår omfattande förändringar i socialförsäkringssystemen. Vänsterpartiet anser att frågan om den förändrade inriktningen bör förankras hos folket innan några beslut fattas. Förändringarna bör också analyseras ur ett klass- och könsperspektiv.

Välfärden och offentlig sektor har en central betydelse för långsiktig tillväxt, för kunskapsuppbyggande, förnyelseförmåga och konkurrenskraft. De sänkta ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna kommer att påverka människors vilja att minska sitt sparande och öka konsumtionen. Minskat privat sparande och ökad konsumtion är förutsättningen

för att hemmamarknaden skall stärkas och därmed arbetslösheten minska.

Vänsterpartiets linje är att i besparingstider hårdare än regeringen hävda den kommunala verksamheten kring vård, omsorg och utbildning. Egenavgifterna drabbar den kommunala ekonomin hårt – och då har vi ändå bara sett början. I genomförandegruppens omhuldade förslag till nytt pensionssystem finns ytterligare ett egenavgiftspaket på ca 9 %.

Herr talman! En vanlig replik i dessa tider är: "Sanerar vi inte ekonomin, har vi inte råd med jämställdhet." Att bryta kvinnors underordning är med andra ord en lyx att unna sig när tiderna är goda. Att omfördela mellan könen i stället för att låta kvinnorna stå tillbaka är uppenbarligen inte att tänka på. Då kan det vara mer gångbart att legitimera kvinnors underordning med biologins hjälp, och därmed lättare dölja att det kan finnas intresse motsättningar mellan kvinnor och män.

Aristoteles hävdade dock att det fanns vissa biologiska skillnader. Anledningen till mäns flintskallighet är att de använder insidan av huvudet, menade Aristoteles. Jag ser att de manliga ledamöterna tittar sig oroligt omkring för att se vem som är intelligent.

Underförstått var att kvinnor inte blir flintskalliga därför att vi inte använder insidan. Forskningen har visat att Aristoteles hade fel. Flintskallighet är hormonellt betingad och har ingenting att göra med hur man eller kvinna använder hjärncellerna.

Att hävda att kvinnor, då de har mjölk i bröstet, har gröt i huvudet, är lika befängt. Men ett sådant resonemang passar förstås dem som vill införa vårdnadsbidrag och avdragsgilla pigor.

Regeringen har sagt sig vilja föra en politik för ökad jämlikhet mellan kvinnor och män. Budgetpropositionen har dock inte analyserats ur vare sig ett klass- eller könsperspektiv. Vid en sådan analys hade regeringen funnit att de besparingar, de nedskärningar som föreslås drabbar kvinnor mer än män.

Försvaret och utvecklingen av det vi i dag kallar den generella välfärdsmodellen är en av de viktigaste kvinnofrågorna, och den riskerar nu att osynliggöras genom allt tal om kronor och ören.

Vänsterpartiets grundsyn är att varje människa oavsett kön skall betraktas som en självständig individ i ekonomiskt hänseende och själv ha rätt att tjäna ihop till sin försörjning och pension.

Frågan om maktfördelning kan inte lösas bara med ökad kvinnorepresentation. Det handlar också om inflytande. Ekonomisk makt handlar om vilket inflytande kvinnor har på fördelningen av de ekonomiska resurserna. I ekonomiska analyser betraktas t.ex. barn som en kostnad och inte som en tillgång. Frågeställningen borde vara: Skall samhällets nödvändiga omsorgsarbete utföras gratis eller inte? I dag består arbetskraften till lika delar av kvinnor och män. Vi behöver därför en ekonomisk teori och analys som sätter människans behov i centrum – en teori där både kvinnors och mäns erfarenheter ryms. Vänsterpartiet anser därför att budgetpropositionen och alla kommande ekonomiska förslag skall granskas ur ett jämställdhetsperspektiv – innan de läggs fram för beslut!

Prot. 1994/95:58

9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Regeringen har nu kallat till en parlamentarisk beredning om hur de aviserade nedskärningarna på 3 miljarder inom familjestödet skall ske. Familjepolitiken är en integrerad del i den generella välfärdspolitiken. Familjepolitiken är också ett instrument för att förändra de ojämlika maktförhållandena mellan könen.

Jag vill redan nu markera att Vänsterpartiet inte kommer att gå med på några nedskärningar som förhindrar kvinnors möjligheter att kombinera förvärvsarbete med vård av barn. Det innebär i klartext att de nedskärningar som görs i familjepolitiken måste ses utifrån resultatet på en familjebudget.

Herr talman! Det finns även andra områden som betraktas som välfärdspolitik men som egentligen inte hör hit, och ett sådant är flyktingpolitiken. De senaste åren har allt färre flyktingar fått flyktingstatus. De flesta får stanna av humanitära skäl, vilket ger en signal till svenska folket att solidarisk flyktingpolitik i förlängningen är en ekonomisk fråga. Den synen bekräftas av att invandrarministern själv vid ett otal tillfällen hävdade att krigsvägrare och människor som flyr från tortyr och politisk förföljelse inte har skyddsbehov, eftersom de fått stanna av humanitära skäl. Jag får många brev från trångsynta människor som delar invandrarministerns synsätt och kallar mig för landsförrädare för att jag anser att Sverige skall leva upp till FN-konventionerna, oberoende av låg- eller högkonjunktur.

Herr talman! Platon hävdade på sin tid att männen skapades av gudarna. De gudaskapade männen levde sina liv här på jorden, dog och återskapades som gudar. De dåliga männen å andra sidan återskapades som kvinnor. Det kan, herr talman, vara orsaken till att vi i dag har ett överskott av kvinnor i Sverige. Hellre en mans ondska än en god kvinna, säger Bibeln. Men nu kan det ju faktiskt enligt Platon vara så att de goda kvinnorna i grund och botten är onda män. Jag skulle därför vilja rekommendera världens mest jämställda riksdag att beakta det kvinnoöverskott vi har i Sverige på allvar.

Anf. 5 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman, socialministern, riksdagsledamöter! Vi som är valda till riksdagsledamöter och den tillsatta regeringen har ett stort ansvar för hur Sverige som land med naturresurser, skogar och vatten förvaltas men också för hur de tillgångar vi har i form av investerat kapital, pengar och resursen människor i Sverige förvaltas.

Vi i Miljöpartiet har en syn på framtiden, att göra den möjlig, som är grundläggande. Rent vatten, frisk luft och en levande jord är tre förutsättningar för överlevnaden. Vi vet alla här i salen att alla tre är hotade. Gränsöverskridande luftföroreningar, smutsiga vattendrag, t.ex. Östersjön, hotat grundvatten, jordflykt i Skåne, erosion, kadmium i åkerjorden, för att hålla mig till några få exempel inom Sveriges gränser.

De flesta av dessa miljöhot är vi människor själva orsak till, liksom kalhuggning, brytning av uran med lakrester och ökenspridning, och det är bara vi människor som kan vända den destruktiva utvecklingen.

Vad har denna miljöinledning med välfärden att göra? Väldigt mycket faktiskt! Om vi vill ha människor som skall skapa ett bättre samhälle och en bra situation för sig och sina familjer, behöver de ha sina basbehov tillfredsställda.

Jag har också tidigare sagt att t.ex. de människor i Rosengård i Malmö eller i Borlänges bostadsbestånd som blir vräkta för att de inte kan betala hyran struntar fullständigt i att sortera sopor. I vissa miljonstäder i tredje världen lever 10 000 – 40 000 människor på soptipparna av att sortera sopor, men det är inte en sådan sopsortering jag tänker på nu.

Antalet bostadslösa i Sverige uppskattas till ca 10 000. Ungefär samma siffra gick man ut med för sex eller sju år sedan, men jag är övertygad om att de är fler nu. Statistiken när det gäller utförsäkrade arbetslösa och bostadslösa såväl som gömda flyktingar är av naturliga skäl ofullständig.

Inom EU räknar man med 3-5 miljoner bostadslösa, plus de många hundra tusen till flera miljoner som uppehåller sig illegalt och jobbar svart utan tillstånd eller trygghetslagar över huvud taget.

Right Livelihood Award, det s.k. alternativa Nobelpriset, utdelas här i riksdagen varje år i november. Dess grundare Jacob von Yxkull sade i sitt tal vid utdelningen av priset nu senast att varje gång vi fattar ett beslut i olika beslutande församlingar borde vi föreställa oss att vi hade en av jordens fattiga och utsatta eller ett sjukt eller misshandlat eller utnyttjat barn vid vår sida. Vi borde vid varje beslut tänka efter om just detta beslut gagnade dessa våra minsta. Det blir både lättare och svårare att fatta rätt beslut med detta som utgångspunkt.

Vi tror ofta att Sverige står utanför fattigdom, utslagning och förtryck. Men det gör vi inte. Förtryck förekommer inom sjukvården, har vi hört nyligen. Det förekommer inom familjerna, mot barn, kvinnor, utslagna, mot alla egentligen. Flyktingar som har nekats asyl och som gömmer sig är väl de mest utsatta människor vi har i Sverige. De står utanför alla skyddsnät och har, visar det sig, fått uppehållstillstånd när deras verkliga skäl kommit i dagen.

Välfärdspolitiken är i kris. Närmare en miljon människor står utanför sjukförsäkringen, de är nollklassade. Drygt 300 000 saknar arbetslöshetsförsäkring. Antalet föräldrar som bara får föräldraförsäkringens garantinivå har fördubblats sedan mitten av 80-talet. Var femte person i arbetsför ålder saknar ett fullgott grundskydd i livets sårbara skeden.

Vi måste sluta tala om "risken" att Sverige utvecklas mot ett trefjärdedelssamhälle. Vi är redan på väg i full fart mot det – eller ett tvåtredjedels kanske. Trots kunskap om ökad misär i välfärdens marginaler berör diskussionen om nedskärningens effekter egentligen bara dem som redan befinner sig i trygghetssystemen, inte dem som står utanför. De grupper i samhället som står utanför har mer eller mindre glömts bort.

Tapio Salonen, doktor i sociologi i Lund, kommer de här siffrorna ifrån.

Kostnaden för socialbidragen har ända sedan 1800-talats början motsvarat 5 % av befolkningen. Nu ökar antalet socialbidragstagare

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

markant, och det har också blivit en förskjutning av grupperna. Det är inte längre de vanliga grupperna av halvt utslagna människor som får socialbidrag. Flera än tidigare har halkat utanför systemen. Troligen fick var femte svensk socialbidrag någon gång under 80-talet.

Det typiska för en person eller ett hushåll som får socialbidrag under 90-talet är svag förankring på arbetsmarknaden och/eller dåligt försäkringsskydd. Individens prestationer i arbetslivet är avgörande för att ej ramla igenom maskorna i välfärdssystemet.

Välfärds krisen är en moralisk och politisk kris och framför allt en fördelningskris. De rika blir allt rikare och har bl.a. genom bankerna – det är bara ett exempel – spelat med våra pengar. De fattiga blir allt fler och allt fattigare. Som fattig räknas man i EU om man har mindre än 50 % av medelinkomsten i ett land. Det är kanske en dålig beräkningsgrund, men vi måste utgå från någonting.

Den offentliga sektorn skärs ned. I och med att många arbetstillfällen försvunnit friläggs nu den egentliga sysselsättningskrisen, som är en blandning mellan återkommande lågkonjunkturer och en mer grundläggande omställning från ett industridominerat samhälle till ett tjänsteproducerande.

Nästan 20 % av arbetskraften står nu utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Några står utanför den för gott – vi har 400 000 förtidspensionärer – andra under en kortare eller längre tid.

Så länge som full sysselsättning var ett realpolitiskt samhällsmål hade trygghetssystemens nuvarande utformning ett berättigande. Under det att vi kämpar med sysselsättningskrisens ekonomiska orsaker, utan att på allvar ta itu med de strukturella, närmar vi oss samma arbetslöshetsnivåer som i det övriga EU. Allt fler människor slås ut från arbetsmarknaden och hamnar utanför trygghetssystemen, förvisade till välfärdens marginaler.

Lars Ingelstam, professor inom temat teknik och social förändring vid Linköpings universitet, anser att satsningen på att industriell modernisering skall skapa flera jobb och välfärd är uttryck för ett gammalt tänkande. Ja, vi måste tänka om. Maria-Pia Boëthius varnar för vad som händer om vi släpper den svenska modellen, som bygger på ett generellt välfärdssystem.

Miljöpartiets förslag är ett både generellt och behovsprövat välfärdssystem. Vi menar att man vid upp till 12 000 kr inkomst per månad tvärs igenom alla försäkringar skall få 80 % av arbetsinkomsten. Av det som man tjänar därutöver skall man få 40 %. Det gör att låginkomsttagarna blir i varje fall hyggligt skyddade. Även höginkomsttagarna får en ökning av sin ersättning, om också inte så hög. Barnbidraget bör höjas med 250 kr och beskattas. Det betyder en höjning för inkomsttagare med extremt låg lön och en ordentlig sänkning när statskatten tar vid. Vårt välfärdssystem är alltså både generellt och behovsprövat genom skattesystemet.

Tar man bort de generella välfärdssystemen kommer det argument som vi tidigare hörde fram, att man måste vända ut och in på sig, så att säga andligen klä av sig, för att få någon ersättning. Våra två parallella

förslag har en mycket bra egenskap, nämligen att de bildar ett både generellt och behovsprövat system.

Krisen för lönearbetet blir också en kris för de sociala skyddsnäten. Detta sker i hela i-världen. Vi talar fortfarande om kapitalism och socialism och försöker lösa dagens problem med 60–70-talets lösningar. Men vi måste för att få bibehålla en rättvis fördelning av arbete/arbetslöshet och rikedom/fattigdom föreställa oss en helt annan samhällsutveckling. Skyddsnäten tenderar att bli privata, men det betyder också att de stora grupperna hamnar utanför. Det blir vår uppgift, oavsett partifärg, att finna lösningar på dessa problem. Miljöpartiet har förslag som i går lades fram av vårt kvinnliga språkrör Marianne Samuelsson och som i dag i delar har förts fram av mig. Men de slutliga lösningarna, kanske redan före år 2000, kan komma att se helt annorlunda ut. För alla människors rätt till ett värdigt liv: Släpp skyggglapparna och låt oss ta vårt ansvar som politiker i Sveriges riksdag!

Anf. 6 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! När man diskuterar välfärd får man ofta uppfattningen att vi får en god välfärd, om vi har stora ekonomiska resurser. Visst har de ekonomiska förutsättningarna en stor betydelse för vår materiella välfärd, och vi måste naturligtvis vara noga med att prioritera så att våra gemensamma resurser fördelas på ett så rättvist och fördelningspolitiskt acceptabelt sätt som möjligt. Men pengar är absolut ingen garanti för en bra välfärd.

Trots en s.k. god välfärd, som Sverige haft under många år, har exempelvis självmordsfrekvensen ökat i vårt land. Också missbruket av alkohol och narkotika har ökat. Det allt grövre våldet breder ut sig, och det ökar faktiskt bland de unga. På Ekot i går morse presenterades siffror på att allt fler yngre ungdomar begår så grova brott att de döms till fängelse. Alldeles nyligen dömdes de två bröderna från Bjuv till långa fängelsestraff för att de hade dödat sin kamrat, ett mord som har berört oss alla djupt. Jag är väl medveten om att vi har tvingats höra dessa rapporter ofta den senaste tiden, men jag tycker ändå att vi måste ha med denna verklighet när vi debatterar välfärden i Sveriges riksdag i dag.

Herr talman! Forskarna Mattias Lundberg och Jonathan Hjort från Umeå har gjort en undersökning om kopplingen mellan alkohol och våld. De har kommit fram till att tre av fyra våldsbrott är alkoholrelaterade. Våldsbrotten begås mestadels av unga människor. Hela 40 % av alla våldsbrott utförs av 15–24-åringar. En stor del av våldet sker på krogen. Särskilt förvånande är det att 15–17-åringar är gärningsmän i nästan lika hög grad som de äldre ungdomarna. De yngsta årskullarna i undersökningen står för hela 8 % av det alkoholrelaterade våldet. Detta är en hög andel med tanke på att de enligt lagen inte skall ha tillgång till alkohol. Undersökningen visar att de nuvarande alkoholpolitiska åtgärderna inte är tillräckliga och att vi borde följa upp de lagar som redan finns på ett bättre sätt.

Det vore att förenkla och lura sig själv att hävda att dessa vålds- och alkoholproblem enbart skulle ha ekonomiska orsaker. När problem

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

uppstår är det lätt att gripa tag i "de enkla lösningarna", som att vi inte har tillräckliga ekonomiska resurser eller att vi nog måste ändra organisationen. Dessa två argument har på något sätt blivit legitima som lösning på alla problem. Jag säger nu inte att dessa faktorer saknar betydelse, varken de ekonomiska förutsättningarna eller organisationsstrukturen, men faktum är att vi ibland måste våga gå djupare i analysen för att kunna lösa problemet eller i varje fall minska det. Men det första steget är att vi inser att problemet finns och att vi måste hitta lösningar. Det handlar här om välfärd.

Herr talman! Vi kristdemokrater har gång på gång hävdat betydelsen av små naturliga gemenskaper. Vi har ofta blivit häcklade för det. Man har trott att vi bara vill ha vårdlön. Trots både onyanserade och tuffa påhopp fortsätter vi att lyfta fram den lilla naturliga gemenskapen som en avgörande faktor för ett gott välfärdssamhälle. Vi är övertygade om att med trygga familjemiljöer blir det ett tryggt samhälle, och vice versa.

De små naturliga gemenskaperna, av vilka familjen är den viktigaste, fanns faktiskt till långt före staten. Familjen är inte en institution som de offentliga organen har skapat. Det är i stället enskilda och familjer som bygger upp och utgör hela samhället.

Det finns säkert inga perfekta föräldrar. Vi har brister allesammans. Vi kristdemokrater talar ofta om ofullkomlighetstanken, och ibland kanske fler än vi borde göra det. Trots medvetenheten om ofullkomlighet menar vi ändå att hemmiljöerna, i de flesta fall, är den bästa basen för barnens utveckling. Familjen är som ett litet samhälle. En viktig del i arbetet för att minska våld och kriminalitet och motverka rotlöshet och drogbruk är att ge allt tänkbart stöd till hem och familjer.

Det är oerhört märkligt att regeringen i en tid av social otrygghet, där barns och ungdomars rotlöshet diskuteras och det brutala våldet breder ut sig, tar bort möjligheten för föräldrarna att exempelvis avgöra hur man vill ordna sin barnomsorg. Vi behöver inte mindre engagemang, utan vi behöver mer engagemang från familjerna och från föräldrarna. Det finns ingen, hävdar vi kristdemokrater, som bättre känner sina barn än föräldrarna. Därför är det också helt naturligt för oss att det är familjen själv som avgör valet av barnomsorg. Riksdagens och regeringens uppgift är att anpassa sig till familjernas val, inte att i detalj försöka styra det.

Vård och omsorg tillhör de viktigaste områdena i samhället. Sverige är inte ett välfärdsland om inte alla kan få den vård och omsorg som de behöver. Många undersökningar har gjorts om svenska folkets inställning till vilka områden som skall prioriteras. Vård och omsorg ligger alltid på en av de första platserna.

För oss kristdemokrater har vård och omsorg alltid varit en hjärtefråga. Under förra mandatperioden gjordes besparingar inom kommuner och landsting. Många landsting gjorde effektiviseringar, framför allt på kirurgkliniker, där många av operationerna nu kunde utföras polikliniskt. Det gav rejäla besparingar. Även inom administrationen har det gjorts besparingar, och det har naturligtvis varit både bra och nödvändigt. Men nu är läget enligt vår bedömning sådant att det inte

finns möjlighet att genomföra några större besparingar inom den direkta vården utan att risk finns att det hotar kvalitet och tillgänglighet.

En av de frågor som Socialdemokraterna varje dag under valrörelsen kritiserade oss kristdemokrater för var att vi inte tillräckligt kraftfullt satsade på sjukvård och äldreomsorg. När man nu i senaste numret av Kommunalarbetaren på s. 37 läser redovisningen av vad det blev av en socialdemokratisk regering på denna punkt slås man av häpenhet. Rubriken är: "Minskade statsbidrag till kommunerna 14 000 jobb försvinner". Denna artikel inleds med följande textstycke i fet svart stil:

"Enligt regeringens finansplan minskar statsbidragen till kommunerna mycket kraftigt, både i år och nästa år. Som en följd av svängremmen försvinner bara i år 14 000 jobb."

Många av de kommun- och landstingsanställda inom bl.a. vårdsektorn som i valrörelsen matades med löften från Socialdemokraterna, samtidigt som vi kristdemokrater svartmålad, känner sig säkert besvikna och svikna. Då, för ett år sedan, visade Socialdemokraterna inte minsta vilja och respekt för att hejda statens skuldökning. Då sade man att varje förslag från regeringen var ett angrepp på välfärden och de svaga. Nu kan vi konstatera att man, på områden där Socialdemokraterna hamrat in kritik mot oss gällande fördelningspolitik, har visat var man står. Det gäller pensionärernas situation, barnfamiljernas ekonomi, resurser till sjukvård och äldreomsorg samt solidaritet med världens fattiga. Det är för en del häpnadsväckande. För mig är det kanske bara en bekräftelse på vad jag befarade.

Jag välkomnar det besked som Socialstyrelsens chef Claes Örtengren har gett i morgonens nyhetssändningar, dvs. att man skall ta kontakt med alla sjukhus i landet i syfte att informera sig om det besvärliga läge som kommit till allmänhetens kännedom.

En grundläggande princip, säger man på Socialstyrelsen, skall vara att ingen skall behöva dö på grund av sjukvårdens besparingar. Det är ett särskilt angeläget besked, eftersom den socialdemokratiska regeringen kraftigt drar ned på medlen till kommuner och landsting under de kommande åren.

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga att vi kristdemokrater *inte* accepterar en fördelningspolitik som går ut över de svagaste i samhället. Vi kommer även fortsättningsvis att föra vår politik med högbyret huvud. Detta klarar vi, eftersom vårt budgetalternativ är starkare än Socialdemokraternas.

Anf. 7 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! Låt mig först kommentera några av inläggen här.

Sten Svensson tog upp frågan om Sveriges agerande internationellt när det gäller kampen för ett drogfritt samhälle. Jag vill börja med att säga att Sverige i EU och i andra sammanhang har varit utomordentligt noga med att visa på den enhällighet som finns i Sveriges riksdag när det gäller kampen mot narkotika på alla nivåer. Vi har också, i de sammanhang där vi haft möjligheter, inför EU:s ministerråd fört fram dessa ståndpunkter. Det har vi gjort både i arbetsgrupper och i själva

Prot. 1994/95:58

9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitik

ministerrådet. Under de kommande åren kommer vi naturligtvis också att föra en sådan kompromisslös kamp.

Andreas Carlgren tog upp frågan om arbetslöshetsförsäkringen och ägnade en stor del av sitt inlägg åt just denna. Kanske kunde mycket av den debatten få återkomma i den debatt som är arrangerad för sysselsättningsområdet. Jag noterade att Andreas Carlgren ägnade en del av sin uppmärksamhet åt att vi måste skära ned i hushållen, samtidigt som han skarpt kritiserade Socialdemokraternas förslag om att just dra ned på transfereringarna till hushållen.

Barbro Westerholm tog upp frågan om hälso- och sjukvården. Jag återkommer alldeles strax till en del synpunkter på detta område. Vidare tog Barbro Westerholm bl.a. upp frågan om pensionsåldern och deltidspensioneringarna. Jag vill då bara påminna Barbro Westerholm om att det är knappt ett år sedan vi gemensamt i denna riksdag och i den arbetsgrupp som förberedde detta beslut – både Barbro Westerholm och jag själv var med där – kom överens om att inte generellt höja pensionsåldern. Jag tycker att det är utomordentligt märkligt att Barbro Westerholm återkommer till detta nu när vi står inför genomförandet av det principbeslut som riksdagen alldeles nyligen har fattat.

Ulla Hoffmann ägnade en stor del av sitt inlägg åt kvinnoperspektivet. På många sätt har jag samma inställning som Ulla Hoffmann. Men jag är litet förvånad över att Ulla Hoffmann inte mer ägnade sig åt vilken enorm betydelse för kvinnor och kvinnors liv som statsskulden och arbetslösheten har. Kommer vi inte till rätta med den ekonomiska utvecklingen och arbetslösheten är det naturligtvis kvinnorna som drabbas hårdast.

Ragnhild Pohanka tog upp frågan om att vi borde byta kurs. Kanske uppfattade jag det så, att Ragnhild Pohanka inte längre tillägnar den fulla sysselsättningen betydelsen av mål för den politik som vi bör ha när det gäller människors välfärd. Men i så fall delar jag inte Ragnhild Pohankas generella uppfattning.

Chatrine Pålsson var inne på hälso- och sjukvården och sade att vi under förra mandatperioden fick en del effektiviseringar och neddragningar. Men det är just de förändringarna och de försämringarna som utgör underlaget för den situation som vi i dag har. Diskussionerna om statsbidrag till kommuner och landsting förstår jag över huvud taget inte – i varje fall inte om Chatrine Pålsson har läst de socialdemokratiska budgetförslagen.

Herr talman! För oss socialdemokrater är det allra viktigaste att medborgarna skall få tillgång till bra omsorg, vård och utbildning och att de som är mest beroende av samhället – barnen, ungdomarna, de svårast sjuka och de äldre – skall ha vårt gemensamma stöd. Regeringen har därför valt att inte skära i statsbidragen till kommuner och landsting. Besparingarna görs i stället i överföringen till hushållen mot bakgrund av att vi anser att vi bör klara en tid av lägre materiell standard. Men utarmar vi barn- och äldreomsorgen samt hälso- och sjukvården får det allvarliga konsekvenser för människor på både kort och lång sikt.

Många landsting och kommuner har redan i dag en kärv ekonomi bl.a. till följd av politiska missgrepp och det faktum att arbetslösheten har minskat skatteinkomsterna.

Resurserna till hälso- och sjukvården och möjligheterna för landstingen att klara sina åtaganden är ett ämne som är väl debatterat och uppmärksammat. Sjukvården är hårt pressad på många håll. Hälso- och sjukvårdens andel av våra gemensamma resurser kan inte minska. Främst måste naturligtvis den nödvändiga tillväxten i den totala ekonomin få genomslag i hälso- och sjukvården.

Problemen inom sjukvården är dock inte bara en fråga om pengar utan också en fråga om sjukvårdsstruktur, organisation, arbetsrutiner och ökad flexibilitet. Här ligger en stor utmaning för de politiska ledningarna i landstingen. Det kommer att behövas ett ständigt förändringsarbete för att anpassa vården till förändringar i befolkningsstruktur, medicinsk utveckling m.m.

Hälso- och sjukvårdslagen ger sjukvårdshuvudmännen ansvaret för planeringen av all hälso- och sjukvård, även den som lämnas av annan än landsting och kommuner. Därför måste landstingen också ges möjligheter att ta det fulla ansvaret för hälso- och sjukvårdens kostnader och planering.

Rätten för läkare och sjukgymnaster att fritt etablera sig på landstingens bekostnad utanför detta planeringsansvar går inte att kombinera med hälso- och sjukvårdslagens krav. Därför har den rätten tagits bort.

Etableringsfriheten har lett till stora kostnadsökningar, men enbart för en del landsting.

Husläkärsystemet behöver förändras. Det bygger på en väldigt bra grundtanke, nämligen att alla människor skall ha rätt till en fast läkar-kontakt som de själva väljer. Men den utformning som husläkärsyste-met har fått genom husläkarlagen innebär en onödig och byråkratisk detaljstyrning av landstingens primärvård. Det goda som husläkärsys-temet fört med sig är att det har blivit betydligt fler läkare i primärvår-den. Det är viktigt att medborgarna får behålla dem även om lagen försvinner och att medborgarna får välja en fast läkarkontakt om de vill.

Primärvården skall vara en första god kontakt med sjukvården för människorna. Privata läkare kan vara ett mycket bra komplement till den offentligt drivna primärvården.

Det är också regeringens uppfattning att kvinnors hälsa bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det finns många tecken som tyder på att kvinnor får ett sämre bemötande i sjukvården och att forskningen i hög grad utgår från männens sjukdomar. Förra regeringen tog fram direktiv, och jag har nu tillsatt en särskild utredare för att titta närmare på dessa frågor.

Herr talman! Flera stora reformer har beslutats av riksdagen och de är nu i inledningsskedet av ett genomförande. De behöver följas upp noggrant. Det gäller psykiatrireformen. Det gäller handikappreformen. Men det gäller också äldreformen, som kräver en viss uppmärksamhet.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Psykiatrireformens syfte, att förbättra de psykiskt sjukas livssituation genom att ge kommunerna ett tydligt ansvar, är en oerhört viktig reform. Det har satts av stora ekonomiska resurser för de kommande tre åren för att stötta genomförandet. Detta bör underlätta.

Det är naturligtvis regeringens förhoppning att de avtal som behövs mellan landsting och kommuner inom kort skall vara klara, så att reformen kan börja genomföras. Här vill jag understryka betydelsen av att brukarorganisationerna får ett verkligt inflytande också i kommunerna.

Erfarenheterna av äldreformen är i huvudsak positiva, men det finns problem. Det gäller särskilt brister inom rehabilitering, på hjälpmedelsområdet och i fråga om den medicinska kvaliteten på vissa sjuk- och ålderdomshem.

Många äldre visar symtom på demens. Det är viktigt att utreda ordentligt för att kunna ställa en säker diagnos och ge rätt behandling. Socialstyrelsen lyfter fram demensområdet dels i ett planerat allmänt råd, dels i ett projekt tillsammans med Äldrecentrum.

När det gäller rehabilitering för äldre har regeringen i samråd med kommunförbunden avsatt 300 miljoner kronor för att just utveckla rehabiliteringsområdet. Att skapa goda livsvillkor för människor med funktionshinder är en av de viktigaste uppgifterna för välfärdspolitiken. Nu bereder vi inom regeringskansliet de delar av Handikapputredningens förslag som är inriktade på generella åtgärder för att öka tillgängligheten i vid mening.

Trafikområdet tas upp i Samresegutredningen, som kommer att avsluta sitt arbete i juni. Telekommunikationer och handikapp tas upp i en proposition i år.

I den centrala frågan som rör arbete för funktionshindrade har jag samrått med arbetsmarknadsministern om att låta en snabb åtgärdsinriktad utredning analysera vilka metoder som är effektivast för att fler funktionshindrade skall få arbete.

Herr talman! Aldrig tidigare har svenska hushåll varit så beroende av bidrag som de är nu. Det handlar främst om a-kassa men också om socialbidrag. Arbetslösheten, och särskilt långtidsarbetslösheten, har tvingat in många hushåll i ett bidragsberoende. De är inte enbart beroende av pengar, utan hela situationen för människorna blir oerhört pressande.

För att komma till rätta med dessa allvarliga problem krävs krafttag på många områden. Att minska arbetslösheten är en nyckelfråga. Men också socialtjänsten i kommunerna måste få bättre resurser och tillgång till ett brett register av handlingsalternativ.

Regeringen kommer under detta år att lägga fram en proposition som bygger på Socialtjänstkommitténs utredning beträffande socialbidrag. Men jag vill än en gång understryka att det är insatser för flera i arbete som är grundbulten.

Herr talman! I arbetslöshetens och den ekonomiska krisens spår ser vi en rad oroväckande saker runt om i landet:

– bostadsområden där de flesta vuxna är arbetslösa,

- invandrare som inte ens närmar sig möjligheten till ett fast arbete, trots att de söker allt som finns,
- unga, som tappar fotfästet och vänder upp och ned på dygnet, skapar egna normer och regler som försvar för sin livssituation,
- meningslöst och rätt våld mot oskyldiga människor.

Detta kan vi naturligtvis aldrig tolerera. Vi kan inte heller acceptera att vi fastnar på en väg in i ett tvåttredjedelssamhälle. Sverige skall vara ett välvärdssamhälle där alla skall få tillgång till ett bra liv på mänskliga och värdiga villkor.

Under de gångna åren har utvecklingen gått mycket snabbt. Neddragningarna inom de offentliga sociala trygghetsnäten syns tydligt, främst i storstäderna. Den medvetna politiska styrningen från offentligt driven social omsorg till olika privata alternativ har inte gått spårlost förbi.

Men det sker också andra förändringar i samhället och i vår omvärld, förändringar som kan vara svårare att överblicka. Det gäller t.ex. den ökade internationaliseringen, framväxten av ett mångkulturellt samhälle, användningen av ny teknik och den snabba utvecklingen på kunskaps- och informationsområdet. För att kunna modernisera välfärden, främja jämställdheten och solidariteten behöver vi bättre kunskaper om dessa förändringar.

Inom Socialdepartementet har vi startat ett välfärdsprojekt. Vi skall ta vara på alla de kunskaper som vi redan har om utvecklingen. Vi skall också ta fram kunskap och information, där vi känner att detta saknas. Det tänker vi göra på litet olika sätt, genom forskning och kartläggning av hur exempelvis välfärden har förändrats under de gångna åren. Men vi vill också ha en ordentlig debatt som är öppen och framtidsinriktad. Därför lyssnar vi på många olika människor: unga elever, arbetslösa och gamla med lång erfarenhet och visioner om hur det borde vara.

Herr talman! I riksdagens debatter lyfter vi fram det som skiljer oss åt. På några områden finns det så skilda principiella utgångspunkter att de inte går att förena, t.ex. om samhället skall grundas på en s.k. grundtrygghet eller på inkomstbortfallsprincipen. Detsamma gäller synen på finansieringen av hälso- och sjukvården. Den svenska välfärden skall enligt min mening byggas på en gemensam skattefinansiering och inte på en försäkringslösning.

Men jag vill ändå säga att det i flera av de motioner som har väckts finns bra synpunkter och förslag om hur vi skall komma till rätta med problemen i samhället.

Herr talman! Riksdagens behandling och denna debatt blir naturligtvis också ett viktigt led i det öppna samtalet om hur vi skall nå det moderna, goda välfärdssamhället.

Anf. 8 STEN SVENSSON (m)

Herr talman! Jag uppskattar att Chatrine Pålsson följde upp den linje som jag drog upp i mitt anförande, nämligen kopplingen mellan drogmisshuset och våldsbrotten. Jag tror att det finns all anledning för oss i riksdagen att noga följa upp åtgärderna och de händelser som har återspeglats i massmedierna under det senaste året. Det gör vi bl.a. nu

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

på tisdag kl. 9.30 i förstakammarsalen, då vi i socialutskottet har en offentlig s.k. hearing om dopningsproblemen. Vi har fått rapporter om att det finns ett allt starkare samband mellan yngre människors användning av dessa medel och det ökande våldet. Jag hoppas att det blir stor uppmärksamhet kring just denna hearing.

Chatrine Pålsson kom också in på familjegemenskapens betydelse. Vi är ganska överens om vilka frågor som är viktiga när det gäller den lilla världen. Därför är det beklagligt att Socialdemokraterna var så snabba med att ta bort vårdnadsbidrag och avdragsrätten för tillsynskostnader. Det leder till att de människor som vill välja alternativa former efter sina personliga värderingar förnekas denna möjlighet av Socialdemokraterna. Socialdemokraterna vill gärna planera sitt samhälle för dem som har samma värderingar. Men de människor som har andra värderingar och som vill göra andra val utifrån sina egna bedömningar får inte den möjligheten. Detta hindras på olika sätt.

Som vi ser det från borgerlig sida är ett samhälle där alla olika grupper kan få välja det som man efter lugn och samvetsgrann prövning anser är bäst för de egna barnen också en del av demokratin, dvs. respekt för olika minoriteters önskemål.

Av regeringens budgetförslag framgår att räntan på statsskulden nu är mer än dubbelt så hög som anslaget till totalförsvaret. Om man extrapolerar, drar ut konsekvenserna av denna utveckling, kommer räntan på statsskulden att ytterligare urholka våra möjligheter att satsa på andra angelägna områden.

För att vi över huvud taget skall kunna upprätthålla välfärden är det viktigt att vi har en sund ekonomi. Faktum är ju att svenska medborgare inte kan leva på lån. Rätt till bidrag måste t.ex. knytas till en skyldighet att ta anvisat arbete. Alla rättigheter måste hänga samman med motsvarande skyldigheter. Västland kan bara skapas genom arbete, sparande och investeringar. Västland växer inte fram ur försäkringskassorna.

Därför måste man göra om strukturerna i samhället och se till att man öppnar för konkurrens. Jag tror att det inom det sociala området kan tillkomma många nya småföretag.

Jag tror att Socialdemokraterna kommer att få det utomordentligt svårt framöver, om de inte gör någonting åt strukturfrågorna. Om de avstår från att titta på strukturerna kommer det att leda till väsentligt mer ingående ingrepp och drastiska besparingar.

Det verkligt akuta problemet i vårt land är de höga räntorna. De fördyrar boendet och vållar svåra problem för näringslivet, i synnerhet just för småföretagen. Med den svenska ekonomin kan inte många nya jobb skapas förrän räntorna går ner. En absolut förutsättning är nu att ta utgångspunkt i verkligheten och inse att situationen kräver kraftfulla och snabba åtgärder.

Kärnan i vår svenska välfärd är utbildning, sjukvård, äldreomsorg samt stöd till fysiskt och psykiskt handikappade. Dessa områden måste vi värna. Men denna insikt leder till att vi också måste göra besparingar på andra områden.

Herr talman! Det man inte vill diskutera hittar man alltid anledning-
ar till att inte diskutera. Nyss sade Ingela Thalén att det var fel dag.
Strax kommer säkert Ingela Thalén att säga att hon inte har tid. Men
jag skall upprepa mina frågor.

Allmänpolitisk debatt

För det första: Hur kan ni gång på gång säga att ni försvarar den ge-
nerella välfärden medan ni väljer att just skära ner på den generella
välfärden? Det är ju ingen liten sak. Ni har gjort frågan till en av de
stora vattendelarna i svensk politik. Det är en uppfattning som jag på
många sätt delar. Men det visar sig att vattendelaren alltmer går på ett
annat ställe än vad vi hade väntat oss. Ni skär ner mycket av den gene-
rell välfärden. Ni gör tvärtemot vad ni har sagt. Ingela Thalén har inte
ett ord att förklara detta med. Tystnaden skriker.

Välfärdspolitiken

För det andra: Hur kunde ni förbereda väljarna så oerhört dåligt på
det som ni nu gör? Som jag tidigare tog upp behandlade ni inte väljarna
som vuxna medborgare. Jag menar att Ingela Thalén på många sätt
personligen är en symbol för detta, eftersom hon gång på gång skällde
på den tidigare regeringen för nedskärningarna men inte talade om att
hon i den regering som hon själv ville medverka i tänkte föreslå ännu
större nedskärningar för de arbetslösa.

Det är inte fel dag att diskutera detta. Det är fel tid, därför att ni
borde ha berättat detta före valet. Tystnaden då och tystnaden nu skri-
ker.

För det tredje: Jag menar ju inte att felet är att ni skulle använda för
mycket pengar. De pengarna finns inte. Tiden är ute för att lova pengar
som inte finns och reformer som staten inte har råd med. Men då borde
ni se till att använda pengarna på ett annat sätt. Det är det som är vår
poäng. Vår linje när vi driver kravet på grundtrygghet är att man skall
se till att flytta pengar från toppen för att lägga dem i grunden, så att de
räcker för att skapa en generell trygghet och så att vi gör det som vi
säger att vi skall göra. Men vi måste också våga säga att det krävs ett
större personligt ansvar av dem som tjänar mer. Då blir det större
trygghet för fler samtidigt som det kostar mindre pengar.

Detta blir särskilt tydligt när det gäller barnfamiljerna. Precis som
jag sade lever vart femte barn i sådana familjer som enligt Socialstyrel-
sens siffror inte klarar av att få pengarna att räcka ens till det nödvändi-
gaste – 400 000 barn! Just dessa familjer drabbas värst, tvärtemot vad
man kan tro när man lyssnar på vad ni säger.

Vi har föreslagit ett system som vi kallar för barnkonto. Det går ut
på att varje barn skall ha lika stort stöd därför att varje barn är lika
mycket värt, oavsett tjockleken på föräldrarnas plånbok. Det är alldeles
uppenbart att ni inte tycker det. Men det vore ändå bra om ni kunde
förklara varför inte det som man kunde tro var Socialdemokraternas
huvudlinje – nämligen rättvisa – inte är viktigt när Socialdemokraterna
sitter i regeringsställning. Det finns ju alternativ.

Nu har vi kallats till en utredning som inte är till för att diskutera
detta, utan som är till för att efter hand diskutera det ni borde ha gjort i
förväg innan ni lade fram era förslag.

Det finns också andra frågor där det är viktigt att samarbeta. Jag hoppas att ni inte skall sköta det samarbetet lika dåligt som ni har gjort när det gäller den här frågan.

Anf. 10 BARBRO WESTERHOLM (fp)

Herr talman! Jag har först en kommentar kring pensionerna. Vi var ju med på kompromissen i Pensionsarbetsgruppen om pensionsåldern. Det var en motvillig kompromiss. När vi nu i vår ekonomiska motion lägger fram förslaget om höjd pensionsålder är det mot bakgrund av den analys som vi har gjort av hur besparingarna i den budgetproposition som Socialdemokraterna har lagt fram slår. Då menar vi att vi måste prioritera insatserna för långtidssjuka och barnfamiljer. Detta är alltså bakgrunden till det förslag som vi har lagt fram.

Sedan är det några andra frågor som jag tänkte beröra med anledning av olika talareshänvisningar här.

Det är bra att socialministern tydligt uttalar att målet för vår narkotikapolitik, ett narkotikafritt samhälle, ligger fast. Nu gäller det att på alla sätt inom EU och internationellt verka för denna målsättning. Jag undrar hur socialministern ser på förslaget om samordnare för narkotikafrågor i varje EU-land som har varit uppe på tapeten. Detta kan vara ett viktigt nätverk för en effektiv narkotikabekämpning, tror jag.

I anslutning till narkotikaområdet vill jag ta upp detta med behandlingsmetoder för och rehabilitering av narkotikamissbrukare. En del behandlingar går bra, andra går mindre bra. Jag undrar om man funderar över att låta SBU utvärdera de olika behandlingsmetoderna. Inom medicinen har ju SBU arbetat väldigt effektivt för att ta fram de mest lämpliga och kostnadseffektiva metoderna. Men inom socialtjänsten är det mera av "klient med data".

Det finns en rad förslag som Alkoholkommissionen har kommit med. Folkhälsoinstitutet skulle ju få ytterligare medel till sitt förfogande. Jag vill då fråga: Hur går det med planeringen? Såvitt jag förstår sitter regeringen på pengarna. När avser man att släppa dem?

Sedan över till barnområdet, som jag inte hann med i mitt första inlägg. Vi är ju väldigt stolta över att ha drivit FN:s barnkonvention och ratificerat den. Men det är också viktigt att vi lever som vi lär. Barnkonventionens grundläggande tanke, att prioritera barns rättigheter framför vuxnas önskemål, tycks inte ha slagit igenom överallt. Detta blir väldigt tydligt i diskussionerna kring asylsökande familjer med barn som har vistats här under längre tid. På den punkten borde utlänningslagen göras tydligare så att den har samma anda som barnkonventionen. Jag undrar hur socialministern ser på den problematiken.

Detsamma gäller detta med åldersgränsen för barn. Enligt barnkonventionen är alla barn som är under 18 år. Men vi har tyvärr unga personer under 18 år i fängelse, tvärtemot barnkonventionens intentioner.

Slutligen tog socialministern upp detta med husläkarna. Kerstin Heinemann kommer närmare att utveckla vår syn på detta och vår reaktion på socialministerns inlägg.

Herr talman! Jag vill först kommentera det som socialministern sade. Visst är det så att jag tar budgetunderskottet på största allvar, vilket också visas i Vänsterpartiets ekonomiska motion. Det som Ingela Thalén hävdade, att statsskulden och ekonomin skulle ha större betydelse för kvinnor som drabbas hårdast, är faktiskt inte riktigt rätt. Det var inte det som jag sade. Hade Ingela Thalén lyssnat noga hade hon hört att jag hävdade att det skulle ske en rättvis fördelning mellan kvinnor och män.

Det kanske ändå är så att Ingela Thalén instämmer i att vi inte har råd med jämställdhet, att kvinnors underordning är en sakfråga som kan prioriteras i goda tider och prioriteras bort när vi inte har råd. Kön är en politisk dimension på samma sätt som klass. Genom nedskärningarna i budgetpropositionen prioriterar man bort denna politiska dimension. Och jag trodde faktiskt att regeringen hade varit på kurs i jämställdhetsfrågor!

Herr talman! I detta inlägg vill jag också ta upp en annan fråga. Det gäller återlåningen av AP-fonderna. Det är förvånande att Socialdemokraterna vårdar överenskommelsen i pensionsfrågan med bl.a. Moderaterna, eftersom det var den borgerliga regeringen som på egen hand – utan socialdemokraternas medverkan och vid sidan om pensionsöverenskommelsen – tog bort 22 miljarder kronor från AP-fonderna, som gick dels till forskningsstiftelser, dels till riskkapitalfonder. Genom överflyttningen till premiereserven minskar den offentliga sektorns konsolidering med ytterligare 9 miljarder i år. På kort tid har man alltså slängt ut 31 miljarder kronor. Ändå vidhåller Socialdemokraterna viljan att komma överens med de partier som på egen hand kört solo i fondfrågan.

Med denna misshushållning är det självklart att vi inte har råd med en lika stor offentlig sektor. På olika sätt har pengar förts över från offentlig till privat sektor. Den borgerliga regeringen vågade inte skära i socialförsäkringarna direkt utan man skänkte i stället bort pengar på olika sätt.

I krisuppgörelsen 1992 sänktes folkpensionsdelen av arbetsgivaravgiften med nästan 2 %. Företagen fick stora ekonomiska lättnader och fördelar medan statens budgetunderskott ökade med 14 miljarder kronor, pengar som nu staten måste låna tillbaka av företagen till höga räntor. I budgetpropositionen försämras socialförsäkringssystemens ekonomi ytterligare genom arbetsgivaravgiftsbefrielsen på 7 miljarder kronor för RAS. För att ytterligare kompensera arbetsgivarna för karensdagen sänks arbetsgivaravgiften.

Socialförsäkringssystemen – inkl. a-kassan – gick 1991 med ett sammanlagt överskott på 40 miljarder kronor, varav statsbidrag utgörs av drygt 30 miljarder kronor. På grund av arbetslösheten har överskottet i socialförsäkringssystemen på två år minskat från 40 miljarder kronor till ca 1,5 miljarder kronor. Dessutom har statsbidragen bl.a. på grund av krisuppgörelsen ökat med drygt 15 miljarder kronor. Om vi bortser från a-kassan går systemen fortfarande med överskott. Svenska

folket betalar in mer i avgifter än vad vi tar ut i bidrag. Alltså: Det är inte den generella välfärden som är orsaken till underskottet.

Ekonomgruppen bland arbetsmarknadens parter har inför avtalsrörelsen i år kommit fram till att det finns utrymme för att behålla konkurrensförmågan gentemot utlandet på 3,5 %, inkl. sociala avgifter. Här betraktas dessa pengar som löntagarnas pengar som vi får avstå ifrån. Så har det förstås varit i tidigare avtalsrörelser också. Likafullt kan man göra sådana överenskommelser som krisöverenskommelsen och flytta över pengarna till företagen, pengar som vi sedan måste låna tillbaka.

Herr talman! Ekonomgruppens rapport visar på att de sociala avgifterna ingår i löneutrymmet. Det är alltså löntagarnas pengar som man behandlar på det här sättet. Det är ett svek mot löntagarna. Det är det sveket som vi borde debattera.

Anf. 12 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Om jag uttryckte mig otydligt skall jag förtydliga mig nu. Vi i Miljöpartiet tycker också att man skall ha full sysselsättning, men vi vill att man skall dela på arbetena. Jag nämnde i förbigående att vi vill att man skall dela på både arbetena och pengarna på ett mer rättvist sätt. Fördelningsprincipen är i det här sammanhanget väldigt viktig.

Vi vill också betona att 40-timmarsveckan är ute för alltid. Dessutom har vi ju så stor övertid i Sverige, som många gånger är obetald. Människor vågar inte kräva pengar för sin övertid. Detta är mycket allvarligt. Det är också en sak som skulle ge fler arbeten. I de flesta EU-länder har man faktiskt en kortare arbetsvecka än 40 timmar.

Sedan vill jag kommentera även de andra inläggen. Vi ställer oss naturligtvis helt och hållet bakom Sten Svenssons och Ingela Thaléns anföranden när det gäller drogpolitiken.

Vi tycker att man visst kan ha kooperativa eller anställdägda daghem, men inte i vinstsyfte, typ Pysslingen.

Jag undrar hur Andreas Carlgren ställer sig till den nya välfärden, som vi i går hörde i TV att ert ungdomsförbunds ordförande hade tagit ställning för.

Jag tycker visst att alla människor skall ha samma ansvar, men kanske lika i pengar räknat. Men alla människor i Sverige har ansvar för vårt samhälle. I och för sig säger inte generell välfärd hur höga bidragen skall vara. Den kan vara generell även med reducerade bidrag.

Jag vill betona att vi behöver fackens styrka. De "avlövas" i dag. Man kan ha många åsikter om facken, de har inte varit felfria och inte handlat rätt i alla lägen. Men vad skall arbetstagarna sätta emot om de inte har starka fackföreningar? Facken "avlövas" verkligen i dag.

Andreas Carlgren anmärker på välfärden. Det får socialdemokraterna, Ingela Thalén, försvara själva. Men jag tycker att det är märkligt eftersom ni satt i den förra regeringen. Jag avgav en röstförklaring 1991 angående de sänkta ersättningarna i socialförsäkringssystemen och betonade att det var en dammlucka som öppnades. Man visste inte var det skulle sluta. Det kan vi verkligen se i dag.

Vi noterar – apropå anförandet från Folkpartiets representant – att konkurrens och marknad i dag är honnörsord. Marknaden har alltid funnits. Den kan man tygla eller släppa fri, men i stället för solidaritet och en viss reglering har man satt upp konkurrens som det finaste i vårt samhälle. Jag menar att konkurrens som sin yttersta konsekvens helt klart leder till utslagning. Det är vad det handlar om.

I dag börjar vi ha en kapitalistisk planekonomi i många länder. Även i Sverige finns det risk för detta. En sådan ekonomi kan vara väl så skoningslös som en kommunistisk planekonomi. Jag hoppas att det inte skall gå mer åt det hållet.

Höjningen av pensionsåldern är en vansklighet för staten. Genomsnittsåldern för pensionering är omkring 59 år.

Husläkarsystemet är ett slag i luften, men har ändå kostat pengar. Vi hade t.ex. i Dalarna rätt att välja läkare långt innan husläkarsystemet kom. Det är i och för sig ingenting nytt. Vi säger nej till egenavgifter inom försäkringssystemen.

Anf. 13 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera socialministerns frågor runt vår budgetpolitik. Jag har förståelse för att Ingela Thalén har en stor arbetsbörda. Därför skall jag gärna informera henne.

Det kan inte vara en hemlighet att Socialdemokraterna drar in ungefär 18 miljarder på tre år på kommuner och landsting. Enligt det kristdemokratiska budgetförslaget får kommunerna 7–8 miljarder mer per år. Det beror dels på att ett särskilt bidrag riktat till vård och omsorg ges, dels på att egenavgifterna, som är avdragsgilla, höjs med 1 % mindre än i regeringens förslag. På så vis får kommunerna in mer skatt. Det är verkligen inte lätt för mig att i alla lägen se den totala effekten. Men det är faktiskt den verklighet vi har som vi måste diskutera kring. Därför menar jag att en kristdemokratisk finanspolitik verkligen i konkret handling visar att vård och omsorg är de områden som vi prioriterar högt. Därför ges kommuner och landsting, som även har det yttersta ansvaret för välfärds- och trygghetsfrågor, ett ekonomiskt tillskott till skillnad från den socialdemokratiska finanspolitiken. Om Ingela Thalén inte hunnit ta del av detta, går det bra att läsa i Från Riksdag & Departement nr 4 i år. Där står det alldeles utmärkt om detta.

Det ideliga pratet om att den ekonomiska situationen och besparingarna är den förra regeringens fel har företrädare för den gamla regeringen ett antal gånger bemött, men det tycks inte gå in. Därför skall inte heller jag försöka med det. Det är helt orimliga påståenden.

Ulla Hoffmanns inlägg handlade om pigor och vårdnadsbidrag. Det är förfärligt att från denna talarstol höra att Vänsterpartiet gång på gång omyndigförklarar svenska familjer och föräldrar. Ni ger ett intryck av att de inte begriper någonting om sina barn. De förstår inte ett dugg om barnens behov. Jag måste säga till Ulla Hoffmann att jag inte känner sådana kvinnor och män, utan jag känner familjer, föräldrar, som är vuxna och fattar beslut själva och som vet vilken vård och omsorg deras barn behöver. Jag och vi kristdemokrater har gång på gång sagt att vi vill myndigförklara svenska familjer. När vi talar om välfärds-

politik i dag är det viktigt att vi kommer ihåg att man i Sverige också någon gång måste få vara vuxen. Ibland låter det som att svenskarna aldrig skall få bli vuxna utan bara vara barn. Vi tror att svenska familjer klarar av att själva välja sin barnomsorg.

När det gäller det förnedrande uttrycket, som Ulla Hoffmann använde, om pigor blir min fråga till Ulla Hoffmann: Nedvärderar Vänsterpartiet den här sortens arbete i stort? Det finns ett antal olika yrken där det ingår hushållsarbete. Vi menar att det finaste som finns är att arbeta med barn och familj.

Anf. 14 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! När det gäller valfriheten är det precis tvärtemot vad Sten Svensson m.fl. säger. Valfriheten ökar inte enbart av det skälet att man släpper ut saker och ting på s.k. marknad. Valfriheten för enskilda individer ökar ju om det finns tillgång för alla till service, omvårdnad, hälso- och sjukvård.

Socialdemokraterna har inte vänt sig emot att det skall finnas kooperativa eller privata vårdgivare. Vad vi vänder oss emot är att dessa skall ha en särställning som inte, när det gäller hälso- och sjukvårdslagen, ingår i planeringsansvaret och i det ansvar som vi i denna riksdag ålägger landstingen. Hälso- och sjukvårdslagen ålägger sjukvårdshuvudmännen det ekonomiska ansvaret och planeringsansvaret för all sjukvårdsverksamhet, också den som ges av andra än landstingen själva. Det är deras ansvar, och då vill jag att de också får möjlighet att ta detta ansvar.

Sedan till Andreas Carlgren. Vi har från Socialdemokraternas sida, jag själv personligen på möte efter möte, vid torgmöten och i debatter, redovisat alldeles klart och tydligt den oerhört stora börda och det oerhört stora ansvar som alla partier har när det gäller att komma till rätta med den svåraste frågan: statsskulden och arbetslösheten så att vi kan pressa tillbaka arbetslösheten.

Det har också handlat om att minska transfereringarna. Det socialdemokratiska partikongressbeslutet innebar att vi i valet mellan barnomsorg, äldreomsorg samt utbildning och ekonomiska överföringar till hushållen valde barnomsorg, äldreomsorg osv. Det har redovisats under valrörelsen och i ett valmanifest som var utomordentligt tydligt. Det gäller också frågan om arbetslöshetsförsäkring. Det finns självklart detaljer som man inte skriver in, men detta var vårt val. Det handlar om en utomordentligt stor återhållsamhet. Andreas Carlgren är en av de verkligt ansvariga för att statsskulden har utvecklats på det sätt som den gjort.

Så om barnkonto – jag har inte så mycket tid att jag kan gå in i detalj om barnkonto. Biträdande socialminister Anna Hedborg kan fortsätta diskussionen i den mån det behövs. Vi har ett barnbidrag, lika för alla barn. Centerpartiets barnkonto är formulerat så att det verkar emot arbete och ökade arbetsinsatser. Det verkar emot ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Till Barbro Westerholm vill jag när det gäller samordningen av narkotikafrågorna säga att Folkhälsoinstitutet har 50 miljoner kronor inne-

varande budgetår. Det har kommit i gång med det lokala utvecklingsarbetet och med samverkan med kommuner. Centrum för utvecklingsarbete har arbetat med frågorna om utvecklingen av vården och utveckling och utvärdering av metoder. IKM, Institutet för kunskapsutveckling, har tillsammans med institutionsstyrelsen arbetat fram forskningsprogram för att få en bra dokumentation på detta område.

Till Ulla Hoffmann skulle jag vilja säga att det var jag som ansåg att statsskulden var ett hot mot kvinnorna. Dålig ekonomi i samhället är det största hotet mot kvinnors jämställdhet och utveckling. Jag pådyvlade inte Ulla Hoffmann en sådan uppfattning.

Till slut vill jag säga följande till Ragnhild Pohanka. Vi är överens om att övertidsuttaget är någonting mycket negativt. Det bör omsättas i verkligt arbete.

Jag ber att få återkomma till Chatrine Pålsson i nästa omgång.

Anf. 15 STEN SVENSSON (m)

Herr talman! En ökad valfrihet i skola, barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg kommer att ge medborgarna en bättre service. Det är viktigt att vi uppnår konkurrens. Men den skall vara på lika och rättvisa villkor. Det kommer att leda till lägre kostnader. Vi kommer också att få många nya småföretagare.

Vi moderater vill vidga valfriheten genom att återinföra vårdnadsbidraget, återinföra avdragsrätten för styrkta barnomsorgskostnader och garantera föräldrarnas rätt till val av omsorgsform för de egna barnen. Vi vill införa en allmän obligatorisk sjukvårdsförsäkring för alla, likadant när det gäller arbetslöshetsförsäkringen, och garantera fri etableringsrätt för läkare och sjukgymnaster. Vi vill återinföra det fria läkarvalet, garantera det fria valet av skola och garantera valfrihet i äldreomsorgen. Vi vill dessutom införa en hjälpmedelsgaranti för handikappade. Vi ser också fram emot att fortsätta på handikappreformerna och öka tillgängligheten i samhället. Vi vill att man skall fullfölja psykiatireformen. Där vill jag särskilt understryka behovet av tillgång till psykoterapi.

Jag sade redan i mitt inledningsanförande att välfärdspolitiken måste ha som utgångspunkt ett system med gemensam finansiering men där resurserna styrs mot de reella behov som finns och skall följa de val som den enskilde själv träffar. Det är utomordentligt väsentligt att man, även om man har andra samhällsvärderingar än socialdemokrater och vänsterpartister, kan göra det val man har kommit fram till är det bästa, för en själv, ens familj, de egna barnen. Det är det avgörande, att kunna göra det fria valet.

Anf. 16 ANDREAS CARLGREN (c)

Herr talman! Jag påstår fortfarande att Ingela Thalén och den regering hon tillhör inte förberedde väljarna för vad de tänkte göra. När Ingela Thalén reste land och rike runt för att tala om att Börje Hörnlund sparade för mycket på arbetslöshetsersättningen och försäkringarna, kunde man inte få uppfattningen att Ingela Thalén senare skulle sätta sig i en regering som föreslog ännu större besparingar. Det kallar Ingela

Thalén nu en detalj. Jag är inte säker på att väljarna uppfattar det så. För oss som är yngre och mer oerfarna än Ingela Thalén kan det vara en lärdom om att politikerrollen måste förändras. Lova inte mer än du kan hålla!

I valet mellan transfereringar och att satsa på vård, omsorg och utbildning tycker jag att ni gör ett bra val när ni skär ner på transfereringarna. Vad jag kritiserar är att ni inte vågar göra valet fullt ut. Ni vågar inte flytta pengar från toppen till botten. Därmed knuffar ni obönhörligen fler barnfamiljer som redan lever på marginalerna ut i socialbidragsberoende. Därmed knuffar ni obönhörligen fler arbetslösa ut i socialbidragsberoende. För ni vågar inte göra något åt grundfrågan: Skall vi ha grundtrygghet i Sverige som omfattar alla, måste vi flytta pengar från toppen till botten.

För det tredje vill jag ta upp barnkontot. Ingela Thalén säger att det inte uppmuntrar till arbete. Det är en konstig invändning. Vad Ingela Thalén försvarar är ju att höginkomsttagaren skall ha tio gånger mer än låginkomsttagaren för att inte arbeta. Syftet är ju att höginkomsttagaren inte skall arbeta utan vara hemma med barnen. Men då behöver han eller hon tio gånger mer än låginkomsttagaren. Det är det jag tycker att Ingela Thalén skall förklara. Det är det vi vänder oss emot med vårt förslag till barnkonto.

Anf. 17 BARBRO WESTERHOLM (fp)

Herr talman! Ragnhild Pohanka säger att ordet konkurrens är det finaste ord som finns. Det är väl en värdering som får stå för Ragnhild Pohanka. Vi har nog olika ord som vi tycker är de finaste, beroende på vilka vi är och vilka mål vi strävar efter. Jag tycker att detta med välfärd och en solidarisk uppbackning av välfärden är någonting viktigt och fint. Det är det debatten handlar om.

Vi vill att olika idéer skall få testas, utvecklas inom hälso- och sjukvård, barnomsorg, äldreomsorg, handikappomsorg osv. Vi har sett många exempel på att man kan göra det mycket bättre för dessa olika grupper om man stimulerar kreativitet, gör det möjligt att testa idéer inom offentlig eller privat verksamhet. Det viktiga är att det finns en solidarisk finansiering i botten för dessa olika utvecklingsförsök.

Det är också väsentligt att det finns en instans som kan värdera dessa försök. Jag har därför försökt lyfta fram SBU:s och andras insatser på detta område. Ingela Thalén kanske kommer in på några av mina frågor om bl.a. barn i sitt sista anförande.

Därmed är min tid så gott som ute. Detta är viktiga frågor. Vi kommer tillbaka i många debatter framöver.

Anf. 18 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! I går skroderade Carl Bildt över att moderaterna hade mest tid över. När det är en rättvis fördelning, som i dag, blir det faktiskt lika mycket tid över till alla.

Sten Svensson hävdar att lex Pysslingen ökar kommunernas kostnader. Samtidigt vill Moderaterna dra in 4,5 miljarder från kommunernas statsbidrag. Man vill belasta kommunernas socialavgifter genom att

försämra i socialförsäkringssystemen och införa två karensdagar. Vad kan dessa två karensdagar få för effekter på t.ex. den svenska folkhäl-
san och på kommunernas socialbidragsutgifter?

Andreas Carlgren beskriver svenskarna som hjälplösa kuggar i ett stort samhällsmaskineri, som inte vet vem som har ansvaret. Och så pläderar han för grundtrygghet! Men välfärden skall inte grundas på gamla fattigvårdsprinciper, Andreas Carlgren. Legitimiteten i våra system bottnar just i att de är generella. Ert budgetförslag bidrar till bestående hög arbetslöshet, minskad privat konsumtion och allmänt ökade svårigheter för de svaga grupperna i samhället, dvs. de grupper ni hävdar att ni vill värna.

Och så är Chatrine Pålsson upprörd! Denna representant för riksdagens familjefundamentalistiska parti hävdar att vi nedvärderar kvinnors arbete. Jag vill tala om för Chatrine Pålsson att pigor bara kan rekryteras i samhällen med stora klassklyftor. Klassklyftorna ökar i Sverige, och risken är att det blir någonting i stil med avdragsgilla pigor. Det kan bara bygga på förtryck av kvinnor.

Socialdemokraterna har sagt att de vill värna principerna i den generella välfärden. Det är någonting som vi i Vänsterpartiet ställer oss bakom. Vi anser att detta försvar är såväl ideologiskt som samhällsekonomiskt motiverat. Jag skulle vilja att mottot för välfärdspolitiken skulle vara "Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov" och inte Bibels "Åt den som har varde givet". Det verkar också som om det finns stöd i riksdagen för det.

Anf. 19 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Det var väl ändå ett avsiktligt missförstånd, Barbro Westerholm. Jag framhöll att samförstånd och solidaritet var de fina orden men att det i dag är konkurrensen som har upphöjts till hedersord. På tal om välfärdskris har kommunerna sedan 80-talets början inte längre någon rätt till beskattning av företagen. Det har gjort att vi i stort sett har världens företagsvänligaste klimat. Under 80-talet gjorde företagen uppköp utomlands för ungefär lika mycket pengar som drogs in till dem, omkring 200 miljarder. I och för sig ökade också investeringarna i Sverige.

Man måste börja tänka självständigt och ifrågasätta självklara, ofta upprepade axiom. Är det bara bra med utländska investeringar, att de köper upp våra företag? Är det bara bra med rationaliseringar och investeringar som i stort sett gör människor arbetslösa? Det måste faktiskt ifrågasättas. SCA köpte brittiska Reedpack för 10 miljarder. Men företaget stannade kvar i Sverige. Man kan inte säga att de flyttade utomlands. Stora köpta tyska Feldmühle för 14 miljarder. De stannade kvar i Sverige. De flyttade inte utomlands. Att företag har flyttat utomlands beror på att de hade så stora vinster att de kunde köpa upp företag utomlands förutom dem de hade i Sverige.

Anf. 20 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Fru talman! När det gäller det Ulla Hoffmann sade vill jag säga att det aldrig är vi kristdemokrater, eller centerpartister, moderater eller

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

folkpartister, som har pratat om pigor. Det nedvärderande, om nu detta är nedvärderande, har Ulla Hoffmann och hennes kamrater och även socialdemokraterna stått för. Vi nedvärderar inget arbete. Det vill jag gärna säga.

Det andra jag vill säga är att socialministern är smart nog att svara mig när jag inte har någon replik kvar. Därför skall det bli roligt att få debattera vid annat tillfälle med Ingela Thalén.

Vi har sagt att många av besparingarna är fördelningsmässigt oacceptabla. Vissa flerbarnsfamiljer, vissa grupper av pensionärer och sjuka kommer att få bära en orimligt stor börda. I tider av växande våld och social oro fortsätter man att underminera familjernas ställning.

Efter avskaffandet av vårdnadsbidraget och försämringen av flerbarnstilläggen skall regeringen nu försämla barnbidragen. Det kommer att stå oss alla dyrt i längden. Det är naturligtvis inte rimligt att man skall behöva uppbära socialbidrag för att man har barn.

Det sista jag vill kommentera är karensdagen. Det är fördelningspolitiskt riktigt att jag och alla andra som nästan aldrig är sjuka skall bära den bördan. De som ofta är sjuka skall få mindre bördor att bära. Med ett högkostnadsskydd i karensdagarna blir det de facto så. Det här är ingen fördelningspolitiskt riktig väg att gå, menar vi kristdemokrater. En karensdag kan jag och de som sällan är sjuka bära. Vi skall vara rädda om dem som ofta är sjuka.

Tack så hjärtligt!

Anf. 21 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Fru talman! Sten Svensson hävdar fortfarande att ökad valfrihet bygger på fri konkurrens. Det skulle leda till lika och rättvisa villkor. Jag hävdar att det inte automatiskt gör det. Det leder inte till en ökad valfrihet för alla. Några får en mycket stor valfrihet. Andra låses in.

Andreas Carlgren! Säg inte att det förslag som ni bär fram innebär en grundtrygghet i det långa perspektivet! Det innebär möjligen en grund, men säg inte att det innebär en trygghet! Förslaget leder till marginaleffekter. Det leder till avigsidor i förhållande till arbete och familjernas möjligheter att bygga upp sin egen välfärd, som Andreas Carlgren talar så varmt för. Dessa marginaleffekter går stick i stäv med det som Andreas Carlgren säger att han vill åstadkomma.

Barbro Westerholm! Centrum för utvärdering av socialt arbete, CUS, är motsvarigheten till SBU inom socialt arbete. Detta är förlagt till Socialstyrelsen. Jag sade att man har det uppdrag som Barbro Westerholm föreslår att SBU skulle få.

Till Chatrine Pålsson vill jag bara säga att det var den borgerliga regeringen som byggde sina besparingar på indragningar till kommunerna. Det var inte Socialdemokraterna.

Efter de tre borgerliga åren har vi en statsskuld och ett statsbudgetunderskott att kämpa med som binder alla partier till besparingar. Om de förslag som Socialdemokraterna har lagt fram vinner riksdagens gehör finns det förutsättningar för att vända utvecklingen. Då får vi också möjlighet att utveckla välfärden och inte avveckla den.

Tack!

Fru talman! Sverige halkar efter. Vi har en lång erfarenhet av hur Sverige har utvecklats i jämförelse med övriga industriländer under 70- och 80-talen och nu under 90-talet. Vi kan se att Sverige, som har varit ett av Västeuropas rikaste länder, nu ligger under genomsnittet. I ett internationellt perspektiv kan vi notera att fler svenskar blir lågavlönade. Trots att det har varit löneökningar på 800 % sedan 1970, enligt Riksbanken, är en stor andel av svenskarna lågavlönade.

I Sverige och Europa finns det inga bra fattigdomsmått. Det finns det i USA. Om man tillämpar USA:s fattigdomsmått på Sverige skulle ungefär en fjärdedel – eller nog räknat 24 % – av svenskarna vara fattiga. Det är för övrigt betydligt fler än i USA.

Vi kan se att arbetslösheten i Sverige och i Skandinavien är högre än i Kontinentaleuropa. Vi kan konstatera att Sverige framstår som ett relativt lågutbildat land. Det sade den långtidsutredning som tillsattes av den förra regeringen Carlsson. Det är kanske ett av de mer pinsamma konstateranden som den långtidsutredningen gjorde. Det finns vårdkriser. Det finns människor som inte får vård fast de behöver vård.

Den här bilden visar situationen i början av 90-talet, när vi hade haft en lång period av den tredje vägens politik. Vi befann oss i det stora raset. Vad beror detta på? Det finns många orsaker. Jag tänker ta fram två.

Den ena orsaken är högskattesamhället. Bekymret med högskattesamhället är att kostnaden för att ta ut skatten är så mycket högre än den välfärd som man får för skattepengarna. När man kommer upp i höga skattetal är skadorna betydligt större än nyttan. Man kan gräla om hur mycket det rör sig om. En del hävdar att den extra skattekronan i vissa fall gör tre gånger större skada än nytta. Arbeten urholkas. Sparandet motverkas. I Sverige är det ett ohälsosamt lågt hushållssparande. Behöver man motverka företagande? I Sverige saknas det kanske 100 000–150 000 företag för att landet skall kunna kallas ett välfärdsland. Utbildning motverkas. Det lönar sig inte att utbilda sig. Den förra långtidsutredningen sade, som sagt, att Sverige är ett relativt lågutbildat land. Sverige är ändå ett land med 150 års folkbildningstradition. 1842 fanns faktiskt folkskolestadgan.

Högskattesamhället innebär att man tar ut hög skatt på låga inkomster. Det är förutsättningen för högskattesamhället. Om man har en hög total skattekvot måste man redan från början beskatta mycket högt.

Nu vet vi ganska väl att alla högskattesamhällen har problem. Möjligen kan man göra undantag för de länder som har oljeinkomster. Vi vet också att robusta socialförsäkringssystem väl låter sig förenas med ett måttligt och t.o.m. ett lågt skattetryck. Det har man 110 års erfarenhet av, sedan Bismarck införde detta system i 1880-talets Tyskland.

Det andra huvudproblemet är de offentliga monopolen. Att vi får så litet för skattepengarna beror just på att de kramas ur genom monopolen. Skattesatsningarnas största fiende är de offentliga monopolen, eftersom skattepengarna i och med dem ger en mindre effekt. Vi borde ha en ordning där varje skattekrona utsätts för konkurrens så att vi får

ut det mesta möjliga. Naturligtvis måste myndighetsuppgifter och samhällets tvångsmakt ligga i det offentliga monopolet.

Patienter får sämre service. Anställda i de offentliga monopolen får låga löner. Samhället i övrigt tappar i effektivitet och välbefinnande som en följd av de offentliga monopolen. Detta ligger också bakom iakttagelsen att man inte kan ha en socialistisk välfärdsstat.

Många länder har tillämpat ett socialistiskt samhällssystem under en lång tid. Det är faktiskt en tredjedel, kanske mer, av jordens befolkning som har levt under detta system. Överallt har vi sett resultatet. Alla är fattiga utom en liten minoritet i nomenklaturen.

Det intressanta med de socialistiska systemen är inte bara fattigdomen och miljöförstöringen utan också att välfärdsystemen har brustit. Det har varit en urusel sjukvård. Vi kan se hur familjepolitiken har utformats. När det gäller livslängd, barnadödlighet och behandling av svaga grupper som handikappade, omsorgstagare etc. är förhållandena under all kritik. Det går inte att bygga ett socialistiskt välfärdssamhälle. Det går inte ens att bygga en socialistisk välfärdsstat. Det var själva grundidén bakom socialismen. Därför är det naturligtvis det största fiaskot av alla.

Det är litet svårt att förstå den socialdemokratiska politiken. Vi har sett en mycket reaktionär politik. Man går de facto tillbaka till den tredje vägens politik. Man går tillbaka till det tillstånd som rådde för ca 3 år sedan. Då blir det rimligtvis så här. Det jag beskrev inledningsvis var ju inte en situation när vi hade en statsfinansiell kris. Det var situationen när grunden till den statsfinansiella krisen lades men inte när den fanns.

Vi känner ganska väl till hur den gamla politiken var. Den fördes fram till 1976, och den fördes med stor tydlighet 1982–1991. Om man går tillbaka till den politiken uppstår naturligtvis samma effekter som uppstod under dessa perioder. Man tar om den gamla politiken. Hur ser det då ut om 15–20 år? Det skulle vara mycket intressant att veta det. Kommer Sverige då att vara Västeuropas fattigaste land, möjligtvis efter Grekland? Kommer vi alla att vara lågavlönade i Sverige? Kommer 50 % att vara fattiga, enligt den amerikanska definitionen? Kommer det att finnas ständiga köer? Kommer vi så småningom att få ett femtionde sparpaket i det befintliga systemet? Det är risken om vi behåller systemen men sparar och sparar och skär i dem hela tiden och låter kösamhället lösa problemen. Det vore intressant att veta om Socialdemokraterna vill ha en återgång till den tredje vägens politik. Vad är det egentligen man strävar efter?

Anf. 23 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! Kan Sverige lösa sina ekonomiska problem utan att dra ner på välfärden?

Jag tror att alla i dag är alldeles för fixerade vid pengar som en restriktion för vad ett land kan göra. Jag anser att det är en katastrof att Sverige har gjort sig beroende av finansmarknaden.

Självfallet kan Sverige behålla och bygga vidare på en allt bättre välfärd, men förutsättningen är att vi har rätt att bestämma över landets ekonomiska politik.

Pröva dessa tankar:

1. Just därför att Sverige är ett öppet land med en internationaliserad ekonomi är det livsviktigt att vi behåller rätten till en egen ekonomisk politik. Det får vi inte enligt Maastrichtavtalet.

2. Nationalstaten kan begränsa det internationella kapitalets makt. Därför vill kapitalet avskaffa nationalstatens frihet.

Fru talman! Det är viktigt att monopolen i den offentliga sektorn utsätts för konkurrens. Men en stark offentlig sektor är nödvändig för välfärden eftersom det inte kräver att man kan betala för vård och för det den offentliga sektorn kan ge.

Ekonomer av den nu dominerande skolan vill att alla skall vara beroende av marknaden. De tycker följaktligen inte om den offentliga sektorn. De vet att det blir protester när man skär i den, eftersom det minskar välfärden för folkflertalet. Då råder ekonomerna politikerna att gå till väga på följande sätt.

Skatterna skall sänkas drastiskt. Det gillar folk. Ett rejält budgetunderskott och en stor statsskuld åstadkoms. Så skapar man ett krismedvetande som får folk att tro att staten är tvingad att minska den offentliga sektorn. Man tror att den enda metoden är att spara, t.ex. på kommunerna som stöder kultur, utbildning och vård genom den offentliga sektorn. De som arbetar där blir arbetslösa.

Arbetslöshet är det värsta slöseriet, eftersom den hindrar människor från att skapa resurser, från att göra nytta. Men genom arbetslösheten blir folk ödmjuka och tacksamma för de jobb de har. Det kanske var syftet.

Fru talman! Vilka möjligheter har då staten? Kan staten skaffa pengar på andra sätt än genom skatter och lån på marknaden? Ja. Pengar är aldrig en restriktion för en nation så länge den har en egen valuta och en demokratiskt styrd riksbank. Men det är just detta vi mister genom EMU, EU:s ekonomiska och monetära union, som byråkratin håller på att fullborda vad politikerna än säger.

Staten har möjlighet att skapa lagom mycket pengar för att alla skall få arbete och betalt. 1992 fick Riksgäldskontoret, som sköter statens upplåning, 18 miljarder kronor från sitt checkkonto i Riksbanken och behövde inte vara beroende av att låna till hög ränta på finansmarknaden.

Checkkrediten har nu avskaffats. Den är nämligen inte tillåten i EU. Vi är i marknads våld.

Problem (inflation) blir det om köpkraften är större än vad som finns att köpa. Med en skicklig penningpolitik trycker staten naturligtvis inte mer pengar än vad det finns utrymme för.

En okontrollerad inflation är katastrofal. En viss penningvärdeförsämring kan gynna investeringar eftersom det lånade kapitalet delvis avskriver sig självt.

Fru talman! Vilket intresse har kapitalet? Det är främst penningägarna som missgynnas av inflation eftersom den minskar kapitalets

värde. Det värsta som kan hända en finansiär är att kapital inte skulle vara en knapp resurs. Det är ju bara så länge det är ont om kapital som det går att tjäna mycket pengar på det.

Exportens värde ligger enbart däri att vi kan betala importen. Sverige har sedan länge en positiv handelsbalans, dvs. vi säljer mer till utlandet än vi köper. Jag är bara nervös för att utlandet skall sluta köpa skogsprodukter av oss, för då blir det en verklig kris.

Fru talman! Min slutsats blir: Vi kan klara av budgetunderskott och statsskuld utan att skära i den offentliga sektorn, utan att åstadkomma arbetslöshet och utan att skada välfärden.

1. Höj skatten för oss som tjänar bra och låt bankerna betala igen det skattebetalarna lånat dem.

2. Släpp beroendet av finansmarknaden genom en aktiv penningpolitik för låg ränta och arbete åt alla.

3. Se till att vi slutar vara beroende av EU:s ekonomiska politik.

Fru talman! Praeterea censeo traktatum Maastrichtiensem esse delendum. För övrigt anser jag att Maastrichttraktaten bör avskaffas.

Anf. 24 KERSTIN HEINEMANN (fp)

Fru talman! Hälso- och sjukvården har under de senaste decennierna varit stadd i en snabb förändring. Allt talar för att så blir fallet även i fortsättningen. Den medicinsk-tekniska utvecklingen går snabbt, allt fler människor kan få hjälp, samtidigt som resurser inte ökar. De förändringar som måste ske kommer att få genomföras utan att nya resurser tillförs sektorn.

Detta ställer stora krav på ett effektivt utnyttjande. Kvalitetsförbättringar har skett under de senaste åren och produktiviteten har också ökat, det visar bl.a. studier från ESO.

Den generella välfärdspolitiken innebär på sjukvårdsområdet att alla, oavsett inkomst, samhällsställning och bostadsort, skall ha rätt till en bra sjukvård. Däremot innebär den inte att vård i praktiken bara skall kunna ges av vårdpersonal som är anställd av landsting eller kommuner, inte heller att den ekonomiska styrningen måste ske på ett sätt som står planekonomin nära.

Många olika modeller har prövats under de senare åren, och mycket talar för att de nya styrsystemen lett till att medborgarna fått mer valuta för skattepengarna. Därför finns det goda skäl att fortsätta att utveckla arbetet med de nya modellerna och lära av såväl goda som dåliga erfarenheter av utvecklingsarbetet.

Något skäl för statsmakterna att försöka styra hur landstingen väljer att uppnå ökad effektivitet inom den egna verksamheten finns enligt vår mening inte. Däremot är det av mer allmänt intresse hur landstingen hanterar frågor som rör konkurrensutsättning av den egna verksamheten. Därför anser vi att det finns anledning att pröva hur regler om bättre konkurrens mellan offentliga och privata vårdgivare skulle kunna utformas. Vi anser att Hälso- och sjukvårdsutredningen HSU 2000 bör få tilläggsdirektiv om detta.

Det är också angeläget att frågor som rör patientens rättigheter ges större utrymme i det sjukvårdspolitiska reformarbetet. Patienternas inflytande över beslut som gäller vård och behandling måste öka. Detta var också intentionen bakom den nuvarande hälso- och sjukvårdslagen. Inflytandet är dock fortfarande begränsat. Enligt den statliga maktutredningen upplever allmänheten sitt inflytande över sjukvården som litet.

Under föregående mandatperiod stärktes patienternas ställning med bl.a. vårdgarantin och husläkarlagens regler om rätt till en egen läkare. Enligt vår uppfattning måste detta arbete fortsätta. Vi föreslår därför att man sammanför gamla och nya regler till en plats i lagstiftningen, antingen i en särskild lag eller som ett särskilt avsnitt i HSL, detta för att öka möjligheterna för allmänheten att ta del av reglerna.

I en sådan lag eller ett särskilt avsnitt bör man pröva att föra in

- vårdgarantins och husläkarlagens regler
- rätt till information om olika behandlingsalternativ, deras för- och nackdelar samt betydande möjligheter att välja mellan alternativen
- rätt att ta del av behandlingsresultat på sjukhusnivå
- rätt att få ta del av mer än en läkares bedömning, s.k. "second opinion"

- rätt till rehabiliteringsplan och planering för hela vårdkedjan
- rätt till adekvat smärtlindring
- garanti för att kvalitetssäkring tillämpas på vårdinrättningar
- rätt till specialistvård i annat landsting om opartiskt organ så tillstyrker

- rätt till vård i hemmet i livets slutskede om inte medicinska skäl föreligger

Förslag till en sådan lag eller del av lag bör utformas snarast och föras ut till en bred och allmän debatt.

Läkemedelskostnaderna utgör en väsentlig del av sjukvårdskostnaderna, ca 10 %. I dag finansieras läkemedlen i öppenvården via Riksförsäkringsverket och sjukförsäkringen, medan läkemedlen inom den slutna vården bekostas av sjukvårdshuvudmännen.

För att få en bättre kontroll över läkemedelskostnaderna inrättade sjukvårdshuvudmännen redan under 1960-talet läkemedelskommittéer med uppgift att lämna rekommendationer – först till förskrivare i slutenvård, senare också i öppenvård – om hur läkemedlen bäst skall användas. Effekten av rekommendationerna har slagit bäst ut i den slutna vården. Det har dels berott på att sjukvårdshuvudmännen har haft det ekonomiska ansvaret för läkemedelskostnaderna i slutenvård och därför känt ett större incitament att påverka förskrivningen i positiv riktning, dels på att förskrivarna i slutenvård regelbundet fått information om förskrivningsmönster och kostnaderna för det och därmed fått möjlighet till egen medicinsk revision.

Folkpartiet liberalerna anser mot bakgrund av detta att läkemedel i öppen vård bör finansieras på samma sätt som läkemedel i slutenvård och att statens pengar för läkemedel överförs till sjukvårdshuvudmännen. Samtidigt bör system införas för återföring av läkemedelsför-

skrivningsdata till läkarna i öppenvården som ett led i läkarnas och distriktssköterskornas medicinska revision av sin egen verksamhet.

Fru talman! Många oroande rapporter kommer nu om växande köer till bl.a. operationer, även sådana som omfattas av vårdgarantin. Det är därför viktigt med ett brett arbete för att komma åt orsakerna och att komma till rätta med problemen. Diskussionerna kring den sjukvård vi vill ge befolkningen bör bedrivas mycket brett, och det bör också höra till arbetet för HSU 2000 att brett förankra de förslag som arbetas fram. Inte minst gäller detta patienterna, och då menar jag båda dagens och morgondagens patienter.

Anf. 25 STIG SANDSTRÖM (v)

Fru talman! Jag tänker i detta inlägg ta upp tre aktuella frågor som vi i Vänsterpartiet vill lyfta fram i debatten om den svenska välfärden.

Den första frågan gäller behovet av en ny låginkomstutredning, eller kanske vi hellre skall kalla det en levnadsnivåutredning.

Den andra frågan gäller vår syn på sjukvårdens roll i vårt samhälle.

Den tredje frågan gäller massarbetslöshetens sociala konsekvenser ur ett mänskligt perspektiv och ett folkhälsoperspektiv.

Att behovet av en låginkomstutredning ökat bevisas bl.a. av att det har väckts fyra motioner i frågan. En har väckts av Susanne Eberstein m.fl. En annan har väckts av Rune Berglund m.fl. En enskild motion har väckts av Kenneth Kvist. Den fjärde motionen är Vänsterpartiets sjukvårdspolitiska motion, som innehåller en hemställanspunkt med detta krav.

I gårdagens partiledardebatt påpekade Folkpartiets nya manliga språkrör Lars Leijonborg upprepade gånger att det saknas uppföljningsstudier av hur de redan beslutade och kommande besparingarna slår.

I samma debatt valde Ingvar Carlsson att redovisa de bekväma siffror som står på s. 71 i sammandraget i finansplanen. Där framgår det att den rikaste tiondelen av hushållen får bidra med 28 % av inkomstförstärkningarna, och den fattigaste tiondelen bidrar med 5 %.

Om Ingvar Carlsson däremot hade valt att vända på bladet och redovisat de siffror som finns på s. 72, blir fakta genast mer obekväma. Där framgår med all önskvärd tydlighet att den fattigaste tiondelen av hushållen i förhållande till sin disponibla inkomst får bära lika stora bördor som den rikaste tiondelen. De hushåll som klarar sig bäst är de som ligger i de näst högsta inkomstskikten på inkomstskalan, dvs. den välbärgade medelklassen.

Nu tycks detta inte bekymra Ingvar Carlsson. Men jag kan försäkra att detta bekymrar oss desto mer. Därför har vår partigrupp ägnat mycket kraft åt att hitta lösningar som kan ge en mer rättvis fördelningsprofil åt det senaste sparförslaget på 20 miljarder kronor.

Vi tror att vårt förslag uppfyller det nödvändiga sparmålet med bevarad rättvisa. Men fortfarande kvarstår behovet av en låginkomst- eller levnadsnivåutredning. Vad är det som har hänt i vårt samhälle under de senaste 20 åren? Hur klarar människor av sitt uppehälle och sin försörjning? Är det många som far illa i samhället i dag? Är vi på väg mot

ett s.k. två-tredjedelssamhälle, som så många pratar om? Det är litet bevänt med att fatta obekväma beslut, om man inte vågar ta konsekvenserna av sina handlingar och se sanningen i vitögat. Därför behövs en ny låginkomstutredning.

Så över till sjukvården, som i dagarna åter kommit i blickpunkten. Åter är det fråga om skandalösa förhållanden som kommit i dagen. Det är några gamlingar som legat döda i sina lägenheter i månader och en ung flicka som nekats en planerad hälsensoperation trots stora smärtor.

Åter dras samma politiska process i gång. Det är helt förutsägbart. Kvällstidningarna utkräver ansvar. Politikerna skyller på varandra eller på tjänstemännen – och vice versa. Socialstyrelsen rycker ut på en inspektionsrunda.

Men ingen talar om att det är pengar som behövs – ingen utom Jerzy Einhorn och Vänsterpartiet.

Det är ju bristen på resurser som är huvudanledningen till att problemen dyker upp med allt tätare intervall. Som enda parti i riksdagen har vi konsekvent motsatt oss neddragningar i vården. I valrörelsen var vi det enda parti som drev frågan om bättre resurser till kommuner och landsting. I vår ekonomiska motion fullföljer vi våra ambitioner och föreslår att 2 miljarder kronor tillförs till kommuner och landsting. Dessutom anvisar vi 900 miljoner kronor för att förhindra hotande ca uppsägningar av personal inom den offentliga sektorn. Det handlar om 40 000 jobb.

Jag vill härmed försäkra att för oss kan det ekonomiska läget aldrig bli så svårt att vi tänker offra den svenska sjukvården på den penningsslukande marknadens altare.

Dessutom finns det ett ekonomiskt argument att satsa på vården. I ekonomiska sammanhang talas det numera allt oftare om att framtidens branscher ligger inom tjänstesektorn och att de bygger på kunskaper, kompetens, modern teknik och servicetänkande.

Allt detta kännetecknar den svenska sjukvården. Dessutom är den lokaliserad över hela landet och är en viktig beståndsdel i den nationella ekonomin. De som förespråkar nedskärningar och åtstramningar inom den svenska sjukvården har fel. Den svenska sjuk- och hälsovården är fortfarande en framtidsbransch där mycket återstår att utvecklas och förbättras.

Nu ser jag att min taletid är ute. Jag får återkomma till frågan om massarbetslösheten. Det är en viktig fråga ur folkhälsosynpunkt och social synpunkt. Vi vill ha kortare arbetsdag, som andra talare också har varit inne på.

Anf. 26 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Fru talman! Med anledning av det som Stig Sandström sade, måste jag säga följande. Det som flera dagstidningar gärna kallar för vårdkrisen är en oerhört allvarlig sak.

I debattinlägg och intervjuer för man fram att personer kommer att avlida till följd av politikernas besparingsförslag på utpekade kliniker, patienter får vänta för länge på livsviktiga operationer osv. Det är viktigt att slå fast att för dem som drabbas av detta är det kris. Jag tycker

att det är bra att massmedier lyfter fram och visar upp när samhällsservice och trygghetssystem inte fungerar.

Men jag blir oroad och litet skrämmd när jag får skilda versioner av samma händelse och när enskilda patienter blir brickor i en budgetdebatt. Jag blir ganska illa till mods när jag dessutom blir informerad om att samtidigt som man inte klarar livsviktiga barnoperationer startar man nya verksamheter.

Fru talman! I Stockholms läns landsting är Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet i majoritet och är överens om de förslag till budgetutlägg som har lagts fram inom hälso- och sjukvård.

Anf. 27 STIG SANDSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag tog upp några konkreta exempel för att belysa vad som händer inom sjukvården. Det här är naturligtvis toppen på ett isberg. Neddragningarna har pågått många år. Och det är aldrig någon som talar om att det är pengar som dragits in; det är ett problem.

Den svenska sjukvårdens andelar av BNP är nere i drygt 7 %, medan motsvarande siffra i USA är ca 14 %. Detta visar att denna neddragning inte kan fortsätta år efter år. Det är pengar som behövs. Det går inte att lösa med någon omorganisation eller med något köp-sälj-system; det är bara hokuspokus. I det fallet instämmer vi i Jerzy Einhorn's synpunkter, som han med ihärdighet brukar framföra. Vi måste tala om att det är pengar som behövs. Vi får inte bara skylla brister på tjänstefel eller dålig planering. Det är här fråga om prioriteringen i samhället.

Anf. 28 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Fru talman! Stig Sandström har naturligtvis alldeles rätt i att det handlar om pengar. Men det är litet för enkelt att säga att det enbart handlar om mer pengar. I t.ex. Stockholms läns landsting har man 22 miljarder kronor i skatteinkomster, och litet mindre än 17 miljarder kronor går till hälso- och sjukvård. Resten fördelas mellan kollektivtrafik, skärgårdsfrågor, utbildning, tandvård och färdtjänst.

Det är pengar som krävs. Men jag hävdar mycket bestämt – det gjorde också de samlade landstingspolitiker och andra anställda som var på konferens i går och i dag – att det också handlar om sjukhusstrukturer, sjukvårdsorganisation, arbetsrutiner och ökad flexibilitet. Framför allt går det inte att fortsätta med revirstrider och konflikter, utan man måste samlas till gemensamma åtgärder.

Ett mycket gott exempel är landstinget i Värmland, ett exempel som redovisades under denna konferens. Som jag sagt tidigare anser jag att hälso- och sjukvården inte kan gå vidare med minskade resurser; nu får det vara nog. Hälso- och sjukvården måste få sin del av den tillväxt som ekonomin behöver ha. Och det är ett viktigt ställningstagande. Men de pengar som vi har måste användas på ett betydligt effektivare sätt än i dag.

Fru talman! Valfärd är bl.a. god sjukvård. Därför måste riksdag och regering sätta stopp för fortsatt stympning av sjukvården.

Visserligen har man från regeringshåll tidigare sagt att landsting och kommuner inte skall drabbas av ytterligare nedskärningar. Men som det ser ut i dag räcker det inte med sådana löften. Vården måste tillföras mer statliga pengar. Det är ju en kraftig neddragning av statsbidrag som medfört att vi fått den situation som vi har inom vården.

Låt oss blicka några år tillbaka. År 1985 fick landstingen totalt 18 700 miljoner i statsbidrag. År 1990 ökade statsbidragen. Då fick landstingen sammanlagt 21 300 miljoner kronor. År 1992 var beloppet nere i 10 miljarder kronor, och för åren 1993 och 1994 är det beräknat att landstingen sammanlagt skulle få 13 miljarder kronor per år. Det syns tydligt att det handlar om en stor minskning.

Under de senaste åren har man samtidigt kunna se att försvaret, vägtrafiken och liknande sektorer i krontal fått en ökning i statsbidrag. Så detta är helt klart en prioriteringsfråga.

Neddragningarna har redan gått alldeles för långt, och det syns inget slut på detta elände. Vår sjukvård har varit ett föredöme. Men i dag har den sparat ur. Sparandet har nått den nivå att uttrycket bedrövligt är ett snällt uttryck i sammanhanget.

Även om vi skulle tro på bara hälften av vad som står i dagspressen och i olika facktidningar, borde varningsklockorna höras hos alla. Ansvariga politiker fortsätter att tala om samverkan, rationaliseringar och nedläggningar av enheter för att klara ekonomin.

Så många som 20 akutsjukhus måste läggas ned sägs det. Patienter får inte den vård som de borde kunna få. Och patienter dör i onödan. Anhöriga får illa när deras kära inte får den vård som de borde ha rätt till. Läkare uttalar att de inte längre kan svara för patienternas säkerhet. Personal arbetar övertid och vågar inte redovisa övertiden eftersom deras enhet inte har råd med den. Om inte pengarna räcker riskerar de nämligen att mista sina jobb.

Politiker på landstings- och riksnivå fortsätter sitt tal om att vi måste fortsätta spara inom vården. De påstår att vi inte har råd med dagens sjukvård – ändå är den knappast någonting att skryta med.

Det verkar som om även den nya regeringen tycker att vården är tärande i stället för närande. I handlingar har jag ännu inte sett någon skillnad mellan den nya och den gamla regeringen.

I Miljöpartiet anser vi att vi har råd med den vård som svenska folket vill ha. Det är en prioriteringsfråga. Vi kan t.ex. avstå från stora betong- och asfaltsprojekt. Vårdpersonalen kan utnyttjas i vård och omsorg i stället för att placeras i arbetslöshetskön. För samhället är kostnaden nästan densamma.

I dag verkar det som om företag som producerar vilket skräp som helst är något positivt, medan vården är något betungande som bara kostar. Fortfarande satsas det på dyra onödiga jobb, samtidigt som det gräts krokodiltårar för att det inte finns pengar till vården. Det verkar nästan som om de flesta beslutsfattare glömt bort att även vårdpersonal

betalar skatt, att även vårdpersonal handlar varor och håller i gång den inhemska industrin.

Vi i Miljöpartiet vill stoppa denna stympning av vården. Vi anser att vården skall förbli ett prioriterat område. Både vi och ni vet att det blir fler och fler äldre i samhället, något som kommer att öka behovet av vård och god omvårdnad. Därför vill vi tillföra vården mer statliga pengar. Det vill vi göra bl.a. genom att delfinansiera vården med pengar från det som orsakar vård. Det betyder "nya" pengar från områden som rör alkohol, tobak, kemikalier – även trafiken. Måttliga avgiftshöjningar på dessa produkter kan ge ett behövligt tillskott till vården.

Detta förslag har vi lagt fram i en av våra motioner. Och det skulle förvåna mig om svenska folket säger nej till en sådan avgiftshöjning. Man väljer ju knappast inställda operationer, längre väntetider eller att behöva se anhöriga fara illa bara därför att vårdresurserna inte räcker till. Jag tror också att svenska folket tycker att det är bättre att betala för vårdpersonal som utför ett arbete än för vårdpersonal som står i a-kassekön.

Vi i Miljöpartiet vill återställa den goda vården och höja omvårdnaden. Till det vill vi ha hjälp av er alla. Om ni inte ställer upp på vården hoppas jag att vårt lågmälda svenska folk tar ton och ryter till så det hörs.

Anf. 30 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Fru talman! Thomas Julin säger att politiker inte vill satsa på sjukvården, och att det är alldeles tydligt. Jag skulle nu vilja veta av Thomas Julin: Vilka är dessa politiker?

Thomas Julin säger vidare att det inte är någon skillnad på den förutvarande borgerliga regimen och den nya socialdemokratiska regimen. Thomas Julin tillhör det parti som tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet sitter i majoritet i Stockholms läns landsting, där man gemensamt lagt fram ett budgetförslag för vården.

Sedan måste jag vända mig mot de oerhört grova generaliseringarna när det gäller svensk hälso- och sjukvård. Vi har problem på ett antal områden. Det finns stora bekymmer, framför allt i de stora landstingsområdena, där man har mycket folk och har svårigheter med den politiska ledningen och styrningen. Men det har varit borgerliga ledningar som har varit ansvariga för styrningen i de allra flesta landstingen. Man har dragit ner resurserna på ett sådant sätt att det i dag är oerhört svårt att ordna tillbaka detta. Det kommer att ta tid, och det kommer att kräva resurser och pengar.

När det gäller avskedande av personal har man åtminstone i Stockholms läns landsting satt stopp för detta.

Thomas Julin tar också upp finansieringsfrågorna. När det gäller t.ex. tobak tar vi ut en ordentlig skatt – den kan möjligen vara högre – och en del av de pengarna går till forskning inom vården och till finansiering av statsbidrag. Det finns alltså fördelar med det som Thomas Julin tar upp, men det finns också viktiga nackdelar. Vår ambition är nämligen att minska tobaksbruket så mycket vi kan för att förbättra

hälsan. Om vi minskar tobaksbruket får vi visserligen in mindre pengar, men då förbättras förhoppningsvis hälsan.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Anf. 31 THOMAS JULIN (mp) replik

Fru talman! Socialministern tar Stockholms län som exempel. Jag som kommer från Gävleborgs län har sett hur det fungerar där. Precis det som borgarna har gjort i ert län har socialdemokraterna gjort i vårt län när det gäller neddragningar. Det som planeras för flera år framåt är neddragningar, neddragningar och åter neddragningar. När man tar bort de ekonomiska resurserna från landstinget finns det ju bara en sak att göra, och det är att ta bort personal. Man planerar också att minska antalet anställda.

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitik

När det gäller förslaget att ta ut extra avgifter på t.ex. tobak tycker vi att man borde lägga på nya, extra avgifter på sådana produkter. Man kan gott kalla det vårdskatt, eller vad som helst. Det skall i alla fall synas att pengarna förs direkt till vården och finansierar den. Tobaken kostar direkt ungefär 1,1 miljard i vårdkostnader. Trafiken kostar 1,6 miljarder. Man tycker då att det som orsakar vården skulle kunna finansiera den.

Anf. 32 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Fru talman! Thomas Julin är från Gävleborgs län, och om jag inte är felunderrättad har man uppsägningsstopp också där. Det innebär att det han nyss sade om att man skulle avskeda en massa människor inte stämmer. Men det är möjligt att jag är felinformerad, och i så fall får Thomas Julin korrigera mig på den punkten.

Det jag reagerar mot är att man i debatten om svensk hälso- och sjukvård ger ett intryck av att den inte fungerar alls. Detta är fel. Tiotusentals och åter tiotusentals medborgare/patienter får precis den rätta behandling och det rätta bemötande som de skall ha. Vi måste självklart koncentrera oss på de saker som inte fungerar bra. Jag är den första att säga det, och jag är den första att ställa mig i spetsen för att ett sådant arbete verkligen skall komma till stånd. Men då handlar det dels om pengar – jag talade nyss om min inställning på den punkten –, dels om frågor som rör strukturer.

Man skulle kunna påstå att hälso- och sjukvården är en av de kvarvarande dinosaurierna när det gäller hierarkiskt uppbyggda system. Där bör man kunna gå in och arbeta. Det hindrar inte att det behövs pengar, men det underlättar och gör det möjligt för medborgare/patienter att få en bra vård där de behöver den, med bra kontakter. Jag tror att hela riksdagen är beredd att ställa sig bakom det, även om vi har olika uppfattningar när det gäller vissa delar av styrningen av hälso- och sjukvården.

Anf. 33 THOMAS JULIN (mp) replik

Fru talman! Om det är så att man har infört uppsägningsstopp är det mycket positivt, men det kommer ändå att försvinna många arbetstillfällen genom att man inte tillsätter nya tjänster. Det är många som

avgår av åldersskäl och liknande. Det blir ändå en minskning av personal.

Anf. 34 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Fru talman! Jag kommer i mitt anförande att koncentrera mig på ett område inom välfärdspolitiken, nämligen trygghetssystemen.

Dagens trygghetssystem är resultatet av en mängd beslut, som har tillkommit under flera decennier. Det har bl.a. resulterat i olika ersättningsnivåer och varierande finansieringar. Ändå måste den enskildes behov bedömas som ungefärligen lika stort, oberoende av orsakerna till inkomstbortfallet.

Den pågående debatten om trygghetssystemen motiveras av behovet av utgiftsminskningar, brist på enhetlighet och enkelhet, orättvisor i systemen och tendenser till överutnyttjande.

Att utformningen av systemen inte är enhetlig innebär bl.a. olika ersättningsnivåer, olika tak och olika golv. Ersättningsnivåerna varierar från 70 % till 100 %. Inkomsttak i a-kassan ligger vid 5,5 basbelopp och i sjukförsäkringen vid 7,5 basbelopp. Golven varierar också kraftigt. I arbetslöshetsförsäkringen är t.ex. lägsta beloppet 245 kr per dag medan det i föräldraförsäkringen är 60 kr per dag.

Fru talman! Vi kristdemokrater anser att trygghetssystemen bör reformeras. Grundpelarna i den kristdemokratiska ideologin är då för oss viktiga utgångspunkter.

Personalismen betonar frihet och personligt ansvarstagande.

Broderskapstanken betonar solidaritet, tar sin utgångspunkt bl.a. i den gyllene regeln och motiverar i det här sammanhanget en fördelningsspolitisk profil.

Förvaltarskapstanken betonar ansvaret för våra gemensamma resurser. I den ligger en effektivitetsaspekt. Att bygga system som är ineffektiva strider mot förvaltarskapstanken.

Subsidiaritetsprincipen innebär att trygghetssystemen skall vara subsidiära, dvs. stödjande, och de skall stärka de positiva krafterna hos individen och i dennes små, naturliga gemenskaper.

En viktig fråga att ta ställning till i trygghetssystemen är om de skall vara obligatoriska eller frivilliga. Vi kristdemokrater landar på en obligatorisk försäkring som den bästa, av flera skäl. Många skulle avstå från frivilliga försäkringar. Skattebetalarna skulle ändå få ta det yttersta ansvaret. Andra skulle försäkra sig, men otillräckligt. Ett tredje och mycket viktigt skäl för en obligatorisk försäkring är att individer med särskilt höga risker knappast skulle kunna teckna egna privata försäkringar.

Fru talman! Vi kristdemokrater anser att samhällets skyldigheter måste kunna avta i takt med ökade inkomster. Det motiverar ett tak för ersättningsnivåerna som vi anser bör ligga på nuvarande nivå, dvs. 7,5 basbelopp.

Vi menar också att det bör finnas en enhetlig lägsta nivå, ett golv, i trygghetssystemen på 2 basbelopp.

Mellan golvet och taket bör ersättningen ligga på 80 % av inkomsten upp till 5 basbelopp och därefter på 50 % av inkomsten mellan 5

och 7,5 basbelopp. I förhållande till nuläget innebär det en förbättrad ersättning för högre inkomster vid arbetslöshet och en lägre ersättning för höga inkomster i sjuk- och föräldraförsäkringen. Det innebär en kraftig förbättring i föräldrapenningen vid riktigt låga inkomster.

Trygghetssystemet, förutom föräldraförsäkringen, bör finansieras utanför statsbudgeten genom egen- och arbetsgivaravgifter. Enhetliga avgifter bör tas ut på inkomster ända upp till taket på 7,5 basbelopp. På inkomster över detta tak kan en halv avgift tas ut. Då är alla med och finansierar basnivån i trygghetssystemen. Därigenom får vi också en klar fördelningspolitisk profil till förmån för inkomsttagare med lägre inkomster. Samtidigt lämnas ändå ett utrymme för frivilliga försäkringslösningar för dem som önskar ett förbättrat skydd.

Andreas Carlgrens uttryckssätt om att flytta pengar från toppen till grunden stämmer med vårt synsätt. Jag uppfattade även att Miljöpartiet ser det på samma sätt. Jag är dock litet förvånad över att man inte anger något tak. Det har i alla fall inte kommit till uttryck i debatten.

Fru talman! Frågan om framtidens trygghetssystem kräver stor politisk enighet. Trygghetssystemen måste vara stabila och robusta. De skall ge alla möjlighet att leva ett tryggt och värdigt liv.

Vi kristdemokrater skulle vilja se en parlamentarisk utredning med uppgift att ta fram ett sådant förslag. Utredningen bör tillsättas snabbt och arbeta skyndsamt, men naturligtvis grundligt.

Fru talman! Vi anser att ett reformerat trygghetssystem borde genomföras redan 1997 – det år då regeringen vill sänka ersättningsnivåerna. Vi kan inte acceptera sådana sänkningar. Det är förvånande att en socialdemokratisk regering har valt den sämsta av de enkla vägarna. Vi saknar omsorgen om de som redan i dag lever på marginalen. Orkar man, som s, bara tänka på en enkel väg, så vore det smakligare att sänka taket än att sänka nivåerna.

Anf. 35 THOMAS JULIN (mp) replik

Fru talman! Jag vill bara tala om för kds att även Miljöpartiet har satt ett tak på 7,5 basbelopp.

Anf. 36 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Den svenska socialpolitiska modellen har vuxit fram under decennier av reformarbete. Ålderspensioner till alla och barnbidrag utan behovsprövning har från mitten av 1950-talet kompletterats med inkomstrelaterade förmåner. Hela arbetskraften, men också grupper utanför den ordinarie arbetsmarknaden, omfattas av det allmänna trygghetssystemet. Den svenska modellen syftar också till att ge alla möjlighet att försörja sig. För att det skall vara ett realistiskt alternativ för kvinnorna krävs ett omfattande offentligt åtagande när det gäller omsorgen om barnen och de gamla.

Det finns åtminstone tre fördelar med den här typen av system. Två handlar om effektivitet och en om rättvisa. För det första ger inkomstrelateringen i sig starka drivkrafter till förvärvsarbete. Ju mer man arbetar, desto bättre blir förmånerna. För det andra ger de allmänna försäkringarna arbetstagarna en möjlighet att röra sig mellan olika företag

utan de hinder och gränser som mera företagsanknutna trygghetssystem innebär. Rättvisan stärks om alla är med i samma obligatoriska försäkring. Då kan man ta ett särskilt ansvar för utsatta grupper såsom äldre, handikappade och ensamföräldrar.

Strategin har varit lyckosam. Fattigdom och ojämlikhet har hos oss reducerats kanske mer än i något annat västland. Fler kvinnor förvärvsarbetar, men det har också kunnat förenas med ett efter västeuropeiska mått högt födelsetal. Sett i ett internationellt perspektiv har situationen för utsatta grupper också varit gynnsam. Barnen och de gamla har det relativt sett bättre i Sverige än i andra länder. En grupp – de svenska ensamföräldrarna – har intressant nog, jämfört med andra länder, betydligt högre inkomster av egna arbetsinkomster. Deras direkta inkomstberoende av staten är alltså mindre, samtidigt som ensamföräldrarna naturligtvis är mera beroende än någon annan av tillgång till offentligt subventionerad barnomsorg för att kunna arbeta på marknaden. I ett jämförande perspektiv avviker Sverige också därför att kvinnorna och barnen inte har ökat sin andel bland de fattiga.

Det finns således starka skäl att värna om grunderna för den svenska socialpolitiken, även när de stora statsfinansiella problemen kräver åtgärder för en sanering av svensk ekonomi. Det är dock helt klart att de nedskärningar som görs är av en sådan storlek att de märks. Det är därför viktigt att alla får vara med och dela på de bördor som en sanering av finanserna kräver.

Förändringarna under senare år har gjort framför allt sjukpenningförsäkringen komplicerad med olika typer av ersättningsnivåer för olika perioder. Detta är bakgrunden till regeringens förslag om en allmän ersättningsnivå på 75 % från första dagen till sista. Strävan är att göra socialförsäkringen mera enhetlig och sammanhållen. De förslag som läggs fram skall dessutom utgöra grunden för Sjuk- och arbetsskadeberedningens fortsatta arbete.

Pensionerna påverkas av flera åtgärder i såväl den ekonomisk-politiska propositionen som i budgetpropositionen. Den stora besparingen består i att basbeloppet inte indexeras fullt ut efter konsumentprisindex. Det finns en underliggande tendens till att pensionärskollektivet får en förbättrad ekonomisk ställning som har att göra med att de som nu pensioneras har allt högre pensionspoäng, särskilt jämfört med de äldsta som successivt lämnar systemet.

Ovanpå denna underliggande tendens har det tillkommit faktorer som har medfört att de äldres ekonomiska situation numera är relativt bättre jämfört med dem i förvärvsaktiv ålder. En viktig faktor är att inkomsterna för dem i förvärvsaktiv ålder har minskat i massarbetslöshetens spår. En annan faktor är att höjningen av de kommunala bostadstilläggen tycks ha gynnat de pensionärer som har de lägsta inkomsterna.

Varje enskild pensionär har inte fått det bättre. Vissa har förlorat en del i standard genom framför allt justeringarna av indexuppräknningen. Men sammantaget har ålderspensionärerna och pensionärerna i allmänhet sedan slutet av 80-talet fått det bättre jämfört med den övriga be-

folkningen. De pensionärer som har de allra lägsta inkomsterna har också undantagits från ytterligare besparingar i budgetpropositionen.

Även barnfamiljerna har fått delta i besparingarna, framför allt genom barnbidraget. Jag beklagar att samtliga borgerliga partier har avböjt att vara med i den familjepolitiska beredningen. Jag beklagar att ni inte ens är beredda att sätta er ner och diskutera olika besparingsalternativ. Jag tror att det skulle ha blivit en bra diskussion. Mest beklagar jag att vi i dag har en borgerlig opposition som inte förmår fatta svåra besparingsbeslut utan väljer att smita undan. Efter att ha läst era motioner förstår jag dock att det förmodligen skulle ha blivit svårt för er att sitta i samma beredningsgrupp och ha så olika förslag. Det hade blivit alltför uppenbart att borgerlig familjepolitik är en enda röra och spretar åt alla håll.

Det strama budgetarbetet syftar till att skapa utrymme för satsningar på sysselsättning och tillväxt. På Socialdepartementets område har regeringen prioriterat de delar som har med vård och omsorg att göra och som inte tål flera besparingar om alla skall kunna garanteras en god social service.

Det finns ett annat viktigt mål med att säkra resurserna till vård och omsorg som har med själva grunden för vårt välfärdssystem att göra – med själva arbetet. Om vi inte kan garantera en god omsorg för barnen kan vi rimligen inte förvänta oss att deras föräldrar skall kunna arbeta i den utsträckning som de faktiskt gör.

Att förbättra drivkrafterna för arbete är viktigt. Det präglar den reformering av pensionssystemet som nu är under genomförande. Sedan 1990 är rehabilitering ett centralt mål för försäkringskassornas arbete med ohälsöförsäkringarna. Syftet med den sjuk- och arbetsskadeberedning som förbereder en reformering av försäkringen på detta område är att ytterligare stärka de rehabiliterande insatserna. Välfärdsstaten syftar till arbete, och den förutsätter arbete för sin finansiering.

Regeringen har haft två riktmärken när utgiftsminskningarna har föreslagits. För det första har det gällt att skydda verksamheterna, och för det andra att behålla socialpolitikens generella prägel. Ett av de viktigaste skälen till det är att man genom den generella välfärdspolitikerna kan undvika fattigdomsfällor och kraftiga marginaleffekter som gör att stora grupper låses in i arbetslöshet och bidragsberoende.

I många andra länder har stora delar av den vuxna befolkningen blivit utestängda från avlönat arbete, som t.ex. de arbetslösa, de förtidspensionerade och kvinnor med barn. Vi har haft ett av världens högsta arbetskraftsdeltagande. Ett av de absolut viktigaste målen är att vi återigen skall erövra denna position.

Den svenska lösningen av hur omsorgsarbetet har organiserats har inneburit att vi valt att betala för det arbete som tidigare har utförts gratis i hemmet. Kvinnors ställning har stärkts, men också mäns. När svenska familjer tillfrågas om vad som ses som den ideala fördelningen av arbete säger de flesta att både mamma och pappa borde kunna arbeta deltid. Så fungerar det i allmänhet inte. Det är mamma som gör det. Men det är en stor vinst att värderingarna ser ut på det sättet.

Då de allra flesta kvinnor säger att de vill arbeta deltid medan barnen är små måste vi göra det ekonomiskt möjligt. Det kan vi bara göra genom att se till att det finns god barnomsorg till rimliga avgifter och att det inte byggs upp bidragssystem som skapar kraftiga marginaleffekter när man sedan vill gå upp i arbetstid. Olika varianter av vårdnadsbidrag, barnkonton osv. gör just det långa deltidsarbetet olönsamt. Inkomstprövade barnbidrag har samma sorgliga effekt.

Vi måste se det som något positivt att alla småbarnsföräldrar inte är högproduktiva och att deras barnomsorgsplatser inte på kort sikt är lönsamma i någon krass kameral bemärkelse. På litet längre sikt har det en enorm betydelse både för landet, ekonomin och för jämställdheten för kvinnor och män. Genom att föräldrar behåller sin anknytning till arbetsmarknaden under åren med små barn behåller de sin yrkeskompetens och har mycket bättre möjligheter att få bra arbeten senare när de har möjlighet att satsa mera tid och kraft på arbetet.

Genom att välja att skära ned på transfereringarna i stället för på verksamheterna, genom att behålla den generella strukturen på bidragssystemen och genom satsningen på sysselsättningspolitiken kan vi leva upp till de mål som vi anser vara de verkligt viktiga med välfärdsstaten. I stället för att låsa in delar av befolkningen i arbetslöshet eller stänga ute folk från arbetsmarknaden och in i bidragsberoende skall vi satsa på att ge alla möjligheten att få ett jobb och försörja sig själv.

Anf. 37 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Jag hörde på statsrådet Anna Hedborgs inlägg, och jag blev något förbryllad. Det framgick inte riktigt klart vad den nuvarande regeringens socialpolitiska strategi egentligen innebär.

Hon sade att det nuvarande sociala systemet har vuxit fram under lång tid, och det stämmer i betydande del. De sociala systemen växte fram redan från 1800-talets slut och framåt. Däremot inträffade något av ett systemskifte på 60-talets slut när Sverige blev ett högskattesamhälle med offentliga monopol. Tidigare hade vi varken det ena eller det andra i någon större utsträckning. Vi var definitivt inte ett högskattesamhälle.

Därför går jag tillbaks till frågan: Är det den tredje vägens politik som nu skall restaureras? Skall vi köra om utvecklingen från 1982 och framåt – det som slutade i arbetslöshetens stålbad? Skall vi repetera den utvecklingen under åren framöver?

Vi vet väl vad det har inneburit. Vi har sett dessa tapp, som jag framhöll i mitt inledningsanförande, och hur Sverige har halkat efter. Vi har fått en stor fattigdom jämfört med andra länder, och vi har blivit lågavlönade.

Skall vi helt enkelt behålla systemen med ständiga sparpaket? Skall vi så att säga ha 50 sparpaket i rad framöver? Vi behåller systemen, men vi skär och sparar hela tiden. Jag får intrycket att regeringen är inne på den vägen. Man kör om tredje vägen, men eftersom det är statsfinansiell kris måste man spara och spara.

Det vore intressant att veta detta. Har den socialdemokratiska regeringen någon ny modell? Jag föreställer mig att man under de gångna

tre oppositionsåren noggrant har utformat en socialpolitisk strategi, och det har inte avslöjats vari den består.

Av delar av inlägget kunde man få intrycket att det finns en tendens till omprövning, men någon samlad strategi kunde jag inte se.

Min huvudfråga är: Är vi tillbaks vid tredje vågens politik? Skall vi återupprepa utvecklingen från 1982–1991?

Anf. 38 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Göran Lennmarker anser att det på något sätt skulle vara bevisat att den svenska traditionen av välfärdspolitik skulle ha lett landet till elände, och så är icke fallet. Sverige är ett rikt land och har dessutom uppnått någonting som ofta förbises i den allmänna debatten, nämligen en väldig ökning av de privata jobben i framför allt den privata tjänstesektorn.

Det kom häromdagen en intressant rapport från Arbetsmarknadsdepartementet, där man beskriver vad som har hänt vad gäller utvecklingen av antalet anställda i privat sektor. I den privata tjänstesektorn har det blivit 520 000 nya personer från 1963 till 1990. Det riktigt intressanta är att 57 % av befolkningen mellan 16 och 64 år i Sverige fanns i privat sysselsättning 1990 – efter den svenska välfärdspolitikens långa historia. Detta överträffas bland EU- och EFTA-länderna enbart av Storbritannien med 58 %.

Denna politik, med sina offentliga insatser, höga skatter och offentliga arbeten, har alldeles tvärtemot vad Göran Lennmarker säger lett till den näst högsta sysselsättningen i privat sektor i Europa. Det är inte ineffektivt. Det är en bra politik, och vi har samma strategi även när vi måste vara litet snålare på transfereringssidan.

Anf. 39 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Skall jag förstå det så, att den socialdemokratiska regeringen är nöjd med utvecklingen fram till 1991, att det tillstånd Sverige befann sig i 1991 var ett önskvärt tillstånd och att den politik som bedrevs mellan 1982 och 1991 därmed var en mycket framgångsrik politik? Jag har svårt att tolka statsrådets uttalande på annat sätt.

Har jag tolkat henne rätt innebär det naturligtvis att vi har att förvänta oss en utveckling som är parallell med den som skedde mellan 1982 och 1991.

Vi minns – somliga av oss är gamla nog – ganska väl vad som skedde efter 1982. Vi känner igen skattechocken. Vi känner igen den kraftiga ökningen på den offentliga sidan.

Då har vi rimligtvis att se fram emot att resultaten blir desamma. Vi ser dem ganska tydligt. Vi kan se hur Sverige halkar efter. Vi kommer att bli Västeuropas fattigaste land om den utveckling vi har haft sedan 1970-talet skulle fortsätta 25 år framåt i tiden.

Lindbeckkommissionen sade någonting som jag tror var väldigt tänkvärt. Den sade att Sverige har ett bättre välstånd än vad våra siffror visar därför att vi har ett långt arv att gå tillbaka på. Sverige var under hundra år ett av västvärldens mest dynamiska länder.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Vi har en lång bildningstradition från 1840-talet. Vi har en social-försäkringstradition från början av seklet. Vi undgick två världskrig. Vi har ett oerhört gott arv att dra på. Men bekymret är att det förskingras.

För mig är det något obegripligt att man kan tänka sig att gå tillbaks och ta om den politik som ledde till ett rejält fall i svensk ekonomi och ett rejält fall i välfärd och i sysselsättningen. Det slutar kort sagt i arbetslöshetens stålbad, som dess arkitekt också förutsåg.

Anf. 40 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Göran Lennmarker tror inte riktigt på att mina beskrivningar stämmer så förskräckligt väl, dvs. att det faktiskt var rätt så bra 1990 och 1991. Då kan man gå till Göran Lennmarker kanske litet mer närstående kretsar, nämligen till SNS-rapporten som diskuterats under senare tid.

I den sägs att man i och för sig till sin förvåning, men dock, ser att Sverige fram till år 1990 lyckades att på ett märkligt sätt förena rättvisa och effektivitet, som man uttrycker saken. Det var därefter som det hände någonting.

Vad var det som hände? Vi fick en borgerlig regering. Det var då som vi fick budgetunderskott, ekonomiska problem och massarbetslöshet som gör att vi nu måste vara betydligt stramare när vi ger oss i kast med våra trygghetssystem än vad vi kanske rent av skulle vilja.

Principerna överger vi inte. De har varit synnerligen framgångsrika i historien. De kommer att kunna vara det igen, även om vi nu är en aning snåla till följd av den borgerliga regeringens politik som så kraftfullt har förvärrat den ekonomiska situationen.

Anf. 41 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik

Fru talman! Statsrådet Anna Hedborg sade att de borgerliga partierna inte var beredda att spara. Barbro Westerholm redogjorde i sitt inledningsanförande här i dag mycket klart för var Folkpartiet vill spara någonstans. Det framgår naturligtvis också av vår motion om den ekonomiska politiken.

Att vi inte vill spara på samma vis som Socialdemokraterna beror på att vi är bekymrade över de ingrepp som Socialdemokraterna gör i den generella välfärdspolitiken. Det är inte alls så att vi inte tycker att det skall ske ingrepp. Vi vet att vi måste spara, och vi har också lagt fram fler besparingsförslag än vad regeringen har gjort.

Vi är bekymrade över de principer utifrån vilka regeringen sparar, eller rättare sagt: besparingarna görs utan principer. Ni socialdemokrater har tidigare kritiserat oss för dålig fördelningspolitik. Men det som nu sker är usel fördelningspolitik.

Anf. 42 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Jag är överraskad över att Folkpartiet inte vill ta en diskussion med regeringen om familjepolitiken. Familjepolitiken har alltid varit viktig för Folkpartiet liksom för oss socialdemokrater.

Folkpartiet har spelat en viktig roll i debatten för barns rätt till bra uppväxtvillkor, för kvinnors rätt till förvärvsarbete och egen försörjning

och för bra barnomsorg. Jag tycker att det är beklagligt att vi inte tillsammans kan fortsätta den diskussionen i den beredningsgrupp som ni nu inte vill vara med i.

Det är allvar när det gäller besparingarna. Vi kan inte i längden behålla en välfärd som är värd namnet om vi inte får ner våra stora underskott och skulder. Fortsätter vi att låna i samma takt som nu kommer det så småningom inte att finnas något barnbidrag att diskutera. Det kan gå fortare än vi kanske riktigt förmår begripa. Vi måste därför spara nu.

Det är därför beklagligt att Folkpartiet tycks vara så snabbt att hoppa av ett ansvarstagande för en familjepolitik av det slag som vi brukat vara ense om och nu när det är kärtv sitter på en annan sorts vagn.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Anf. 43 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik

Fru talman! Statsrådet Hedborg återkommer till att Folkpartiet inte vill vara med och göra besparingar. Jag sade i mitt förra inlägg att vi visst är beredda till det. Vi har t.o.m. föreslagit mer besparingar i vår ekonomiska motion än vad regeringen har föreslagit.

Men vi vill spara på annat än barnfamiljerna. Vi tycker att de har utsatts för så pass mycket att vi måste undanta dem. Vi måste ge dem rimliga villkor. Därför spar vi på andra saker. Det kanske vore bra om även Socialdemokraterna tog sig ytterligare en fundering på den fördelningspolitiska delen i sin proposition om den ekonomiska politiken.

Anf. 44 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Vi har funderat mycket på fördelningspolitiska effekter inför de besparingar som vi har tvingats göra. Principen har varit klar. Vi tvingas att spara, och då måste alla vara med.

Skall alla vara med kan man inte bara skära i utgifterna. De går till gamla, barnfamiljer och sjuka. Om man spar på utgifter kommer det på något sätt att drabba gamla, barnfamiljer och sjuka. Desto viktigare är det då att vi som är friska, har arbete och inte är barnfamiljer är med. Alltså måste man höja skatter och avgifter samtidigt.

Det gör vi. Resultatet är att fördelningen är relativt lika mellan olika grupper i samhället med en något större belastning på dem med de allra största inkomsterna i landet.

Anf. 45 STIG SANDSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag vill haka på dialogen mellan Göran Lennmarker och Anna Hedborg om systemen. Jag undrar var systemfelen egentligen finns. Är det i de ekonomiska systemet, eller är det i välfärdssystemet?

Det är inte fel på välfärdssystemet som sådant. Därmot är det fel på det ekonomiska systemet, vilket bl.a. yttrar sig i att arbetslösheten ökar och påfrestningarna ökar. Jag tror inte vi kan rädda kapitalismen på det sätt som Göran Lennmarker vill genom att slå sönder välfärdssystemet.

Anf. 46 ANDRE VICE TALMANNEN

Repliken gäller statsrådet Anna Hedborg.

Anf. 47 STIG SANDSTRÖM (v) replik

Fru talman! Vi slår vakt om välfärdssystemet. Det är väldigt viktigt. Men det förutsätter också som statsrådet sade att vi har jobb till alla och att alla har försörjning. Hela systemet bygger på det.

Vår viktigaste politiska och sociala uppgift är att garantera allas rätt till arbete och försörjning. Hur kommer man då dit? Det fick vi inget svar på. Det är därför som Vänsterpartiet vill lyfta fram frågan om kortare arbetsdag.

Vi måste börja ställa krav också på att det ekonomiska systemet och kapitalets män fixar fram arbetstillfällen. Det måste vi lyfta fram på ett helt annat sätt i debatten. På så vis kan vi också rädda välfärden. Det är vår åsikt.

Anf. 48 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Stig Sandström och jag är överens om att arbete och sysselsättning är välfärdspolitikens grundbult. Sedan är vi inte överens om det främjar arbete och sysselsättning att sänka arbetstiden och att man därmed skulle lösa dessa problem. Det är nog tyvärr inte så enkelt.

Allt det vi gör tvingas vi göra för att vi är överens om att arbete och sysselsättning är den absolut viktigaste frågan. Detta kräver en sanering av statsfinanserna, och det kräver pengar till sysselsättningspolitik.

Anf. 49 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Fru talman! All kritik av sättet att skära i ersättningsnivåerna som riktas från oss i oppositionen till socialdemokraterna bemöts – och så även av Anna Hedborg här i dag – med att man väljer att skära i transfereringarna i stället för i verksamheterna. Men det är väl inte den prioriteringen som vi ifrågasätter? Det är knappast någon som gör det, vad jag vet. Men man kan ju skära på olika sätt. Det är där fördelningspolitiken kommer in.

I mitt anförande uttryckte jag förvåning över att en socialdemokratisk regering väljer en så enkel väg när man skall skära. Man tar fram rödpennan, stryker streck över några siffror och ersätter dem med en annan siffra. Detta är inte fördelningspolitiskt riktigt. Varför är ni så obenägna att sänka taket? Varför är ni så obenägna att ta i toppen och bevara tryggheten för dem som redan nu lever på marginalen?

Anf. 50 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Vi har den inställningen att taken inte skall vara för låga. Vi vill också se till att vi tar ut skatt av alla människor, men alla människor skall också ha rätt att finnas med i systemen. På så vis skapar man legitimitet, uppställning och ett starkt och stabilt system.

Ni i kds kritiserar regeringen för en orättvis fördelningspolitik. Men ni satt ju med en moderatledd regering som skänkte bort 40 miljarder kronor i skattelättnader till dem som har kapital och aktier, till dem som har det allra bäst ekonomiskt ställt.

Nu när vi har en socialdemokratisk regering får de som har kapital och höga inkomster också vara med och spara. Den som har riktigt hög lön och som t.ex. tjänar 2,5 miljoner kronor om året får genom värn-

skatten bidra med 100 000 kronor. Jag tycker att det är en riktig fördelningspolitik.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Anf. 51 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Allmänpolitisk debatt

Fru talman! Anna Hedborg och jag är fortfarande inte överens – långt därifrån. Anna Hedborg säger att vi skänkte bort 40 miljarder. En stor del av dem var sänkta arbetsgivaravgifter. Det var ni med på genom krisuppgörelsen.

Välfärdspolitiken

Jag tycker inte heller att taken skall vara för låga. Men varför kan ni inte överge det här sättet att välja en så enkel väg som möjligt och våga ta ett litet större grepp på de här frågorna? Varför inte våga gå in på de tankar som vi och Miljöpartiet har framfört och som även kommer från andra håll? Man skulle kanske kunna ha något som vi kan kalla ett brutet tak. Men man måste våga göra något här.

Hur långt i procentsatser kan man gå ner för dem som har de lägsta inkomsterna och ändå vara sådana, i ord, stora förespråkare för generella välfärdssystem? Detta har också påpekats tidigare i debatten i dag. Det finns ett glapp mellan ord och handling – mellan ord och verklighet.

Anf. 52 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Våga, säger Rose-Marie Frebran. Kds vågade en hel del tillsammans med de övriga borgerliga partierna. De vågade sådant som vi inte vågar och vill.

Rose-Marie Frebran frågar hur lågt man kan gå. Till 75 %. Det är vad vi föreslår. Det är en inkomsttrygghet som är litet lägre än vad vi kanske skulle önska, men det är fortfarande en inkomsttrygghet. Det är ett system byggt på inkomstbortfallsprincipen. Jag beskrev varför det är så viktigt att man håller på den typen av system.

Vi har föreslagit att man kan gå ner till 75 %, men då skall karensdagen återställas. Det innebär ett bidrag för de grupper som lever på marginalen och som har särskilt svårt att klara den typ av plötsliga inkomstbortfall som karensdagen innebär i deras ekonomi.

Anf. 53 GUN HELLSVIK (m)

Fru talman! Det är glädjande att den kriminalpolitiska debatten förs under rubriken Välfärdspolitik eftersom en förutsättning för att kunna färdas väl genom livet är att slippa bli utsatt för brott.

Vi moderater har lagt fram förslag till åtgärder mot ungdomskriminalitet. Få saker är så viktiga inom kriminalpolitiken som att engagera sig för att bryta den utveckling som vi haft under lång tid. Tyvärr är åtskilliga av de auktoriteter som hörs kvar i ett tänkande som härrör ur 68-mentaliteten. Vi borde i stället ta till oss det sunda förnuft som finns hos de flesta människor och som resulterar i att de flesta barn genom sin uppfostran lär sig respektera sina medmänniskor.

Många unga människor som fastnar i missbruk och kriminalitet har vuxit upp i familjer där viktiga fostrande inslag saknats. Familjen har avgörande betydelse då det gäller att förhindra unga människor från att

begå brott. Därför är det viktigt att på olika sätt markera föräldrarnas huvudansvar för att deras barn lär sig respektera andra människor.

När jag pekar på föräldrarnas betydelse får jag ofta höra invändningen att de barn som hamnat i kriminalitet ofta kommer från familjer med s.k. frånvarande föräldrar. Dessa kritiker, som gärna i andra sammanhang talar om att plocka fram det positiva hos människor, glömmer att föräldrar nästan undantagslöst vill sina barns bästa. Det är just detta som är viktigt, och det är just detta som skall utnyttjas för barnens skull.

Debatten om medievåldets betydelse för utvecklingen av våldstendenser bland våra unga har väckts till nytt liv till följd av den senaste tidens brutala våldshändelser. Alla normalt funtade människor tar rimligen avstånd från yttringar som uppmuntrar till människoförakt och våld. Det ligger nära till hands att ropa på fler förbud och mer censur. Men det grundläggande är att föräldrar och andra vuxna försöker förstärka barns naturliga avståndstagande till våld. Vi har alla ett ansvar.

Jag vill lyfta fram ett initiativ som tagits av varuhuskedjan Åhléns. Företaget har fastställt en icke-vålds-policy som klargör hur Åhléns skall bidra till att samhället totalt tar avstånd från människoförakt, förnedrande företeelser och våld. I dagarna har vi kunnat läsa om en effekt av denna policy. Åhléns tänker sluta sända reklam i en TV-kanal som inte lever upp till det ansvar som icke-vålds-policyn kräver.

I brottsbalken finns också i dag regler som gör det möjligt att ingripa mot t.ex. videohandlare som lämnar ut barnförbjudna filmer till unga, men dessa regler tillämpas inte i praktiken. Vi moderater föreslår därför att reglerna effektiviseras. Är justitieministern beredd att ställa sig bakom en straffskärpning som ger ingripanden högre prioritet?

Utvecklingen av närpolisverksamheten är av stor vikt. Ett mål är att få ett samhälle där det känns naturligt för människor att se och tala med sin närpolis. Genom samarbete mellan de boende och närpolisen kan inte bara en stor del av vardagsbrottsligheten, som ofta begås av unga, upptäckas och beivras. Verksamheten innebär också större möjligheter att i tid kunna ingripa mot dem som är på väg att spåra ur.

De stora besparingar som föreslås i regeringens budgetproposition skapar stor oro. I och för sig markeras att närpolisverksamheten skall utvecklas, men när jag samtidigt får höra från socialdemokratiskt håll att vissa andra områden, t.ex. ekobrottsbekämpningen, också med all rätt skall beivras med hög prioritet kommer inte min oro att stillas förrän jag får veta vilka områden som skall nedprioriteras.

När våra barn gör sig skyldiga till brott är det viktigt att de får klart för sig att vi vuxna inte accepterar det. Vi måste vara tydliga. En åtgärd som vi moderater föreslår i vår motion är att även barn under femton år skall registreras när de begår brott. Våra barn är kloka nog att förstå att detta kan ligga dem i fatet om de efter uppnådda femton år begår nya brott.

Ett annat sätt att vara tydlig är att låta unga konfronteras med följden av vad de gjort. Att få träffa den som drabbats och att få gottgöra skador ingår i det vi kallar medling. En vidareutvecklad form av medling finns på Nya Zeeland i de s.k. familjegruppskonferenserna. Här

involveras föräldrar och andra vuxna som står den unge nära samt brottsoffret. Den unge skall be om ursäkt, och man skall gemensamt komma överens om hur skadan skall gottgöras. Blir alla överens blir det inte någon rättegång. Den modellen vill vi moderater pröva i Sverige. Jag undrar om justitieministern är beredd att stödja vårt förslag.

Det jag hittills beskrivit syftar till att hålla de unga borta från kriminalitet, men vi måste våga inse att vi även i framtiden kommer att vara tvungna att beröva unga människor friheten på grund av brott. I den lagrådsremiss som behandlades under den borgerliga regeringens tid fanns det förslag som nu återfinns i den moderata motionen. Förslaget går ut på att särskilda kriminalvårdshem skall inrättas för dem som är under arton år. Senare tids händelser i bl. a. Bjuv har resulterat i att just det vi moderater föreslår är vad rättspsykiatriker efterlyser. I höstas sade justitieministern nej till det moderata förslaget. Efter den debatt som har varit i samband med rättegången mot Bjuvbröderna hoppas jag att justitieministern har ändrat uppfattning och frågar därför om vi nu får stöd för förslaget i den moderata motionen.

Anf. 54 INGBRITT IRHAMMAR (c)

Fru talman! Vad gör ni politiker för att stoppa våldet? Sådana frågor får jag ofta. Man säger också: Sluta sammanträda och prata. Det behövs inte mer forskning. Vi vet att det är videovåldets fel, så ni kan förbjuda allt underhållningsvåld. Sådana uttalanden känner nog många igen. De är närmast ett uttryck för förtvivlan och känsla av vanmakt över att våldet i samhället breder ut sig och blir grövre. Man vill vara med och göra något, men vet inte hur och vad. Man vill ha ett tryggare samhälle, och man vill ha det snabbt. Om vi då börjar förklara att detta är komplext och svårt och att det mesta bör ske på lång sikt orkar man inte lyssna på oss.

Det fordras stor pedagogisk förmåga för att hålla debatten igång och förklara att det är mycket vi inte känner till när det gäller effekten av åtgärder, att det fordras fortsatt forskning och att vi politiker, liksom alla andra i samhället, vill ha minskad brottslighet.

Vi vet att brottsutvecklingen inte enbart beror på utformningen av de traditionella kriminalpolitiska åtgärderna som t. ex ingripanden och reaktioner mot redan begångna brott. Det är faktiskt främst genom brottsförebyggande insatser som vi kan få ett tryggare samhälle. Det finns ett folkligt engagemang att ta till vara. Det måste vi göra på ett bättre sätt, särskilt när det gäller det lokala brottsförebyggande arbetet.

För att lyckas i det lokala brottsförebyggandet är det nödvändigt med ett enskilt engagemang. Det behöver finnas och tillskapas. Vi behöver samordna bättre, både mellan enskilda och mellan myndigheter och organisationer.

Det finns mycket som var och en kan göra. Att t.ex. föra vidare grundvärderingar om humanitet och människovärde, hänsyn och tolerans har vi alla ansvar för. Fasta normer och etisk fostran främst inom familjen, men självklart också i skolan, är mycket viktigt. Det är viktigt att vi alla bryr oss, att vi bryr oss om varandra och varandras barn.

Vi behöver naturligtvis också en effektiv polis, ett väl utbyggt åklagar- och domstolsväsende och en fungerande kriminalvård. Under vår regering skedde också satsningar på dessa områden. Jag delar Gun Hellsviks oro för de nedskärningar som nu sker när det gäller polisen. Senast i går sade man i nyhetsförmedlingen att närpolisverksamheten i Stockholmsdistriktet är i fara. Jag känner stor oro och ställer mig också bakom frågan om vi verkligen kan lyckas på detta område.

Jag kan ställa mig bakom det mesta som Gun Hellsvik sade; vi har diskuterat detta mycket.

Jag övergår nu till att säga några ord om segregeringen i samhället. Jag tror att segregeringen är en väsentlig anledning till att många känner sig utanför och skapar egna värderingar och egna normer och regler som kan vara till skada för oss alla. Stora grupper lever i ett utanförskap med hög arbetslöshet, stor social utslagning och drogproblem. I de grupperna är riskerna för kriminalitet särskilt stora. Det är lätt att människor i sådana områden tappar framtidstron. Det är främst i sådana områden som gängbildning, gänguppbyggelser och kriminalitet får fäste bland ungdomar. Eftersom ett brottsligt beteende grundläggs tidigt är det avgörande att barn och ungdomar ges förutsättningar att växa upp till ansvarskännande individer så att utslagningen förhindras.

Hur skapar vi då bättre förutsättningar och bättre levnadsvillkor för alla? Hur undviker vi marginalisering av dessa grupper? Inom Centerpartiet har vi studerat bostadsområden. Vi ser en snabb negativ utveckling i vissa bostadsområden, särskilt i tätorterna. Serviceutbudet minskar, både kommersiell service och samhällsservice. Det medför att många flyttar och söker sig till områden med bättre service. De som stannar kvar är ofta människor med problem, vilket gör att missbruk och kriminalitet ökar.

Centern har motionerat om ett tioårigt nationellt program för en nationellt finansierad upprustning av dessa bostadsområden. Jag undrar hur regeringen ställer sig till det. Vi har också föreslagit att man bör prova lokalt självstyre som experiment i sådana här, ofta invandrartäta, områden. Genom att man decentraliserar makt och inflytande får invandrarna och övriga invånare vara med och ta del i samhällsengagemanget. Hur ställer sig regeringen till en försöksverksamhet med självstyre i sådana bostadsområden?

Anf. 55 ALICE ÅSTRÖM (v)

Fru talman! Att just kriminalpolitiken skulle ligga under välfärdspolitiken, anser vi är en självklarhet. Kriminaliteten påverkas långsiktigt mindre av vad vi gör med lagbrytare än av hur det övriga välfärdsystemet är utformat och hur det fungerar.

Det är väsentligt att man sätter in både kriminalpolitiken och det brottsförebyggande arbetet i ett helhetsperspektiv. Det är viktigt att det brottsförebyggande arbetet har en utgångspunkt i en noggrann analys av de sociala villkor som människor lever i. Den är då kopplad till den rådande socialpolitiken och den effekt den har för olika grupper i samhället.

Vi talar i dag om grupper av ungdomar och vi talar om ungdomar som en hel grupp. Vi talar om att en ökad kriminalitet, ökade våldshandlingar, är ett fenomen som gäller en hel grupp.

Det här har faktiskt att göra med de sociala klyftorna. Det är en klassmässig fråga. Det är framför allt barn från arbetarklassen som har hamnat utanför samhället. De senaste årens ökade segregation i samhället – i skolan, på bostadsmarknaden och på arbetsmarknaden – har skapat en grogrund för både ökat missbruk och kriminalitet.

Det här gäller i hög grad unga människor. Arbetslösheten bland dem är stor. De blir lättare utestängda och isolerade, och de faller utanför våra sociala skyddsnät. När man inte låter dessa grupper delta i uppbyggnaden av samhället, kommer inte samhällets normer och regler att vara giltiga för dem. Får man inte ta del av det goda i samhället, kan man inte känna och ta ansvar för att samhället består och hur det utvecklas.

Vänsterpartiet har år efter år både på det kommunala planet och på riksplanet framfört farhågor – när vi har sett nedskärningarna inom skolan och inom barnomsorgen, där man har minskat resurserna till just de utsatta barnen – för att det här kommer att leda till ökad utslagning och förvärrad kriminalitet.

Utvecklingen har gått dithän. I dag pratar vi om Stureplansmorden, vi pratar om mordet i Bjuv och att vi skall göra insatser för att hejda den här utvecklingen. Samtidigt kommer det mängder med larmrapporter om att antalet barn som blir misshandlade ökar, att antalet barn som får illa och kontakter BRIS ökar, att barn inte får det stöd och den hjälp de behöver i skolan och inom barnomsorgen, stöd och hjälp utanför det familjen kan ge.

Konsekvensen av detta kommer vi att se om ett par år. Då kommer utvecklingen att ha blivit ännu värre.

I det brottsförbyggande arbetet är det viktigt att motverka de ökade klassklyftorna, att se till att man har ett välfärdssystem, en välfärdspolitik, som ger alla människor rätt till en trygghet. Vad som behövs är inte hårdare straff och tydligare regler. De här barnen och ungdomarna är väldigt medvetna om att de ligger utanför de regler och normer som samhället har satt upp. Samhällets normer är inte relevanta i deras värld, för de får inte ta del av det samhället har att erbjuda.

I det brottsförebyggande arbetet måste det framför allt satsas på att se till att man har ett system som ger människor trygghet, som ger människor möjlighet att utvecklas. Att de här ungdomarna skall kunna visa respekt för andra människor och för andra människors egendom, för andra människors rätt till ett skydd mot våld, det kommer vi aldrig att uppnå, ifall vi inte kan visa dessa ungdomar och dessa barn respekt för de behov som de tydligt signalerar att de måste få tillgodosedda. När vi blundar för dessa signaler, kan vi inte vänta att de skall respektera vårt samhälle.

Anf. 56 GUN HELLSVIK (m) replik

Fru talman! Jag tror inte att det finns, i vart fall ytligt sett, någon större skillnad mellan den syn Alice Åström har och den jag har på

behovet av skyddsnät. Självklart måste det finnas ett yttre skyddsnät, utformat för att ge stöd direkt till barn och för att ge stöd till familjer som inte kan klara av att ha kraft nog för att fylla sin roll. Men jag – och även andra, är jag övertygad om – ser ändå en grundläggande skillnad mellan Alice Åströms resonemang och mitt resonemang.

För mig är det en självklarhet att föräldrarna, familjen, är det centrala. De flesta föräldrar, som jag sade i mitt tidigare anförande, vill sina barns bästa och kan också ge sina barn det som är bäst för barnen, om vi bara visar att vi litar på föräldrarna.

Vi har i Sverige under årtionden byggt upp ett system med skyddsnät, stöd för barnen och stöd för hela familjerna. Om vi tittar bakåt, ser vi att det inte räckte. Det var parallellt med denna utveckling som vi också kunde se en negativ utveckling i fråga om ungdomarnas kriminalitet.

Då måste vi ju lära oss att det är något annat grundläggande som saknas. Vi måste ge stöd till de unga och till deras familjer, när det behövs, men det centrala, som vi måste väcka, är familjens uppgift och ansvar.

Anf. 57 ALICE ÅSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag delar Gun Hellsviks mening att föräldrarna har en viktig uppgift att fylla, att de kan tillföra väldigt mycket. Men den politik som Gun Hellsvik har företrätt har inneburit att man skurit ner på resurserna till skyddsnätet, det stöd och den hjälp som behövs.

Gun Hellsvik anlägger perspektivet bakåt och säger att skyddsnätet som hade byggts upp inte räckte. Det är en sanning med modifikation, för tittar vi på brottsutvecklingen i andra länder finner vi att vi i Sverige hade en mycket mindre ökning än vad man hade i många andra länder. Jag tycker att det snarare visar på att vi inte riktigt lyckades åstadkomma det skyddsnät som skulle behövas.

Om vi skall få ner brottsstatistiken, måste det till en fortsatt utveckling för att täcka behoven, inte en avveckling av det sociala skyddsnätet.

Anf. 58 GUN HELLSVIK (m) replik

Fru talman! Nu vill jag bara säga att jag tycker att det finns annat som är viktigare i denna diskussion än kunskap om statistik. Men det är helt rätt att vi inte har en så hög nivå på kriminaliteten som man har på många andra håll i världen.

En orsak kan säkerligen vara, om vi exempelvis jämför med USA, att vi har haft en mycket stabilare familjesituation i Sverige och en annan syn på familjen och dess betydelse. Tack och lov levde den synen kvar länge – tyvärr har mycket av den raserats i dag. Det finns självklart fler, men här har vi en av orsakerna till att det hos oss inte har blivit lika illa som på andra håll.

Dessutom vill jag framhålla att då den enligt Alice Åströms uppfattning förskräckliga borgerliga politiken fördes, som bl.a. innebar förändringar i form av besparingar på offentlig verksamhet, kunde vi

under samtliga år i ökad utsträckning notera en nedgång i kriminaliteten.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Anf. 59 ALICE ÅSTRÖM (v) replik

Fru talman! Att Gun Hellsvik och jag har olika synpunkter på hur man skall läsa statistik och på de bakomliggande orsakerna till brottsutvecklingen i Sverige är visserligen klart, men det viktiga är att våldsbrottsligheten har ökat under senare år. Antalet unga människor i fängelse har ökat, och vi ser att denna tendens är stigande. Detta är konsekvensen av att man inte tillgodosett de behov som finns av skyddsnät i vårt samhälle. Det går i dag mot skarpare regler och hårdare straff. Det är en utveckling som kommer att leda till förhållanden liknande dem i USA, till ungdomar i fängelse. Unga människor kommer att få bära ansvaret för något som vi gemensamt borde ta ett ansvar för i ett civiliserat samhälle.

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitik

Anf. 60 KIA ANDREASSON (mp)

Fru talman! Brottsstatistiken visar, som vi hört här av tidigare talare, att våldet har blivit grövre och att våldsbrotten har krupit ned i åldrarna. Detta har kulminerat i mord som har uppmärksammats i massmedia och som har väckt debatt hos allmänheten. Det har bl.a. resulterat i insändare och i debattartiklar i tidningar.

Man har här i kammaren också debatterat vilka motåtgärder som vi nu skall sätta in, och det har gjorts vissa analyser. I dessa analyser tas dock det kommersiella våldet upp mycket litet. Det avfärdas med ett konstaterande av att det är fråga om våldsvideor, och sedan får saken bero. Vi har hört den diskussionen förut.

Det finns här något som jag inte kan förstå. Vi hade för tio år sedan en diskussion om videovåld. Hem och Skola anordnade möten och det hölls föräldramöten i skolan mot videovåldet. Många lade ned sin själ i detta arbete, men ändå kom frågan bort. Det har inte hänt någonting under den gångna perioden. Tvärtom är det nu ett ännu större utbud. Jag ser att vanliga affärer i min omgivning lägger ned sin verksamhet, och i deras ställe kommer det videoaffärer med uthyrning dygnet runt.

I TV-kanalerna, som har blivit fler, är det ett ännu större våldsutbud. Det är klart att våldsfilmerna inte styr hela samhället, men att de påverkar är jag helt övertygad om. Jag tycker att vi kan lämna diskussionen om påverkan eller inte. Gjorda undersökningar visar att även stabila människor påverkas av reklam i de val som vi gör. De bilder som visas i våldsfilmerna lagras i hjärnan och finns kvar där, särskilt hos barn och ungdomar, som är i en känslig period. När de sedan hamnar i pressade situationer kommer dessa bilder fram. När de dessutom är påverkade av alkohol har de inte de spärrar som normalt finns, och då kan de handlingar som de har sett komma till utförande.

Visst är också de andra faktorer som har nämnts här viktiga, men de är komplicerade och inte lätta att genast ta itu med på ett sätt som ger resultat. Vi som är vuxna borde kunna enas över partigränserna om att få ett slut på det mediavåld som sköljer över oss alla i stor mängd. Visst

är den en viktig faktor. Det har utgivits många skrifter om detta, men det når inte ut tillräckligt till allmänheten att detta är en viktig fråga.

Vi har också en annan kommersiell aspekt på detta. Man försöker prångla ut våldsdataspel och anordnar krigslekar i hallar där man skjuter på varandra med färg eller med laserstrålar. Jag tycker att vi skulle ingripa mycket mer kraftfullt och förbjuda att barn under 18 år vistas på sådana här ställen.

Våldet finns inom människorna, och de behöver inte påminnas om det och uppmuntras till det, och det borde inte visas som underhållning. Det räcker med det våld som försiggår i svenska hem med barn som offer och vittnen. Vi vet också att dagens offer blir morgondagens rovdjur. Det är de barn som redan är utsatta och känsliga som mår dåligt av allt det våld som sköljer över dem. De utsätts kanske också för det i större utsträckning än de andra barnen. Det finns i deras hem, och de attraheras av det och påverkas av det.

Det verkar som om vi människor är våldsamma och har ett behov av våld. Det har ju förekommit underhållningsvåld i alla tider. Vi kan tänka på det som skedde på Colosseum och vid offentliga avrättningar. Men det har tidigare inte förekommit ett så stort utbud som i dag.

Våldet behöver pressas ned och inte uppmuntras. Framför allt skall inte några tjäna pengar på det som andra gör allt för att stävja. Polisen genomför aktiviteter mot våldet, vilket jag kan läsa om i deras tidning, och att det i hela Sverige nu pågår motattacker och framförs bra förslag till hur vi skall förfara. Men samtidigt kan de unga gå hem och titta på mer våld på TV och video. Detta är absurt.

Ideella organisationer gör allt vad de kan, och i skolan arbetar man mot detta. Det blir en konflikt för ungdomarna. Först ser de prydliga människor tala om att de inte skall hålla på med detta, och sedan går de hem och ser glassiga bilder av hjältar, brudar, häftigheter och vapen. De drabbas av ett klivet budskap, som är omöjligt att ta till sig. Det blir dessutom mycket dyrt för samhället att genomföra olika aktiviteter som inte leder någonstans.

Men varför kan vi inte stoppa mediavåldet, och varför har vi inte kunnat göra det tidigare? Jo, här kommer argumentet om åsiktsförtryck in. Många människor för fram det, men vem är det som behöver dessa blodiga excesser så till den milda grad att vi lagstiftare passivt skall behöva tassa runt omkring alla dåliga framställningar av ett hänsynslöst våldsutövande? Någon har räknat ut att en 14-årig pojke kan ha sett ca 20 000 mord under sitt liv.

Anf. 61 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds)

Fru talman! Jag måste ansluta mig till Kia Andreassons synpunkter på videovåldet och underhållningsvåldet över huvud taget. Vi kristdemokrater har reagerat kraftigt mot det här och menar att något måste göras lagstiftningsvägen. Vi skall inte falla undan för "tryckfrihetsnissarna". Det gäller att våga stå för en del värden här i livet. Detta är uttryck för något som vi inte kan acceptera, och det måste vi ta tag i.

Den ekonomiska kriminaliteten fortsätter att öka. Våldiga ekonomiska krafter rör sig utanför det demokratiska samhällets kontroll. Förmögenhetsöverföringar äger rum på ett irreguljärt sätt, konkurrensen sätts ur spel och våld och hot om våld ökar.

Som praktiker och tillhörande den rättssökande allmänheten har jag känt en nästan förlamande vanmakt inför rättssamhällets tillkortakommanden under de senaste tio åren. Mot denna bakgrund grips man närmast av svärmod vid läsningen av årets budgetproposition. Sparmålet för rättsväsendet t.o.m. 1998 uppgår till 1 miljard. Under budgetperioden 1995/96 skall det sparas 400 miljoner, varav 235 inom polisen, 89 inom domstolsväsendet och 50 inom kriminalvården.

Rättsväsendet har länge varit föremål för besparingsåtgärder. Ytterligare besparingar kan knappast vara möjliga. Nedsärningar inom rättsväsendet innebär en nedmontering av vitala delar av rättsväsendet. Vi som väntat i årtal vid våra domstolar för att få målen avgjorda har svårt att se på när hela avdelningar vid domstolarna läggs ned. Vi som har stora rättssaker för utredning hos polisen blir närmast bestörta när vi finner att en hårt ansträngd poliskår skall skäras ned.

Vem har inte efter ett villainbrott fått höra av polisen att man inte har några utredningsresurser men att man kan registrera anmälan som underlag till en ansökan om försäkringsersättning?

Fängelserna är i dag överfulla, och på vissa måste de intagna dela cell. Man undrar hur man på kort sikt skall kunna spara utan att efterge rimliga krav på human och meningsfull kriminalvård.

Statsskulden kräver i budgeten en ränta på 126 miljarder. Hela rättsväsendet kostar 26 miljarder, och rättsväsendet är kanske statens allra viktigaste funktion sedan försvaret säkerställts. Numera har nationalekonomerna visat på institutionernas betydelse för ett lands välfärd. Rättsordningens bestånd är ett minimikrav för att det ekonomiska livet skall utvecklas. Att montera ner rättsväsendet är liktydigt med ekonomisk tillbakagång och med att påskynda en ekonomisk och social kollaps.

Kristdemokraterna är det enda partiet här i riksdagen såvitt jag vet som inte accepterar besparingar inom rättsväsendet. Domare, poliser, kronofogdar och kriminalvårdare måste kunna utföra sitt värv oberoende av konjunktursvängningar och statsfinansiell kris. Den civiliserade rättsstatens fortbestånd kräver det.

De marginella effektivitetsvinster och rationaliseringar som kan ske skall bevaras inom rättsväsendet, så att detsamma bättre kan tjäna sitt syfte än som sker i dag.

Rent allmänt bör kriminalpolitiken vara inriktad på förebyggande åtgärder, och vid samhällsinslag bör frihetsberövande påföljd inte väljas.

Fängelse är av ondo, men ett nödvändigt inslag i påföljdssystemet. Det exakta antalet är svårt att bestämma. Men vi kan inte bortse från att brottsutvecklingen under de senaste åren varit i avtagande, sett över hela populationen.

Den bästa kriminalpolitiken är en vettig familje- och socialpolitik. Mycken möda bör läggas ned på hur normbildning går till och hur den civila kulturen förs över från en generation till en annan.

Avslutningsvis en konkret synpunkt beträffande domstolarna.

Kanske borde man överväga att låta skuldfrågan i brottmål slutgiltigt avgöras av tingsrätt. Sannolikt sker den bästa bevisupptagningen i första instans. Om skuldfrågan avgörs i tingsrätten kommer processen att koncentreras dit. Vid överklagande får bara prövning av rättsfrågor ske – att bevisupptagning gått riktigt till samt påföljdsväl.

Som det nu är används tingsrätterna enbart som processuella transportsträckor, och väldigt resurser slösas bort till ingen nytta utan att rättssäkerheten gagnas. Systemet förutsätter en upprustning och koncentration av tingsrätterna. Det förekommer i olika länder i västerlandet, t.ex. i Österrike, och borde vara värt att titta närmare på.

Anf. 62 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt att under dagens debatt, med *Välfärdspolitiken* som huvudrubrik, redovisa huvuddragen i den politik som regeringen kommer att föra på det kriminalpolitiska området. Jag skall i någon mån försöka omhänderta några av de frågor som hittills tagits upp i debatten.

Regeringen kommer att arbeta för en bred uppslutning kring en modern kriminalpolitik. En sådan kriminalpolitik utgår från den allmänna välfärdspolitiken, eftersom det viktigaste för att förebygga brott är att bekämpa social ofärd. Ingenting är nämligen mera förödande för samhället och därmed för kriminalpolitiken än att arbetslöshet, klassklyftor och social ofärd tillåts öka mer och mer.

En modern kriminalpolitik utgår från en humanistisk människosyn, från det demokratiska rättssamhällets principer och respekt för lag och ordning samt från att åtgärder som vidtas bygger på kunskap och realism.

Med sådana utgångspunkter går det såväl att hävda kravet på adekvata reaktioner på brott som att föra humanitetens och brottsoffrens talan. Med det menar jag att i ett demokratiskt samhälle måste lag och ordning råda. Den som begått ett brott skall mötas av samhällets tydliga besked att det brottsliga beteendet inte accepteras. Att kräva en rättssäker hantering av brottslingar hos polis, åklagare och domstolar eller en human behandling av de intagna inom kriminalvården står inte i motsats till uppgiften att stärka brottsoffrens ställning i form av stöd, hjälp och ekonomisk kompensation.

Under de senaste åren har den kriminalpolitiska debatten inriktats på straffskärpningar och mer fängelsestraff. En sådan debatt tenderar att styra blicken och åtgärderna i fel riktning.

Forskningen visar att kriminellt beteende ofta grundläggs tidigt i livet. Det leder till slutsatsen att det mest angelägna, humana och ekonomiska är att förebygga att unga människor hamnar i en brottslig bana. Det innebär bl.a. att samhället måste reagera när barn far illa och riskerar att dras in i missbruk och brottslighet. Det innebär också att

ungdomars brottslighet måste mötas med tydliga reaktioner och adekvata åtgärder.

Om kriminalpolitiken får slagsida mot sena åtgärder och fängelsestraff, sätter vi in åtgärderna och resurserna i fel ände. En modern kriminalpolitik, som utgår från kunskap och realism, leder till att resurserna används på det mest effektiva och ändamålsenliga sättet.

I det läge som vi nu befinner oss i, med en statsskuld som hotar hela vår välfärd, är ingenting annat möjligt än att alla samhällssektorer är med och bidrar till saneringen av statens finanser. Om rättsväsendet exkluderades skulle det innebära att t.ex. den sociala sektorn eller utbildningsväsendet fick dra ett större lass, vilket i sin tur också skulle få negativa följder för kriminalpolitiken. Men ibland kan besparingar och förbättringar t.o.m. gå hand i hand. Nöden är, som det brukar heta, uppfinningarnas moder.

Positiva effekter som besparingar kan föra med sig att man tvingas till omprövningar och effektiviseringar. Man tvingas att kritiskt granska vad man uppnår med sina resurser. Vi måste satsa mer än hittills på riktade förebyggande insatser. Sådana insatser består såväl av åtgärder för att förbättra ungdomars sociala förhållanden som av åtgärder för att minska antalet tillfällen att begå brott. Riktade åtgärder behövs också för att öka upptäcktsrisken och därigenom öka andelen uppklarade brott. Denna är i dag skrämmande liten. Trots att vi har fått allt fler poliser och trots att vi har en minskad brottslighet klarar vi inte upp flera brott. Det finns uppenbarligen brister i systemet, och dem kan vi komma till rätta med när vi kritiskt granskar hur systemet fungerar.

Utvecklingen inom polisen sker nu t.ex. enligt två huvudlinjer, som båda syftar till att effektivisera polisens arbete.

Den första huvudlinjen är närpolisverksamheten som bygger på ett problemorienterat arbetssätt och på samarbete med andra myndigheter och organisationer.

Den andra huvudlinjen innebär en specialisering av kriminalutredningsverksamheten.

Till Ingbritt Irhammar vill jag säga att vi inte har någon anledning att för närvarande oroas över utvecklingen när det gäller närpolisverksamheten. I dag har vi i landet 1 000 fler poliser än vad den borgerliga regeringen satte upp som mål för ett par år sedan. Antalet poliser kommer att öka framöver – det gäller under ganska många år. I Stockholm är nettoökningen i år 315, och ökningen fortsätter.

Det är också viktigt att vidta regeländringar, så att polisen har större möjligheter att arbeta effektivt. Regeringen kommer i det syftet att göra en översyn av regler för brottsregistrering, användning av övervakningskameror och annan teknisk övervakning.

För närvarande pågår en översyn av rättegångsbalkens regler om teleavlyssning och teleövervakning. Det här är viktigt för att polisen skall kunna tillgodogöra sig de ökade möjligheter som ny teknik medför.

Med beaktande av den kunskap och erfarenhet som finns på kriminalpolitikens område kan även besparingar inom kriminalvården ge

nomföras utan att resultatet för den skull på sikt blir sämre – det är t.o.m. tvärtom.

Erfarenhet och forskning visar att fängelsestraffet inte är särskilt effektivt när det gäller att förhindra att en människa fortsätter en brottslig bana. Erfarenheten säger oss tvärtom att många befäster sin kriminella identitet genom fängelsevistelse och återfaller i brott efter avtjänat straff. Fängelsestraffet är dessutom den mest kostnadskrävande påföljden.

Därför är det regeringens ambition att begränsa användningen av fängelsestraff och att utvidga användningen av alternativa straff och verkställighetsformer.

Skyddstillsyn, kontraktsvård och samhällstjänst behöver utvecklas. Försöket med intensivövervakning med elektroniska hjälpmedel skall fortsätta och utvidgas.

Straffsystemkommittén har i uppdrag att göra en översyn av det straffrättsliga påföljdssystemets uppbyggnad och innehåll. Kommittén skall redovisa sina förslag i oktober. Det är min förhoppning att dess resultat kan leda till att alternativ till fängelse utvecklas. Med hänsyn till att tillströmningen till anstalterna redan nu tycks avta kan utbyggnaden av antalet platser begränsas och ett antal äldre anstalter läggas ner. Det totala antalet platser behöver och kommer dock att öka.

Att vårdarna inom kriminalvården övergår till att arbeta som kontaktmän liksom införandet av nya arbetstider frigör en del resurser som kan användas för att utveckla kriminalvården. Det är nämligen angeläget att utveckla innehållet i verkställigheten på landets fängelser.

Strafftiden skall användas för att underlätta för den dömda att efter avtjänat straff leva ett anständigt liv. Det kan ske genom att i större utsträckning än i dag göra individuella planer för de dömda för att utöna behovet av exempelvis behandling av drogmissbruk, behovet av psykoterapi, grundutbildning, yrkesutbildning och social träning.

Framväxten av olika brottsrelaterade program för nya och fler grupper av dömda är positiv och kommer att fortsätta.

Förhållandena för de psykiskt störda inom kriminalvården inger djup oro. I avvaktan på ett slutligt ställningstagande till Fängelseutredningens förslag i frågan kommer kriminalvården att inrätta stöдавdelningar för denna grupp av intagna.

Det är också viktigt att kriminalvården på olika sätt ökar sin kompetens inom det psykiatriska området. Kriminalvården måste sträva efter att förbättra samarbetet med landstingen för att de intagna som behöver psykiatrisk vård bättre skall få sina behov tillgodosedda.

Häktesverksamheten behöver ses över i sin helhet och bl.a. få en humanare utformning. Arbetet med att öka gemenskapen för intagna som inte har restriktioner bör fortsätta. Särskilda åtgärder bör också vidtas för att förebygga skadeverkningar av häktesvistelse för intagna som är ålagda restriktioner.

Herr talman! I budgetpropositionen anges kampen mot våldet, narkotikan och ekonomisk brottslighet som prioriterade områden. Undersökningar bland skolungdomar och värnpliktiga visar att missbruket av narkotika tenderar att öka. Tendenserna är oroande och måste tas på

stort allvar. Vi vet också att många brott begås under påverkan av droger. Därför är det också av allmänna kriminalpolitiska skäl viktigt att insatserna mot narkotika fortsätter med oförminskad kraft.

Som jag redan har sagt i annat sammanhang kommer regeringen i vår att lägga fram en strategi för samhällets samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten.

Under den senaste tiden har våldet debatterats flitigt i olika sammanhang, i massmedier, av enskilda och av oss politiker. Människor har sökt förklaringar till de hemska våldsdåd som nyligen inträffat och som begåtts av unga människor. Det är svårt att veta om händelserna bildar ett mönster eller vad som egentligen är orsakerna. Men ett är säkert: Dessa brott visar brist på respekt för människovärdet.

Ett annat allvarligt tecken på bristen på respekt för människovärdet och ett uttryck för historielöshet är när ett stort antal svenska ungdomar i en undersökning säger sig vilja återinföra dödsstraffet.

Men hur skall vi kunna kräva mognad, kunskap och balanserade åsikter av våra ungdomar när åtskilliga representanter för vuxenvärlden ensidigt höjer sina röster för repression och vedergällning. Om vi som vuxna och politiker inte kraftfullt tar avstånd från grova, vulgära och demokratifientliga argument ger vi legitimitet åt hat, hämnd och oförsonlighet i det svenska samhället. Ur hat och hämnd föds våldet.

Att komma till rätta med våldsbrottsligheten kommer att vara en central uppgift under de kommande åren. Detta arbete måste föras på flera plan, och framgången är beroende av hur vi lyckas att bekämpa arbetslöshet, bostadssegregation och annat som bidrar till att föra in barn och ungdomar i riskzonen för att utveckla ett kriminellt beteende.

Anf. 63 GUN HELLSVIK (m) replik

Herr talman! Det är mycket av det som justitieministern sagt som jag skulle vilja kommentera, men tiden är knapp.

Det är säkert riktigt att vi i dag inte behöver oroa oss för hur kvarterpolisverksamheten utvecklas just nu beroende på att den borgerliga regeringen tog initiativ som har gjort att vi har många poliser i Sverige i dag. Men det socialdemokratiska budgetförslaget innebär att vi fram till 1998 kan räkna med att 1 500 poliser försvinner. Då finns det skäl att oroa sig för vad som händer med utvecklingen av närpolisen.

Justitieministern och jag är helt överens om, vilket också borde ha framkommit av min inledning, att det är de förebyggande åtgärderna som är viktiga. Det bör rimligen innebära att några av de förslag som finns i den moderata motionen bör få justitieministerns stöd. Registrering av unga under 15 år är en förebyggande åtgärd. Medlingsmodellen i form av familjekonferensen på Nya Zeeland är i högsta grad en förebyggande verksamhet. Med tanke på vad justitieministern sade utgår jag från att vi kan förvänta oss stöd för dessa förslag.

Däremot är det mycket tydligt att justitieministern inte kan ställa sig bakom straffskärpningar. Vårt förslag innebär en straffskärpning när det gäller dem som prånglar ut videovåld till de unga. Jag uppfattar att justitieministern inte kan ställa sig bakom detta förslag. Jag skulle vilja

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

veta om justitieministern däremot har ändrat uppfattning i fråga om frihetsberövande av dem som är under 18 år, där vårt förslag inte innebär någon straffskärpning.

Anf. 64 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag återgår till frågan om våldet.

Den viktigaste delen i kampen mot våldet är, som Ingbritt Irhammar bl.a. underströk, enskilda människors engagemang. Statsmakterna har liksom kommunerna en viktig uppgift att underlätta för föräldrar, andra enskilda, folkrörelser, skolor, fritidsförvaltningar och organisationer att utveckla och samordna sina insatser för en bättre uppväxtmiljö för våra barn och ungdomar. Dit hör också medievåldet och medievärlden som barnen lever i.

Vi behöver bättre ta till vara och uppmuntra initiativ och de åtgärder som vidtas i en mycket stor omfattning runt om i vårt land. Regeringen avser att återkomma med en samlad redovisning av samhällets insatser mot våld.

Det grova våldet har också direkt samband med förekomsten av vapen i samhället. Regeringen kommer att föreslå skärpningar av vapenlagstiftningen, detta bl.a. för att minska tillgången på illegala vapen och motverka möjligheten att uppträda beväpnad bland andra människor.

Vi kommer också att se över problemet med vapen som inte är riktiga vapen men som liknar riktiga vapen.

Reglerna för ordningsvakter och väktare skall också ses över för att skärpa kontrollen och öka nöjesarrangörers samarbete med polismyndigheten.

Senare tids våldsdåd har även fört upp påföljder för ungdomsbrott på den politiska dagordningen. Å ena sidan framförs krav om hårdare straff för ungdomar och införande av ungdomsfängelse. Å andra sidan framförs hård kritik mot förhållandet att unga över huvud taget tillåts att sitta i fängelse. Detta visar hur komplex frågan är och att noggranna överväganden bör göras innan eventuella förändringar föreslås.

Utgångspunkten för mitt arbete kommer att vara det som riksdagen uttalade i höstas, nämligen att ungdomar under 18 år så långt som möjligt skall hållas utanför kriminalvården och att huvudansvaret för unga som begått brott bör ligga hos socialtjänsten.

Anf. 65 GUN HELLSVIK (m) replik

Herr talman! Jag har vid tidigare tillfällen uttalat min upprördhet över att justitieministern vägrar att debattera med mig. Då fick jag svaret att jag försökte styra debatttillfällena. Jag hävdar att jag nu har fått ett klart bevis för att justitieministern vägrar att debattera med mig. Vi har faktiskt ett replikskifte. Jag ställde frågor till justitieministern som gick upp och läste färdigt sitt anförande, vilket hon tidigare inte hann med. Jag är upprörd över denna nonchalans.

Men jag skall inte ställa fler frågor, för jag inser att det är totalt meningslöst. Jag skall i stället ägna mig åt en mycket tankeväckande högläsning ur Per Svenssons bok *Den leende mördaren*. Jag vet inte om justitieministern har läst den. Om inte, tycker jag att hon bör göra det.

Det är ett avsnitt som handlar om ett dubbelmord i Kristianstadstrakten som begåtts av en 18-årig mördare. Det innehåller följande som jag tycker att justitieministern skall lägga på minnet:

För några decennier sedan kunde en 13-åring i social mening vara vuxen. I dag är det tveksamt om 30-åringarna är det. Fångarna på fortet blir allt fler och allt tramsigare. Det är inte bara den svenska televisionen som har infantiliserats. Det har också samhället i sin helhet – dagis, lekis, skolis osv. Om vuxna tar sig rätten att leka sina liv, varför skulle då inte tonåringar låta sig luras att tro att man kan leka varandras död? Om vuxna behandlar varandra som leksaker, förverkar sina familjer för att få förverkliga sig själva, varför skall man då förvånas över att tonåringar behandlar varandra som konsumtionsartiklar? Om vuxna tycker att rätt och orätt kan vara lika bra, varför skulle då inte också tonåringar ha rätt att bete sig som om det vore sant?

Anf. 66 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag vet inte riktigt vad Gun Hellsvik är upprörd över. Jag har dock läst boken, och jag tänkte citera ett avsnitt ur den, men eftersom tiden är så knapp hann jag inte med det.

Jag trodde att jag hade svarat på frågan om vad jag hade tänkt göra med ungdomar som begår brott och hur Ungdomsbrottskommitténs förslag skulle hanteras. När det gäller straffskärpning var de slutsatser som Gun Hellsvik redogjorde för i princip riktiga, att några generella översyner av straffskärpningar inte var aktuella. Det hindrar givetvis inte att straffskalorna för vissa brott kan behöva ses över.

När det gäller den bestämmelse i brottsbalken som Gun Hellsvik syftade på tycker jag att det är en egendomlig åtgärd att i första ändan fråga sig om man måste skärpa straffen, när situationen är så bedrövlig att den bestämmelsen över huvud taget aldrig används. Min uppgift är att ta reda på varför denna paragraf inte används. Varför ingriper vi inte i större utsträckning mot dem som säljer otillåtet våld till våra ungdomar? Det tycker jag är en mycket viktigare fråga än att återigen börja i den galna ändan att höja straffen utan att ta reda på vilket problem vi har och vilken effekt vi vill uppnå.

Den tredje frågan handlade om medlingsverksamhet. Det är en verksamhet som stöds av brottsoffermyndigheten. Det var Gun Hellsvik som initierade den. Jag tycker att det är en utmärkt verksamhet, vilket har framgått av mina uttalanden och åtgärder i olika sammanhang.

Anf. 67 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik

Herr talman! Vi har många betonat vikten av tidiga åtgärder för att minska brottsligheten och våldet i samhället. Jag var med i Ungdomsbrottsutredningen. Där var det ett förslag som det är dags att ta upp igen, också mot bakgrund av den diskussion som nu har förts. Vi hann aldrig riktigt gå in på åtgärder för dem under 15 år som begår brott. Vi begärde att man borde återkomma med en ny utredning. Det ligger en hel del i de synpunkter som här har framförts, att vi vet för litet. Vi behöver veta mera, och mera behöver göras. Vi vet att brottsligheten går längre ner i åldrarna och att vi behöver visa tidiga reaktioner.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

När det gäller medlingsverksamheten var det faktiskt Centern som initierade den. Långt innan man kom i regeringsställning lade man fram ett förslag till riksåklagaren om att han närmare skulle se över detta. Däremot har vi inte kommit långt nog på detta område. Det finns alltså oerhört mycket mer att göra för att utveckla medlingsverksamheten. De som begår brott måste förstå effekterna av sina brott och hur de drabbar offren.

Men jag skulle vilja ha en ny utredning till stånd och en ny insats för att se över vad vi gör för dem under 15 år som begår brott. Också registreringen behöver ses över. Skall vi registrera brotten, eller skall vi registrera dem som begår brott? Vi måste ha en tydligare bild av detta.

Sedan skulle jag gärna vilja ha några kommentarer om insatserna för bostadsområden och insatserna när det gäller det lokala självstyret, särskilt då i invandrartäta områden.

Anf. 68 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Det var skönt att höra Ingbritt Irhammar uttala sig om Ungdomsbrottsutredningen i den del som rör dels straffpåföljder, dels hanteringen av dem som är under 15 år. Det är ett av mina bekymmer, att jag anser att den utredningen inte har fullgjort det uppdrag som den fick i den delen. Där är underlaget undermåligt helt enkelt.

Om det skall bli en ny utredning eller om vi skall ta hand om saken på ett annat sätt vill jag inte uttala mig om i dag. Det finns en hel del kvar att överväga innan vi kan komma med några konkreta förslag.

Jag ber om ursäkt för att jag gav moderaterna och Gun Hellsvik hedern för att ha initierat medlingsverksamheten. Jag skall inte glömma att det var Centern som tog det initiativet.

Bostadsområdena och segregationen är en av de viktigaste frågor som vi i dag har att hantera. I den granskning som vi gör av de aktiviteter som förekommer i bostadsområdena ingår detta som en mycket väsentlig del. Statsmakterna och regeringen har ju ett begränsat utrymme att kunna styra verksamheten, men man kan ju alltid föra samtal med dem som företräder kommunen. Det här är ett viktigt område där regeringen har ett ansvar att ta initiativ och påverka även på den kommunala nivån.

Anf. 69 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaren. Det är oerhört viktigt att markera att det också kan finnas samsyn på vissa områden, oberoende av om man befinner sig i opposition eller i regeringsställning. Så upplevde jag det också under den förra regeringsperioden. Det var egentligen väldigt litet som skilde oss åt. Naturligtvis skiljer vi oss alltid i ett fåtal frågor – annars skulle vi inte ha olika partier.

Det bekymrar mig i dag mycket att det är så grov brottslighet bland ungdomar att vi måste sätta 16- och 17-åringar i fängelse. Det måste vi göra för att skydda dem själva och deras egna liv och för att skydda allmänheten. Det är inte bra. Å andra sidan kan jag inte se hur de kan vara fria ute i samhället. Då fordras det någon form av omhändertagan-

de med mycket pedagogiska insatser, och sådana platser är säkert väldigt dyra. Det problemet är inte löst.

När vi såg över detta i Ungdomsbrottsutredningen föreslog vi att färre skulle sitta i fängelse och att det skulle tillskapas § 12-hem samtidigt som de § 12-hem som redan fanns skulle förbättras. Vi döpte det då till "särskild tillsyn", eftersom denna benämning inte var så belastad som de gamla namnen. Det är ju alltid så att vi byter namn efter hand. Det fordras någonting för de brottslingar som är under 18 år med en bra omsorg och ett bra reaktionsmönster – tyvärr under inlåsning.

Prot. 1994/95:58

9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Anf. 70 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag delar Ingbritt Irhammars uppfattning om att vi aldrig kan komma ifrån att ungdomar även under 18 år som begår grova brott måste omhändertas på något sätt. Med den strafflagstiftning som vi i dag har blir det fråga om fängelse i dessa fall.

Jag har naturligtvis informerat mig om kriminalvårdens möjligheter att ta hand om dessa fall. Som tur är, är de inte så många. Med särskilda insatser och med speciella ambitioner tror kriminalvården att man kommer att kunna svara mot mycket högt ställda krav när det gäller särskilda insatser för att ge dessa ungdomar möjlighet att under verkställigheten av straffet utveckla sig som människor och personer. Därigenom kan de kanske komma bort från den bana som de har kommit in på.

När det gäller Ungdomsbrottsutredningens förslag om förbättrade § 12-hem är det en av de frågor som jag antydde att vi har problem med. Man måste överväga den frågan. Det beror bl.a. på att utredningen inte har kommit med några verkställighetsregler när det gäller hur en institution som ligger under socialtjänsten skall kunna fullgöra en verkställighet av ett straff som normalt ligger på kriminalvården. Det är en öppen fråga som fortfarande är olöst.

Anf. 71 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds) replik

Herr talman! Jag vill egentligen bara få ett förtydligande. Om jag har förstått saken rätt är antalet poliser i landet ca 17 000. Det har varit partiernas ömsesidiga målsättning att antalet skall hålla sig däromkring. Om man nu upphör med att utbilda nya poliser, minskas antalet med 300 per år. Omvänt krävs det 300 nyrekryteringar per år för att behålla nivån 17 000. Nu sade justitieministern att antalet poliser, trots nedskärningarna i budgeten, kommer att öka. Jag undrar om jag kunde få ett förtydligande på den punkten.

Anf. 72 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Om ingen intagning sker till Polishögskolan under budgetåret 1995/96, kommer en minskning att inträffa 1998 i antalet poliser. Det beräknas då vara 17 200. Detta skall ställas mot det mål som den förra regeringen satte upp för antalet poliser och som riksdagen ställde sig bakom, ca 16 700. Fortfarande 1998, alltså även med icke-intagning till Polishögskolan, överstiger antalet poliser det som angetts som mål.

Anf. 73 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds) replik
Herr talman! Jag tackar för svaret.

Anf. 74 KIA ANDREASSON (mp) replik

Herr talman! Vi fick en redogörelse av justitieministern av vad som händer med dem som redan kommit in i vårdapparaten. Jag tyckte inte att jag fick något gensvar på mitt anförande, där jag frågade vad som kunde göras genast för att ta itu med problemen. Det här har pågått i så många år att någonting skulle kunna ske med stor snabbhet.

Justitieministern säger att de olika morden har visat att det är brist på respekt för människovärdet. Det är just detta våldsfilmerna medverkar till när det gäller unga människor. De kan inte hålla isär gränsen mellan verkligheten och den överkliga verkligheten. Den suddas ut. Spelfilmerna och nyhetsrapporteringarna liknar varandra. Det citerades tidigare ur boken Den leende mördaren. Där sägs också: Det är en lystenhet på våld och död, en besatthet på ondska och hemskhet, blodskvättande splatter movies är kultfilmer bland en del ungdomar. Det skulle vara skrämmande om delar av en generation förlorade förfästet i verkligheten.

Detta är väsentligt. De andra faktorer som nämnts är också viktiga, men det är allvarligt att ungdomarna förlorar verklighetskänslan. De ser inte följderna. Det ville jag ha respons för.

Jag skall bara nämna att det i denna vecka kommer ut en ny svensk film med 20 kallblodiga mord, som visas i detaljerade avsnitt. Det är en underhållningsfilm som snart kommer ut på video där ungdomar sedan kan titta på den, spola tillbaka och visa sina kompisar hur häftigt det är. Det är väl inte meningen att vi skall tillåta detta?

Jag har trott att detta var grabbarnas värld. Men nu står det att läsa att våldsbrott bland flickorna ökar, att de visar samma tendens. Då är ju måttet rågat.

Anf. 75 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag har litet problem med att förstå vad Kia Andreasson inriktar sina önskemål och krav på.

Våldet i medierna är ett mycket stort och omfattande ämne. För att hantera det måste man strukturera det på något vis. När man drar över på det här viset handlar det om att allt våld skall förbjudas, men jag tror inte att vare sig Kia Andreasson eller någon annan egentligen är ute efter det. Vad det handlar om är att vi vill att de regler vi har om vilket våld som är accepterat över huvud taget i t.ex. video upprätthålls. Det är ett problem. Vi tror att det förekommer t.ex. videofilmer som egentligen inte borde finnas på marknaden.

Ett annat problem är att det som i och för sig är tillåtet men inte lämpligt för barn ses av barn i alldeles för stor utsträckning. Det är ett problem av ett annat slag.

Sedan har vi det problemet att vi över huvud taget har så mycket våld totalt. För att hantera det krävs andra åtgärder.

Jag tror att det är väldigt viktigt att människor engagerar sig och talar om vad de tycker. På något vis är medierna en marknad. Jag tror

t.ex. att det som Gun Hellsvik här sade om Åhléns initiativ att bojkotta köp av reklam i TV 3 på grund av att man tyckte att det visas för mycket våld där är en utmärkt åtgärd. Det är den typen av reaktioner från dem som har möjlighet att utöva makt via pengar som behövs i sammanhanget. Över huvud taget krävs en tydligare markering av vad vi kräver av t.ex. TV-kanalerna och andra medieföretag för att på det viset sanera och sedan gå vidare med diskussionen om var förbudsgränsen skall gå. Men det är en mycket specifik fråga, som kräver mycket noggranna överväganden.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Anf. 76 KIA ANDREASSON (mp) replik

Herr talman! Visst förekommer det positiva saker nu. Andra utanför politiken tar initiativ. Men vi som är politiker får inte stå passiva och förvänta oss att TV-producenter och videouthyrare skall göra upp. Det är bra om det kommer till stånd, men vi skall också initiera krav på det. Jag är inte rädd för att med lagar förbjuda mediavåldet, som täcks bakom tryckfrihets- och åsiktslagarna, som är heliga kor, för att man skall kunna visa allt. Det måste luckras upp. Man kan inte visa filmer med barnpornografi och våldspornografi i så stor utsträckning och säga att vi har tryckfrihet och åsiktsfrihet. Det är inte vad det handlar om, utan vi måste se över dessa gränser.

Anf. 77 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Var finns barnen i politiken? Ja, här i riksdagen kommer det förhoppningsvis framöver att vara lättare att ha med sig sina barn och att få det att fungera även för småbarnsföräldrar. Det tycker jag att talmannen Birgitta Dahl skall ha en särskild eloge för.

Men hur är med barnen i politiken för övrigt? Ja, det är snart fem år sedan Sverige ratificerade barnkonventionen. Vi har uppmärksammat barnkonventionen på en rad olika sätt i vårt land. Jag tycker t.ex. att det är oerhört positivt att Socialtjänstkommittén har fått in barnkonventionen i det nya förslaget till socialtjänstlag. Men jag undrar naturligtvis: När kommer själva propositionen? När kommer lagen? När kommer vi att fatta beslut?

Jag vill gå vidare till budgeten, detta huvuddokument för oss i riksdagen att behandla under budgetåret. Jag är litet förvånad, minst sagt besviken, över hur den svenska regeringen har agerat om man jämför med den norska. I Norge har man sedan några år tillbaka en särskild bilaga som heter Tilltag för barn och ungdom, där man mycket grundligt går till väga och tar upp område efter område, från utbildning, hälsa till fritid och en rad andra områden som speciellt berör barn. Man har lagt samman alla de olika delbudgetarna och visar vad det får för konsekvenser för barn.

Förslaget att redovisa budgeten med ett barnperspektiv är inte något som har kommit just nu i februari 1995. Nej, det här i Norge har vi känt till sedan en tid tillbaka. Rädda barnen har i olika sammanhang lagt fram förslag om att detta bör komma upp. Barnkonventionsgruppen, som består av frivilligorganisationer som arbetar med barn och ungdomar, hade en konferens i maj 1994 där man tog upp detta krav. Likaså

har vi Barnombudsmannens rapport från hösten 1994 och en rad andra. Jag vet att den tidigare borgerliga regeringen hade gett Rädda barnen ett halvt löfte. Men till min besvikelse har jag kunnat konstatera att den socialdemokratiska regeringen alltså inte har lagt fram ett sådant förslag.

Det enda som finns är att man i budgeten i bilagan för Socialdepartementet tar upp att man skall återkomma med de åtgärder som Barnombudsmannen har tagit upp i sin rapport. Det är mycket magert.

När vi diskuterar situationen för barn i Sverige är vi alla klara över att våra barn i ett internationellt perspektiv lever rätt så väl. Men barnkonventionen tar upp vad varje land utifrån sina speciella förutsättningar och sin levnadsnivå faktiskt kan åstadkomma. Utifrån det perspektivet har vi inte lagt ribban tillräckligt högt i Sverige. Det gäller både en del generella åtgärder och insatser för vissa grupper av barn som faktiskt far mycket illa.

Tidigare talare har varit inne på en del av de grupperna, men det tål att upprepas att vi har olika grupper av barn som far mycket illa. Jag tänker naturligtvis på barn som utsätts för sexuella övergrepp och på misshandlade barn. BRIS tog i en artikel nyligen upp hur andelen barn som misshandlas ökar. Även acceptansen av aga tycks öka i vårt land.

Fortfarande provas inte flyktningbarnens egna asylskäl. Vi har nyligen haft långa artiklar i pressen om barn som inte har fått den sjukvårdsbehandling som de har rätt att få. Lilla Elinor fick inte en operation, trots att hon hade stora smärtor.

Alice Åström och många andra har tagit upp betydelsen av tidiga insatser och vad som händer när samhället inte satsar ordentligt på barnen i tid.

Men det finns fler saker som bör tas upp på det här området. Jag tänker t.ex. på barnomsorgslagen. Vi har fått rapporter om att fyra av tio kommuner faktiskt bryter mot lagen. Vad gör man från regeringens sida i det hänseendet? Vi från Vänsterpartiet har föreslagit ytterligare resurser till kommunerna för att de skall kunna klara av den här uppgiften. Det tror jag är oerhört väsentligt.

Vi måste också se till barnpornografin, där riksdagen kapitalt har misslyckats med att snabbt få en kriminalisering av innehav. Men vi måste göra en rad insatser ändå, så snabbt som möjligt. Den ny tillsatta utredningen om barnpornografi måste agera på alla sätt för att se hur polisen kan få mer resurser, hur vi kan få resurser till behandling av de barn som utsätts för övergrepp, resurser till behandling av dem som faktiskt har utövats de här övergreppen, för att de inte skall upprepa dem när de blir fria.

Vi har en rad andra förslag här i riksdagen, bl.a. från den tvärpolitiska barngruppen och naturligtvis från Vänsterpartiet. Vi har olika förslag om hur vi skall satsa på kommunerna, hur vi skall utreda en konvention för att se till insatser för barn i riskzonen, om barnabalk, om processföring för Barnombudsmannen osv.

Men, herr talman, jag vill till slut bara säga att det är jättebra att barnen skall kunna finnas med i riksdagen och underlätta för småbarnsföräldrar. Men det är verkligen på tiden, Anna Hedborg och Ingela

Thalén, att se till att barnen finns med i planeringen, både vad gäller rikets budget och, som Barnombudsmannen önskar, i den kommunala planeringen.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Anf. 78 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Vi har också upptäckt den norska bilagan. Vi tycker att den idén är alldeles utmärkt. Vi vill inte göra det här för snabbt; vi vill ha litet längre tid på oss. Vi kommer igen med en barnbilaga när vi har fått möjligheter att arbeta ordentligt med den.

Jag skulle vilja säga några ord om en annan fråga som Eva Zetterberg var inne på, nämligen barnagan och BRIS erfarenheter av att man nu får ta emot fler och fler samtal från barn som har det svårt och som får stryk.

Pressen är hård i familjen när arbetslösheten har tärt på ekonomin, på tålmodet och på nerverna länge. Familjen är inte alltid den trygga hamn som vi skulle önska alla barn. Den stora världen tränger in i den lilla. De rädda och olyckliga barn som ringer till BRIS är inte familjens ensak. Det är allas vårt ansvar att barn inte far illa.

Arbetslösheten kostar samhället gigantiska summor. Men dess svåraste konsekvenser kan inte räknas i kronor och ören. De kan räknas i något så outhärdligt som ökningen i antalet telefonsamtal till BRIS.

Det är bra att BRIS finns, men det är också bra om det finns ett dagis där barnen om det behövs kan prata med andra vuxna än föräldrarna och få hjälp. Det är bra att barnavårdscentralerna tar emot alla barn. Då finns det en chans att syster på barnavårdscentralen ser att något inte står rätt till. Då blir tröskeln inte så hög för föräldrarna att komma dit och få hjälp. Det är det som är generell välfärd. Den skall vi vara rädda om.

Jag har med oro noterat att en del vuxna nu säger att det är rätt att aga barn. Det finns undersökningar som visar det. Jag trodde att sådana föreställningar var borta, att vi lärt oss något. Men nu är det tydligen dags att ta upp den debatten igen, och då vill jag vara mycket tydlig. Det finns ingen ursäkt för att slå barn. Det är ett tecken på yttersta svaghet, på att den vuxne tappar kontrollen. Vi måste vara mycket tydliga från samhällets sida: Aga är förbjudet; aga är att förstöra barn. Det finns hjälp att få för den som inte klarar eller orkar vara trygg förälder. Den måste man söka.

Anf. 79 EVA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag vill tacka Anna Hedborg för beskedet om barnbilagan. Jag ser fram emot att i nästa budgetomgång få en sådan. Det jag kan inse är att man från den borgerliga regeringens sida tydligen inte över huvud taget låg i några startgropar, vilket jag utgick ifrån. Det kan vi gemensamt beklaga.

Sedan till den allvarliga frågan om barnmisshandel och den ökning som pågår. Jag tror också att vi är överens om att det är en rad missförhållanden i samhället som gör att föräldrar hamnar i det läget att de tar till våld mot sina egna barn. Kampen mot arbetslösheten och för goda ekonomiska villkor är grundläggande för våra barns trygghet.

Välfärdspolitiken

Men jag tror också att den generella välfärden inte nog kan understrykas, där vi har tillgång till barnavårdscentral, tillgång till dagis och fritis som har tid med barnen. Där vet vi att de nedskärningar som har ägt rum i högsta grad har drabbat barn. Jag menar att kommunerna och enskilda organisationer som bedriver barnomsorg måste få tillräckligt med resurser för att ha tid med barnen. Det är det grundläggande.

Där kommer Vänsterpartiets krav på att det inte räcker med en omfördelning av statsbidragen in. Det krävs också en viss ökning för att kommunerna skall ha möjlighet att göra det de enligt lag är skyldiga. Det är min förhoppning att man från regeringens sida kommer att se till det. Det kan inte vara önskvärt att fyra av tio kommuner bryter mot barnomsorgslagen.

Anf. 80 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Det är skönt att vara ordentligt överens om de grundläggande frågor som den generella välfärdspolitiken handlar om och som är så oerhört viktiga för just barnens uppväxtvillkor. Det är därför som det även som socialförsäkringsminister, då man måste fatta så många beslut som man kanske helst skulle vilja slippa, känns som en mycket riktig prioritering att försöka se till att vi kan värna verksamheterna. För det är vad det handlar om, om barnens villkor ute i kommunerna, på daghem, i skolor och i andra sammanhang skall kunna värnas.

Vi kommer aldrig att ha mer pengar än vi har. Då handlar det om att vi väljer att göra det allra viktigaste först, det som inte går att ångra. Dit hör det som är barns grundläggande uppväxtvillkor. Det är det som är verksamheterna. Det är dem vi skall värna i första hand.

Anf. 81 BO HOLMBERG (s)

Herr talman! I flera riksdagsmotioner ställs frågor på temat: Vart är Sverige på väg, i socialt hänseende och i fråga om välfärd och det goda livet?

Också i debatten här i kammaren har flera oroande frågeställningar tagits upp. Det har pekats på våldet, som går lägre ner i åldrarna och blir råare – vi har vant oss vid att vuxna brukar våld, men det är något nytt att barn gör det. Vi ser gängvåldet, senast skinheads framfart i Stockholm.

I motioner tas också bostadssegregationen upp. Den föder utanförskap. Vad kommer att hända i miljonprogramsområdena?

Också det mångkulturella Sverige föder spänningar. Vi ser nu framför oss andra generationens invandrare. De har våra attityder, vårt språk och våra känslor, men kan mötas som invandrare ute på stan. Hur hanterar vi sådana frågeställningar?

Barns situation tas upp i motionerna. Vad är helhetsbilden? Ja, som riksdagsledamöter får vi ingen helhetsbild. Enskilda rapporter visar på positivt och negativt, men vi saknar i Sverige ett informations- och redovisningssystem, och därför kan vi inte få en total bild av barns situation.

Motionärerna pekar på vad nedskärningarna kan leda till. Man har inte råd med skolvakter, och våldet på skolgårdarna ökar. Man har inte

råd med kuratorsinsatser. Svårt utsatta kan inte klaras. Socialutskottet besökte LVU-hem och kunde konstatera att ett antal elever har genomgått grundskola med stora problem, och i åttonde och nionde klass har det upptäckts att barnen har läs- och skrivsvårigheter. Hur kunde det få gå så långt innan skolan uppmärksammade detta och ingrep?

Medievåldet pekar man på. Vad görs åt det råa utbudet av våld riktat till barn i den kommersiella TV:n?

När gamla sanningar inte håller söker vi nya förklaringar. Nu kommer nya förklaringsmodeller. Man pekar på våldet i medierna, droger, att det är för lätt att komma åt vapen, etc. Men den helhet som efterfrågas har vi inte. Varje delförklaring kan vara sann, men helheten saknas. Det är den helheten som ett antal riksdagsmotionärer vill ha.

Vi har nu efterkrigstidens mest sönderkörda statsfinanser och högsta arbetslöshet. Det vore mycket mycket illa om vi därtill skulle åstadkomma svåra revor i välfärden.

De nyliberala nationalekonomerna fick ju som de ville: mer marknad och mindre folkmakt. Bankerna körde i diket, Sveriges ekonomi har kört i diket, arbetslösheten är jättehög. Nu vill de gå in och styra med ekonomin som enda måttstock också inom den sociala välfärden. Det är en hotbild, att lägga till de andra som har tagits fram i debatten.

Jag tror att motåtgärder kan åstadkommas, men det förutsätter mer av en politik för människovärdet. Det krävs för övrigt både internationellt och nationellt. Det är i dag långt mellan ord och handling i fråga om de mänskliga rättigheterna på den europeiska arenan. Här hemma har etiken blommat i högtidstal och deklarationer, samtidigt som man har infört köp-och-sälj-system, tryckt tillbaka människovärdet och kört fram ekonomisynen ute i ett antal systemskifteskommuner.

Jag kan också konstatera att formerna för hur vi i Sverige skall organisera välfärdens bas har varit det intressanta de senaste fem-tio åren. Man har talat om formen köp-och-sälj, formen entreprenad, formen privat ägande, men innehållet och kvaliteten har inte fokuserats på samma sätt. De behöver nu lyftas fram.

Det verkar som om man i de här riksdagsmotionerna efterlyser litet av en synförändring i välfärden. Detta rör flera områden; det rör socialutskottets, bostadsutskottets och justitieutskottets område. Frågan är om de olika utskotten kan svara upp, om riksdagen kan ta sitt ansvar och återkomma med en helhetssyn på hur de här frågorna skall greppas, ge ett svar på den oroande frågan om vart Sverige är på väg, förhindra allvarliga revor i välfärden och åstadkomma åtgärdsstrategier.

Anf. 82 SIV HOLMA (v)

Herr talman! Välfärden i glesbygden är i större utsträckning än i tätbefolkade områden och storstäder beroende av den offentliga sektorn och transfereringssystemen.

Betyder då detta att glesbygden skall betraktas som en fattig kusin från landet? Nej, tvärtom. Se på Norrland, som är Sveriges mest lönsamma region. Det konstaterar i alla fall Norrlandsförbundet i en rapport som man tagit fram i samarbete med länsstyrelserna och kommunförbunden i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland och

Gävleborg. Som bekant är det den norrländska industrin, råvarorna, naturen och vattenkraften som bidrar till detta påstående.

Varje norrlänning sägs bidra betydligt mer till landets ekonomi än svensken i genomsnitt. Som exempel kan nämnas att mitt hemlän Norrbotten toppar statistiken genom att, i ett för övrigt mycket manligt dominerat näringsliv, producera ett nettoexportvärde på över 31 000 kr mer än riksgenomsnittet per sysselsatt.

Och visst skall vi ha råd med generell välfärd även i glesbygden. Det handlar i grund och botten om makten att fördela resurserna på ett rättvist och effektivt sätt.

I skogslänen i Norrlands inland är andelen offentligt sysselsatta mellan 30 % och 50 % högre än i resten av Sverige. När den offentliga sektorn skärs ner förlorar kommunerna i den här delen av landet en större andel av sin skattebas i jämförelse med kommunerna i söder. I skogslänen bor också en större andel äldre och sjukpensionerade. Neddragningarna av överföringarna i socialförsäkringssystemet minskar deras beskattningsbara inkomst och därmed kommunernas inkomster. Arbetslösheten ligger högre, vilket betyder fler utförsäkrade och alltså procentuellt fler som behöver socialbidrag ur kommunens kassa.

Kommunerna och landstingen spelar alltså en viktig roll för välfärden i glesbygden, och det är en sektor som i sin helhet har fått vidkännas stora nedskärningar under senare år. I detta läge är det politiskt oförsvarbart att lägga fram ett skatteutjämningsförslag vilket omfördelar resurser inom denna sektor så att några problem i Stockholm, Malmö och Göteborg kan minskas men nya, svåra problem skapas i glesbygden.

Fru talman! Alla här vet att vi står inför ett stort omfördelningsproblem, ett problem som skulle bli lättare att lösa om regeringen så fort som möjligt, med stöd av riksdagen, tillsköt mer pengar till kommunsektorn. Vänsterpartiet föreslår därför att 2 miljarder avsätts till en kommunakut. Det är en bra början på vägen mot en sundare kommunal utveckling.

Det kommer också att underlätta skapandet av ett hållbart bidrags- och utjämnningssystem. Kommun- och landstingssektorn måste ingå i en helhetssatsning på infrastrukturen. Skall landet klara av att sanera budgetunderskottet och börja minska statsskulden krävs att kostnaderna för arbetslöshet, social utslagning och regional obalans minimeras.

En viktig uppgift för den offentliga verksamheten är att åstadkomma regional utjämning, så att även glesbygd kan få en rimlig social och kulturell service. Det innebär också arbetstillfällen, framför allt för kvinnor.

Glesbygden har problem när det gäller demografisk utveckling, med ett växande antal män och ett minskande antal kvinnor, samtidigt som den kvarvarande befolkningens medelålder ökar. Detta innebär att kvinnors möjligheter till utbildning, arbete och fritid kraftigt måste utvecklas för att kvinnorna skall välja eller förmås att stanna i glesbygden.

Det ökande kvinnounderskottet minskar männens möjlighet att leva kvar, arbeta och verka i glesbygden. Glesbygdens fortsatta överlevnad

är helt beroende av om förutsättningarna finns för kvinnor att stanna kvar, dvs. om det kommer att finnas möjligheter för kvinnor att utbilda sig och försörja sig och om det kommer att ges utrymme för en i övrigt kvinnovänlig kultur.

Statsbidrag kan utjämna skillnader. Enhetliga taxor skapar lika förutsättningar för alla, ger tillgång till tele, post och annan samhällsviktig service, men med avregleringar blir bara de vinstgivande delarna av landet intressanta.

I skogslänen har vi redan fått kännas vid att taxorna höjs, postkontor läggs ned, anställda avskedas och statsbidragen till kommunerna minskar.

Välfärden i glesbygden är också beroende av regionalpolitiska satsningar. De håller på att infasas i EU:s regionalpolitik. Skogsläns villkor och förutsättningar bestäms i ökande grad av EU:s politiska elit. Trots förhoppningar som ställs till EU:s mål 6-medel på ungefär 370 miljoner kronor kommer detta aldrig att kunna kompensera glesbygdens kostnader för EU-medlemskapet. De optimistiska förhoppningarna före EU-valet har inte infriats. Valresultatet visade på en tydlig klass- och könsrelaterad samt regional profil. Låginkomsttagare, kvinnor och boende i glesbygden röstade nej. De kommuner som röstade nej är också de som kommer att drabbas av det nya utjämningsförslaget. Det här visar hur viktigt det är att vi utformar en stark fördelnings- och regionalpolitik i landet, och i den skall ett vettigt kommunalt skatteutjämnningssystem ingå för att välfärden i glesbygden skall fungera.

Tack för ordet!

Anf. 83 BÖRJE NILSSON (s)

Fru talman! Välfärdspolitiken förutsätter en sund samhällsekonomi. Därför är det en viktig politisk uppgift just nu att få ordning på statsfinanserna. Alla krafter måste sättas in för att få ner budgetunderskottet, hejda ökningen av statsskulden och få i gång sysselsättningen. Detta arbete måste ha en hög prioritet.

Det innebär ett hårt budgetarbete och förutsätter en samverkan mellan partier och grupper. Besparingar och neddragningar på 100 miljarder är naturligtvis fördelningspolitiskt ansträngande. De har sin inriktning på socialförsäkringssystemet genom att verksamheten i kommuner och landsting, dvs. sjuk- och äldreomsorgen och barnomsorgen, skall skyddas från neddragningar från statens sida. Självfallet kommer besparingar när det gäller sjukpenning och barnbidrag m.m. att få konsekvenser för enskilda människor. Man måste dock väga detta mot vad som händer om vi inte tar itu med den svåra skuldsituationen nu.

Budgetunderskottet sätter hinder för tillväxten, sätter gränser för vårt politiska handlande på socialpolitikens och skolans område. Budgetunderskottet slår sönder välfärden. Därför måste man lyckas med saneringsprogrammet. Det är viktigt för välfärden och jobben.

Jag är också övertygad om att det finns en bred insikt om det nödvändiga i det som nu sker. Villkoret är naturligtvis att det upplevs som rättvist. Alla måste bidra. Därför är det inte bara besparingar som skall

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

till utan också skattehöjningar för mer välbeställda grupper. Den bevarade förmögenhetsbeskattningen, införandet av värnskatten och höjningen av skatten på aktier och värdepapper är en viktig politisk markering. En återgång till en enhetlig kapitalbeskattning innebär att jämlikhet mellan beskattning av arbetsinkomster och inkomster av kapital återinförs, vilket är rimligt i dagens läge.

Den generella välfärdspolitikens uppgift är att skapa trygghet i livets olika skeenden. De åtgärder som sätts in har en stor betydelse för människornas vardag, deras levnadsbetingelser. Vi kan också konstatera att den svenska välfärdspolitiken står sig bra vid en internationell jämförelse, trots de besparingar som sker.

Man hade hoppats på en bred samsyn i fråga om den ekonomiska politiken och de åtgärder som vidtas och också när det gäller inriktningen och grunderna för välfärdspolitiken. För långsiktigheten och stabiliteten är det angeläget med största möjliga enighet.

Förhoppningarna grusas definitivt när man läser moderaternas partimotion för året. Man kan där konstatera att moderaterna sitter fast i det nyliberala systemskiftet. Moderaterna vill sälja ut viktiga delar av den sociala välfärden till marknaden. Angreppen på den offentliga sektorn, förslaget om en obligatorisk sjukvårdsförsäkring, om husläkare och om etableringsfriheten för specialister är uttryck för nyliberala idéer som innebär att resurser tas från det allmänna. Liksom kds föreslår moderaterna ett återinförande av vårdnadsbidraget på 3 miljarder, som plusser på budgetunderskottet.

Genom att återställa skattesänkningar för de bäst ställda driver man bort från rättvisan och ökar klyftorna i samhället. Den moderata motionen innehåller bara klassiska moderata skattesänkingsförslag som försvagar statsfinanserna med 36,2 miljarder nästa budgetår och 41,8 miljarder år 1998.

Tanken om grundtrygghet dök upp i veckan i en skrift från Den nya välfärden, där bl.a. Bert Karlsson och Wachtmeister tidigare har hämtat sina idéer. Den här gången är den skriven av CUF:s ordförande och överensstämmer väl med det som Centerpartiet för fram. Man säger att barnbidraget, bostadsbidraget och föräldraförsäkringen skall slopas. På tio års sikt kan det innebära en besparing på 200 miljarder kronor för statskassan, anser man. Det är säkert riktigt, men vad händer med rättvisan och tryggheten för enskilda människor?

I skriften föreslås en övergång från dagens generella välfärdssystem till ett system med en låg grundtrygghet kombinerad med ett antal privata – i något fall obligatoriska – försäkringar. Systemet bygger på att grupper med bättre inkomster har råd att skaffa sig egna försäkringar och därmed kan bättra på grundtryggheten. Hög risk och hög premie är principen. Vem vill försäkra en äldre, sjuklig person i en bransch som hotas av arbetslöshet utan att ta ordentligt betalt?

När man studerar Folkpartiets motion kan man finna att Folkpartiet mycket klart bekänner sig till den generella välfärdspolitiken. Man säger: "Det är vår uppfattning att vård, omsorg och utbildning i allt väsentligt skall finansieras gemensamt och stå till alla människors förfogande på lika villkor". Vidare anför man att välfärden binds samman

av solidaritet och gemenskap. Man fortsätter med att säga att man är övertygad om att en väl fungerande offentlig sektor och det privata näringslivet är ömsesidigt beroende av varandra. Jag kan i stort sett instämma i den grunduppfattning som Folkpartiet har.

Dessa markeringar är naturligtvis oerhört värdefulla, speciellt nu när vi gör en översyn av stora delar av socialförsäkringssystemet för att det skall bli mer hållbart och robust.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdspolitiken

Anf. 84 ÅKE CARNERÖ (kds)

Fru talman! Vi kristdemokrater ser med oro på den förmyndarpolitik som regeringen på nytt har drivit igenom inom familjepolitiken. Avvecklingen av vårdnadsbidraget, slopandet av avdragsrätten för styrkta barnomsorgskostnader och slopandet av rätten till tjänstledighet i tre år har drabbat 70 % av de familjer som har barn under tre år. Följden har blivit en ökad orättvisa mellan olika familjer. Samtidigt som valfriheten minskar för familjerna ökar kommunernas kostnader för barnomsorgen.

Den 1 januari i år trädde den nya barnomsorgslagen i kraft. 40 % av kommunerna klarar inte av lagens bestämmelser om att de skall ordna efterfrågad barnomsorg inom föreskriven tid. Kommunförbundet har räknat ut att det kostar kommunerna ca 5 miljarder kronor att leva upp till barnomsorgslagen nu när vårdnadsbidraget är avskaffat. En barnomsorgslag är oacceptabel om man inte samtidigt skapar en verklig valfrihet för barnfamiljerna. Kristdemokraterna vill därför återinföra vårdnadsbidraget.

Fru talman! Regeringen har visat att den inte vill ge föräldrarna möjlighet att själva avgöra hur de vill ordna sin barnomsorg. Det finns fina paroller i regeringsförklaringen från den 7 oktober 1994, och i regeringens proposition om avskaffandet av vårdnadsbidraget sägs det att "barnomsorgen skall vara tillgänglig för alla barn. Barnens behov och rättigheter skall ställas i första rummet." Visst skall det vara så, men varför räknas inte den barnomsorg som bedrivs i våra hem av föräldrarna själva eller av andra anhöriga? Vad är det egentligen för fel på våra hem eftersom de inte duger till att vårda och fostra våra unga?

För oss kristdemokrater är det naturligt att varje familj själv skall få avgöra hur den vill ordna sin barnomsorg. Statens och kommunens uppgift är att anpassa sig till familjens önskemål och inte styra familjens val. Regeringen ger fel signaler i en tid av social otrygghet, när vi diskuterar ungdomars rotlöshet och när våldet breder ut sig.

Fru talman! Barn som växer upp i kärlek och trygghet blir själva kärleksfulla och trygga senare i livet. Föräldrars kravlösa kärlek och intresse för sina barn har mycket stor betydelse för barnets utveckling och kan knappast ersättas av någon samhällelig instans. Familjepolitik handlar om mer än pengar och bidrag. Att färdas väl i livet, dvs. skapa välfärd, handlar om att barnen måste få sina barndomsår i trygghet.

- Det handlar om att överföra sunda normer till barnen.
- Det handlar om att skapa motkrafter till främlingsfientlighet och rasism.
- Det handlar om att stänga ute drogberoende och kriminalitet.

Med fungerande hemmiljöer kan vi bygga det goda samhälle vi alla vill ha och som präglas av omtanke och trygghet och förebygger social utslagning.

Fru talman! 1992 gick 50 000 svenska par skilda vägar. Separationerna ökar mest i familjer med små barn. Om utvecklingen fortsätter i samma takt kommer 42 % av alla barn att före sin 18-årsdag få vara med om att föräldrarna flyttar isär. Eftersom varje skilsmässa som undviks är till stor fördel för den svagaste parten, barnet, måste åtgärder sättas in för att återskapa största möjliga familjestabilitet. Då handlar det om förebyggande insatser som föräldrautbildning, att uppvärdera föräldrarollen och hemarbetet, att prioritera det livslånga äktenskapet opinionsmässigt och i lagstiftning.

Genom tidiga insatser stärks och utvecklas föräldrars och barns roll i familjen och familjens roll i samhället. Om ökad familjestabilitet blev ett prioriterat mål i vårt land skulle detta medföra stora mänskliga och samhällsekonomiska vinster.

Fru talman! Fortfarande saknas möjligheten för kommunerna att mer generellt stödja barnomsorg i det egna hemmet om den utövas av någon av barnets föräldrar. Kommunerna är olika och de har olika förutsättningar. Därför är det viktigt att det skapas goda förutsättningar och handlingsfrihet att lösa kommuninnevärnans behov. Kommunerna borde därför ges möjlighet att betala ersättning direkt till de familjer som önskar och behöver det.

Fru talman! Regeringen föreslår i budgetpropositionen en generell sänkning av barnbidraget med 1 500 kr per barn och år. Vi kristdemokrater vill att 150 kr per barn och månad förs över till den barnrelaterade delen av bostadsbidraget, eftersom det inte kan anses acceptabelt att neddragningen drabbar barnfamiljer lika oberoende av deras ekonomiska situation. Vi föreslår också att flerbarnstilläggen bör vara relaterade till barnbidraget och finnas kvar i förutvarande omfattning.

Vårt förslag har en mer fördelningspolitiskt rättvis konstruktion. Familjer med de lägsta inkomsterna bör skyddas. För många familjer är barnbidraget helt avgörande för ekonomin.

Fru talman! Det är viktigt att få en överblick över familjernas verkliga ekonomiska situation i vårt land. De drygt 80 miljarder kronor samhället betalar i dag i familjepolitiskt stöd måste fördelas på ett acceptabelt sätt. Syftet med den översyn som vi kristdemokrater har förordat av detta stöd bör vara att ge föräldrar och vårdnadshavare större inflytande över hur resurserna används.

När vårdnadsbidraget infördes fick vi bekräftat att småbarnsfamiljerna vill bestämma själva hur de skall ordna sin barnomsorg. En rättvis fördelning per barn skulle drastiskt öka valfriheten och rättvisan samt skapa bättre förståelse för nödvändiga besparingar. Framtidens familjepolitik skall ge makt åt familjen där familjens egna önskemål och barnens behov sätts i centrum.

Fru talman! Jag skall i detta anförande ta upp levnadsförhållandena i Stockholmsregionen av det skälet att det nu finns starka motiv för att varna för den växande segregationen inom det här området.

Jag brukar säga att Sockholm har flera ansikten, och det stämmer verkligen. Här finns rikedom och utvecklingsmöjligheterna sida vid sida med växande utslagning och social misär. Medelinkomsten är här högre än genomsnittligt i landet, och samtidigt finns här fler låginkomsttagare. Här finns de dyraste bostäderna och samtidigt den största trångboddheten. Utbudet av kultur och nöjen är det rikaste i landet samtidigt som droger, våld och kriminalitet nu växer i omfattning. Här finns jungfrulig natur och fin miljö sida vid sida med omfattande miljöförstörelse och starkt nedslitna bostadsområden.

De geografiska skillnaderna inom regionen i fråga om sociala och ekonomiska levnadsvillkor är av gammalt datum. I den ekonomiska krisens spår har dessutom en brutal arbetslöshet och försämrade social service medfört att nya grupper dras in i svårigheter. En nyliberalt orienterad politik som gett köpstarka intressen ökat spelrum att ta för sig av det bästa regionen har att erbjuda skärper motsättningarna. Segregationen ökar snabbt.

En liknande utveckling finns för övrigt i de övriga storstadsregionerna i landet. Om vi inte med gemensamma krafter lyckas vända denna utveckling kommer det två tredjedels-samhälle som vi inte vill ha att mycket snabbt etablera sig i våra storstäder. Det är ett skrämmande perspektiv.

Jag vill gärna ge ytterligare några exempel på de negativa inslag som finns i utvecklingen i Stockholmsområdet och som vi måste åtgärda om vi skall ha någon möjlighet att vända den här utvecklingen.

Bostadsbyggandet har inte sedan sekelskiftet varit så lågt som nu. Endast 2 000 lägenheter påbörjades under 1993 inom Stockholms län och nedgången fortsätter. På samma gång ökar nu befolkningen snabbare än tidigare inom det här området, 1993 med 16 700 invånare.

Ett annat problem är att bostadskostnaderna är så höga att utrymmet för reparation och underhåll är mycket begränsat.

Sammantaget medför dessa problem inom bostadssektorn att vi snabbt går mot bostadsbrist och en förslumning av vissa befintliga bostadsområden som vi hittills varit förskonade ifrån i Sverige.

Liksom i övriga landet är arbetslösheten hög inom området. Den främsta kampen mot de sociala problemen står naturligtvis kring arbetslösheten. Men här finns också särskilda problem i anslutning till arbetslösheten. De har till stor del att göra med tillströmningen av utländska medborgare och flyktingar som har ökat under den senaste tiden. Mellan 1992 och 1993 ökade socialbidragskostnaderna inom Stockholms län med 30 % och är nu tre gånger så höga per invånare som genomsnittligt i landet.

Denna ökning har uppenbarligen samband med arbetslöshetens karaktär. Under 1994 saknade var tredje arbetslös inom det här området både KAS och a-kassa. Socialbidragskostnaderna väntas fortsätta att stiga.

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att se de stora och rika möjligheter som huvudstadsregionen i vårt land har att erbjuda. Samtidigt får vi inte blunda för de allvarliga sociala problem som finns här och som just nu ökar i omfattning. Om vi vill tillvarata regionens stora möjligheter och om vi samtidigt vill skapa ett Stockholm som är tryggt, tillgängligt och bra att leva i för alla då måste snabba och effektiva åtgärder sättas in. Då måste Stockholms kommun och övriga kommuner inom det här området samla sig till en offensiv mot den växande segregationen. Då måste landstinget prioritera åtgärder som utjämnar skillnaderna både i social service och tillgänglighet.

Även staten har ett ansvar i detta. Det är nödvändigt, enligt min uppfattning, att olika statliga åtgärder inom exempelvis arbetsmarknads-, bostads- och socialpolitiken tar hänsyn till de speciella förhållanden som finns inom Stockholmsregionen liksom inom de övriga storstadsregionerna.

Det är, fru talman, med andra ord hög tid att skapa ett samlat program mot den växande segregationen.

Anf. 86 Socialminister INGELA THALEN (s)

Fru talman! Med anledning av det Bengt Lindqvist sade tycker jag att det kan finnas skäl att för riksdagen redovisa att regeringen har för avsikt att tillsätta en särskild kommitté med företrädare för de tre storstäderna. Kommittén skall få i uppdrag att titta på storstadsområdenas olika problem.

Storstadsutredningen, som tillkallades i oktober 1988, redovisade i 13 olika underlagsrapporter bl.a. välfärd och segregation i de olika storstadsregionerna – Storstadsliv, rika möjligheter, hårda villkor, vissa synpunkter. Därefter har ett antal projekt genomförts med hjälp av medel ur allmänna arvsfonden. Det har varit ett antal samverkansprojekt med bl.a. Arbetsmarknadsstyrelsen, socialtjänst och försäkringskassa.

Men detta räcker inte. Vi föreslår nu att kommittén skall analysera olika processer. Man skall föreslå projekt med samverkan tillsammans med kommunerna. Man skall också samarbeta kring olika aktiviteter. Allt detta skall ske i syfte att hitta metoder och kanske också komma med förslag om att röja undan eventuella hinder för att kunna använda de resurser som ändå finns i samhället till bästa möjliga nytta för de grupper som har behov av stöd. Det kan gälla upprustning av den fysiska närmiljön. Det kan gälla lekmiljön eller det kulturella utbudet. Självklart kan det också gälla möjligheten att komma tillbaka till en fast kontakt i arbetslivet. Man skall vidare försöka hindra att människor slås ut till förtidspensioneringar och långvariga sjukskrivningar.

Anf. 87 BENGT LINDQVIST (s) replik

Fru talman! Jag vill tacka för beskedet från socialministern. Jag vill bara understryka ett par saker.

Jag tror säkert att vi är överens om att situationen har förvärrats avsevärt sedan 1988, dvs. sedan de för den tiden bra rapporterna skrevs.

Jag tror också att det är väldigt viktigt, och det framgår av socialministerns sätt att tala om detta, att arbetet blir aktionsinriktat. Det är *bråttom*. Det är mitt viktigaste budskap. Segregationsprocessen går oerhört fort. Vi har inte tid att sitta och fundera under något år för att sedan agera.

Vidare är det också viktigt att vi, samtidigt som arbetet är aktionsinriktat, banar väg för att öka förståelsen kring de processer som driver fram segregationen. Det är kanske, dess värre, ett arbete som också kommer att få bedrivas på litet längre sikt.

Med dessa tre kommentarer tar jag emot det mycket positiva beskedet.

Anf. 88 EWA LARSSON (mp)

Fru talman! Jag skall fortsätta där Bengt Lindqvist slutade. Jag vill först deklarerat att vi i Miljöpartiet gärna ställer upp med gemensamma krafter. Det behövs nu med tanke på barns utsatthet och den negativa utvecklingsspiral vi är inne i.

Ingela Thalén tog upp en fråga om en kommitté. Jag vill också understryka det Bengt Lindqvist sade: Det måste bli en snabb behandling i kommittén, "Snabbstorstadskommittéarbete" – eller något liknande! Annars riskerar vi att det blir barnen som blir lågkonjunktrens offer.

Vi vet att stora förändringar har skett i kommunernas verksamhet under de senaste åren. Nu skall jag strö ytterligare salt i sårerna. Den nya kommunallagen har föranlett nya nämndstrukturer, organisations- och driftsformer. Det känner vi till. Skolorna producerar numera utbildning, och barnstugorna är resultatenheter. Samtidigt har en alltmer försämrad ekonomi, kombinerat med utökat kommunalt ansvar och minskade statsbidrag, ställt väldigt stora krav på besparingar och nedskärningar. Besparingarna visar sig vara störst på de områden som rör just barn, som utgör en av de största kommunala verksamheterna.

I snitt väntas kommunerna spara 7 % på verksamhet riktad till barn och unga jämfört med 6 % i den totala kommunala verksamheten. Skillnaden är större i storstadsregionerna, som flera andra har tagit upp tidigare, där kostnaderna för barnomsorg väntas dras ned med 15 % jämfört med 7 % i övrig verksamhet.

Detta har skett i en tid när arbetslösheten ökat och hushållens ekonomi kraftigt försämrats. Socialstyrelsen konstaterar i sin studie av barns villkor i förändringstider att det finns allvarliga brister i planering, uppföljning och utvärdering av förändringarnas betydelse för just barn och unga. Man gör bedömningen att när utbudet inom barn- och ungdomsverksamheten minskar, när kvaliteten försämras och/eller avgifterna höjs, får den enskilda familjens ekonomiska situation ökad betydelse för barnets välfärd. Se där i dagarna Feldt som föreslår ökade avgifter till dagis.

Möjligheterna att med egna pengar ur egen ficka kompensera försämringarna skiljer sig åt mellan de olika familjerna. Här utgör låginkomsttagarna, särskilt ensamstående föräldrar, mest kvinnor, grupper med små ekonomiska marginaler. Skillnaden i uppväxtvillkor mellan

olika grupper av barn och unga tenderar att öka hela tiden, framför allt i storstadsregionerna – enligt Socialstyrelsen.

Låt oss se på kostnadsminskningar i procent av kommunernas beräknade totala besparingar. Besparingssnittet ligger i kommunal verksamhet på 6 %. Inom barnomsorgen ligger genomsnittet på 7 %. I storstäderna är det, som jag har sagt tidigare, 15 %. Inom musikskolan är snittet 12 %, fritidsverksamheten 12 %, aktivitetsstöd till organisationer 8 %.

Ja, i 90 % av kommunerna är det vanligaste sättet att spara på barnrelaterad verksamhet att minska antalet anställda. Samtidigt blir barngrupperna större och taxorna höjs successivt. Vart tredje daghem hade 1993 avdelningar med 18 eller fler barn i gruppen. Ca 40 % av barnen under tre år fanns hösten 1993 i grupper med fler än 15 barn. Det är en ökning med 25 % jämfört med året innan – allt i iveren att kunna klara de sparbeting som kommunerna har blivit ålagda.

Det finns mycket mer att säga om detta.

Låt oss titta på de vuxna som arbetar kring barnen. I min Stockholmsförort söder om Slussen bor 29 000 invånare. Av dem är 5 500 barn och ungdomar och 2 500 förskolebarn. Kring dessa barn och ungdomar arbetar ungefär 150 personer i 20 olika verksamheter. Då har jag inte räknat in skola och förskola. Om någon av dem räddar ett barn från att komma snett i livet har den personen tjänat in sin livslön. Rent teoretiskt vore det inte så svårt att klara arbetet. Redan i förskolan ser man vilka barn som behöver extra resurser. Men de måste finnas och prioriteras. Samordningen behöver öka.

Ett kännetecken hos de befolkningsgrupper som lever under fattigdomsrisk är avsaknad av makt och inflytande över de förhållanden som skapar ojämlikhetsmönster. Det är här vi politiker i riksdagen kommer in. Vi måste ta ansvar för helhetsutvecklingen i samhället, precis som Bo Holmberg sade i sitt anförande. Men han glömde kulturutskottets ansvar för samhällsutvecklingen. Där är jag ledamot.

Beroende på hur mycket politiker satsar på kultur i ett samhälle, kan man se hur högt samhället är utvecklat. Det visar historien, och det visar framtiden. Vi behöver mycket motkulturer för att bemöta de bilder som medierna ger av oss föräldrar – hur hemska vi är – av barn och ungdomar. Vi behöver lyfta fram de positiva bilderna av oss alla, den friska kärnan så att vi kan växa tillsammans.

Anf. 89 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Ärade ministrar och riksdagsledamöter! Ärade åhörare! Jag ber att få ge er en eloge för ert tålamod, för att ni är kvar under denna långa debatt. Det känns roligt för oss som kommer in mot slutet av debatten.

Jag kommer i dag att dröja något vid en av de grupper som är utsatta i samhället, en grupp som vi behöver bry oss om på ett särskilt sätt. Det rör sig om barn till missbrukare, i synnerhet till alkoholmissbrukare.

Som väl är har vi i Sverige fortfarande en enad front mot narkotika. Vi är medvetna om att liberaliseringstendenserna är en stor fara i allt

fler länder i Europa. Även om en och annan debattör dragit en lans för liberalisering också på våra breddgrader är dock enigheten om att narkotikan inte är en accepterad drog i det svenska samhället mycket stor bland både politiker och allmänhet – även om risken finns att den accepteras i vissa innekretsar.

Narkotikan är därför inte det största problemet i det svenska samhället, även om vi gör väl i att iaktta mycket stor vaksamhet, speciellt med tanke på EU och när det gäller att göra vår röst hörd där mot liberaliseringstendenserna.

Alkoholen är ett så mycket större problem både medicinskt och socialt eftersom den drabbar så många fler människor. Även det faktum att inställningen till alkoholen är så olika gör att vi tycks ha svårt att tackla de problem som den för med sig för en stor del av befolkningen.

Under förra mandatperioden tillsattes en alkoholkommission vars uppgift var att dels analysera läget, dels komma med förslag på lämpliga åtgärder för att minska alkoholbruket. Vi har ju ställt upp på Världshälsoorganisationens mål att bruket av alkohol skall minska med 25 % fram till år 2000.

Vi kristdemokrater ansåg det mycket angeläget att få en klar bild av hur alla de barn som växer upp i hem där alkohol missbrukas har det. Vi arbetar för att detta skulle vara en av Alkoholkommissionens uppgifter.

Alkoholkommissionen kom ut med ett delbetänkande, SOU 1994:29, som handlar om just dessa barns situation. Man uppskattar att de svenskar som dricker så mycket alkohol att det har en negativ inverkan på deras hälsa, familjeliv och arbete kan uppgå till så många som 300 000 personer.

Det allvarigaste problemet är dock de barn som växer upp i familjer med verkliga missbruksproblem. Dessa barn bor mitt ibland oss, men hur deras liv ter sig har de flesta av oss egentligen inte en aning om. Hur har de det egentligen? I vilken utsträckning far de illa av föräldrarnas missbruk? Får många av dem otillräcklig hjälp eller kanske ingen hjälp alls? Hur många av dem hamnar själva i missbruk eller i andra svårigheter på grund av sina uppväxtförhållanden? Dessa frågor är allvarliga och de borde inte lämna någon av oss oberörd.

Jag vill påstå att många av dessa barn blir bestulna på sin barndom. Dessa barn är precis som andra barn mycket solidariska med sina föräldrar. De drar sig ofta för att berätta om sin svåra situation och lämnas kanske delvis därför helt utan hjälp. Olika undersökningar tyder på att så många som 10 % av barnen – t.o.m. siffran 15 % har nämnts – föds i hem där en förälder eller båda föräldrarna har problem med alkohol.

Alkoholkommissionens analys av alkoholmissbrukets sociala konsekvenser visar på ett brett skadepanorama för barnens del, med konsekvenser långt upp i vuxen ålder. Alkoholkommissionen redogör för ett flertal olika undersökningar av barn från hem med missbruksproblem.

De barn som i Sverige tas om hand för samhällsvård kommer ofta från hem med missbruksproblem. De flesta bor emellertid kvar i sina hem och far då illa i det tysta på grund av föräldrarnas missbruk. Som

jag tidigare nämnde är dessa barn, som de flesta andra barn, mycket solidariska. De vill skydda sina föräldrar. De kanske också bär på en skamkänsla och inte vill tala om hur det är, därför att de tror att det endast är de som har det så här.

Barn till missbrukare tar ofta ett ansvar som är långt större än det som är normalt för deras ålder. Som exempel nämndes i Alkoholkommissionens betänkande en flicka som, trots att fadern flyttat ifrån familjen, varje helg sökte upp honom för att vara honom till hjälp när han drack mer än han själv klarade av. Hon var hos fadern från torsdag till söndag. Hon var den som tog hand om honom i hans elände.

Den otrygga miljön, som ibland kan präglas av bråk och misshandel, kan leda till svåra störningar i barnets utveckling. Det kan röra sig om psykosomatiska problem, skolproblem och svårigheter med kompisar; sådana problem är vanliga i denna grupp. Det finns många olika undersökningar gjorda. Ändå kan man säga att folk i allmänhet har vetat alldeles för litet om denna grupp.

Nylander kom i sin undersökning på 1950-talet fram till resultat liknande dem som framkommit i mer nyligen gjorda undersökningar. Redan under småbarnsåldern visar dessa barn tecken på en sämre allmän utveckling än andra barn. Dödligheten är högre osv. Man kan räkna upp många olika saker. Man har särskilt märkt att pojkar har svåra problem. Men kanske är det så att vi har svårare att identifiera problemen hos flickor.

Det jag till sist skulle vilja nämna är att det är oerhört viktigt att vi utifrån Alkoholberedningens analys nu kommer till skott för att hjälpa dessa barn. Det finns ett antal grupper, men det är bara ett tiotal, som är direkt inriktade på dessa barn. Även om detta naturligtvis är kommunernas ansvar – ett stort sådant – måste vi signalera utifrån Alkoholkommissionens förslag och se till att detta arbete kommer i gång. Detta är verkligen barn som far illa och som vi alla har ansvar för.

Anf. 90 NALIN BAKSI (s)

Fru talman! För mig innebär välfärd att alla får möjlighet att utbilda sig, att man kan lita på att bli omhändertagen på ett värdigt sätt om man inte kan ta hand om sig själv, att ha tillgång till den bästa sjukvård vilken ställning man än har när man blir sjuk och att alla ges möjlighet att efter sina förutsättningar försörja sig själva. Sverige är nog det land där vi kommit längst när det gäller att ge den tryggheten till alla invånare.

När socialdemokraterna skapade det system som vi i dag har var stora delar av befolkningen engagerade. De kände stolthet över att deras politiker genomförde de reformer som man ville ha. Men systemet bygger på medborgarnas delaktighet. Det krävs t.ex. läkarintyg endast fr.o.m. den sjunde dagen, när man är sjukskriven. Och kontroller är sällsynta.

Det betyder inte att man får sjukskriva sig när vädret är vackert. Så länge det bara är en och annan som gör det märks ingenting. De utnyttjar visserligen oss andra, men systemet fungerar om man blir sjuk.

Men om den allmänna meningen blir att det är okej att fuska till sig försäkringsersättningar och bidrag hotar det hela välfärdssystemet. Samtidigt kan jag inte som politiker gå runt och uppmana medborgarna att slå vakt om välfärdssystemet, när det står att läsa i tidningar hur olika politiker utnyttjar de ersättningssystem som vi har.

Om det är möjligt att få kostnadsersättning skall man fråga sig om man har den kostnaden, inte hur man kan få ersättningen. Därför är det bra att talmannen nu har tillsatt en grupp som skall se över alla ersättningsnivåer.

Visst inser medborgarna att Sverige har dålig ekonomi. I valrörelsen lovade vi socialdemokrater ingenting annat än kärva tider. De som röstade på oss socialdemokrater gjorde det därför att de litar på att vi fördelar bördorna rättvist.

Jag tror inte att det sticker folk i ögonen att ministrar och riksdagsledamöter är relativt välavlönade. För den tiden är förbi då man förväntade sig att alla sjuksköterskor, präster och politiker skulle leva för sin uppgift som om den vore ett kall. Men jag tror inte att folk hade räknat med att drabbas av nedskärningar för att vi skall ha råd att betala offentliga sektorns chefer 180 000 kr i månaden.

Om vi skall kunna behålla vår gemensamma välfärd, måste vi återigen göra klart att den bygger på att alla människor i landet tar ett gemensamt ansvar. Ett sätt att göra det på är helt enkelt att vi politiker föregår med gott exempel.

Anf. 91 KARIN WEGESTÅL (s)

Fru talman! Jag såg i Aftonbladet i förra veckan att biträdande socialministern Anna Hedborg fick frågan om hon liksom alla andra var stolt över pensionsöverenskommelsen. Det är inte svaret som är intressant, för det var ju givet, utan frågan. Hur vet intervjuaren att alla är stolta över pensionsöverenskommelsen? Ingen vet ju vad denna uppgörelse kommer att innehålla, eftersom det slutgiltiga beslutet inte är fattat och många problem är olösta.

Den 8 juni 1994 godkände riksdagen de riktlinjer för en reformering av det allmänna ålderspensionssystemet som lades fram i regeringens proposition 1993/94:250. Propositionen baserades på den överenskommelse som träffades inom Pensionsarbetsgruppen, den s.k. pensionsuppgörelsen, mellan företrädare för de fyra dåvarande regeringspartierna och Socialdemokraterna. Men propositionen avvek på många viktiga områden från arbetsgruppens förslag. Detta berodde på att det, trots att remisstiden var så kort, hade kommit in många viktiga synpunkter på arbetsgruppens betänkande.

Regeringsförslaget innebar att ikraftträdandet flyttades fram ett år, till den 1 januari 1996. Ett stort antal viktiga frågor ansågs behöva ytterligare beredning. Detta stämde också väl överens med remissinstansernas synpunkter. Sedan dess har följande hänt.

Den 1 januari 1995 infördes en allmän egenavgift, som uppgår till 1 % av den pensionsgrundande inkomsten.

Dessutom skall pensionsavgiften för inkomstdelar över förmånstaket i pensionssystemet fr.o.m. år 1995 föras till statsbudgeten i stället för till AP-fonden.

Därtill skall fr.o.m. 1995 en del av pensionsavgifterna sättas av till en särskild förvaltning för det premiereservsystem som skall inrättas i det nya pensionssystemet, för individuella premiereservkonton. Regeringen har uppdragit åt en särskild utredare att lämna förslag till hur detta system tekniskt bör utformas.

Regeringen föreslår nu i årets budget att ikraftträdandet av det nya pensionssystemets intjänanderegler bör flyttas fram ytterligare ett år, till den 1 januari 1997, dvs. två år senare än vad pensionsuppgörelsen innebär.

Socialdepartementet kommer under våren att remittera en departementspromemoria med förslag om lagförslag om bl.a. intjänande av inkomstrelaterad pension i det nya pensionssystemet. Regeringen menar att det är av stor vikt att dessa förslag till detaljutformning blir föremål för en ordentlig remissbehandling. Tillsammans med remissynpunkterna skall departementspromemorian läggas till grund för en proposition till riksdagen. I den fortsatta beredningen kommer vidare förslag till den finansiella infasningen av pensionsreformen och förslag om den lagtekniska utformningen av garantipensionen och det s.k. premiereservsystemet att läggas fram.

Det är bra att regeringen flyttar fram tidpunkten för när det nya pensionssystemet skall träda i kraft – för att ge tid till ett ordentligt remissförfarande. Det är ett erkännande till alla dem som ansåg att tiden för att sätta sig in i ett så komplicerat problem som byte av pensionssystem, och allt vad detta innebär för den enskildes framtida trygghet, var alldeles för kort.

Jag hoppas innerligt att det material som kommer att gå ut på remiss blir lätt att få tag på och utformat så att det stimulerar till diskussion – ingen ny reklambroschyr alltså.

Att förtroendet för det kommande pensionssystemet är svagt kan man se på att nytecknat pensionssparande i privata former varit rekordhög under 1994.

När beslutet om riktlinjerna för ett nytt pensionssystem diskuterades i juni tog jag upp många av de oklarheter som den dåvarande regeringen sköt framför sig. Jag vill nämna några:

- den eventuella växlingen mellan arbetsgivaravgifter och egenavgifter;
- nedsmältningen av AP-fonden;
- finansieringen av förtidspensioneringen och efterlevandeskyddet;
- utformning och konsekvenser av pension för s.k. barnår, som arbetar mot arbete och utveckling och mot jämställdhet;
- behovet av jämställdhetsanalys;
- garantipensionens betydelse för dem med genomsnittslöner och lägre löner i samband med avtrappning av avtalspension;
- utformning av pensionsrätt vid studier, så att det livslånga lärandet inte motverkas;
- indexeringen och konsekvenserna även för dem som redan är pensionärer efter år 2000;

- spärregeln som begränsar möjligheterna för dem med låga inkomster att utnyttja den flexibla pensionsåldern;
- de fördyrade kostnaderna för den ökade byråkratin i det nya systemet.

Det är alltså många frågor som man har lämnat öppna och som vi väntar att få svar på.

Fru talman! Jag är mycket oroad över den beslutsgång som tillämpas för den viktiga pensionsfrågan. Den borgerliga regeringen tillsatte en genomförandegrupp för att "vårda uppgörelsen". Om man efter allt utredningsarbete som gjorts efter junibeslutet inte kan komma överens skall Pensionsarbetsgruppens ursprungliga förslag gälla.

Av de riksdagsledamöter som skall fatta det avgörande beslutet var inte mer än hälften med när principbeslutet fattades i juni 1994 – resten är nya.

Uppgörelsen var en kompromiss, gjord vid ett givet maktförhållande. Nu är majoritetsförhållandet ett annat. Ett nytt parti, Miljöpartiet, har kommit in, och Ny demokrati är inte längre med.

Fru talman! Jag förväntar mig att vi får ett fullständigt beslutsunderlag, som färdigställts efter genomgående diskussioner, och att alla som skall ta ansvar för pensionerna i framtiden skall kunna påverka beslutet. Det är ju ändå innehållet i det framtida pensionssystemet och konsekvenserna av detta som beslutet kommer att gälla – inte formerna för ärendehantering.

Anf. 92 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Det har fattats beslut i riksdagen om pensionsuppgörelsen vad gäller principerna. Karin Wegestål beskrev väldigt den process som återstår innan det nya systemet är fullständigt genomfört.

Jag begärde ordet bara för att säga att det är alldeles självklart att riksdagen skall få ett fullständigt underlag från denna process. Det är just därför som vi bl.a. har skjutit upp tidpunkten för införande av lagregleringen beträffande intjänandereglererna. Det blir en ganska mastig lagbok, som måste både remitteras och diskuteras ordentligt. Riksdagen måste också få tillräcklig tid för att behandla den, liksom alla de övriga frågorna.

Det är däremot naturligt att vi vet ganska väl hur det kommer att se ut i praktiken. Visst återstår många tekniska frågor, men de absolut avgörande frågorna har redan behandlats. Jag tror därför inte att någon som vill sätta sig in i frågorna behöver tvivla på vad som i grund och botten kommer att gälla för framtiden. Vi kommer naturligtvis att vara mycket noga med att se till att riksdagen får allt det underlag som krävs för att kunna fatta detaljbesluten.

Anf. 93 KARIN WEGESTÅL (s)

Fru talman! Jag vill varmt tacka statsrådet för detta förtydligande. Jag är mycket nöjd med det. Jag var mycket glad redan över skrivningen i budgetpropositionen, men det är alldeles utmärkt att vi nu har fått detta besked. Jag ser fram mot en fortsatt debatt, så att vi får ett verkligt bra pensionssystem.

Anf. 94 KNUT BILLING (m)

Fru talman! I den tidigare debatten talade man en del om bostadssegregation. Det kan vara anledning att inleda den här diskussionen med att säga att hade den politik som innebär att man sätter konsumenten och valfriheten i främsta rummet fått existera i Sverige under de decennier som miljonprogramsområdena byggdes, hade de inte byggts. Vi skulle ha haft mänskligare bostadsområden, som hade varit betydligt bättre i många avseenden. Det här är resultatet av den socialistiska planhushållningspolitik som kännetecknade 60- och 70-talet när det gäller bostadsbyggandet.

Eftersom talartiden inte är så lång är det inte så många ämnesområden man kan ta upp. Jag skall dock ta upp några.

För ett år sedan sade Boverket att det då införda Annellsystemet var fördelaktigare än det tidigare systemet. Det berodde på att räntorna i Sverige hade sjunkit. Då fungerade systemet alldeles utmärkt. Det blev billigare för konsumenten, och resultatet för statskassan blev bättre.

I dag kan vi konstatera att bostadslåneräntorna är ungefär fyra procentenheter högre. Man säger att Annellsystemet inte fungerar och att vi måste tillsätta en utredning för att se över systemet och få ett fungerande bostadspolitiskt finansieringssystem. Jag menar att det här är en felsyn i grunden – åtminstone om man har som utgångspunkt det som regeringen säger sig ha, nämligen att man inte kan acceptera högre bostadskostnader för statskassan än vad vi har i dag utan att man måste sikta på att subventionerna minskas. Det är då inte systemet det är fel på.

Felet är att med 8 % realränta, dvs. ränta efter inflation, är i stort sett alla bostadsinvesteringar omöjliga – om man inte är ekonomiskt oberoende av avkastningen eller allmänt våghalsig. Avkastningen på de investerade pengarna är betydligt större om pengarna står på banken än om de investeras i bostäder. Det beror inte på finansieringssystemet utan på den höga realräntan.

Kostnaden för att köpa en begagnad bostad är dessutom väsentligt lägre än för en ny bostad. Det medför att kreditföretagen självfallet funderar mer än en gång när det gäller utlåning av pengar till bostäder. Det kan man ha synpunkter på. Kreditföretagen har dock ett ansvar att se till att kreditförluster inte uppstår. Vi skall nog vara tacksamma för att den synen åter präglar verksamheten.

I stora delar av landet finns outhyrda eller osålda bostäder. Därför är investeringen än mer osäker. Det har inte heller något med finansieringssystemet att göra. Det behövs således inget nytt finansieringssystem för att enskilda hushåll skall få en möjlighet att klara sina boendekostnader, om man har som utgångspunkt att subventionerna icke kan tillåtas öka. Vad som behövs är lägre räntor, och det är ingenting som vi kan beordra fram i riksdagen. Lägre räntor kan vi bara få genom att genomföra större besparingar i statsbudgeten än vad socialdemokraterna hittills har förordat. Det är den enda möjligheten att få ned räntorna.

Skattehöjningar – socialdemokraternas främsta ledstjärna för att lösa problemen – löser inga problem. De skapar i stället problem, eftersom hushållens betalningsförmåga minskar och produktions- och boendekostnaderna blir högre.

Det är detta som ligger bakom att vi moderater säger att fastighets-skatterna inte skall höjas. Vi skall i stället genomföra besparingar i statsskulden.

En annan fråga som är minst lika angelägen är att få fram s.k. ägarlägenheter. Det innebär att människor som bor i flerbostadshus äger sin bostad. Det är väldigt många människor som vill bo i flerbostadshus. Ägarlägenheter är en självklarhet i större delen av Europa. Det finns i stort sett i hela Europa, förutom i Sverige. Hittills har jag inte hört något sakskäl från någon socialdemokrat mot att införa ägarlägenheter. Det skulle vara intressant att i dagens debatt få höra något skäl till varför Socialdemokraterna motsätter sig införande av ägarlägenheter.

Ytterligare en sak som jag är angelägen att snart få klarhet i och få genomfört är ett bosparsystem. Förra året hade jag regeringens uppdrag att utreda ett förslag. Jag gjorde det och lade fram förslaget. Det har varit ute på remiss. Utredningen tillsattes efter en enhällig beställning från riksdagen. Nu tycker jag att det är hög tid att vi inte säger att frågan skall utredas igen – och därmed ytterligare försenas – utan att vi klart och tydligt säger ifrån att riksdagen under detta riksmöte skall fatta beslut om att införa ett fungerande bosparsystem. Det förslaget finns nu framlagt. Därför hoppas jag att förnuftet får segra över den politiska dogmatiken och att förslaget genomförs under årets riksmöte.

Anf. 95 ESKIL ERLANDSSON (c)

Fru talman! Boendet spelar som bekant en viktig roll i alla människors tillvaro. Byggbandet och boendet svarar dessutom för en betydande del av vår samhällsekonomi. Boendet kan på så sätt sägas ha betydelse för människors välfärd och trygghet både ekonomiskt och socialt. Alla människor behöver bra bostäder till rimliga kostnader.

Vi i Centern ser bostaden som en del av välfärden. Vi säger också att denna välfärd skall fördelas rättvist och att den skall omfattas av alla. För att uppnå dessa mål förutsätts att vi har en sammanhållen bostadspolitik. Man kan nog påstå att bostadspolitiken inte har varit sammanhållen under de år som vi har närmast bakom oss. Vi säger också att byggandet och valet av bostäder skall utgå ifrån människors behov av bostäder.

Byggande och boende på en öppen marknad måste förenas med att samhället, dvs. vi, i stor utsträckning anger spelregler och fasta förutsättningar för byggandet och boendet. Sådana fasta förutsättningar tycker jag till stora delar har saknats de senaste åren. Spelreglerna har ändrats alltför ofta.

För att nya bostäder skall vara tillgängliga för alla hushåll, dvs. även för hushåll med låga sammanlagda inkomster, krävs ett statligt grundansvar för bostadsfinansieringen. Men det behöver naturligtvis inte vara ett system med generella bostadssubventioner. Det kan vara ett system som utgörs av kombinationer av olika saker t.ex. kreditga-

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitiken

rantier, behovsprövade stöd, sparstimulanser, bosparande och naturligtvis skattepolitiska instrument. När det gäller dessa samhälleliga stöd skall prioriteringar göras. De hushåll som mest behöver stöd skall prioriteras. Statens stöd skall enligt vårt förslag dessutom bara utgå när det gäller en normalbostad på 120 kvadratmeter.

Ny-, om- och tillbyggnadsverksamheten utgör som sagt en av de viktigaste motorerna i samhällsekonomin. Byggnad får för den skull inte ske bara för byggandets skull. Ibland kan det vara nödvändigt med åtgärder för att få jämnare byggproduktion. Dessa åtgärder kan vara motiverade när man ser överhettningstendenser eller inflationsdrivande moment i samhällsekonomin, vilket byggandet i sig kan vara ibland. Under de senaste åren har vi också sett exempel på det.

Bostadsmarknaden har varit utsatt för många och stora förändringar under de senaste åren. De fasta förutsättningar som jag tycker är så viktiga har saknats. Vad är det då vi från vår sida tycker är viktigt vad gäller fasta förutsättningar?

Det måste föras en ekonomisk politik som gör att räntorna hålls på en stabil och låg nivå. Den ekonomiska politik vi har sett så här långt har inte medfört att räntorna vare sig varit låga eller hållits stabila.

Vi tror också att vi måste skapa ett trovärdigt system för bosparande, som ger en möjlighet för unga människor – den unga generationen – att komma ut på bostadsmarknaden och skaffa sig egna bostäder.

Vi tror att räntebidragen på sikt måste avskaffas. De måste, för att kunna avvecklas, ersättas med någonting annat. Om räntebidragen ersätts med en rejäl sänkning av byggmomsen enligt vårt förslag kommer subventionerna de boende direkt till del. Samtidigt skapar ett sådant system långsiktighet och stabilitet.

Ett statligt bidrag ersätts med andra ord av ett direkt stöd, förlagt till investeringstillfället. Systemet blir på detta sätt fast och ger de boende och investerarna stabila och långsiktiga förutsättningar som inte kan ändras inför framtiden. En gång givna förutsättningar kan alltså på detta sätt inte ändras.

Statens kostnader kommer också tidsmässigt vid investeringstillfället. Vi får på detta sätt ingen eftersläpning, vilket vi har i dag, vad gäller de statliga utgifterna kring boendet.

Den socialdemokratiska regeringen har nu aviserat en bostadspolitisk utredning. Vi tycker att det är bra. Vi har krävt det i flera år. Vi hoppas att många av de förslag vi har i vår bostadspolitiska motion bereds och behandlas i denna utredning och att man tar fasta på dessa förslag. De ger stabilitet och fasthet i boendet och byggandet inför framtiden. Allt detta bör man göra för att utveckla det vi tycker är viktigt: grundtryggheten – rätten att bo.

Anf. 96 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Jag har två frågor till Eskil Erlandsson. Jag förstod det så, att han menade att man behöver en sammanhållen bostadspolitik. Jag tror att han sade att det inte har varit så under senare år.

Jag vill fråga Eskil Erlandsson exakt vad som är meningen med detta. Vad är avsikten med en sammanhållen bostadspolitik? Vad är det Eskil Erlandsson vill ha?

Han talade om behovet av jämnare bostadsproduktion. Hur vill han åstadkomma en jämnare bostadsproduktion?

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitik

Anf. 97 ESKIL ERLANDSSON (c) replik

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att vi återigen får ett bostadsdepartement. Det har saknats under ett antal år, vilket har medfört att de bostadspolitiska frågorna har varit splittrade på alltför många departement.

Det är alldeles självklart att det är betydligt svårare att styra produktionen, eftersom den styrs av konjunkturen. Men försök som ibland har varit lyckade har gjorts. Man har t.ex. infört investeringsavgifter när det funnits överhettningstendenser. Man kan självfallet också gynna en produktion när det är sämre tider, under lågkonjunktur, genom att ytterligare sänka t.ex. byggmomsen – allt enligt vårt förslag.

Anf. 98 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Lösningen skulle alltså vara ett bostadsdepartement. Därmed har Eskil Erlandsson anslutit sig till en uppfattning som socialdemokraterna hade när de satt i opposition, nämligen att det som den dåvarande regeringen tyckte var klokt och riktigt inte var bra. Socialdemokraterna ville ju ha ett bostadsdepartement. Jag är inte säker på att de vill ha det nu. Det brukar ju skifta.

Jag har väldigt svårt att förstå hela det resonemanget. Eskil Erlandsson borde ha drivit den frågan när vi hade en borgerlig regering. Vi hade inte något bostadsdepartement. Det fungerade alldeles utmärkt då. Vad är det som gör att det plötsligt skulle införas nu, då Eskil Erlandsson är i oppositionsställning? Jag tycker att det verkar vara en litet märklig typ av resonemang.

Visst kan man införa skatter och investeringsavgifter. Leder det till en jämnare produktion? Se på de kontorsbyggnader som byggdes runtom i Sverige och i Stockholm under slutet av 80-talet. Det byggdes aldrig så mycket som när denna skatt infördes. Det handlades med rättigheter att bygga osv.

Vi har haft en reglerad bostadsmarknad där politiker har styrt och ställt under större delen av efterkrigstiden, fränsett när vi har haft borgerliga regeringar. Det manar inte till efterföljande, Eskil Erlandsson! Det leder bara till en oregelbundenhet. Marknaden fungerar inte.

Låt marknadskrafterna fungera under en längre period! Vi kommer att se att vi får en jämnare produktion. Den är anpassad efter människornas efterfrågan. Det är detta som är det viktiga. Det är inte bostadsköerna som är det viktiga. Det viktiga är att människorna får sina bostäder, och det får de bäst om politikerna inte lägger sig i produktionen så mycket som de har gjort.

Anf. 99 ESKIL ERLANDSSON (c) replik

Herr talman! Knut Billing har förvisso rätt i sak. Vi har inte lyckats att styra produktionen på det sätt som hade varit lämpligt både av bostadssociala skäl och av arbetsmarknadsskäl. Rimligen borde det, med så många goda tänkare i denna församling, gå att hitta system som på ett bättre sätt tillgodoser behov såväl av bra bostäder som av en vettig arbetsmarknadspolitik på byggandets område.

Jag har angivit ett par exempel på saker som möjligen skulle kunna fungera. Jag pratade om att använda momsens respektive avgifter som ett system för att jämna ut produktionen mellan hög- och lågkonjunktur, dvs. mellan tider då vi har överefterfrågan på byggnadsarbetare och tider då vi har underefterfrågan på sådana. Det system vi har haft har uppenbarligen inte fungerat. Det kan man se på arbetslöshetsiffrorna på detta område.

Anf. 100 ERLING BAGER (fp)

Herr talman! Inom bostadspolitik finns det några viktiga principer som jag tycker att det är viktigt att arbeta för.

1. Alla skall ha tillgång till en bra bostad.
2. De boende skall ges möjlighet till ökat inflytande och större valfrihet.
3. Pressa kostnaderna för byggandet!
4. Tillämpa bruksvärdessystemet vid

hyressättning!

Den viktigaste åtgärden för att sänka bostadskostnaderna är att driva en politik som möjliggör ett så lågt ränteläge som möjligt. Då blir det billigare att bygga, och det blir billigare att bo. Det blir också billigare för industrin att investera och därigenom få fart på hjulen och bidra till att stärka sysselsättningen.

Under den förra regeringen kunde vi konstatera att ränteläget under lång tid gick att pressa nedåt. Så sent som för ett år sedan, i februari - 94, hade vi också de lägsta räntorna på 20 år i landet.

Under förra våren fick vi en tilltagande valdebatt och svårigheter att träffa breda ekonomiska uppgörelser. Ränteläget började tyvärr att stiga.

Det är helt klart nödvändigt att vi får till stånd en ekonomisk politik i landet som åter möjliggör fallande räntor.

Herr talman! Det behövs också ett socialt ansvarstagande inom bostadspolitik. Det kan beröra flera delar. Jag skall ta upp några.

Låt mig också beröra bostadssegregationen!

I de områden som byggdes på 60-talet skapades stora opersonliga stadsdelar utanför våra större städer. Där fanns brister i miljön, dålig service, bristande underhåll av fastigheter och invånare som kände sig otrygga.

Invånarna i dessa områden har generellt sett lägre inkomster och kortare utbildning. Det talas ibland också om att hälsoläget kan vara dåligt.

Besparingar som i andra områden inte påverkar verksamheten kan här leda till oacceptabla effekter.

Det här berör många av miljonprogrammets områden. Det finns tendenser till att man skall sopa det under mattan. Det tycker jag är allvarligt. Bostadssegregationen bör tas upp på den politiska dagordningen. Fastighetsägare i försummade bostadsområden måste ta ett större ansvar. Varsammare renoveringar måste genomföras i samförstånd med hyresgästerna för att skapa en mer attraktiv boendemiljö.

En annan fråga som jag tycker är viktig att ta upp här är bostadsbidragen. Till bostadspolitikens sociala dimension hör också systemet med bostadsbidrag. Det är särskilt viktigt när vi nu minskar bostads- och räntebidragen. Bostadsbidragen fyller en viktig roll.

Vi i Folkpartiet har i vårt budgetförslag reserverat medel för en höjning av bostadsbidragen. Låt mig också påpeka att det förslag att minska barnbidragen som regeringen har ställer vi i Folkpartiet inte upp på. Vi tycker att det är ett viktigt instrument för att åstadkomma en viss utjämning mellan barnfamiljer och övriga.

Jag skall också beröra inomhusmiljön. Regeringen föreslår i årets budgetproposition att radonbidraget skall minskas från 50 % till 40 % av kostnaderna. Därtill kommer den höjning av det maximala bidraget från 15 000 kr till 20 000 kr som den förra regeringen genomförde av arbetsmarknadsskäl nu att återtas. Radonsanering är en utomordentligt angelägen åtgärd för att förbättra inomhusmiljön. Jag beklagar regeringens försämringar av insatser mot radon.

Under den förra regeringstiden antogs ett förslag till handlingsplan mot buller i bl.a. bostäder. Jag hoppas att Miljödepartementet fortsätter det arbetet.

Låt mig slutligen understryka vikten av att vi här i landet får fram ett bosparsystem. När vi nu har minskat räntebidragen och bostadssubventionerna och boendet får bära mer av sina egna kostnader är det viktigt att vi får fram ett bosparsystem som kan underlätta.

Jag hoppas verkligen att den nuvarande regeringen skall lägga fram ett sådant förslag, något som riksdagen tidigare har fattat beslut om.

Anf. 101 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Allas rätt till en bostad är och har varit en ledstjärna för svensk bostadspolitik. Den stora satsningen på flerbostadshus, inte minst inom allmännyttan, har varit en avgörande faktor för att uppnå det målet.

Målet att bostaden skall ha en rimlig standard har också uppnåtts väl, om vi ser det i ett europeiskt perspektiv. I Sverige har vi en stor boendeyta per person, och i stort sett alla lägenheter har moderna bekvämligheter.

Hyresrättens stora betydelse för en social bostadspolitik kan inte nog understrykas. Dock anser vi i Vänsterpartiet att hyresgästernas inflytande och engagemang skall utökas och uppmuntras.

Lösningen på det problemet är inte den moderata vägen med ägarlägenheter och utförsäljning av allmännyttan. I stället skall hyresgästernas möjlighet att påverka upprustning, underhåll, hyresavtal m.m. stärkas. Den kooperativa hyresrätten är ett bra exempel på vad som kan göras.

Uppluckringen av bostadsförmedlingsvillkoren har lett till avarter och spekulation i människors önskan att få en rättighet uppfylld, nämligen en egen bostad. Orimliga avgifter och selektivt urval av vilka som får en bostad blir allt vanligare. Det bidrar till att segregationen ökar. Den här frågan måste också ses över och utvärderas.

Samhället står inför en stor uppgift, att rusta och bevara det som redan är byggt. De flerbostadshus som byggdes på 40- och 50-talet behöver en genomgående upprustning. Miljonprogrammets bostäder behöver ägnas särskild uppmärksamhet. Segregation, dåliga boendemiljöer och de kommunala fastighetsbolagens ekonomiska situation kräver särskilda insatser. Regeringen bör redan i kompletteringspropositionen återkomma om dessa frågor för att ge besked om tänkbara åtgärder.

Tyvärr är det i dag inte lönsamt att investera i bostadsbyggande. Låg inflation, hög räntenivå och goda spekulationsmöjligheter på penningmarknaden gör det lönsammare att låta pengarna växa på hög än att satsa på samhällsnyttiga investeringar, som en bostadsinvestering innebär.

Prisnivåerna gör inte saken bättre. Här måste en ökad konkurrens mellan byggmarknadens aktörer bli en verklighet. När nu byggherrekostnaderna minskar litet ökar virkespriser och materialkostnader på grund av låg kronkurs och därmed ökad export. Tyvärr slår det tillbaka på en redan svag hemmamarknad. Byggproduktionen befinner sig där på nivåer som aldrig varit sämre under hela 1900-talet.

Miljöfrågorna måste lyftas fram. Visioner om hur byggandet skall utvecklas måste omfatta mer än finansieringsfrågor. Ekologiskt byggande, naturliga byggmaterial, energifrågor, kretsloppstänkande m.m. finns knappt omnämnt i budgeten. Snarare kan man se en del försämringar på dessa områden.

Trots tal om avveckling av kärnkraft och att bostadstorn svarar för 50 % av elenergianvändningen utvecklas där inga stimulansåtgärder. Solenergiprogrammet avvecklas när intresset är på topp, och energiefektiviseringar nämns inte alls.

Ventilationsproblemet har uppmärksamats. Men det löser inte problemet med sjuka hus. Man kan inte ventileras bort en sjukdom. Här föreslås inga åtgärder alls tills häromdagen då plötsligt frågan fick stor uppmärksamhet i och med uppgörelsen med Miljöpartiet.

Det blir 2 miljarder till att lösa problemet med sjuka hus utformat som ett investeringsbidrag på 25 %. Merparten är tänkt till åtgärder i kommuner och landsting. Det är en vällovlig tanke. Men hur skall man skaka fram de 75 % som fattas, dvs. 6 miljarder? Det sägs det ingenting om.

Åtgärderna skall till största delen genomföras under innevarande år. Hur är det med beredskapen? Finns det åtgärdsprogram som är klara, och är lösningarna genomtänkta?

Vänsterpartiet tycker naturligtvis att den här satsningen är viktig. Men anslagsstorlek och utformning av förslaget bör vara mer genomtänkt. Detta har vi tagit upp i vår bostadspolitiska motion. Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag i tilläggspropositionen.

Kretsloppstänkandet har inte heller slagit igenom. Byggsopor svarar för ca 40 % av sopberget och bör naturligtvis vara föremål för en radikal förändring. Återanvändning, avfallsavgifter m.m. bör vara ingredienser i den processen. Detta är också frågor som vi anser att Bostadsutredningen skall ta itu med.

Här har också diskuterats räntebidrag och räntesubventioner. Ibland genomförs också åtgärder som påverkar boendet på annat sätt. Jag tänker då på skattereformen 1990/91. Den ökade boendekostnaderna radikalt, i snitt med ca 30 % under två år. Detta skulle kompenseras med skattelättnader och höjda bidrag.

Utan att gå händelserna i förväg vill jag ändå påstå att en stor grupp hyresgäster är förlorare i den förändringen. Vi vill att den utvärdering av skattereformens effekter som snart är klar också skall ingå i den kommande bostadsutredningen.

Slutligen gäller det att se framåt och bryta handlingsförlamningen inom bostadssektorn och se till att lösningarna blir långsiktiga, hållbara och ekologiskt anpassade.

Anf. 102 PER LAGER (mp)

Herr talman! Bostadspolitik omfattar väldigt mycket. Jag tänker begränsa mig till att ta upp varför det är så nödvändigt att finna rätta metoder och material för våra bostäder.

Fortfarande bor 30 % av världens människor i jordhus. Jag skall nu inte gå in på varför just jord är ett förträffligt byggnadsmaterial. Men jag kan bara nämna att det är på stark frammarsch igen i Amerika, Frankrike och Tyskland.

Det kan ge oss perspektiv, och litet funderingar kanske, på de senaste 30 årens byggmaterial och byggmetoder i Sverige. Det som var stort och billigt, gick fort och framför allt var kortsiktigt lönsamt blev inte bra. De sammansatta, ofta petroleumbaserade, produkterna har skapat stora problem. I dag vet vi att det är just de senaste decenniernas plastpåbyggmetoder med flytspackel, lösningsmedel, lim och fogmassor som orsakat våra stora problem med fuktskador, mögel och människors hälsa.

Det behöver inte sägas att var tredje människa i vårt samhälle har någon form av allergi eller överkänslighet – alla vet det. En av huvudorsakerna till denna nya folksjukdom är våra bostäder, daghem och skolor. Inomhusklimatet har drastiskt försämrats med materialen och byggmetoderna.

Herr talman! Jag känner till att mycket är på gång inom just bostadssektorn. Jag är ganska ny där. Jag vill ändå ta upp några av de idéer som Miljöpartiet har i sina motioner.

Vi vill få ett tydligt ekologiskt byggnadsbegrepp. Detta är en förutsättning för att vi skall kunna bygga på ett kretsloppsanpassat sätt och bo sunt. Det kan vara på sin plats att påminna om att riksdagen redan 1972 underströk behovet av en ekologisk grundsyn i den fysiska riksplaneringen. Tyvärr försvann insikten någonstans på vägen. Nu, 24 år efteråt, är det hög tid att reda ut begreppen och använda rätt kunskap igen.

Prot. 1994/95:58

9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitik

Det framtida byggandet måste innehålla livscykelanalyser där hela förloppet finns med från råvaruutvinningen, bearbetningen, transporter, byggheterna, driften, underhållet och den selektiva rivning, som är nödvändig, till bortforslandet och återanvändningen. Med andra ord en analys från vaggan till graven.

Vi måste tänka om. Vi måste återta kunskapen om materialen sten, trä, jord och lera och anpassa den nya tekniken. Vi måste höja kvalitetskraven och få till något av en grön synvänder. Vi skall framför allt bort från det oförsvärligt stora resursslöseriet inom byggnadssektorn. Det skall vara lönsamt att bygga riktigt, och den som förorenar skall betala. Jag tror att alla är överens om det.

Genom att kräva miljöklassning av hus och därmed ändra beskattningsunderlaget kan vi styra utvecklingen åt rätt håll med hjälp av miljöskatter och särskilda miljöavgifter. Miljöklassningen omfattar givetvis allt från placering, metoder och material till energikällor och avloppslösningar. För att följa upp en sådan miljöklassning föreslår vi återkommande husbesiktningar, t.ex. vart femte år, som ett lämpligt instrument. Husen behöver besiktigas likaväl som vi besiktigar bilar och våra egna kroppar.

Vi i Miljöpartiet gläder oss givetvis åt uppgörelsen med regeringen när det gäller allergisatsningen, satsningen på inomhusklimatet i bostäder och offentliga lokaler. Att komma åt de sjuka husen, att sanera Sverige och skapa gröna jobb var en av Miljöpartiets viktigaste valfrågor. Dessa frågor kommer nu att behandlas omgående i bostadsutskottet. Det är nödvändigt för att riksdagen skall kunna påverka utformningen av insatserna.

Detta innebär att vi nu måste granska de mekaniska ventilationssystemen som botemedel. Då kan man fråga sig om vi inte bara sopar problemen under mattan. Jo, fläktsystemen har höga investeringskostnader, de är dyra i drift och har ofta visat sig skapa nya problem i de sjuka husen. Vi måste hitta tillbaks till självdraget och till de öppningsbara fönstren. Först därefter kan de enkla mekaniska ventilationssystemen komplettera där det behövs. Så bör ordningen vara.

I ett ekologiskt byggande är det oerhört viktigt att de som skall bo där är med i planeringen. Det ekologiska byggandet handlar inte bara om en ren funktion med anpassade avloppssystem, sorterings- och komposteringsanordningar osv., det finns också ett starkt estetiskt och socialt inslag eftersom det handlar om att människor skall må bra. Hus skall vara hälsosamma, ha hög funktionsduglighet, vara vackra och ha en omgivning med rekreationsutrymme osv.

Äldre hus har vart och ett en egen identitet, ett särskilt uttryck, format av människors kärlek och goda hantverk. De har ofta mycket vackra fönster – vackra ögon om ni så vill. Det fanns en idé med detta som tyvärr i mångt och mycket förlorades genom funktionalismens avarter.

Låt mig så gå över till ekonomin. Jag har bara några sekunder kvar. Människor måste också ha råd att bo bra och hälsosamt. Det är självklart, annars är det ingen mening med det hela. Miljöpartiet är övertygat om att de tyska bosparkassorna och den svenska JAK-banken är på rätt väg. Bosparlån med låga avgifter och/eller inga räntor som är kon-

struerade enbart för bostadssektorn är en finansieringsform som måste prövas. Häromveckan fick vi en tydlig signal att Stadshypotek är på gång att koppla lånen till krav på ekologiskt boende.

Herr talman! Det är hög tid att konstruera ett hållbart roder och finna rätt kurs för det stora irrande spökskepp vi kallar bostadsmarknaden.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitik

Anf. 103 ESKIL ERLANDSSON (c) replik

Herr talman! Det har slutits någon slags uppgörelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Miljöpartiet kring detta med allergisanering. Om jag har förstått det hela rätt innebär uppgörelsen att landets kommuner måste plocka fram, alternativt tillföra, 6 miljarder kronor för att den här uppgörelsen skall vara av något värde.

Då blir min fråga till Per Lager: Har ni försäkrat er om att regeringen släpper till 6 nya miljarder kronor till landets kommuner? Eller har ni hört med Kommunförbundet om det skulle råka finnas 6 miljarder kronor gömda någonstans i ett antal kommunkassor?

Anf. 104 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Frågan är givetvis berättigad. Vi hoppas att såväl regeringen som kommunerna och landstingen har beredskap för detta. Jag vet att man ligger och väntar på något liknande i väldigt många kommuner. I många kommuner är man mycket långt framme när det gäller program för allergisanering, men man saknar pengar. Detta kan vara just den puff som sätter i gång det hela.

Jag tror också att regeringen kommer att plocka fram några miljarder till detta.

Anf. 105 ESKIL ERLANDSSON (c) replik

Herr talman! Låt mig konstatera att detta kommer att bli ett slag i luften. Det finns inga 6 miljarder undangömda hos landets kommuner. Landets kommuner väntar med bävan på kompletteringspropositionen där man kan förmoda att regeringen kommer att nypa ytterligare ett antal miljarder från kommunsektorn. Den här uppgörelsen är och förblir ett slag i luften.

Anf. 106 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Jag tror precis tvärtom. Jag tror inte att det är ett slag i luften. Jag tror att detta är det initiativ som behövs för att en ordentlig allergisanering skall komma i gång. Nu har man inte bara dessa 330 miljoner från förra året utan kan göra en rejäl satsning på något som är en folksjukdom i vårt land.

Anf. 107 ULF BJÖRKLUND (kds)

Herr talman! Det är självklart för oss kristdemokrater att alla skall ha rätt till en bra bostad till en rimlig kostnad. Bostadsmiljön spelar ju en mycket stor roll i människors liv. Det är en viktig social knutpunkt och en arbetsplats, men också en fritidsmiljö. Därför är också den enskilt viktigaste åtgärden just nu att vi driver en ekonomisk politik som skapar förutsättningar för varaktigt låga räntor.

Lika självklart är det att det skall finnas möjligheter att välja mellan olika upplåtelseformer. Vi säger även ja till kooperativ hyresrätt och s.k. ägarlägenheter.

Frågan om ägarlägenheter har ju tidigare behandlats av både riksdag och regering. Fyrpartiregeringen tillsatte en särskild utredare sommaren 1994. Han skulle lämna förslag till nödvändiga författningsändringar för att skapa möjligheter för ägarlägenheter. Men socialdemokraterna har redan gett tilläggsdirektiv om att utredaren inte skall hantera frågan om ägarlägenheter. Det tycker vi är olyckligt. Det vore intressant att få höra något om de motiv man har för att inte göra det möjligt med ägarlägenheter.

Statens stöd till boendet måste också utformas så att stödets nettoeffekter för mottagaren blir lika oavsett boendeform.

Socialdemokraterna ger inga besked om den framtida bostadspolitik i regeringsförklaringen. De slår fast att man vill skapa fasta och långsiktiga regler för byggandet och för den sociala bostadspolitik. Så långt är vi ju alla överens.

Under valrörelsen förekom från ledande socialdemokrater vid ett flertal tillfällen krav på att inrätta en bostadsrättsakut. Vi kristdemokrater har sedan länge uppmärksammat de stora problem som tusentals bostadsrättsföreningar med hus byggda under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet befinner sig i. Antalet konkurser har ökat dramatiskt och åtskilliga föreningar ligger nu i riskzonen.

Fyrpartiregeringen vidtog en del åtgärder, exempelvis en rätt för bostadsrättsföreningar att skriva om ofördelaktiga lån till lån med bättre villkor utan att räntebidragen påverkades. Utifrån dessa beslut har inte mindre än 180 föreningar räddats under 1994 i förhandlingar med låneinstituten, men fortfarande ligger ca 400 föreningar nära konkursens brant.

Tanken att göra det möjligt att utlösa den statliga kreditgarantin redan innan bostadsföreningen går i konkurs har bl.a. diskuterats. En sådan lösning skulle innebära en räddning för många föreningar. Enligt vår uppfattning är det också angeläget att åtgärder vidtas för att på längre sikt göra de ekonomiska villkoren likvärdiga mellan bostadsrätter och egnahem. Möjligheten för bostadsrättsinnehavaren att göra avdrag för sin del av föreningens underskott och därmed få likvärdiga villkor med egnahemsägare, borde utredas bättre. Det skulle dessutom eliminera behovet av en högre nivå på räntebidrag till bostadsrätter än till egnahem.

De senaste åren har vi fått många positiva erfarenheter av s.k. ekologiskt byggande. Ekobyggande är i dagsläget, säger man, något dyrare än traditionellt byggande. Men kostnaderna kommer på sikt att utjämnas för den enskilde och kanske också för samhället, då ju ekohus förbrukar mindre energi, inte ökar belastningen på reningsverken, har långt utvecklad källsortering och egna lösningar för vatten och avlopp. Den teknik som i dag finns i ekologiskt byggande måste i största möjliga utsträckning överföras, definieras och användas i all planering och allt byggande.

Vi kristdemokrater välkomnar ett system för bospärande genom t.ex. lägre beskattning på avkastning på bostadssparande. Den billingska modellen kanske kan justeras något och behöver då inte fördröja det hela genom att läggas in i den bostadsrättsutredning som är på gång.

En årlig skattefri fondering när det gäller underhåll, tycker vi också borde finnas; kanske 1 % av produktionskostnaden för finansieringen av underhåll av flerbostadsfastigheter. För småhus och bostadsrätter bör ett motsvarande avdrag för underhåll införas i inkomstslaget kapital.

Herr talman! De minskade räntesubventionerna och den höjda fastighetsskatten, den rullande fastighetstaxeringen, ger höjningar av bostadskostnaderna som för många familjer är oacceptabel. Bostadsbidragen kommer därmed att få ökad betydelse, inte minst för barnfamiljer. Inkomstprövade bostadsbidrag är som fördelningspolitisk modell den klart bästa formen för att stödja boendet.

Hoten om framtida differentierade låneräntor med lägre räntor i attraktiva områden skulle på ett olyckligt sätt drabba och missgynna glesbygden. Som representant för glesbygden vill jag, liksom många andra, säga att hela Sverige skall leva. Vi måste garantera likvärdiga villkor för glesbygden i framtiden. Vi borde snarare vidga möjligheten till byggande av bostäder just i glesbygden.

Det är naturligtvis bra med miljösanering och allergisanering, men jag frågar mig: Var skall vi få de sex miljarderna?

Anf. 108 LENNART NILSSON (s)

Herr talman! Låt mig inledningsvis uttrycka min uppskattning över många av de inlägg som gjorts, dock med ett undantag, nämligen moderaternas. De andas något av en möjlighet att få en bred uppslutning kring en bostadspolitik värd namnet. Den har avvecklats i vårt land under ett antal år. När man lyssnar på Knut Billing kan man konstatera att det är den väg moderaterna fortsättningsvis vill hävda, nämligen att marknaden skall styra, att samhället inte skall bry sig om, att kommunerna inte skall ha något inflytande. Det är banker och marknadskrafter som skall styra utvecklingen. Så löser man alla problem enligt moderaternas uppfattning.

Jag kan konstatera att man i debatten har hävdats, och det är det som gläder mig, att samhället måste ha en roll i den process som handlar om viktiga villkor för människor. Jag är den förste att konstatera att de spelregler som har gällt under senare år har inneburit stora problem för enskilda människor och bostadsföretag, vilket ibland lett till att man varit tvungen att gå i konkurs. Lars Stjernkvist kommer att kommentera frågan om bostadsrättsföreningar och ägarlägenheter.

Från moderaternas håll försöker man skapa något slags myt om att allt elände beror på socialdemokratisk planekonomi sedan 1960-talet. Som ung SSU:are lyssnade jag 1966 på en debatt med Tage Erlander, som då var statsminister. Man frågade honom hur man skulle klara byggandet av bostäder åt unga människor och man bjöd över från andra håll. Han svarade ärligt att han skulle ställa sig i bostadsförmedlingens kö. Den har man ju nu avskaffat. Då hade kommunerna ansvaret. Jag

utgår ifrån att det i många delar av den här regionen har funnits borgerliga politiker som fattat beslut om hur och var man skall bygga.

Om man skall tala om det som varit kan man konstatera att det visst kan ha gjorts fel från socialdemokratiskt håll, men jag vägrar att acceptera att allt det som hänt före valet i höstas är socialdemokraternas fel.

Jag har varit här i 18 år. Hälften av de 18 åren har vi haft socialdemokratiska regeringar, hälften har vi haft borgerliga regeringar. Därför kan man inte gå på de mytbildningar som moderaterna försöker framhäva.

Vi utgår ifrån att vi har förutsättningar att skapa en bra och långsiktig bostadspolitik med spelregler som inte ändras och där vi som politiker har ett ansvar för att unga människor som vill skaffa sig ett eget boende vet vilka villkoren som gäller för detta under en överskådlig tid. Det är ett av de bekymmer vi upplevde under bl.a. Knut Billings ledning när han satt som politiskt sakkunnig i Finansdepartementet som hade hand om bostadsfrågor.

Det är inte mycket att skryta över att det inte byggs något på grund av att ränteläge och Danellssystem inte fungerar. Om vi hade haft en ränta på ett par procent hade vi inte behövt några subventioner. Om vi känner ett ansvar för de unga människor som flyttar hemifrån måste vi skapa sådana villkor att de har möjlighet att bo i nyproduktionen. Då handlar det om omfördelningar, kanske mellan olika årgångar. Det är det utredningen får undersöka.

Men man kan ju inte bara vänta på en utredning som arbetar under ett till ett och ett halvt år. Det måste ju hända saker nu. Det byggs alldeles för litet. Om det inte händer något nu kommer det att innebära problem med kostnadsutvecklingen inom några år.

Jag utgår därför ifrån att regeringen följer upp detta och återkommer till kompletteringspropositionen om olika åtgärder för att ytterligare stimulera byggandet för att få i gång verksamheten till nytta för oss alla.

Jag tillhör också dem som tycker att det är angeläget att få till stånd ett bosparsystem. Det tycker vi alla. Det är bara det att det inte skall vara ett bosparande på Knut Billings eller moderaternas villkor, utan det måste vara ett system som kan tillfredsställa bl.a. bostadskooperationen och alla människor.

Men vi är alla överens om att vi måste ha ett bosparande, och det är möjligt att delar av det som Knut Billing har föreslagit kan finnas med. Jag är övertygad om att i framtiden måste vi som enskilda människor sätta in mer i insatser, och då handlar det om att få ett system som kan klara det. Jag utgår ifrån att det kommer framöver.

De inlägg som jag har hört tyder ändå på att vi kan försöka samlas till en bostadspolitik värd namnet som kan lova gott för framtiden. Det är bara att konstatera att det är synd att moderaterna står utanför den diskussionen.

Anf. 109 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Låt mig först ta upp frågan om bosparande. Jag tycker att det skulle vara en stor fördel om riksdagen mycket snabbt kunde

komma överens om ett system. Som Lennart Nilsson säger, är det viktigt att systemet är sådant att det innebär att enskilda människor kan skaffa fram kontantinsatser. Det system som jag förespråkar innebär detta.

Jag kan mycket väl tänka mig att det kan finnas anledning att göra justeringar i det förslaget i vissa avseenden. Det kan man mycket väl göra, men vad jag menar är att det inte behöver läggas in i en ny utredning som skall sitta i två år.

Om viljan finns, Lennart Nilsson, kan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Folkpartiet, Centerpartiet och Moderaterna klara detta på nolltid. Det är ingen större svårighet att få fram ett sådant förslag. Men låt det inte gå in i en utredning som skall sitta i två år!

Lennart Nilsson säger att han tycker att det är bra med en bred uppslutning, och omedelbart därefter säger han att det betyder att man därmed isolerar Moderaterna eller att Moderaterna har isolerat sig själva – det kan tolkas på olika sätt.

Nåväl, alla politiska partier har skilda uppfattningar i vissa delfrågor. Jag kan se stora värden i att vi är överens i bostadspolitiska frågor. Nu är dock detta att vara överens inget självändamål. Förslagen skall naturligtvis vara bra för de enskilda konsumenterna, och där finns en del övrigt att önska.

Det viktigaste när det gäller bostadsfinansiering är att ha en långsiktighet, och det sade även Lennart Nilsson. Ändra inte så ofta! Därför hade det varit bra att säga att nu har vi infört Danellssystemet och behåller det. Vi kan diskutera ändringar i det, men att komma med ett nytt förslag och säga att vi skall utreda det betyder ju att vi återigen gör det svårt för hela bostadsmarknaden att veta vilka spelregler som skall gälla. Det leder inte till bostadsbyggande.

Anf. 110 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Avsikten med utredningen som regeringen kommer att tillsätta nästa torsdag är ju inte att man skall arbeta med förslag och lägga fram dem under nästa år. Avsikten är att utredningen skall bedrivas etappvis, och jag är helt övertygad om att delfrågor som exempelvis bospårande och utvärdering av Danellssystemet – som ju var Centerns krav när systemet infördes – kan man klara under resans gång. Sådant kan riksdagen nog få särpropositioner om, för det är naturligtvis nödvändigt att det händer saker och ting under tiden.

Orsaken till att jag uttalade mig som jag gjorde om Moderaterna är att det finns något som är grundläggande – jag har förstått det av diskussionen här i dag – nämligen att samhället måste ha en roll i processen. Kommunerna måste spela en viktig roll i verksamheten. Men den som läser Moderaternas partimotion eller utskottsmotion eller vad den kallas kan bara konstatera att Moderaternas syn är att vi skall låta marknaden bestämma.

Det leder fram till det problem som kds-representanten talade om. Om det inte finns spelregler som har skapats utifrån samhälleliga utgångspunkter, kan man inte bygga i glesbygden, därför att där finns

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitiken

ingen marknad. Sådana problem måste vi försöka lösa genom en bostadspolitik värd namnet.

Jag säger inte, och det finns ingen som har sagt det, att det kommer att bli mer pengar i form av subventioner. Det är uteslutet, med tanke på den usla ekonomi som bl.a. Knut Billing och hans vänner har varit med om att skapa. Ni har ju också ansvar därvidlag.

Det är inte läge för utökade subventioner, utan det handlar om att finna lösningar inom de ramar som finns. Då får man naturligtvis diskutera hur de skall se ut, och det är därför man har fryst Danellsystemet när det gäller nyproduktion. Vi får se vad den diskussionen utmynnar i, men det måste vara en omfördelning över tiden.

Anf. 111 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Det var alltid något, att Lennart Nilsson förutskickar att det kan komma en proposition om införande av ett bosparande snabbare än om två år. Vi får väl se vad det innebär.

För min del förordar jag att vi i riksdagen fattar beslut om införande av ett bosparande under våren. Jag tror att vi i bostadsutskottet kan klara av att rätta ut de frågetecken som eventuellt kan finnas kvar. Så får vi se om viljan finns hos Socialdemokraterna.

Visst har staten och kommunerna en roll. Men, Lennart Nilsson, det finns i dag ingenting som förhindrar byggande av en kåk hos Ulf Björklund. Det som hindrar är möjligtvis finansieringsfrågor. Löser man dem, går det bra att bygga ett hus där uppe.

Är det Lennart Nilssons uppfattning att finansieringsfrågorna skall lösas på något annat sätt än på marknadens villkor, dvs. med ytterligare subventioner? I så fall rimmar det väldigt illa med det han sade om att det inte är fråga om att tillföra några nya resurser.

Man får ju bestämma sig. Antingen kan Ulf Björklund bygga ett småhus i Orsa under de förutsättningar som gäller i dag eller också får man införa ett subventionssystem som skulle underlätta det hela, men det går då inte att i meningen efter säga att vi inte skall införa några nya subventionsregler. Man får bestämma sig, och det återstår för Lennart Nilsson att göra.

Anf. 112 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Exemplet Orsa är naturligtvis utmärkt som illustration till vad som sker om Ulf Björklund vill bygga ett hus där. Det finns behov av det, han har ett jobb där och vill bosätta sig där, men han kan inte bygga, därför att marknaden har bestämt att där är det meningslöst att bygga.

Då måste vi ju på något sätt medverka till att lösa finansieringsfrågorna. Därmed inte sagt att det innebär utökade subventioner, men jag är helt övertygad om att om det skall gå att bygga nytt i olika delar av landet måste man finna ett system för finansieringen som gör det möjligt att bygga i Orsa.

Det är ju endast i vissa attraktiva områden som det byggs i dag. Där finns förutsättningar, därför att det finns människor som har pengar och kan betala för det. Vi vill bygga utifrån att det finns ett behov, och då

gäller det att hitta system som gör det möjligt att bygga i Orsa och inte bara i de attraktiva lägena, där det finns marknadsmässiga möjligheter att göra det.

Det är det vi talar om när vi diskuterar långsiktighet, samhällets roll, spelregler och annat. Vi vill inte att marknaden skall styra alltihop det här. Diskussionen måste handla om hur vi skall finna system som är långsiktiga, som kan innebära att man vet vad det är för villkor man går in i.

Alla som har flyttat in i moderna bostäder under senare år är mycket upprörda över hur bostadspolitiken har skötts. Människor har utsatts för enorma påfrestningar på grund av alla konkurser som nu sker. Då säger förre bostadsministern Bo Lundgren att de får skylla sig själva. Det är deras eget fel. Men vår uppgift är ju att medverka till att lösa problem.

Anf. 113 ERLING BAGER (fp) replik

Herr talman! Först vill jag konstatera att det är positivt att Lennart Nilsson stödjer tanken på bosparsystem och att socialdemokraterna är villiga att arbeta fram ett förslag på området.

Jag har vidare en fråga till Lennart Nilsson som rör inomhusmiljön, nämligen om radonbidragen. Socialstyrelsen har konstaterat att radon i bostäder är ett av våra stora hälsoproblem. Man bedömer att några tusen personer varje år riskerar att få lungcancer på grund av att de bor i radonhus.

Är det då inte märkligt, Lennart Nilsson, att regeringen i år sänker stödet till radonsanering, en viktig del av inomhusmiljön – just det år när FN har utlyst allergiåret och Folkhälsoinstitutet i Sverige skall arbeta med inomhusmiljön? Är det inte märkligt att regeringen nu sänker stödet till radonsanering? Borde vi inte i utskottet kunna se till att radonbidraget utgår på samma sätt som det gjorde under den borgerliga regeringens tid?

Anf. 114 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Det framhölls i vårt valmanifest och i regeringsförklaringen att vi vill bedriva en politik som från olika utgångspunkter är öppen. När man nu har gjort upp om en satsning innefattande 2 miljarder – vilket har debatterats här tidigare – bl.a. för att klara inomhusklimat och miljöfrågor, tycker jag att det är vår uppgift som ledamöter i bostadsutskottet att försöka ge detta en vettig form och skapa något som leder till både jobb och bostäder. Det var därför som vi föreslog och som utskottet bestämde sig för att ta upp alla de motioner i dessa frågor som väckts under den allmänna motionstiden. Vi kan då lägga fram ett betänkande där vi talar om för regeringen vad vi tycker och kan skapa möjligheter för den att snabbare sätta i gång denna verksamhet.

Jag tror att det är viktigt att försöka komma fram till lösningar, som bl.a. kan handla om olika tidsscheman. Vi måste ha regler för ROT-program och andra åtgärder som tillsammans innebär en sammanhållen väg på detta område med en tidsmässig samstämmighet. Jag utgår från att mina kamrater i bostadsutskottet är villiga att resonera om hur vi

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitiken

skall tolka överenskommelsen med Miljöpartiet så att vi kan åstadkomma bästa möjliga resultat på olika områden, inbegripet radonproblematiken.

Anf. 115 LENA LARSSON (s)

Herr talman! Socialdemokratins bostadspolitik tar sikte på att ge alla människor förutsättningar för ett bättre vardagsliv och berör därför flera av socialdemokratins framtidsuppdrag: att fler skall ta ansvar för mer, skapande av arbete åt alla, en rättvis välfärd och krav på en god miljö. Bostadspolitik får aldrig bli en fråga blott och bart om byggnadens teknik, omfattning och finansiering.

En av 1990-talets stora bostadsutmaningar är att klara de äldres behov av mer anpassat boende. Både ombyggnad och nyproduktion är nödvändigt liksom att de bostäder som byggs eller byggs om får ökad tillgänglighet. Äldre och handikappade skall i större utsträckning kunna bo kvar i sin bostad eller i sitt bostadsområde.

Många nybyggda bostäder måste byggas om för att klara kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagen, trots att kraven är hårda och borde ha lett till att nyproducerade bostäder hade anpassats. Detta är slöseri med våra gemensamma resurser. Våra lokala politiker måste fungera som kunniga beställare, som ställer långt fler krav än vad som kan avläsas i kvadratmeter och krontal.

De som berörs av bostadsanpassning och generell tillgänglighet är en ökande grupp. En femtedel av landets befolkning är över 65 år. Drygt en miljon personer i Sverige har nedsatt rörelseförmåga. En halv miljon kan inte gå i trappor, ca 230 000 är svårt rörelsehindrade och många som vårdats färdigt inom somatisk korttidsvård kan ej förflytta sig själva. Det är ekonomiskt omöjligt att bygga serviceboende åt alla som behöver det. Därför måste vanliga bostäder anpassas.

Det stöd som finns för bostadsanpassning stadgas i PBL, som 1987 skärptes vad gäller kraven på tillgänglighet men som också ger friare tyglar för själva byggprocessen. Bestämmelserna i PBL kompletteras av särskilda nybyggnadsregler.

Lagen säger att "bostäder, arbetslokaler eller lokaler till vilka allmänheten har tillträde, skall vara tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga". Detta gäller även bostäder i flerbostadshus.

Trots lagens skärpta krav använder kommunerna varje år miljontals kronor för att bostadsanpassa lägenheter, även nyproducerade, för att göra dessa tillgängliga för äldre och funktionshindrade. Det visar tydligt att PBL inte räcker till.

Oftast är det små detaljer som behöver ändras: trösklar för lägenhetsdörrar, hygiendörrar och utrymmen som är för små, utjämning av nivå till uteplats och av tröskel till balkongdörr. Det kan även gälla bredare dörrar och elinstallationer såsom vägguttag, eluttag och strömsladdar, som inte skall sitta nere vid golvet utan ett stycke upp på väggen. Inredningen i köken skall förses med hållspis och inbyggnadsugn. Har ni tänkt på hur mycket lättare det skulle vara att dammsuga, torka håret, raka sig och känna efter om steken eller kakan är färdig, om vi

alla, oavsett om vi är gamla, handikappade eller unga, hade denna tillgänglighet i våra hus? Jag har kunnat konstatera att den bostadsanpassning som är gjord för äldre och handikappade oftast också är bra för alla oss andra.

Att vänta med att bostadsanpassa lägenheter till efter det att vi blivit äldre eller till efter det att vi fått något funktionshinder är kostsamt, och det är inte alltid så lätt att i efterhand få anpassningen att smälta in i befintlig miljö. Därför är det bättre att bostadsanpassa lägenheterna redan vid nyproduktion eller vid ombyggnad. Dessutom skulle vårt umgängesliv inte behöva förhindras av att rörelsehindrade innan de tackar ja till en inbjudan först måste ta reda på om det över huvud taget är möjligt för dem att komma och hälsa på.

Samspelet mellan människa och fysisk boendemiljö måste tydligare återspeglas i PBL och i nybyggnadsreglerna.

Bostadspolitikerna måste ta sikte på att skapa livsloppsområden, där man skall kunna bo kvar om man så önskar och skall behöva byta bostad endast av andra skäl än tillgängligheten i olika skeden av livet. I sådana områden skall unga kunna bo samman med äldre, ensamma ihop med familjer osv. Då slipper vi också ett ökat kategoriboende, och vi får en rörligare bostadsmarknad.

Anf. 116 JUAN FONSECA (s)

Herr talman! I många av landets kommuner är boendesegregationen tydlig. I dessa kommuner har många av de s.k. miljonprogramsområdena haft en negativ utveckling. Här lever var sjunde invånare i dag under existensminimum. Många andra tvingas leva på bidrag. Arbetslösheten ligger i genomsnitt på 30–35 %.

Många invandrare och flyktingar lever i dessa områden. Arbetslöshetsnivåer på över 50 % har blivit vanliga bland dessa grupper, och bidragsberoendet kan i vissa fall nå upp till 100 %. Hälsostillståndet som helhet är mycket sämre i dessa områden än i riket i övrigt. Ungdomsarbetslösheten är här tre gånger större än i landet i övrigt. Kriminaliteten är också hög.

Herr talman! Det råder alltså knappast något tvivel om att vi håller på att få en marginaliserad underklass i många av landets miljonprogramsområden som också är kulturellt och etniskt betingad. Det är inget mindre än våld och rasismens förutsättningar som utvecklas inför våra ögon – obevekliga sociala processer som kan omvandla det som har varit en generös invandrings- och flyktingpolitik till en mardrömsliknande verklighet.

Att miljonprogramsområdena har drabbats av denna negativa utveckling beror inte på de människor som bor där. Dessa människor skapar inte låg- eller högkonjunkturer utan drabbas av dem. De trivs för det mesta i sina bostadsområden och vill göra dem bättre.

Att en majoritet av befolkningen är invandrare i flera av områdena är inte heller negativt. De problem som invandrarna i dessa områden drabbas av är i huvudsak svenska problem. En överväldigande majoritet av dessa människor har arbetat och kämpat hela sitt vuxna liv. De flesta är fortfarande unga, har initiativförmåga och ofta bra utbildning. Och

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Bostadspolitikerna

säkert är att ingen av dem visste vad socialbidrag var innan de kom till Sverige. Men dessa människor hindras att göra rätt för sig genom det svenska samhällets oförmåga att bejaka mångfalden och ta till sig dessa människors resurser och skaparkraft.

Vårt sätt att ta emot människor präglas av ett problemperspektiv som automatiskt gör invandrarna till en socialvårdsfråga.

Miljonprogramsområdenas kamp för respekt är ofta destruktiv. Det är en kamp mot en utsiktslös sorg, en desperat längtan efter ett land som inte finns – ett land där de inte känner sig utanför, en kamp för ett värdigt liv. De hör till ett land som ännu inte är förmöget att känna igen dem, att värna om dem och att älska dem.

Herr talman! Genom dessa problem håller ett svenskt tvåtredjedels-samhälle på att skapas. För att bryta segregationen krävs det ett antal radikala åtgärder inom många samhällsområden. Det behövs ett nytt synsätt som innebär att man utgår från att människorna i dessa områden är en enorm resurs.

Följande förslag bör regeringen och riksdagen överväga:

1. Ett program för regionalt stöd till miljonprogramsområdena bör utarbetas.
2. En solidarisk fond som stödjer en positiv utveckling i dessa områden bör skapas.
3. Staten, kommunerna och landstingen bör verka för att institutioner, myndigheter och kvalificerade utbildningar flyttas till dessa områden.

Herr talman! Kampen mot segregation, fattigdom och utanförskap är vårt lands allvarigaste problem. Mänskliga och ekonomiska resurser måste göras tillgängliga för att undvika en katastrof som kan komma att kosta vårt samhälle oändligt mycket mer än vi någonsin kan föreställa oss.

Anf. 117 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Jag kan till stor del instämma i Juan FONSECAS anförande när det gäller våra miljonprogramsområden och den stora invandrar-tätheten där. Men hans förslag till lösningar innebär högre utgifter för staten i form av särskilda stöd o.d.

Jag tror att det finns andra vägar att gå när det gäller att komma till rätta med de här problemen. Först och främst är dessa områden typiska så till vida att det är fråga om ett koncentrerat innehav av hyresbostäder i kommunal ägo. Väldigt stora anonyma fastighetsägare byggde väldigt stora och fula hus som människor med resurser flyttade från. Därför har de här områdena fått en alltför stor grupp invandrare.

Vi måste komma till rätta med detta genom att se till att dessa företags bostäder kommer närmare dem som bor där. Vi skall omvandla dessa bostäder till bostadsrätter, om människor vill, eller till ägarlägenheter när vi sedan får det.

En hel del av bostäderna borde säljas på marknaden, så att vi får fler fastighetsägare som kan konkurrera om och ta hand om hyresgästerna just för att slippa det anonyma kollektiv som dessa gigantiska kommunala bostadsföretag innebär. Det är en av de viktigaste åtgärderna.

I många kommuner kan det t.o.m. finnas anledning att överväga rivning av kåkar. Det har man övervägt på flera ställen. Jag tror att det är nödvändigt, för det är urusla miljöer. Vi måste se till att de blir bättre. Men jag tror inte att de blir bättre bara genom att några institutioner flyttas ut eller genom att litet mera pengar anslås. Det krävs mer genomgripande åtgärder, men det kan vi kanske diskutera vid ett annat tillfälle.

Anf. 118 JUAN FONSECA (s) replik

Herr talman! Jag välkomnar en debatt med Moderaterna om miljonprogramsområdena, för jag saknar faktiskt Moderaternas engagemang i vanliga människors sociala vardagsproblem.

Knut Billings recept är i och för sig inte nytt, dvs. att miljonprogramsbostäderna skall säljas ut och att de skall göras om till bostadsrätter. Om det är obekant kan jag säga att man har försökt göra det i Stockholm.

Många människor i bostadsområden som Tensta och Rinkeby har fått frågan om de vill köpa sina lägenheter. Men svaret har blivit nej. Vet Knut Billing varför? Jo, de flesta av de här personerna har icke råd att köpa sin bostad.

I bostadsområden i Sverige där 50 % av befolkningen på ett eller annat sätt tvingas att leva på bidrag, är arbetslösa eller förtidspensionerade kan man icke köpa sin bostad. Men det får inte vara så att dessa människor därför att de bor i Rinkeby, Tensta, Rosengård eller Angered inte skall ha möjlighet att leva ett värdigt liv.

Enligt den moderata drömbilden är det ganska svårt att förstå att sådana här bostadsområden kan göras bättre och att se människor i dessa områden som en stor resurs.

Jag tror att vi riksdagsledamöter har ett mycket stort ansvar när det gäller att se till att de här områdena blir bättre och att de blir trivsamma för dem som bor där. Det gäller att skapa jobb. Men det gäller också mycket annat.

Anf. 119 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Dessa områden har varit föremål för vårt engagemang och intresse under många år. Vi kan ju bara gå tillbaka, inte bara till den senaste valrörelse utan till valrörelsen dessförinnan då det var ett förfärligt liv på Socialdemokraterna, eftersom vi hade utarbetat en särskild rapport om en mängd olika åtgärder som behövde komma i fråga i miljonprogramsområdena. Det är många åtgärder.

Man kan inte säga att människor inte har råd. Priset på dessa bostäder är ju betingat av vad marknaderna är beredda att betala. I dag är de ingen lysande affär för de kommunala företagen. De har svårt att hitta köpare på marknaden. Då är det naturliga att man finner det rätta marknadsvärdet.

Det kan i många fall vara en ren fördel att överlåta en del hyreshus till de boende. De kanske får överta dem utan att betala någonting. Men därmed skapas förutsättningar för en bättre miljö i dessa stereotypa områden där ett enda företag dominerar.

Det gäller att ändra på detta och se till att det blir många företag, Juan Fonseca. Då kan vi klara av att få en bättre miljö i Rinkeby, Rosengård eller vad vi nu tar för exempel. Det är den vägen man skall gå.

Utgångspunkten skall inte vara att dessa bostadsområden skall betinga ett pris som ligger i nivå med priserna i stadernas innerkärnor, utan det gäller just att få i gång detta. Därmed skapas en positiv miljö, vilket kan bidra till att andra hus får nya ägare. Därigenom åstadkommer man att människorna i dessa områden blir bostadsägare och får en stark självkänsla och tar ansvar för sitt bostadsområde i stället för att överlåta det till Svenska Bostäder och andra anonyma bjässar som bara har sett till att förbättringarna uteblir.

Anf. 120 JUAN FONSECA (s) replik

Herr talman! Den enda rapport från Moderaterna som jag har läst om miljonprogramsområdena i Sverige kallades Slumområdena. Det enda de har lyckats åstadkomma är att slänga på människorna där att de lever i slum.

Moderaternas alternativ är att sälja hyreslägenheter och göra dem till bostadsrätter. Utgångspunkten är att alla i detta land har lika mycket pengar på banken som somliga. De sociala problem som finns i dessa områden löses, enligt Moderaterna, endast med poliser och liknande.

Jag vågar påstå att det handlar om att ge Pelle, Aveve, Carmen och Rosemarie som bor i dessa områden möjlighet till ett värdigt och bättre liv. Det handlar om att kunna rusta upp dessa områden.

Jag håller med Knut Billing om en sak, att det behövs företag, visst. Då kan man diskutera regionala åtgärder som syftar till att få fler företag till dessa områden.

Men det handlar också om att kunna se att Muhammed och Aveve, som bor där, också har väldigt mycket resurser och skaparkraft som icke utnyttjas i dag. Samhället gör dem till en socialvårdsfråga. Om man låter människorna skapa sina bostadsområden på deras sätt kommer vi att få unika områden i Sverige. Då söker man sig dit, inte för att de som lever där är exotiska som jag utan för att de har enorma resurser att ge.

Anf. 121 OWE HELLBERG (v) replik

Herr talman! Först vill jag ge en kort historiebereskrivning. Miljonprogrammet är inte en bostadsplanering, utan det handlar om näringslivspolitik. När dessa områden byggdes under 60- och 70-talen ville näringslivet att alla människor helst skulle bo i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Särskilt om man kom från Norrland skulle man flytta ner dit. För att man skulle få plats byggdes dessa områden. Från början hade det alltså ingenting med bostadsplanering och bostadspolitik att göra.

Sedan har problemet utvecklats. Vi har själva skapat den sociala snedrekryteringen. Vi talar om integration men skapar segregation.

Nu är det verkligen hög tid för svenska politiker att ta ansvar för dessa bostadsområden.

Regeringen har anslagit en viss summa pengar för arbetslivsfrämjande åtgärder. Men vi i Vänsterpartiet menar att man måste ta ett helhetsgrepp. Det handlar alltså om att stödja dem som bor i områdena på ett helt annat sätt.

När nu bidrags- och investeringssystemen skall ses över menar vi att de bör riktas till de människor och boendeformer som bäst behöver dem. Vi kan inte fortsätta med en generell politik, utan vi måste ta itu med problemen och sätta in pengarna där de bäst behövs.

Anf. 122 CARINA MOBERG (s)

Herr talman! Jag tänker ägna detta inlägg åt att tala om ungdomars situation på bostadsmarknaden i allmänhet och förmedlingen av lägenheter i synnerhet.

Vissa delar inom bostadspolitikerna är viktigare än andra för ungdomar i sökandet efter sin kanske allra första bostad för att på allvar kunna påbörja vuxenlivet och så att säga klippa av navelsträngen till föräldrarna en gång för alla.

Förutom aspekter på hur själva bostaden skall vara utformad och vad den får kosta är en av de allra viktigaste frågorna själva tillgängligheten och förmedlingen av densamma.

Att bostadsbristen särskilt drabbar ungdomar är definitivt inte någon ny och okänd kunskap. Att bostadsbristen inom i bästa fall några år är ett faktum vet vi. Gör vi inte någonting nu, kommer vi återigen att få höra: Ni visste att denna situation skulle uppstå. Varför gjorde ni ingenting? Det kanske är en helt berättigad fråga.

Det absolut viktigaste i dag är att få ungdomar i arbete. Innan dess kan de inte efterfråga en bostad. När situationen uppstår att ungdomar kan erbjudas jobb kommer också efterfrågan på små hyreslägenheter att öka drastiskt.

Ungdomar är alltid en utsatt grupp på bostadsmarknaden. De har oftast ingen egen lägenhet. De saknar ofta kapital. Deras hopp om en bostad kan enbart infrias genom en god kommunal planering som kan erbjuda ungdomar lägenheter.

Förmedling av bostäder har en lång tradition i Sverige. Sedan mitten av 1800-talet har lägenheter förmedlats i mer eller mindre organiserade former.

Många kommuner har ansett att bostadsförmedlingen har en viktig bostads- och socialpolitisk funktion att fylla. Målsättningen har varit att alla människor efter sitt behov skall erbjudas en lägenhet. Denna inriktning har tidigare motverkat särskilda sociala bostäder, eftersom bostadsförmedlingen har fördelat olika typer av hushåll till skilda fastighetsägare.

Rent allmänt har klimatet för den bostadssökande hårdnat. De tidigare allmännyttiga bostadsföretagen har satt upp nya strikta regler för vem som skall godkännas som hyresgäst. Det leder till att hushåll med svag ekonomi eller sociala problem tvingas att söka sig till de minst attraktiva områdena. På det sättet ökar segregationen, eftersom hushåll som behöver stöd av samhället, däribland ungdomar, koncentreras till ett begränsat antal bostadsområden.

Jag har varit i kontakt med en trevlig och, vad det verkar, seriös fastighetsägare i min hemkommun. Under vårt senaste samtal berättade han utan omsvep hur förmedlingen av "hans" lägenheter går till nu för tiden.

Då han är mån om sina hyresgäster och om att ha en god kommunikation med dessa, anser han att det bästa sättet att bibehålla detta förhållande är att han själv utifrån deras uppfattningar ser till att eventuellt nya hyresgäster uppfyller vissa kriterier. "Det blir i princip bara bekanta till bekanta" – alltså hyresgäster som utifrån hans subjektiva bedömning uppfyller kraven på vad som är en god hyresgäst.

Han har inga hyresgäster med utländska efternamn. Han är ingen elak människa, men trots det tycker jag att hans uttalande visar hur oerhört viktigt det är att det politiska instrument som den tidigare bostadsanvisningslagen ändå var återinförs.

Den utveckling som har skett, framför allt inom Stockholms kommun, under de senaste åren är avskräckande. Personer och företag har utnyttjat de bostadssökandes behov av lägenheter och skott sig ekonomiskt. I många fall har verksamheten varit rena lurendrejeriet. Som exempel kan nämnas att en privat bostadsförmedling tog betalt för att lämna ut kopior av sidor ur fastighetskalendern.

Om vi skall nå våra bostadssociala mål, inte minst de som syftar till minskad segregation, kan marknadskrafterna inte tillåtas att leva fritt utan styrning.

Om målet allas rätt till en god bostad skall kunna upprätthållas är det viktigt att de bostäder som produceras kan komma alla till del. Detta sker fortfarande bäst genom samhällets medverkan.

Bostadsförmedlingen skall vara en serviceverksamhet som ger människor bättre möjligheter att tillfredsställa sina bostadsönskemål. Det skall vara naturligt att vända sig till bostadsförmedlingen, vare sig man vill ha en ny lägenhet, vill byta lägenhet eller vill ha hjälp med att hyra ut i andra hand.

En mer serviceinriktad bostadsförmedling borde också möta större förståelse från fastighetsägarna och ses som ett serviceorgan även för dem.

Vi behöver bygga fler bostäder och minska segregationen, men framför allt måste vi ge människor som har behov av det stöd och uppbackning. Ensam är fortfarande inte stark. Att du är ung skall inte behöva innebära att du, om du har tur, får vara med och slåss om det som eventuellt blir över, inte här i riksdagen och inte heller på bostadsmarknaden.

Herr talman! Vi varken kan eller skall tvinga människor att flytta till eller från en ort mot deras vilja. Däremot skall vi som folkvalda politiker slåss för rättvisa och valfrihet för alla. Vi skall därför återinföra bostadsanvisningslagen för att tillsammans med kommunerna se till att det finns väl fungerande bostadsförmedlingar överallt där behovet av sådana uppstår.

Anf. 123 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Carina Moberg vill återinföra bostadsanvisningslagen. Hon talade om fördelar med en samhällelig bostadsförmedling och att det skall vara naturligt att vända sig till bostadsförmedlingen. Detta är i och för sig inga nya synpunkter. De har ofta framförts från socialdemokratiskt håll.

Det kan naturligtvis finnas delade meningar om det här. Men, Carina Moberg, en sak kan vi alla fall vara överens om, och det är att det är väldigt bra att gå ut och lyssna på vad enskilda människor tycker och tänker. Det har jag gjort i många år i Carina Mobergs och min region, nämligen Stockholmsregionen. Jag har frågat många människor hur de lyckades greja sin bostad, eftersom det var så långa köer – det här var under socialdemokratisk regeringstid. Jag undrade då om de hade varit hos bostadsförmedlingen. Nej, svarade de, det går ju inte att få någon bostad genom bostadsförmedlingen. Där får man bara ett könummer. Den här lägenheten har jag fixat själv.

Precis så har det gått till när vi har haft en samhällelig bostadsförmedling. Den lösning som finns är att ge konsumenten möjlighet att efterfråga bostad på marknaden. Det är en fördel, och det är naturligtvis mycket lättare – det kan jag hålla med Carina Moberg om – om vi ser till att vi kan bedriva en politik i Sverige så att vi kan få alla, även de unga, i fullt jobb. Det är naturligtvis mycket lättare att efterfråga en bostad om man har jobb.

Anf. 124 CARINA MOBERG (s) replik

Herr talman! Jag sade att jag anser att vi bör återinföra bostadsanvisningslagen. I den vevan skall man kanske se över vilka nackdelar den hade. Jag sade inte att vi skall återinföra gamla KSB, som var det som Knut Billing talade om. Men bostadsanvisningslagen innebar ju att kommunens ansvar angavs. Det ligger inget som helst tvång i detta.

Det finns många olika exempel på hur man kan bedriva bostadsförmedling. Det finns lysande exempel som inte är kommunala. Om Knut Billing trodde att jag var ute efter något slags återställarpolitik i det här avseendet, har han i så fall missförstått mig. Det finns mycket som skulle kunna göras bättre än det var tidigare.

Anf. 125 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Det som Carina Moberg tog upp om ungdomsbostäder var riktigt. Jag tror egentligen inte på bostadsförmedlingen. Det som är viktigt är att tillskapa stimulansåtgärder för att man skall bygga enkelt och billigt för i första hand ungdomar. Det här tror jag att den nya bostadsutredningen kan ta tag i.

För att klippa av navelsträngen behöver ungdomar få möjlighet att ta ansvar för ett eget boende. De standardnormer som vi har, har inte så mycket att göra med trivsel och en god bostad. Därför kan man dra ner på kraven. Man kan bygga enkelt och därigenom göra det möjligt för ungdomarna att ha råd att bo.

Anf. 126 CARINA MOBERG (s) replik

Herr talman! Bara helt kort: När man talar om ungdomar och bostadsmarknaden är det oerhört många frågor som man skulle vilja ta upp. Nu kände jag mig tvungen att i dag fokusera mig på bostadsförmedlingen.

Jag håller inte riktigt med Per Lager om att ungdomar skall bo sämre än andra. Däremot tror jag att man skulle kunna uppföra en viss typ av fribyggen som det finns exempel på här i Stockholms län och som har fungerat alldeles utmärkt. I det sammanhanget är kraven kanske något lägre. Jag vet inte riktigt var Per Lager hamnar när han talar om att kraven skall vara litet lägre när det gäller ungdomar. Det skulle vi kunna diskutera vid något tillfälle. Det vore intressant.

Anf. 127 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Jag tror säkert att vi förstår varandra. När jag talar om en annan standard är det denna s.k. felaktiga standard som jag avser och som vi inte behöver. Bygger, ombygger och nybygger vi på ett ekologiskt riktigt sätt blir standarden egentligen mycket högre. Det handlar om ett mycket finare sätt att bo, och det tycker jag att ungdomarna är berättigade till. Då slipper de bo i alla de allergiframkallande hus som vi i dag har. Det tror jag att vi kan vara överens om.

Anf. 128 LARS STJERNKVIST (s)

Herr talman! Den här debatten har på ett bra sätt illustrerat att det finns stora bekymmer på bostadsmarknaden, att det finns ett antal problem som vi skall lösa under de närmaste åren. Men den har också visat det som är något av bostadspolitikens och bostadspolitikernas förbannelse, nämligen att det är oerhört svårt att rätta till misstag och felbedömningar.

I den här debatten har det pekats på två misstag, och det ena är byggandet. Jag tror att vi alla är rörande överens om att vi kommer att få betala ett oerhört högt pris på grund av att byggandet har sjunkit till en rekordlåg nivå, 9 000 bostäder per år. Vi vet redan i dag att detta kommer att leda till en stor bostadsbrist om ett antal år. Trots att vi vet det kommer det att bli svårt att rätta till detta, oavsett vilka värderingar, åsikter och vilken politik vi står för.

Det andra är segregationen, som Juan Fonseca och andra har talat om, som inte heller är så där alldeles enkelt. Trots att vi är överens om bekymren är det oerhört svårt att rätta till problemen.

Ett litet påpekande till Knut Billing när han försöker leda i bevis att detta är ett resultat av en misslyckad socialdemokratisk politik. Vi skall hålla i minnet att vi de senaste tre åren haft en närmast galopperande utveckling på det här området. 400 000 människor, en folkvandring i det tysta, har flyttat från större till mindre lägenheter. Många av dessa har fått en kraftigt försämrad boendestandard. Det har också förstärkt tendenser till segregation. Det har varit så under de senaste åren, som Knut Billing beskrev som de framgångsrika åren då avregleringen och avsubventioneringen gällde.

De slutsatser som jag drar av det faktum att det behövs långsiktighet är framför allt två. Den ena slutsatsen är att det är oerhört viktigt med långsiktighet och också den enighet som Lennart Nilsson efterlyste. I likhet med Lennart Nilsson vill jag gärna välkomna att vi nu har ett radarpar på det bostadspolitiska mittfältet, Erling och Eskil, som uppenbarligen är intresserade av att även lira åt vänster. Jag tyckte att det var en befriande skillnad mellan den ton som de hade och tonen hos Moderaterna. Jag hoppas i likhet med Lennart Nilsson att vi skall kunna odla den här samsynen i denna grundläggande fråga, nämligen om det skall finnas ett samhälleligt stöd för att hålla nere produktionskostnader så att alla människor skall kunna efterfråga nya bostäder. I denna grundfråga finns det alldeles uppenbarligen numera en bred samsyn. Det tycker jag känns väldigt bra.

Den andra slutsats som jag drar av det faktum att det är svårt att rätta till misstagen är att man oerhört noga skall akta sig för att ge glättiga vallöften. Det var ett skäl till att vi socialdemokrater i valrörelsen, trots de stora problemen, inte förföll till den typen av löftespolitik. Egentligen var det bara ett enda löfte som vi gav. Det var att vi vill hjälpa dem som har drabbats allra hårdast av de senaste årens utveckling, nämligen dem som bor i nybyggda villor och bostadsrätter. De har fått betala ett oerhört högt pris, dels på grund av orättfärdiga besparingar under de senaste åren som ensidigt har drabbat dem som bor i nyare hus, dels på grund av att bankerna har gjort allt vad de har kunnat för att övervältra kostnader på bankkunderna. Den här gruppen har varit oerhört sårbar.

Vi skall inte diskutera bankernas problem, men jag tillhör dem som personligen är väldigt tveksam till någon form av bankskatt och bankavgift, inte därför att jag inte anser att bankerna skall betala tillbaka det stöd de har fått, utan i första hand därför att jag tycker att det inte är vi som skattebetalare som skall ha tillbaka pengarna. I första hand tycker jag att bankerna skall betala tillbaka de stödmiljarder de har fått till dem som allra bäst behöver det. Den grupp som bor i nybyggda bostadsrätter och hus har ett oerhört stort behov. Därför tycker jag att det vi framför allt skall göra är att ställa krav på bankerna att de är med.

Självklart har vi som politiker också ett ansvar. En del har vi redan gjort. Vi har rivit upp det beslut om ytterligare besparingar för den här gruppen hushåll som den förra regeringen fattade. Vi har i stället lagt över den besparingen på alla oss som har lättare att bära den, på oss som bor i äldre hus.

Dessutom måste vi ställa krav på ytterligare åtgärder, förmodligen från statsmakterna. Men trots detta får vi ändå inte försumma att ställa stora krav på att också bankerna är med och tar ett stort ansvar när det gäller saneringen av ekonomin för dem som har drabbats oerhört hårt.

Slutligen ser jag att jag lyckades öka tempot så mycket att jag också hinner svara på den fråga som Knut Billing ställde om ägarlägenheten. Egentligen skulle jag kunna svara på ett typiskt politikersätt, nämligen genom att ställa en motfråga: Varför införde inte de borgerliga detta, om nu detta med ägarlägenheter är så oerhört eftertraktat och efterlängtat hos Moderaterna? Varför har ni inte tagit chansen under de nio år då

Lennart Nilsson satt i opposition i denna kammare och ni hade makten? Jo, svaret är detsamma som på Knut Billings fråga: Alla analyser visar att det är tekniskt oerhört komplicerat att genomföra den typen av konstruktioner. Det har varit ett antal analyser. Eftersom vi har en allmän uppfattning om att man skall var ytterligt sparsam med statens resurser, även utredningsresurser, så varför utreda en sak som vi redan har konstaterat tyvärr är dödsdömd? Tack, herr talman!

Anf. 129 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Det resonemag som Lars Stjernkvist förde om bankerna är intressant. Jag kan säga att den diskussion som har förts och där vissa politiker har framfört ett krav på återbetalningsskyldighet gäller egentligen ett förslag som inte har så mycket bäring i riksdagen. Det är ju staten som är bankägare. Det handlar ju till 99 % om Nordbanken. Där har man från regeringens sida talat om att man skall fullfölja den tanke som vi har förfäktat, nämligen att sälja Nordbanken. Då får man ju tillbaka pengarna. Så den debatten borde man kunna avföra en gång för alla från all seriös debatt i kammaren. Jag tror tyvärr att vi kommer att få höra mycket om det där i fortsättningen därför att det är bra argumentation att använda ute i buskarna. Tyvärr får vi som sagt dras med det.

Lars Stjernkvist säger att vi har ett lågt byggande i dag. Det är rätt. Han säger att vi kan få bostadsbrist – det är möjligt att vi får det – och att det här är svårt att göra någonting åt. Ja, det är det naturligtvis därför att det är företagen själva som bestämmer. I dag är det svårt att få avkastning på kapitalet.

Vi i bostadsutskottet har besökt olika institut, och vi har varit i Bostadskreditnämnden, som kan konstatera att i stort sett alla bostadsinvesteringar är omöjliga att få lönsamhet på i dag. Då är det naturligtvis inte så lätt. Problemet finns där, jag håller med om det. Det är svårt att hitta en lösning. Den lösning som finns, att vi gemensamt ser till att vi får ner marknadsräntorna i Sverige, är den väg vi måste gå. Då måste vi se till att spara i statsbudgeten.

När det slutligen gäller ägarlägenheter frågar Lars Stjernkvist: Varför infördes de inte av de borgerliga regeringarna? Jo, därför att det är så komplicerat. Nej, det var inte alls därför att det var komplicerat, utan därför att det fanns en viss politisk oenighet mellan de borgerliga partierna om de skulle införas eller inte. Så enkelt är det. Däremot är det mycket enkelt att införa ägarlägenheter i dag. Man har sådana i hela Europa. Det är en enkel sak att göra det även i Sverige. Frågan är bara om viljan finns. Den fanns inte fullt ut hos partierna i den borgerliga fyrklöverregeringen. Den finns och har alltid funnits hos oss. Vi hoppas att även ni skall inse att det är värdefullt. Kan vi hoppas på det?

Anf. 130 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Den i övrigt så självsäkre Knut Billing blir så blygsam så fort han kommer in på de gångna tre åren och underskattar sin egen roll. Vi skall inte träta alltför mycket om vem som bär skulden till de problem som vi har. Men det faktum att man väldigt kraftigt drog ned

subventionerna till nybyggandet gjorde inte att man minskade raset i byggandet.

Vi har inte motsatt oss besparingar också på boendet. Däremot tyckte vi att man sparade både på fel sätt och definitivt vid fel tidpunkt.

Sedan bara en mycket kort passus om bankerna. Jag tycker att det är farligt om det står i protokollet oemotsagt att det bara var statens egen bank som fick stöd av både bankkunder och skattebetalare. Vi skall veta att det vidtogs en rad åtgärder, inte bara ett direkt bankstöd. Vi avskaffade fastighetsskatten på kommersiella lokaler och annat som ju var en hjälp till alla banker. Dessutom har bankavgiften sedan utgjort en hjälp till alla banker att hålla nere sina kostnader. Alla banker har fått stöd, men självklart finns det olika grader av stöd man har fått.

Slutligen när det gäller ägarlägenheter. Min personliga uppfattning är – jag vill gärna ge uttryck för den – den att jag aldrig ansett att det finns någon ideologisk skillnad på kapitalism på bredden och socialism på höjden. Det har jag inte förstått. Däremot inser jag de rent tekniska svårigheterna att försöka dela upp ett hus som är kollektivt i privata lägenheter. Uppenbarligen är det så att även borgerliga utredare och de med samma ideologiska glasögon som Knut Billing har kommit fram till den slutsatsen att det är oerhört svårt. Detta är skälet till att vi har avvisat det.

Dessutom har jag aldrig trott att det finns någon opinion för detta, bortsett från en del moderata politiker här i kammaren.

Anf. 131 KNUT BILLING (m) replik

Herr talman! Om vi nu skall få rätt i protokollet kan vi lägga till att utöver Nordbanken har Sparbanken fått detta bankstöd.

Att i övrigt tala om fastighetsskatten och säga att man får ett stöd därför att en skatt tas bort var det märkligaste resonemang jag har hört. Med ett sådant resonemang får man uppfattningen att resurser och pengar tillhör samhället. Det är samhället som har rätten till pengarna, sedan kan det i nåd låta bli att ta ut allt som vi människor eller företag tjänar. Då får vi ett stöd. Mycket märkligt resonemang, måste jag säga.

Förslaget om ägarlägenheterna går faktiskt att genomföra. Det är enkelt. Om inte Lars Stjernkvist tror det, tror i alla fall jag att vi skulle kunna sätta oss ned och komma fram till ett förslag, eftersom vi båda inte har denna bindning till att det här är någonting som är principiellt omöjligt. Det är naturligt att låta konsumenterna avgöra om de vill ha hyresrätt eller om de vill ha äganderätt. Jag är övertygad om att majoriteten av alla dem som bor i hyresrätt i dag vill bo kvar. Det finns en hel del som skulle vilja bo med äganderätt. Ge dem den möjligheten! Vi kan hitta lösningen, tror jag, eftersom vi har samma principiella uppfattning.

När det gäller programmet för minskade subventioner i nybyggandet kan jag tänka mig att socialdemokraterna, som ännu inte har lagt fram något förslag, såvitt jag förstår inte kommer att lägga fram ett förslag om ökade subventioner till nyproduktion. Alltså står vi på samma linje här. Vi inser i bägge partierna att det är omöjligt att öka

subventioner i nyproduktionen. Då återstår återigen, att det byggande vi får, sker på de villkor som kreditmarknaden kan erbjuda.

Anf. 132 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! När det gäller ägarlägenheter har vi, som jag försökte beskriva i mitt anförande, en rad problem som människor upplever in på bara skinnet som oerhört akuta och besvärliga och som vi skall lösa. Jag tror att det är viktigt att vi koncentrerar våra krafter på att försöka lösa dem. Att däremot återigen utreda en sak som vad jag förstår enbart efterfrågas av ett antal moderata politiker tycker jag inte känns särskilt meningsfullt.

Vi fick just en mycket tydlig beskrivning av varför samhällsekonomin och framför allt samhällets ekonomi rasar när Moderaterna har makten. Nej, jag anser inte att alla medel i grunden tillhör staten. Där emot inser jag att om man inför ett bidrag eller om man sänker en skatt blir det i båda fallen en kostnad alternativt ett inkomstbortfall för staten som på något sätt måste betalas, som på något sätt måste täckas. I moderaternas värld kostar skattesänkningar ingenting, och det är just därför som det blir sådana förödande konsekvenser när de moderata politikerna styr.

Självklart innebar de förändringarna, inte bara bankstödet utan även de andra lättnader som infördes för bankerna, påfrestningar för statens ekonomi. Att säga någonting annat är fel.

Anf. 133 OWE HELLBERG (v) replik

Herr talman! Lars Stjernkvist pratar om långsiktighet, att vi inte får göra fel i den fortsatta bostadsplaneringen. Då kommer jag tillbaka till förslaget om att avsätta 2 miljarder kronor till allergisanering. Vi pratade om detta i bostadsutskottet i höstas. Vi sade att det är ett viktigt problem. Vi måste inventera det och se vad vi kan göra åt det. Nu kommer ett förslag som en blixtnär från en klar himmel. Jag tror inte ens att socialdemokraternas utskottsledamöter kände till detta på något sätt.

Jag är litet orolig för vad som kommer att hända med det här förslaget. Vi tycker att idén är bra, men vad händer under våren? Kan vi ordna det här på något sätt? Jag tycker att sådana här förslag skall behandlas grundligare och vara väl genomtänkta. Jag är faktiskt, som ny i riksdagen, litet förvånad över att det kan gå till på det här viset. RAS betyder för mig numera Rädda Anders Sundström!

När det gäller bankerna och bankavgifter har vi från Vänsterpartiet föreslagit en bankavgift för att ta igen en del av det som bankerna har tjänat på byggkrisen och den övriga krisen under den här tiden.

Vi vill också att Nordbanken skall användas som en prispressare i de här sammanhangen, se till så att det blir konkurrens. Det är faktiskt en oligopolmarknad det här. När ett institut eller en bank sänker eller höjer sin räntenivå, vips kommer nästa och gör detsamma. Man skulle kunna använda pengarna till bl.a. bostadsfinansiering.

Sedan finns det en del åtgärder som man faktiskt kan göra mycket enkelt. Vänsterpartiet har föreslagit en sådan. Det är att vi skall koppla subventionsrätten till den räntenivå som föreligger när man skaffar sig

ett hus eller liknande. Det här är en enkel åtgärd och sparar en halv till en miljard kronor. Det tycker jag även att Socialdemokraterna kan ställa upp på.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Anf. 134 LARS STJERNKVIST (s) replik

Allmänpolitisk debatt

Herr talman! Nackdelen med minoritetsregerande är att man tvingas till uppgörelser. Det är klart att det är bättre om man noggrant kan analysera förslag i ett regeringskansli först, väga olika intressen mot varandra och sedan lägga fram väl balanserade förslag. Nu kan vi inte det. Jag höll på att säga att väljarna ställde till det, och vi fick inte någon egen majoritet. Därför måste vi kompromissa med andra.

Bostadspolitik

Men det viktiga, och det tycker jag är poängen med den här uppgörelsen, är att man under de nattliga övningarna inte har låst sig så i detalj att vi i bostadsutskottet och i andra utskott här i riksdagen är bakbundna och inte kan anpassa och avväga förslagen på ett riktigt sätt.

Vad jag förstår är även Owe Hellberg helt ense med oss och miljöpartisterna om att det behövs ett ökat stöd till byggandet. Jag är alldeles övertygad om att med det vida uppdrag som bostadsutskottet har fått kommer vi att kunna formulera och forma ett stöd som kommer att tillgodose både Socialdemokraternas, Miljöpartiets och helst fleras intressen.

Det slog mig just att i dessa förkortningarnas tider skall jag gärna, om det hjälper, verka för att vi döper stödet till VAS, Vänsterns alternativa stöd. Då kanske det blir ännu lättare att bli överens om det.

Anf. 135 OWE HELLBERG (v) replik

Herr talman! Jag tror tyvärr att det är precis tvärtom med sådana här uppgörelser. Vänsterpartiet har erbjudit Socialdemokraterna ett långsiktigt översiktligt samarbete över mandatperioden. Jag tror faktiskt att sådana här uppgörelser kommer att försvåra det samarbetet, inte bara i det här sammanhanget, utan i andra sammanhang framöver.

Kulturpolitiken

Kulturpolitiken

Anf. 136 LENNART FRIDÉN (m)

Herr talman! Ordningen mellan de ämnen som debatterna delas upp i här i riksdagen och även annorstädes i det svenska politiska livet kommer alltid för mig att framstå som bakvänd. Självfallet borde en allmänpolitisk debatt börja med principerna, med de ideologiska grundlinjerna, en redovisning av vår syn på vad som kännetecknar ett gott samhälle och därmed belysa de mål vi har med vårt politiska arbete. Varpå vi borde sluta med de debatter där vi låter redovisa våra argument för olika vägar att nå målen, dvs. de verktyg och den ekonomi som vi måste skapa därför.

En rent ideologisk debatt har jag inte under mina fyra år som ledamot av denna kammare upplevt från den talarstol där jag nu står. Livsvärden och livskvalitet i andra avseenden än de materiella och kvantifierbara är sällsynta i våra debatter. Vi har faktiskt haft flera allmänpolitiska debatter under dessa år där kulturen inte ens fått plats

som ämne. Det är därför glädjande att vi i dag har utrymme för en sådan diskussion, även om den av talarlistan att döma så gott som helt kommer att försiggå mellan ledamöterna i kulturutskottet.

Herr talman! Ett folks kultur i vidare mening utgör fundamentet för dess liv och gemenskap. Kulturen är det vi gemensamt har ärvt och skapat. Kulturen är vår identitetsbärare, och med en egen identitet står vi bättre rustade att möta andra kulturer.

Kultur kan aldrig skapas genom politiska beslut. Den formar sig själv. Kulturens innehåll får aldrig vara föremål för en politisk styrning. Därför är också på sitt sätt begreppet kulturpolitik något att sätta ett stort frågetecken för.

Den allmänna politikens uppgift är att värna ett sådant samhällsklimat att ett fritt skapande underlättas. Det är själva friheten som utgör grunden för skapandet, samma frihet som är förutsättningen för en verklig demokrati.

Det är mot den bakgrunden bekymmersamt att se hur regeringen i sin proposition, när man vill förklara sitt låt mig säga klumpiga hantlande av stiftelsen Framtidens kultur, skriver att "stiftelsens ändamål skall kunna uppfyllas på bästa sätt i enlighet med regeringens intresse".

I mitt mångåriga arbete med kulturfrågor har en av de oftast återkommande kritiska synpunkterna från kulturskapare varit att rigiditeten i det rådande systemet hindrar förnyelse. För att inte gå miste om olika former av stöd anpassar man sig till t.ex. vad Kulturrådet har velat ha. Landsting och kommuner anpassar ofta sina stödformer efter Kulturrådets, eller stöden kan t.o.m. villkoras, så att man är berättigad till stöd från den ena om man har fått stöd från den andra och annars får man inget alls.

Just för att kunna stödja det nya, det experimentella, det smala behövs alternativa finansierings- och stödvägar. Nämnda stiftelse skulle kunna ge möjlighet till detta. Uttalanden från ansvarigt statsråd om en samordning och anpassning till Kulturrådet finner vi moderater därför illavarslande.

För att markera hur viktigt vi tycker att det är med olika och från varandra oberoende stöd till kulturen föreslår vi i en av våra kommittémotioner i år en "svenskarnas kulturfond", och vi pekar också på de fonder som nu skapas i olika delar av landet för att stödja såväl särskilda sektorer inom kulturlivet, t.ex. den i många avseenden styvmoderligt behandlade filmen, som generella kulturfonder.

Vi önskar ett samhälle präglad av en andlig odling som har sin grund i västerländska humanistiska värderingar. I ett sådant samhälle sätts bildningen i dess vidaste bemärkelse i centrum. I ett sådant bildningsarbete är boken det viktigaste instrumentet. Det är för oss en självklarhet med en god biblioteksservice över hela landet. För såväl ungdomsskolans som vuxenutbildningens elever, och inte minst för de udda autodidakter som ofta har varit de som fört samhället framåt, är biblioteken omistliga.

Det finns som vi ser det inget skäl att reglera detta i lag. När Socialdemokraterna tidigare var i regeringsställning motsatte de sig en sådan lagreglering. Jag vet att Bengt Göransson och jag hade ungefär

samma motiveringar till att inte lagstifta. Det blir med naturnödvändighet en minimilag, biblioteksutformningen kommer att konvergera och riskerar att utarmas, förnyelsen riskeras, och frågan är vem som skall övervaka, dela ut påföljder, etc. Dessutom utgör det ytterligare ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen och ett avsteg från den subsidiaritetsprincip som skall vara vägledande för Sverige som EU-land. Socialdemokraterna är välkomna tillbaka till sina tidigare – i denna fråga – sunda åsikter och insikter.

Herr talman! Den korta tid som står oss till buds för inlägg i denna debatt medger varken att vi går på djupet i enskildheter eller att vi belyser hela det vida spektrum av frågor som är föremål för behandling i riksdagen. Men att dessa frågor är många och viktiga har vi i utskottet fått för oss väl belyst både vid tisdagens överläggningar med kulturministern och vid det stora antal uppvaktningar som vi i dag har fått ta emot.

Ett skäl till att det råder något av stiltje i kulturdiskussionen är ju att alla väntar på den stora kulturutredning som i vår skall lägga fram sitt betänkande.

Men vi anser inte att man bara kan vänta och se. Kulturen är i ständig rörelse, och det finns skäl att göra omprioriteringar i propositionens förslag, att betona regionsaspekter och annat. Våra moderata alternativ finns ingående redovisade i såväl enskilda som kommittémotioner rörande bl.a. kulturens roll generellt, etermediernas uppgift och folkbildningens utveckling, frågor till vilka vi får anledning att återkomma i såväl utskott som kammare.

Anf. 137 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! Barndom och ungdom går inte i repris. Detta är mycket sant, och det är kanske det uttryck som jag minns bäst från det stora antal uppvaktningar av en mängd olika kulturorgan som vi hade i utskottet i dag på förmiddagen. Nej, barndomen och ungdomen går inte i repris, och det är därför som det är så oändligt angeläget att vi politiker gör vad vi kan för att ge barn och ungdomar förutsättningar att utvecklas positivt.

Utmaningarna är stora. Det tilltagande våldet, främlingsfientligheten och det många gånger destruktiva utbudet i den mediekarusell som utvecklas i en rasande fart är några utmaningar. Internationaliseringen och den nya tekniken är andra, och det finns också en mängd andra saker.

Vi i Centern är övertygade om att kultur riktad mot barn och ungdomar har en avgörande betydelse för att stimulera ungdomars kreativitet och kritiska tänkande och förbättra deras möjligheter till eget skapande och framför allt deras möjligheter att stärka den egna identiteten. Barnets iver att upptäcka, känna och uppleva med sina sinnen och skapa med sina händer måste få utrymme. Barnen behöver stimulans och upplevelser för att lära sig nya begrepp och utveckla ett levande och mångskiftande språk. Barn måste få utvecklas genom fantasi och skapande. Samspelet mellan handen och hjärnan, blandningen av teori och praktik, av skapande och inläring är nödvändigt och en förutsättning

för att man skall kunna utvecklas som individ. Om man i skolan ensidigt inriktar sig på teoretisk kunskap riskerar man att missa det kunskapsmål som man har satt upp.

Vi är också övertygade om att det här samspelet är en förutsättning för utvecklandet av den entreprenöranda, den företagsamhet och de nya uppfinningar och innovationer som är så nödvändiga för att vi skall klara av vår tids stora överlevnadsfrågor. Och kulturen spelar en mycket viktig roll i allt detta.

Därför var det mycket positivt att i dag få höra alla vittnesmål om ökad inriktning på barn och ungdomar av alla dem som uppvaktade oss. Det gäller teater-, dans- och musikgrupperna, det gäller författarna, det gäller läns museerna och kopplingen mellan skolor och kulturarv, och det gäller självfallet också mycket mycket mer.

Ett exempel som jag vill nämna här är den uppföljning av utställningen Slöjdtåget som Hemslöjdsförbundet nu planerar – helt riktad mot barn och ungdomar. Slöjdtåget låter barn och ungdomar pröva på slöjd på ett för dem nytt sätt, det låter dem upptäcka levande material och skapa själva.

Herr talman! Kulturen är allra viktigast under svåra tider, när människor har det svårt och känner oro inför framtiden. Därför sägs det ofta att det är just då som kultursatsningarna skall vara som kraftfullast. Det har varit ganska svårt att leva upp till, men det är desto mer glädjande att kunna konstatera att kulturen under förra mandatperioden fick mer pengar tre år i rad, vilket var unikt bland alla anslagsposter under den svåra ekonomiska krisen. Man kan säga att kulturen har sluppit relativt lindrigt undan den här gången också. Det handlar om oförändrade anslag, relativt små nedskärningar och i en del fall ökade summor.

De 235 miljoner som skall gå till att ta hand om det s.k. vårdberget är en nysatsning som vi välkomnar. Jag vill i det sammanhanget understryka det som vi säger i vår motion och som bekräftades av de företrädare för läns museerna som vi träffade i dag, alltså att även andra museer och föremålssamlingar ute i landet, även det som inte har statligt stöd, skall få vara med i det här projektet.

Kammaren har tidigare i dag debatterat välfärden och hur vi skall kunna få ett hållbart välfärdssystem för alla i hela landet. Centerns huvudidé i det avseendet är grundtrygghet. Jag menar att kulturpolitiken också skall ha drag av grundtrygghet. Jag menar då inte att det skall vara fråga om någon sorts utslätning och uddlöshet och likartad kulturpolitik överallt, utan att alla människor skall ha möjlighet att ta del av ett kulturutbud av hög kvalitet.

Självklart är de viktigaste medierna då skolan, radio och TV och biblioteken. Också i övrigt är det nödvändigt med en bättre spridning ute i landet av kulturresurser, t.ex. vad gäller den verksamhet som bedrivs vid våra nationalscener.

Jag vill inte ha någon motsättning mellan Stockholm och det övriga landet. Men vi kan konstatera att en oerhört stor del av kulturresurserna faktiskt går till Stockholm. Jag tror att det vore nyttigt med en viss omfördelning. Det kan leda till ett nytänkande som är bra.

Det finns säkert stor anledning till omprövningar när det gäller de olika kulturanslagen. Det viktigaste är ändå att nå de mål som vi sätter upp, att på bästa sätt använda begränsade resurser. Nu är hela kulturpolitiken föremål för en utredning. Därför har vi i stort sett accepterat budgeten. Vi har gjort vissa omfördelningar till förmån för barn och ungdomar, som jag talade om tidigare. Vi menar t.ex. att Operan – som är en av våra viktigaste nationalscener och vars publik till största delen kommer från Stockholm med omnejd – nu måste ta sitt ansvar och föra ut den fantastiska konstform som operan är till barn och ungdomar i hela landet. Man skall alltså åka ut till skolorna. Vi gör en omfördelning på 20 miljoner.

Det som kanske diskuteras mest är medierna. Jag vill bara säga att vi är fullt införstådda med att man måste göra besparingar även när det gäller allmän televisionen och allmänradion. Men vi är inte beredda att gå med på de stora nedskärningar som nu föreslås. Vi vill ha en beredning för att se hur vi på bästa sätt skall tillgodose public service när det gäller radio och TV i framtiden.

Anf. 138 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Fru talman! Från hållristning till dagens multimedier finns det en obruten kedja av kulturyttringar. Vi är en av länkarna i denna kedja, här och nu i denna kammare. För att rätt kunna förvalta och vårda denna arvskedja måste vi ha en generös och också genomtänkt kulturpolitik. Jag tror inte, som Lennart Fridén gör, att det fixar sig av sig självt. Jag tror på ett demokratiskt och politiskt styrinstrument.

Sverige står stark som kulturnation genom att vi har haft en framtynt satsning på bl.a. barnkultur. Det gäller framför allt skolan, som kanske är vårt viktigaste kulturinstrument. Det är viktigt att inte bara se skolan som en förmedlare av färdigförpackad kunskap. Skolan måste också lämna utrymme för eget skapande. Jag citerar Einstein: "Fantasi är viktigare än kunskap".

Något tämligen unikt för Sverige är våra kommunala musikskolor. De har utgjort en utmärkt plantskola – kultur betyder ju odling. De har givit oss internationella operastjärnor och rockmusiker.

Grupper som Ace of Base, Dia Psalma och Roxette ger i dag landet både exportinkomster och PR. De kommunala musikskolorna har gjort att det finns en bred bas av ungdomar från alla samhällsklasser som utövar musik. Inte minst har invandrarna gett det svenska musiklivet ett välbehövligt vitamintillskott.

Kulturen har inget fosterland, utan kulturen kan användas för interaktion som för folkgrupper och länder samman. Detta är ett unikt medel som vi bättre borde ta vara på, fru talman.

Det har nått mig att skådespelarna på Dramaten har starka önskemål om att spela teater i Sarajevo. Det finns en önskan om att sätta upp Molières Misanthropen den första veckan i juni. Jag tycker att det är ett alldeles utmärkt initiativ.

En annan del av barnkulturen där Sverige har en fin kulturtradition är litteraturen. Svenska barnböcker och svenska barnboks författare är

välkända långt utanför landets gränser, och det gäller faktiskt inte bara Pippi Långstrump.

Vänsterpartiet framhäver ofta offentliga satsningar som ett medel för att nå en bred allmänhet. Offentliga satsningar på bl.a. barnkultur är viktiga eftersom barn inte själva kan göra sin röst gällande på en marknad. Exempelvis drabbar en snål inställning till biblioteken ofelbart de barn som inte kommer från miljöer där boken spelar en central roll.

De välbeställdas barn klarar sig alltid. Men de barn som är uppvuxna i miljonprogrammets förortsområden, som jag själv, har inte alltid den kraft som behövs för att komma fram till bokhandelsdisken. De har inte heller de ekonomiska förutsättningarna. Därför välkomnar Vänsterpartiet en bibliotekslag.

Vänsterpartiet har i sin kulturmotion framhållit vikten av samordning mellan skola, barnomsorg, bibliotek och föreningsliv. Vi har också föreslagit satsningar på ett barnkulturcentrum i Eskilstuna. Det skulle med en liten insats kunna ge mycket tillbaka. Det skulle kunna fungera som en resurs och ett föredöme för hela landet.

Den här veckan, liksom många andra veckor, är inte Stockholm kulturhuvudstad i Sverige. Trots att en stor del av de statliga kultursatsningarna görs i Stockholm finns det även ett rikt kulturliv ute i landet.

Jag tänker främst på Göteborg och på filmfestivalen där som lockar tusentals besökare och bjuder på en alldeles speciell atmosfär för den som är filmbiten. Göteborg har också blivit huvudstad för den bokmäs- sa som nu är en obligatorisk begivenhet för många kultur- och litteraturintresserade i landet. Malmö är också en kulturhuvudstad, men även i de mindre kommunerna lever kulturen. Min förhoppning är att Eskilstuna, med de speciella förutsättningar som finns för barnkultur, också skall utvecklas till ett nationellt centrum.

Ett rikt kulturliv till trots är radio och TV i dag för många de viktigaste kulturförmedlarna. I dag är etermedierna lika viktiga som kyrkan var under stormaktstiden. Hur våra etermedier skall utvecklas är en fråga som borde komma högt på dagordningen.

I mycket delar vi socialdemokraternas grundläggande syn på kulturpolitiken. Vad gäller allmänradion och allmän televisionen beklagar vi dock att socialdemokraterna har haft så bråttom. Man borde ha inväntat Kulturutredningen. Det här är ett förhastat beslut. Det är också tveksamt att använda samma besparingsmall som för statsförvaltningen. Det är heller inget tvivel om att det här kommer att leda till sämre program och att allmänföretagen får svårare att kvalitetskonkurrera med de reklamfinansierade medieföretagen.

Avslutningsvis skulle jag vilja ställa en fråga till Lennart Fridén. Man har i sitt program klara och raka åsikter om mediepolitiken. Jag ser att min taletid är slut. Jag får återkomma senare. Tack!

Anf. 139 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Charlotta Bjälkebrings första påstående föranleder mig att upprepa vad jag sade i mitt inledningsanförande. Hon har tydligen inte lyssnat på det.

Kultur kan aldrig skapas genom politiska beslut. Den formar sig själv. Kulturens innehåll får aldrig vara föremål för en politisk styrning. Detta trodde jag att vi skulle vara överens om.

Många av kulturskaparna, som rent politiskt står Charlotta Bjälkebring nära, tror jag i det här sammanhanget står närmare mig. Man vill gärna ha stöd men inte styrning. Vi skall bry oss om men inte lägga oss i. Det är en väsentlig skillnad.

I de samhällen som tidigare har stått Charlotta Bjälkebring och hennes parti nära – även om man numera vill förneka det – har den politiska styrningen och manipulationen av kulturen varit mest utmärkande för kulturpolitiken.

Charlotta Bjälkebring nämnde två företeelser i Göteborg. Det gläder mig som göteborgare. Filmfestivalen är tillkommen på initiativ av Gunnar Carlsson och inte genom några politiska beslut. Bokmässan är tillkommen på initiativ av Bertil Falck och inte genom några politiska beslut.

Det gäller att skapa en sådan anda och atmosfär att dessa fria själar verkligen kan ta initiativ. Sedan skall man stödja dem från samhällets sida när det behövs. Men framför allt skall vi se till att vi har en öppen, fri och skapande atmosfär. Det är det viktigaste. Charlotta Bjälkebring tog upp bibliotekslagen. Jag skulle gärna vilja veta från någon av bibliotekslagens tillskyndare vad det är som den skall ge. Vad skall stå i den lagen? Det skulle jag gärna vilja veta. Som jag sade tidigare kommer det att röra sig om en minimilag som kommer att leda till en konvergering: Alla bibliotek kommer att likna varandra. Alla vet att mängd av enfald inte är detsamma som mångfald. Det tycker jag man bör tänka på.

Vi kan vara överens om en sak, Charlotta Bjälkebring och jag, nämligen att skolan är det viktigaste instrumentet. Där kan man både genom metodik och innehåll se till att alla får ta del av kultur, så att de därmed också som vuxna kan bedöma vad man bör ägna sig åt i det avseendet när det gäller både att ta del i och ta del av kulturen.

Anf. 140 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Fru talman! Jag tror att Lennart Fridén och jag har vissa svårigheter att förstå varandra. Jag anser också att kulturen måste komma inifrån varje människa själv. Men det är inte detsamma som att det inte skall finnas en demokratisk process som uppmuntrar och stimulerar och leder till en dialog.

När Moderaterna talar om hur deras styrning skall gå till handlar det om t.ex. att ha auktioner på radio och TV osv. Det leder till att de som är köpstarka och har bättre utbildning och annat får möjligheter till ett större utrymme i kulturpolitiken. Detta vill jag komma ifrån. Jag vill att en demokratisk politisk styrning skall leda till en mer jämlik kulturpolitik.

Anf. 141 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Vem som förstår vem skall vi kanske inte debattera. Jag skulle kunna säga både det ena och det andra, men uppenbart är att Charlotta Bjälkebring sade i sitt första anförande att hon ville ha styrning.

Nu talade hon om en demokratisk process. Jag frågar mig: Hur skall en tavla kunna komma till genom en demokratisk process? Hur skall en pjäs kunna sättas upp genom en demokratisk process? Det är ju inte så kultur skapas. Men det är precis vad Charlotta Bjälkebring säger.

När det gäller jämlikhet i de här sammanhangen skulle jag vilja rekommendera Charlotta Bjälkebring att läsa en väldigt bra bok, skriven av en socialdemokrat förresten, Alf Ross, dansk statsvetare. Boken heter "Varför demokrati?" I den reder han ut begreppen och det felaktiga utnyttjandet av uttryck som "kulturell demokrati". Han tar också i de här sammanhangen avstånd från denna typ av jämlikhetsvärderingar, därför att det är inte vad det rör sig om när det gäller kulturellt skapande.

Kulturen skapar vi själva gemensamt genom att både delta i den och ta del av den. Det är ett spel mellan mottagarna och sändarna av kulturella aktiviteter. Det är ingenting som vi kan fatta beslut om i denna kammare.

Skulle vi försökt fatta beslut här i riksdagen eller i andra politiska församlingar jag tillhört om kulturens innehåll, skulle jag ha vänt mig emot det med all styrka. Sådana beslut har inte där att göra.

Sedan är det en annan sak att vi måste skapa ett sådant kulturellt klimat, ett allmänt demokratiskt klimat i samhället, att det är fritt för alla att kunna skapa. Så har det inte varit hittills, och det är detta vi vill förbättra.

Det hade varit bättre att Charlotta Bjälkebring hade talat om vad hon menar med styrningen i stället för att ta exemplet med auktionerna om radio och TV. Det skulle vi kunna ha en särskild debatt om.

Anf. 142 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Fru talman! I Moderaternas värld är det ändå pengarna som styr. Jag vill ge ett exempel på vad jag menar. Låt mig ta exemplet Italien. Där gick det så långt att populisten och miljardären Berlusconi med hjälp av sina egna tidningar och TV-kanaler gjorde en blixtkarriär och faktiskt lyckades bli premiärminister.

Han hade hela kulturnätet i sin hand och det var pengarna som styrde. I Sverige har vi fortfarande en politisk styrning av detta. Om denna styrning tas bort från vår allmänradio och allmän-TV så är risken stor att det blir som i Italien även här i Sverige. Det är det jag menar, och det är det jag är rädd för.

Anf. 143 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Fru talman! Föregående replikskifte gav en bra inledning till det anförande jag tänkte hålla. Jag hade tänkt ställa en rad frågor och belysa en del problem utifrån ett mycket personligt perspektiv dvs. som ung och som invandrare. Detta kommer inte att bli någon snyfthistoria för

att kasta skulden på fyrtioalister, femtioalister eller andra, eller att begråta invandrarnas situation i allmänhet.

I den dagliga debatten möts vi ständigt av nya bevis på det ökande våldet i samhället och ett ytterligare hårdnande samhällsklimat. På detta kan vi även se en motreaktion. Folk samlas för att protestera mot våldet. Det har även föranlett att man förde på tal att ha en särskild debatt i riksdagen om våldet, även om denna debatt av olika anledningar inte blev av.

Orsakerna till det ökade samhällsvåldet sägs vara flera, men särskilt påtalas arbetslösheten som en väsentlig faktor. Till detta vill man lägga det mångkulturella samhället i sig, dvs. det stora antal invandrare som tillkommit under senare tid, men även att papporna inte är tillräckligt närvarande. Därmed har man även lyckats lägga en socialpsykologisk dimension till det ökande samhällsvåldet.

Om pappornas roll har diverse personer uttalat sig, vars ord tydligen skall väga tyngre än andras, eftersom de menas ha ett speciellt anseende när det gäller denna fråga.

Jag kan inte godta de här förklaringarna till det hårdnande samhällsklimatet och det ökande våldet, inte heller att den dominerande protesten bör riktas mot våldet i sig och inte mot de bakomliggande orsakerna.

Inom politiken talar man gärna om att sjukdomen skall angripas framför symtomen, även om man givetvis vänder sig mot symtomen också, men framför allt mot sjukdomen. Även om det är en sliten bild måste man vara extra tydlig i de här sammanhangen. Det räcker inte med att protestera mot antalet knivar ute på stan, utan man måste protestera mot orsaken till att dessa knivar cirkulerar.

Ett påtagligt problem i dag är rasismen. Jag fann inget bättre tema att ta upp rasismen under än kulturen. Rasism är kulturell intolerans.

Rasismen kan knappast bero på arbetslösheten. Den var stark redan före den ekonomiska krisen i Sverige.

Hur växer sig sådana här tendenser starkare? När det finns anledning att sparka nedåt i stället för uppåt, som det klassiskt heter. Sådana tendenser växer när den starkes lag gäller, när en ökad kommersialisering sker och när det blir svårare för små människor att hävda sig och maktlösheten växer.

Jag växte själv upp med naturprogram som Malmcolm, där jag fick se larver utvecklas till fjärilar, och jag fick se Staffan Westerbergs gurkor prata. Det är något som har lämnat flera av mina jämnåriga klart traumatiserade, men för mig var det mycket positivt. Om jag jämför dagens kulturella utbud för barn med det som fanns när jag själv växte upp så måste jag säga att det har skett en otrolig nedgradering av kvaliteten.

Varför har det skett? Varför har vi har en sådan kulturdekadens i utbudet av barnprogram under dessa tjugo år? Det borde vara tvärtom, så att utvecklingen går framåt.

Därmed vill jag återkomma till vad man säger om de frånvarande fäderna. Jag tror inte att det är avsaknaden av manliga förebilder som är problemet, att frånvaron av manliga förebilder i deras närhet gör att

unga män måste ta till sig kommersiella förebilder som t.ex. Rambo. Problemet är att just de vanliga männen – och även kvinnorna – och vuxna människor, om vi skall generalisera, har en ovanligt stor tolerans mot olika tendenser som just den starkes lag via kommersialiseringen. Då måste jag även påtala en annan gammal sliten klyscha: Det finns inga dåliga elever, bara dåliga lärare. Därmed får vi det samhälle vi förtjänar.

Problemet är den stora tolerans som finns från etablerat håll, dvs. politiker och samhället i stort, för schablonartade bilder av t.ex. invandrare. Det måste skapas en levande diskussion om denna fråga. Frågan är hur det skall gå till.

Medier har en otrolig makt. Frågan är hur vi kan påverka medierna. Mediernas ekonomiska situation i dag kan snarast beskrivas som en oligopolställning. Medierna är en grundpelare i en demokrati, dvs. fria medier. Därför finns det anledning att fråga sig om vi har någon moralisk rätt att styra medierna. Enligt min åsikt har vi inte det. Medierna måste alltid vara fria, men det måste finnas ett betydande spektrum av olika medier som kan garantera att vinklingen inte styrs alltför mycket av dem som redan har makt.

I Sverige delas det årligen ut presstöd till mindre och större tidningar. Men ökat ekonomiskt stöd kan inte ses som enda sättet att förebygga en centralisering. Det finns även problemet om huruvida man skall betala ut mer pengar till en tidning som ingen vill läsa.

Jag är inte här för att ge svar. Jag kan inte det. Men jag vill ta upp frågeställningarna. Problemet är politikens och makthavares roll i det kulturella utbudet och av de värderingar som styr samhället.

I Frankrike är det numera förbjudet för unga flickor att bära slöja, dvs. för dem som har en muslimsk övertygelse. Men ingen fransman skulle någonsin komma på idén att förbjuda skolungdomar att bära ett kors runt halsen. Det är en klar kulturell intolerans som inte får drabba Sverige. Vi måste reagera mot detta. Frågan är bara hur och på vilket sätt.

Anf. 144 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Det var ett intressant anförande, Elisa Abascal Reyes. Det rörde ett problem som vi alla tycker är svårt. Jag har funderat över vad orsaken kan vara till att det hela ser ut som det gör. Precis som Elisa Abascal Reyes tror jag inte heller att det finns en enda orsak eller två orsaker till att samhället är som det är. Men det är säkert olika saker som samverkar. Jag har en känsla av att allting händer så snabbt. Det sker snabba förändringar i samhället. Jag tror att många ungdomar känner rotlöshet och inte har en egen identitet. Det är därför som vi i Centern är så angelägna om att satsa på kultur för barn och ungdomar. Vi skall bemöta de destruktiva krafterna i medierna.

Medieutbudet har ökat, och det är alldeles fantastiskt. Men kvaliteten har, precis som Elisa Abascal Reyes säger, utarmats en hel del.

Jag tror inte att det är särskilt lyckat att det finns segregerade bostadsområden, så som det ser ut i dag och som diskuterades i den före-

gående debatten. Vi behöver ha en bättre blandning mellan människor från olika kulturer. Jag tror också att det kan tillföra oss mycket.

Jag har också mött attityden att man skyller ifrån sig och inte vågar ta i problemen. Jag kommer från en liten kommun som också har problem med ungdomsgång – invandrare och svenskar – som bråkar med varandra. Men polisen säger att problemet inte är så stort, än så länge – trots att det är fråga om våldsamheter.

Vi vuxna har ett ansvar att ta itu med frågorna på ett tidigare stadium. Vi kan inte skylla ifrån oss. Alla vuxna, i skolor och på andra ställen, måste ta itu med problem när de uppstår och inte vänta för länge.

Anf. 145 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Jag är glad över att Centern välkomnar en öppen diskussion och även har uppmärksammat frågorna. Centern säger att man inte får skylla ifrån sig.

Jag vill fortsätta med att säga vad det är exakt jag efterlyser. Hur skall man bemöta en ökad tolerans för saker som borde vara oacceptabla? På vilket sätt skall vi göra det tillsammans? Där är frågan vidare hur mycket man kan styra och hur mycket man inte kan styra. Var går gränsen för ett auktoritärt samhälle till förmån för de svaga? Var går gränsen för hur pass mycket man kan tolerera? Var går gränsen för hur pass mycket kommersialisering man kan tolerera?

När det gäller invandarperspektivet är det svårt att agera som invandrare. Jag känner få invandrare som är aktiva i den politiska debatten som inte har utsatts för dödshot flera gånger om året. Jag har själv utsatts för ett antal hot. Jag får ett antal dödshot per post varje vecka. Det gäller även min far och flera av mina aktiva vänner som råkar vara invandrare.

Det är självklart enskilda individer som måste lastas för detta. Det kan inte vara det svenska samhället i sig. Men varför finns det så många extremister, och varför står så många av extremisterna oemot-sagda? Detta är ett problem vi måste ta tag i.

I dag växer små svenska barn upp i föreställningen att invandrare är kriminella av naturen – det sitter på något sätt i generna.

Det här är problem som inte kan lösas utan att vi agerar. Jag efterlyser: På vilket sätt skall vi agera så att det blir verklig kraft i det hela?

Anf. 146 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Elisa Abascal Reyes frågar hur mycket vi skall tolerera. Det är självklart att egentligen vill vi inte tolerera någonting. Det är oerhört svårt att sätta gränser och förbjuda sådant som rör känslor och attityder.

Det talas mycket om etik och moral. Jag tycker att det är viktigt att vi diskuterar dessa frågor. Vi skall sätta gränser för våra barn. Vi skall förklara och tala om varför vi tycker så och så och varför man skall uppföra sig på ett visst sätt. Människor skall lära sig att ta hänsyn till varandra.

Den gyllene regeln är en bra levnadsregel oavsett vilken religion man bekänner sig till, dvs. du skall uppträda mot andra så som du vill

Prot. 1994/95:58
9 februari

Allmänpolitisk debatt

Kulturpolitiken

att de skall uppträda mot dig. Detta är något som alla behöver tillämpa och som vi måste lära våra barn och ungdomar – i hemmen osv.

Vi måste föra debatten. Det är oerhört svårt att säga att gränser skall sättas här och här. Men vi måste ta vårt ansvar, och vi måste föra debatten. Jag hoppas att det kommer en motreaktion i samhället. En hel del av detta rör sådant vi inte kan fatta beslut om i riksdagen men som vi som medborgare måste arbeta med.

Anf. 147 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Ett sätt att motverka problemen är att inte låta den starkes lag råda. Det skall inte vara så att unga människor skall känna sig maktlösa. Det skall inte finnas människor som känner sig marginaliserade.

Jag håller fullständigt med om att det är svårt att lära sig ta hänsyn och att sätta gränser. Hur skall vi lära människor att ta hänsyn, och på vilket sätt kan vi verka i ett större perspektiv än just från individ till individ? Vilka åtgärder kan vi vidta för att ändra samhällsattityder? På vilket sätt kan vi kulturpolitiskt bidra till minskad rasism?

Detta är svåra frågor. Det innebär att staten skall träda in i en roll som är attitydgivande. Är vi folkvalda politiker här för att lära folket vår övertygelse, eller är vi valda just för att folket skall styra oss? Detta är svårt.

Det har visat sig att det finns mera av s.k. fikarumsrasism, dvs. ingen ideologiskt myntad rasism utan snarare en allmän främlingsfientlighet, bland folket än vad det finns i riksdagen. Jag är fullständigt övertygad om det. Det är en verklighet som vi måste konfrontera. Hur skall vi bemöta den? Det är svårt att veta. Men att angripa den ökade kommersialiseringen kan vara ett sätt. Frågan är hur vi gör det utan att kränka yttrandefriheten.

Anf. 148 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Fru talman! Jag tror inte att det egentligen är en religion vi behöver utan att det till syvende och sist handlar om respekt.

Det är bra att könsperspektivet förs in i debatten. I allmänt dagligt tal pratar vi om ungdomar och om ungdomsvåldet osv. Det är faktiskt inte så enkelt. Utan till största delen är det unga män som utför detta våld. Dessa unga män är symtombärare – skulle man kunna säga – på att vårt samhällssystem har hamnat fel i dag.

Jag tror också att det mycket stora amerikanska kulturutbudet är en stor bov i det här sammanhanget. Våra svenska män – även invandrar-män – känner inte igen sig i den kultur som förmedlas i dessa filmer. Ofta är det ju också så, att man nedvärderar varandra, man sparkar varandra och man slår varandra osv. Om man på TV inte någon gång ser att man är respekterad, blir resultatet att man slutar att respektera sig själv. Och jag tror att många sådana faktorer har gjort att det gått så snett i vårt samhälle i dag.

Fru talman! Jag är inte här i kammaren i dag för att angripa något särskilt parti eller för att försöka ställa någon till svars. Så jag fortsätter att ställa några frågor och lämna några synpunkter i denna debatt som vi har fått till stånd, något som jag tycker är mycket positivt.

Allmänpolitisk debatt

Charlotta L Bjälkebring talade om respekt och om att unga mäns deltagande ökat statistiken när det gäller våldsbrott. Men unga mäns våld är det synligaste, det råaste och det mest uppenbara våldet. Charlotta L Bjälkebring talar också om unga invandarmän. Jag vill då säga att det flesta invandrarfamiljerna – liksom de svenska familjerna – beroende av genetiska faktorer består av lika många flickor som pojkar.

Kulturpolitiken

Men varför slåss inte tjejer? Det beror inte på att de mår mycket bättre. Och det handlar inte om att unga män är mer utsatta eller att det är de som saknar pappor och därför ser upp till Rambo i sitt sökande efter identitet, utan det måste handla om något mycket mer och gå mycket djupare.

Vi kan även se svenska ungdomars deltagande. Det finns ett slags våldsytring som för mig är mycket svår att fördöma; jag har inte entydigt fördömt den, men jag har tänkt på det och försökt med meditation.

Svenska ungdomar ställer ibland till med upplopp och slagsmål och krossar bankfönster för att få till stånd något slags dialog med myndigheter och makthavare. Det hände exempelvis i Malmö för några år sedan. Det har också hänt i Stockholm.

Det finns svenska ungdomar som känner sådan desperation över att deras invandrarvänner slåss ned och misshandlas på gatan att de startar egna små medborgargården för att skydda invandrarna på kvällarna. Detta leder naturligtvis till en våldsförhärlikande attityd och till en våldsromantik. Det uppstår rena rama gängslagsmål mellan svenskar och invandrare på gatorna. Invandarmännens våld är det mest påtagliga våldet och det mest ytliga att angripa. Men jag tror att problemet är mycket djupare än så. Det är så lätt för svenska medier, t.ex. Aftonbladet och Expressen, att blåsa upp sådana här händelser, men det är mycket svårare än så.

Fru talman! I anslutning till den diskussion som Elisa Abascal Reyes fört vill jag göra ett konstaterande när det gäller kulturpolitiken. När målen fastställdes 1974 diskuterades inte särskilt mycket det mångkulturella samhälle som Sverige faktiskt består av i dag. Och det konstaterande som jag tror att man kan göra är att vi har ett ansvar för att stödja människor så att de känner trygghet i sin miljö. Om man känner sig trygg i sin egen kultur, i sin egen omgivning, så är man också beredd att möta annorlunda ting med större öppenhet än vad som annars skulle ha varit fallet.

Elisa Abascal Reyes ställde ett antal frågor. I all enkelhet vill jag då konstatera att jag är ganska övertygad om att Kulturutredningen ägnar dessa frågor en hel del uppmärksamhet.

Sedan vill jag göra en viss markering vad gäller den diskussion som fördes tidigare om allmänradion och allmän televisionen. När vi disku-

terar kommersiella frågor är det viktigt att slå vakt om att allmänradion och allmänseven skall drivas utifrån andra förutsättningar än de som gäller för de kommersiella radiostationer och den kommersiella television som vi har i vårt land.

Jag beklagar därför att man hade auktioner på ett antal privata lokalradiostationer, vilket tilläts efter ett riksdagsbeslut. Det innebar att man sade: Vi struntar i den kulturella dimensionen; vi intresserar oss bara för den kommersiella – eller med andra ord: Den som bjuder mest pengar får tillståndet. Men nu har jag förstått att en del av de partier som var med om denna uppläggning har börjat fundera i andra banor, vilket jag är glad för.

Det är viktigt att slå vakt om public service. Med en socialdemokratisk regering blir det inte någon utförsäljning av TV 2, och det blir inte någon utförsäljning av Sveriges Radios viktiga verksamheter.

Lennart Fridén frågade vad en bibliotekslag skall innehålla och varför socialdemokraterna ändrat uppfattning. Det är riktigt att vi ändrat uppfattning och skälet till det är det som inträffade vid 1991 års val. Då uppträdde ett antal bibliotekshuliganer som var beredda att införa avgifter på bibliotekslån och som var beredda att genomföra drastiska försämringar i biblioteksverksamheten.

Jag anser att en bibliotekslag skall innehålla följande komponenter. Den skall garantera avgiftsfriheten. Den skall garantera möjligheten att bibehålla ett fjärrlånesystem i Sverige. Oavsett om man t.ex. bor i Smygehuk, Pajala eller Treriksröset skall man ha tillgång till fjärrlånesystemet. Biblioteken skall drivas i offentlig regi utan privata vinstintressen. Och det skall finnas en utbildad och kunnig personal. Dessa punkter tror jag är viktiga i det här sammanhanget.

För att kommentera Marianne Anderssons anförande vill jag säga: Jag vill varmt understryka att det är viktigt att satsa på barn och ungdom för att ge dem en möjlighet att utveckla sig. Det förutsätter samhällets stöd från kommun, landsting, stat eller från oss vanliga människor.

Därför är det allvarligt att det i de flesta skolor i landet i dag skett drastiska försämringar när det gäller barn- och ungdomskulturen. Det är viktigt att vi medverkar till att stärka den. Och det är glädjande att kulturministern i budgetpropositionen så starkt markerat barn- och ungdomskulturen och t.o.m. öronmärker ett antal miljoner kronor extra för det ändamålet. Kulturministern kommer att senare återkomma till vad pengarna skall användas till.

Kulturutredningen kan säkerligen också spela en viss roll, bl.a. när det gäller att utveckla de kommunala musikskolor, som Charlotta L Bjälkebring talade om, till att kunna bli kulturskolor. Det skulle då inte bara handla om musik utan om betydligt mycket mer.

Slutligen är det viktigt hålla i minnet när vi diskuterar kulturpolitiken att utgångspunkten för all kulturpolitisk diskussion måste vara kulturens egenvärde. Har vi det som utgångspunkt är det också rimligt att alla människor i landet kan ta del av eller delta i kulturella aktiviteter. Med andra ord handlar det om en kulturell jämlikhet som har både en social och en geografisk dimension. Det är en viktig grund för ut-

formningen av den statliga kulturpolitiken. Det innebär att vi har ett ansvar för att stödja och stimulera de tusentals eldsjälar som finns runt om i landet. Det innebär att vi har ett ansvar för att skolan t.ex. får ett utrymme för kulturella aktiviteter. Det innebär också att vi har ett ansvar för att få till stånd ett vidgat deltagande i kulturlivet.

Ytterst handlar allt detta om att vi utgår från en humanitär kulturpolitik, som innebär att alla människor har lika värde och samma rättigheter.

Anf. 151 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Det som Åke Gustavsson sade sist kunde jag lika gärna ha sagt. Vi är väl överens om vad vi skall basera kulturpolitiken på och hur vi ser på alla människors lika värde och rätt.

Jag reagerade på en del annat av det Åke Gustavsson sade. Vi kan dess värre inte återvända till den tidigare debatten om vad Berlusconi hade här att göra. När man inte kan svara på andra frågor tar man till sådant.

Först och främst är lärarutbildningen viktig. Kanske som en representant för de dåliga lärarna kan jag säga till Elisa Abascal Reyes att det under många år har försvunnit ...

Anf. 152 ANDRE VICE TALMANNEN

Man får bara rikta sig till den vars anförande man har begärt replik på.

Anf. 153 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Jag skall ändå ta upp lärarutbildningen. Som Åke Gustavsson sade, är det oerhört väsentligt att det finns utrymme för kultur i skolan. Som jag sade i mitt inledningsanförande, är det alltså fråga om att det skall vara ett kulturellt innehåll och användas även som metodik. Det var det som försvann på 60-talet när man försämrade den svenska lärarutbildningen. Det kan jag bara beklaga. Det var inte vi ansvariga för.

Åke Gustavsson talade om bibliotekshuliganer. I Göteborg, där jag har varit verksam i många år, har jag två gånger varit med om att vi från borgerligt håll har räddat bibliotek som socialdemokrater ville lägga ned. Det är de enda nedläggningar som har förekommit där. Vi byggde ut bibliotekssystemet väsentligt, men då var det ingen som talade med stora bokstäver om den borgerliga politiken. Ett bibliotek lades ned 1991, och det var nedlagt några månader. Tack och lov hade man inte hunnit skingra samlingar och annat, utan man kunde åter öppna när den borgerliga majoriteten trädde till.

Vad skall egentligen den bibliotekslag göra som ni arbetar för? Det blir en minimilag, och det finns risk för att det blir ett sämre biblioteksväsende, precis som i Danmark. Jag tror på frihet i det här sammanhanget, som i alla andra sammanhang. Men det skall självfallet vara en kommuns ansvar att se till att det finns ett gott biblioteksväsende. Skam åt de lokalpolitiker som ägnar sig åt någonting annat!

Prot. 1994/95:58

9 februari

Allmänpolitisk debatt

Kulturpolitiken

Anf. 154 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik

Fru talman! Det är inte ofta jag får chansen, men nu skall jag säga det: Jag var inte med på 50-talet och början av 60-talet när det gällde lärarutbildningen, och jag vet därför inte riktigt vad som hände då. Men jag vet att frånvaron av kultur i skolan numera är resultatet av att politiker i stat, dvs. också riksdagen, och framför allt i kommuner inte har tagit ett tillräckligt stort ansvar i dessa avseenden. Det var ett anslag som infördes en gång i tiden, under en socialdemokratisk regering, som sopades bort, och det var beklagligt. Jag hoppas nu att alla partier kan komma överens om att det är viktigt att utveckla kulturdeltagandet i skolan, att öppna skolan för fria grupper, för författare, för konstnärer osv.

Jag talade i mitt anförande också om vad jag menar att bibliotekslagen skall innehålla. Det är möjligt att man kan säga att det blir en minimilag. Jag tycker inte att vi skall göra en massa detaljspecificeringar. Utformningen får Kulturutredningen titta på.

Lennart Fridén drar slutsatsen att det blir sämre med en lag och hänvisar till Danmark, med ett exempel som jag inte har hört tidigare. Däremot har jag med stöd av Statens kulturråd – i vars styrelse Lennart Fridén sitter – inhämtat att Finland, som har en bibliotekslag, är det land i Norden som satsar mest per capita på sina bibliotek. Om en bibliotekslag då skulle motverka sitt eget syfte, skulle detta vara ett utomordentligt anmärkningsvärt undantag.

Reaktionen inom arbetarrörelsen på bibliotekshuliganerna – jag upprepar gärna det uttrycket – har resulterat i detta krav. Om vi menar allvar med att man skall ha tillgång till fjärrlån och inte skall behöva betala, har det tyvärr i nuvarande situation blivit nödvändigt med en lagstiftning.

Anf. 155 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Den gamle politiske räven Åke Gustavsson säger att han inte var med på 50- och 60-talet. Han har inte haft mig som historielärare heller, så han har kanske inte fått lära sig vad som hände då. Vi som gick i folkskolan på den tiden – både Åke Gustavsson och jag – vet att våra gamla folkskollärare hade mycket kulturverksamhet som metodik i sin pedagogik. Det sjöngs, skrevs, gjordes modeller och mycket annat. Detta försvann sedan. Vi kan nog vara överens om att man begick en kulturell ogärning när man plockade bort detta ur lärarutbildningen. Det är bra om man kan återinföra det.

Jag tycker inte att man skall säga att man ”tar in” kultur i skolan. Kulturen skall vara ständigt närvarande. Det är den basen man skall stå på.

Lagarna i Finland och Danmark är väldigt olika, och länderna har haft olika utgångslägen. Den sammanställning som tjänstemän i Kulturrådets styrelse gjorde var bara en kort redogörelse för nuläget. Det var egentligen inte en utvärdering av utvecklingen före och efter lagarnas tillkomst. Det jag kan peka på är att man i Danmark genomförde en relativt kortfattad lag, med minimibestämmelser. Det innebar att en del ”snåla” kommuner lade sig på miniminivån, långt under den nivå de

tidigare haft. Det vore ett elände om vi skulle få en sådan utveckling i Sverige.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Anf. 156 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik

Fru talman! Jag skall först modifiera en sak jag sade tidigare. Alldeles i slutet av 60-talet var jag med i rikspolitiska sammanhang.

Det är möjligt, t.o.m. sannolikt, att det finns olika utgångslägen för en bibliotekslag, även om vi gärna talar om att de nordiska länderna är mycket likartade i olika avseenden, inte minst kulturellt avseende.

Däremot tror jag att den ansvariga tjänstemannen på Kulturrådet, Barbro Thomas, gjorde en riktig bedömning när hon inför den offentliga utfrågningen i kulturutskottet för något år sedan just konstaterade att den stora satsning som Finland gör knappast kan motsäga påståendet att det är bättre med en bibliotekslag än att vara utan den. Den bör då vara ett stöd för en utveckling.

Man kan naturligtvis alltid spekulera och fundera. Lennart Fridén har inte flera repliker, men jag kan rekommendera honom att fundera på hur det kommer sig att de personer som är engagerade i just biblioteksfrågorna ganska genomgående säger att en lag ger stöd för en stark lokal biblioteksverksamhet. Man kan säga att Författarförbundets intresse är egoistiskt, men jag tror inte att det är utgångspunkten. Man kan undra varför kulturchefer ofta för den här diskussionen och varför DIK-förbundet resonerar som man gör. Jag tror att de alla har känt detta hot.

Avslutningsvis vet vi att kommunerna genomför verksamhet som är statligt reglerad. I ett pressat ekonomiskt läge försöker man, kanske alltför gärna, hitta inkomster eller skära drastiskt i oreglerade verksamheter. Biblioteksväsendet i Sverige hör fortfarande till dem.

Anf. 157 MARIANNE ANDERSSON (c)

Fru talman! Jag skall börja med skolorna. Det är sant att det har skett en försämring när det gäller barn- och ungdomskultur i skolorna. När Centrumbildningarna i dag uppvaktade oss i utskottet var det ganska intressant att någon sade att man ute i kommunerna nu börjar inse detta och börjar göra någonting åt det. Det finns en insikt om att det här är viktigt. Jag tycker att det är angeläget att vi från statlig sida ser till att det också tillskapas resurser. Det är bra att det finns en del pengar i budgeten nu till barn- och ungdomskultur ute i skolorna.

Från Centerns sida har vi tyckt att det inte riktigt räcker till. Vi har anvisat litet mera pengar till just detta. Det är oerhört angeläget. Jag tror att vi är ganska överens om att det bara är fråga om nivån.

När det gäller medier tror jag egentligen att vi och socialdemokraterna har en ganska likartad syn på allmänradio och allmän-TV. Vi menar samma sak även om jag säger det på svenska och inte använder det engelska uttrycket public service. Därför tycker jag att det vore värdefullt om regeringen och regeringspartiet skulle kunna tillmötesgå vårt krav på en samlad översyn av effekterna och hur vi skall ha det med allmänradio och allmän-TV innan man vidtar så pass drastiska steg som de nedskärningar som nu görs.

Allmänpolitisk debatt

Kulturpolitiken

Vi är alla medvetna om att besparingar måste göras. Jag tycker att man skall veta vad det får för konsekvenser förutom det som nu sägs från ledningen för radio och TV om att det blir lokal-TV och då drabbas olika områden. Jag tycker att det vore mycket bra om vi kunde få till stånd en mera noggrann genomgång.

Anf. 158 ÅKE GUSTAVSSON (s)

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Jag är glad över att Marianne Andersson anslöt sig till den prioritering som vi vill göra av barn- och ungdomskulturen. Vi noterade också att kulturministern i tisdags inför utskottet konstaterade att hon vill att pengar ifrån fonden om framtidens kultur skall kunna gå just till barn- och ungdomskultur i stortstadsområdena, där det anses finnas speciell anledning att göra satsningar i det här sammanhanget.

Så till frågan om allmän-TV och allmänradio. Jag tror också att vi har en ganska likartad syn på den frågan. Jag hoppas att vi kommer att kunna utveckla en dialog och en diskussion kring allmän-TV och allmänradio av ett skäl – och det är inte oviktigt. Det har nämligen ett värde i sig om det finns en bred uppslutning i Sveriges parlament kring synen på public service-företag. Rent principiellt tror jag att det är viktigt. Det ger en kontinuitet och en viss stabilitet i verksamheten.

Det är självklart att de besparingskrav som nu ställs på public service-företagen inte har någon koppling till att man försöker föra ett resonemang om statsradio och statstelevision. Public service är fristående. Jag tror att det är viktigt att slå fast att de avgifter som TV-apparatsinnehavaren skall betala går oavkortat till allmän televisionen och allmänradio.

Nu tvingas staten, enligt det förslag som regeringen har lagt fram, att ta in en del pengar från rundradiofonden. De pengar som finns i rundradiofonden är inte pengar som rycks från TV-avgiftsinbetalningarna. Däremot tar staten ut den koncessionsavgift som TV 4 har lagt för att få monopol på terrestra sändningar med reklam. Den avgiften tar staten in i statskassan av statsfinansiella skäl.

Nästa steg blir att företagen måste fundera över hur de skall hantera den här situationen. Vi skall lyssna på Marianne Andersson och på dem som uppvaktar utskottet i dessa frågor.

Anf. 159 MARIANNE ANDERSSON (c)

Fru talman! Jag tycker att det låter ganska förhoppningsfullt att vi kan ha en sådan här dialog. Jag förutsätter att det inte skall bli några stora förändringar innan vi har haft en mycket bred diskussion – en översyn som vi kräver av allmänradio och allmän-TV. Vi är medvetna om hur det här går till rent tekniskt. Vi hinner här inte diskutera Rundradiofonden m.m. så mycket.

Jag vill dock säga att en sak som har betydelse i sammanhanget är huruvida vi skall ha en fjärde marksänd TV-kanal eller inte. Det kan bli så att det inte längre kommer in några avgifter från TV 4. Det är någonting som inte kommer att finnas i evighet. Såvitt jag förstår är avta-

let utformat så att när TV 4 inte längre har monopol skall dessa avgifter inte betalas. De är tillfälliga.

Prot. 1994/95:58
9 februari

Anf. 160 ÅKE GUSTAVSSON (s)

Fru talman! Nej, jag kan upprepa vad Marianne Andersson sade och lova att det inte blir några sådana här förändringar innan vi har haft en rejäl diskussion.

Allvarligt talat tror jag att det är viktigt med öppenhet. Jag tror också att det är viktigt att vi visar den öppenheten gentemot olika politiska partier. Jag tror också att det är viktigt att visa öppenhet när företagsledningarna och andra diskuterar dessa frågor. Är det exempelvis självklart att vi skall ha det nu gällande avtalet helt intakt som det är i dag? I det avtalet förbjuder staten Sveriges Television att organisera nyhetsverksamheten som den själv vill.

Det fattades ett majoritetsbeslut om det i riksdagen en gång i tiden. En noggrann läsning av riksdagsprotokollet och riksdagsbeslutet på den punkten visar faktiskt, Marianne Andersson, att den dåvarande riksdagsmajoriteten, regeringspartierna, sade att för närvarande, dvs. innan TV 4 hade hunnit etablera sig med sin nyhetsredaktion, ville man inte tillåta Sveriges Television att göra en gemensam nyhetsredaktion. Man sade att det skall finnas en nyhetsredaktion på varje kanal. Nu när det här är etablerat antyds det att frågan får övervägas igen. För vår del ansåg vi att riksdagen inte, och för den delen inte heller regeringen, skall lägga sig i den inre organisationen i SVT.

Jag tror att det vore bra om vi t.ex. kunde diskutera hur vi skall förhålla oss på den punkten. Som utskottets ordförande säger jag: Öppenhet och diskussion gäller självklart.
(forts. prot. 59)

Allmänpolitisk debatt

Kulturpolitiken

4 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Proposition

1994/95:143 Vissa ändringar i läkemedelslagstiftningen m.m.

5 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 8 februari

1994/95:271 av Erik Arthur Egervärn (c) till finansministern om Tullen i Östersund

1994/95:272 av Rune Berglund (s) till statsrådet Jan Nygren om flyttning av statlig verksamhet m.m. från Östersund

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 14 februari.

6 § Kammaren åtskildes kl. 17.57.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 19
(delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 61 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 82 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 95 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 137 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen och information från regeringen.....	1
2 § Meddelande om svar på interpellation.....	1
3 § Allmänpolitisk debatt.....	2
(forts. från prot. 57).....	2
<i>Välfärdspolitiken</i>	2
Anf. 1 STEN SVENSSON (m).....	2
Anf. 2 ANDREAS CARLGREN (c).....	4
Anf. 3 BARBRO WESTERHOLM (fp)	7
Anf. 4 ULLA HOFFMANN (v).....	9
Anf. 5 RAGNHILD POHANKA (mp)	12
Anf. 6 CHATRINE PÅLSSON (kds)	15
Anf. 7 Socialminister INGELA THALÉN (s)	17
Anf. 8 STEN SVENSSON (m).....	21
Anf. 9 ANDREAS CARLGREN (c).....	23
Anf. 10 BARBRO WESTERHOLM (fp)	24
Anf. 11 ULLA HOFFMANN (v).....	25
Anf. 12 RAGNHILD POHANKA (mp)	26
Anf. 13 CHATRINE PÅLSSON (kds)	27
Anf. 14 Socialminister INGELA THALÉN (s)	28
Anf. 15 STEN SVENSSON (m).....	29
Anf. 16 ANDREAS CARLGREN (c).....	29
Anf. 17 BARBRO WESTERHOLM (fp)	30
Anf. 18 ULLA HOFFMANN (v).....	30
Anf. 19 RAGNHILD POHANKA (mp)	31
Anf. 20 CHATRINE PÅLSSON (kds)	31
Anf. 21 Socialminister INGELA THALÉN (s)	32
Anf. 22 GÖRAN LENNMARKER (m).....	33
Anf. 23 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	34
Anf. 24 KERSTIN HEINEMANN (fp)	36
Anf. 25 STIG SANDSTRÖM (v)	38
Anf. 26 Socialminister INGELA THALÉN (s)	39
Anf. 27 STIG SANDSTRÖM (v) replik	40
Anf. 28 Socialminister INGELA THALÉN (s)	40
Anf. 29 THOMAS JULIN (mp).....	41
Anf. 30 Socialminister INGELA THALÉN (s)	42
Anf. 31 THOMAS JULIN (mp) replik	43
Anf. 32 Socialminister INGELA THALÉN (s)	43
Anf. 33 THOMAS JULIN (mp) replik	43
Anf. 34 ROSE-MARIE FREBRAN (kds).....	44

Anf. 35	THOMAS JULIN (mp) replik.....	45
Anf. 36	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	45
Anf. 37	GÖRAN LENNMARKER (m) replik.....	48
Anf. 38	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	49
Anf. 39	GÖRAN LENNMARKER (m) replik.....	49
Anf. 40	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	50
Anf. 41	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	50
Anf. 42	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	50
Anf. 43	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	51
Anf. 44	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	51
Anf. 45	STIG SANDSTRÖM (v) replik	51
Anf. 46	ANDRE VICE TALMANNEN.....	51
Anf. 47	STIG SANDSTRÖM (v) replik	52
Anf. 48	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	52
Anf. 49	ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik.....	52
Anf. 50	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	52
Anf. 51	ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik.....	53
Anf. 52	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	53
Anf. 53	GUN HELLSVIK (m).....	53
Anf. 54	INGBRITT IRHAMMAR (c)	55
Anf. 55	ALICE ÅSTRÖM (v).....	56
Anf. 56	GUN HELLSVIK (m) replik.....	57
Anf. 57	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	58
Anf. 58	GUN HELLSVIK (m) replik.....	58
Anf. 59	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	59
Anf. 60	KIA ANDREASSON (mp).....	59
Anf. 61	ROLF ÅBJÖRNSSON (kds).....	60
Anf. 62	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	62
Anf. 63	GUN HELLSVIK (m) replik.....	65
Anf. 64	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	66
Anf. 65	GUN HELLSVIK (m) replik.....	66
Anf. 66	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	67
Anf. 67	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	67
Anf. 68	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	68
Anf. 69	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	68
Anf. 70	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	69
Anf. 71	ROLF ÅBJÖRNSSON (kds) replik.....	69
Anf. 72	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	69
Anf. 73	ROLF ÅBJÖRNSSON (kds) replik.....	70
Anf. 74	KIA ANDREASSON (mp) replik.....	70
Anf. 75	Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	70
Anf. 76	KIA ANDREASSON (mp) replik.....	71
Anf. 77	EVA ZETTERBERG (v)	71
Anf. 78	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	73
Anf. 79	EVA ZETTERBERG (v) replik	73
Anf. 80	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	74
Anf. 81	BO HOLMBERG (s).....	74

Anf. 82	SIV HOLMA (v).....	75
Anf. 83	BÖRJE NILSSON (s)	77
Anf. 84	ÅKE CARNERÖ (kds).....	79
Anf. 85	BENGT LINDQVIST (s).....	81
Anf. 86	Socialminister INGELA THALÉN (s)	82
Anf. 87	BENGT LINDQVIST (s) replik	82
Anf. 88	EWA LARSSON (mp)	83
Anf. 89	INGRID NÄSLUND (kds)	84
Anf. 90	NALIN BAKSI (s).....	86
Anf. 91	KARIN WEGESTÅL (s).....	87
Anf. 92	Statsrådet ANNA HEDBORG (s).....	89
Anf. 93	KARIN WEGESTÅL (s).....	89
	<i>Bostadspolitiken</i>	90
Anf. 94	KNUT BILLING (m)	90
Anf. 95	ESKIL ERLANDSSON (c)	91
Anf. 96	KNUT BILLING (m) replik	92
Anf. 97	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	93
Anf. 98	KNUT BILLING (m) replik	93
Anf. 99	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	94
Anf. 100	ERLING BAGER (fp).....	94
Anf. 101	OWE HELLBERG (v).....	95
Anf. 102	PER LAGER (mp).....	97
Anf. 103	ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	99
Anf. 104	PER LAGER (mp) replik.....	99
Anf. 105	ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	99
Anf. 106	PER LAGER (mp) replik.....	99
Anf. 107	ULF BJÖRKLUND (kds).....	99
Anf. 108	LENNART NILSSON (s).....	101
Anf. 109	KNUT BILLING (m) replik	102
Anf. 110	LENNART NILSSON (s) replik.....	103
Anf. 111	KNUT BILLING (m) replik	104
Anf. 112	LENNART NILSSON (s) replik.....	104
Anf. 113	ERLING BAGER (fp) replik.....	105
Anf. 114	LENNART NILSSON (s) replik.....	105
Anf. 115	LENA LARSSON (s)	106
Anf. 116	JUAN FONSECA (s).....	107
Anf. 117	KNUT BILLING (m) replik	108
Anf. 118	JUAN FONSECA (s) replik.....	109
Anf. 119	KNUT BILLING (m) replik	109
Anf. 120	JUAN FONSECA (s) replik.....	110
Anf. 121	OWE HELLBERG (v) replik.....	110
Anf. 122	CARINA MOBERG (s).....	111
Anf. 123	KNUT BILLING (m) replik	113
Anf. 124	CARINA MOBERG (s) replik.....	113
Anf. 125	PER LAGER (mp) replik.....	113
Anf. 126	CARINA MOBERG (s) replik.....	114
Anf. 127	PER LAGER (mp) replik.....	114

Anf. 128	LARS STJERNKVIST (s).....	114
Anf. 129	KNUT BILLING (m) replik.....	116
Anf. 130	LARS STJERNKVIST (s) replik	116
Anf. 131	KNUT BILLING (m) replik.....	117
Anf. 132	LARS STJERNKVIST (s) replik	118
Anf. 133	OWE HELLBERG (v) replik.....	118
Anf. 134	LARS STJERNKVIST (s) replik	119
Anf. 135	OWE HELLBERG (v) replik.....	119
	<i>Kulturpolitiken</i>	119
Anf. 136	LENNART FRIDÉN (m).....	119
Anf. 137	MARIANNE ANDERSSON (c).....	121
Anf. 138	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	123
Anf. 139	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	124
Anf. 140	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	125
Anf. 141	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	126
Anf. 142	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	126
Anf. 143	ELISA ABASCAL REYES (mp).....	126
Anf. 144	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	128
Anf. 145	ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	129
Anf. 146	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	129
Anf. 147	ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	130
Anf. 148	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	130
Anf. 149	ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	131
Anf. 150	ÅKE GUSTAVSSON (s).....	131
Anf. 151	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	133
Anf. 152	ANDRE VICE TALMANNEN.....	133
Anf. 153	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	133
Anf. 154	ÅKE GUSTAVSSON (s) replik.....	134
Anf. 155	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	134
Anf. 156	ÅKE GUSTAVSSON (s) replik.....	135
Anf. 157	MARIANNE ANDERSSON (c).....	135
Anf. 158	ÅKE GUSTAVSSON (s).....	136
Anf. 159	MARIANNE ANDERSSON (c).....	136
Anf. 160	ÅKE GUSTAVSSON (s).....	137
	(forts. prot. 59)	
4 §	Bordläggning.....	137
5 §	Anmälan om frågor.....	137
	1994/95:271 av Erik Arthur Egervärn (c) till finansminis-	
	tern om Tullen i Östersund.....	137
	1994/95:272 av Rune Berglund (s) till statsrådet Jan Ny-	
	gren om flyttning av statlig verksamhet m.m. från Östersund/37	
	1994/95:273 av Barbro Westerholm (fp) till socialministern	
	om barnomsorgslagen.....	138
6 §	Kammaren åtskildes kl. 17.57.....	138

